

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**6111 SAYILI YENİDEN YAPILANDIRMA KANUNU
KAPSAMINDA İŞLETMELERİN FİNANSAL
RASYOLARINDAKİ DEĞİŞİMİN ANALİZİ**

Hakan ÖGER

**Danışman
Prof. Dr. Semra ÖNCÜ**

MANİSA-2016

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**6111 SAYILI YENİDEN YAPILANDIRMA KANUNU
KAPSAMINDA İŞLETMELERİN FİNANSAL RASYOLARINDAKİ
DEĞİŞİMİN ANALİZİ**

Hakan ÖGER

**Danışman
Prof. Dr. Semra ÖNCÜ**

MANİSA-2016

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 31/05/2016 tarih ve 17/Ek3 sayılı toplantısında jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 35. Maddesi gereğince Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Hakan ÖGER'in "6111 Sayılı Yeniden Yapılandırma Kanunu Kapsamında İşletmelerin Finansal Rasyolarındaki Değişimin Analizi" Konulu tezi incelenmiş ve aday 23/06/2016 tarihinde saat 10.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna	☒	OY BİRLİĞİ	☒
DÜZELTME yapılmasına	* ☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	** ☐	ile karar verilmiştir.	

* Bu halde adaya 6 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu ve/veya danışmanı değiştirilebilir.

BAŞKAN
Prof. Dr. Semra ÖNCÜ

ÖYE
Doç. Dr. Cevdet KAYALI

ÖYE
Doç. Dr. Mahmut KARĞIN

ÖYE
Prof. Dr. Berna TANER

Doç. Dr. Fatma TEKTÖFEKÇİ

Evet **Hayır**

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “6111 Sayılı Yeniden Yapılandırma Kanunu Kapsamında İşletmelerin Finansal Rasyolarındaki Değişimin Analizi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/06/2016

Hakan Öger

ÖZET

6111 SAYILI YENİDEN YAPILANDIRMA KANUNU KAPSAMINDA İŞLETMELERİN FİNANSAL RASYOLARINDAKİ DEĞİŞİMİN ANALİZİ

İşletmeler hakkında alınacak ekonomik kararlar ve işletmenin performansının değerlendirilmesi açısından en önemli kaynak, işletmeye ait finansal tablolarıdır. Bu nedenle finansal tablolar gerçeğe uygun hazırlanmalı ve sunulmalıdır. Her ne kadar, gerçeğe uygunluk temel ilkelerden biri olsa da, finansal bilgi gerçeğinden farklı olabilmektedir. Bunun nedeni hata ve hilelerdir. Hileler, kasıt içermesi ve gerçeklerin planlanarak yanlış gösterilmesi nedeniyle hatalardan ayrılmaktadır. Genel olarak, finansal bilgi manipülasyonu da; işletmenin finansal durumunun yanlış ve değiştirilmiş göstergesidir.

Türkiye’de işletmelerin finansal tablolarında, 2011 yılında önemli değişimler dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni, 6111 sayılı kanundur. Bu kanun ile, işletmelere, vergi inceleme ve ödemelerine ilişkin kolaylıklar yanında; bilanço düzeltilmesine yönelik hükümlerle, kayıtları mevcut duruma uygun hale getirme imkanı tanınmaktadır. Bilanço düzeltilmesi hata ve hilelerden kaynaklanmaktadır. Çalışmada, 6111 sayılı yeniden yapılandırma kanununun finansal tablolara etkisi finansal oranlar yardımıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için, 631 işletmenin mali ve tanımlayıcı verileri kullanılmıştır. Seçili sekiz oran bazında, ilk olarak yasadan yararlanmayan işletmelerde, ikinci olarak yasadan yararlananlarda, son olarak ta yasadan yararlanan ve yararlanmayan işletmelerin verilerinde anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analizde ilk iki test için, örneklem büyüklüğüne bağlı olarak bağımlı örneklem için t-testi ve wilcoxon testi; sonuncusu için ise bağımsız iki ortalama için z-testi ile mann-whitney u testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, banka kredileri/aktif, özkaynak/aktif, dönem net karı/net satışlar ve dönem net karı/özkaynak oranlarında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Banka kredilerinin aktifteki payı artarken, özkaynakların payı azalmış ve özkaynak karlılığı ile net karlılıkta azalma görülmüştür. Toplam aktif içinde özkaynakların payı azalırken, banka kredilerinin artması; bunun yanında karlılık oranlarındaki düşüş, finansal tablo kullanıcıları açısından olumsuz olarak nitelendirilecek durumlardır.

ABSTRACT

ANALYSIS OF CHANGES IN ENTITIES' FINANCIAL RATIOS WITHIN THE SCOPE OF RESTRUCTURING LAW NO. 6111

Financial statements constitute the most important tool in evaluating an entity's financial performance and making the right economic decisions. Therefore they must present the financial position fairly. Although fair presentation is considered an essential principle some financial statements may not represent the actual situation largely due to error and fraud. Unlike error, fraud is intentional and implies deliberate concealment of facts. Furthermore, financial information manipulation implies a altered representation and a misstatement of the financial position.

Law No. 6111 was the main cause of significant changes that affected several Turkish entities' financial statements in 2011. In addition to facilitating tax inspection and payment procedures for entities, this law also provided them with the possibility to adjust financial statements to reflect the actual situation which was especially essential for financial statements that might previously be affected by error or fraud. This study aims at analyzing the impact of this law on financial statements by the use of financial ratios. Financial statements and descriptive data pertaining to 631 entities were observed to perform the study. The first two analyses were conducted on two groups of entities, one benefiting and the other one not benefiting from the law while the last analysis was conducted to observe any significant differences between the groups benefiting and not benefiting through the use of eight ratios as a variable. For the first two tests, paired t-test and wilcoxon test were used for dependent samples depending on the sampling size. For the last analysis, two independent samples z- test and mann-whitney u test were used. The analysis result indicates a statistically significant difference on four ratios including bank loans/assets, equity/assets, net income/net sales and net income/equity. While the level of bank loans to assets soared, equity's share on assets dropped along with return on equity and net profit. A decline of equity on total assets accompanied by a loss of profitability presents an unfavourable picture for financial statement users.

TEŐEKKÜR

Çalıőmamın tüm aşamalarında her türlü desteği sağlayan, bilgi ve tecrübeleri ile yol gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Semra Öncü'ye, tez izleme süreci ve sonrasında, deneyimleri ile beni aydınlatan ve desteklerini hiç eksik etmeyen, değerli fikirleriyle çalışmanın daha nitelikli olmasını sağlayan, kendilerini tanımaktan büyük onur duyduğum Sayın Prof. Dr. Berna Taner ve Sayın Doç. Dr. Mahmut Karęın'a, çalıőmalarım sırasında desteklerini her zaman hissettiğim değerli arkadaőlarım Kürőat Karabörk, Gülcan Baysal ve Çiğdem Aslankeser'e ve uzun öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve hep yanımda olan Babam İhsan Öger, Annem Büken Öger ile sevgili Eőim Esra Öger ve çalışma boyunca kendilerine daha az zaman ayırmak zorunda kaldığım Poyraz'ıma, Deniz'ime anlayıőları için yürekten teőekkür ederim.

Hakan ÖGER
Manisa, 2016

İçindekiler

İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xv
TABLolar LİSTESİ	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xxi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL TABLOLAR VE FİNANSAL ORANLAR

1.1. FİNANSAL TABLOLAR.....	3
1.1.1. Finansal Tablo Kullanıcıları.....	3
1.1.2. Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri.....	4
1.1.3. Finansal Tabloların Hazırlanmasında Temel İlkeler.....	6
1.1.4. Finansal Tabloların Sunuluşunda Zorunluluklar.....	6
1.1.5. Finansal Tablo Çeşitleri.....	7
1.1.5.1. Finansal Durum Tablosu (Bilanço).....	9
1.1.5.2. Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu.....	10
1.1.5.3. Özkaynak Değişim Tablosu.....	12
1.1.5.4. Nakit Akış Tablosu.....	13
1.2. FİNANSAL TABLOLARA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	14
1.2.1. Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenlemeler.....	14
1.2.2. Vergi Usul Kanunu'ndaki Düzenlemeler.....	16
1.2.3. Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemeleri.....	18
1.2.4. Türkiye Muhasebe Standartları/ Türkiye Finansal Raporlama Standartları.....	19
1.2.4.1. Yayımlanan Standartlar.....	21
1.3. FİNANSAL ANALİZ VE FİNANSAL ORANLAR	24
1.3.1. Finansal Oran Tanımı.....	25
1.3.2. Finansal Oranların Sınıflandırılması.....	26
1.3.2.1. Likidite Oranları.....	27
1.3.2.1.1. Cari Oran.....	28
1.3.2.1.2. Likidite Oranı.....	30

1.3.2.1.3. Nakit Oranı.....	30
1.3.2.2. Finansal Yapı Oranları.....	31
1.3.2.2.1. Borçlanma (Kaldıraç) Oranı.....	32
1.3.2.2.2. Özkaynaklar oranı (Özkaynakların Aktif Toplamına Oranı). 33	
1.3.2.2.3. Borçlanma Katsayısı Oranı (Toplam Yabancı Kaynakların Özkaynaklara Oranı).....	33
1.3.2.2.4. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı.....	34
1.3.2.2.5. Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı.....	34
1.3.2.2.6. Maddi Duran Varlıkların Özkaynaklara Oranı.....	34
1.3.2.2.7. Maddi Duran Varlıkların Devamlı Sermayeye Oranı.....	35
1.3.2.2.8. Banka Kredileri Aktif Oranı.....	35
1.3.2.2.9. Kısa Vadeli Banka Kredileri Net satışlar Oranı.....	35
1.3.2.3. Faaliyet Oranları.....	35
1.3.2.3.1. Alacak Devir Hızı.....	36
1.3.2.3.2. Stok Devir Hızı.....	37
1.3.2.3.3. Aktif (Varlık) Devir Hızı.....	38
1.3.2.3.4. İşletme Sermayesi (Dönen Varlıkların) Devir Hızı.....	38
1.3.2.3.5. Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı.....	39
1.3.2.3.6. Özkaynak Devir Hızı.....	39
1.3.2.4. Karlılık Oranları.....	40
1.3.2.4.1. Özkaynak Karlılığı.....	41
1.3.2.4.2. Aktif Karlılık Oranı.....	41
1.3.2.4.3. Brüt Karlılık Oranı.....	42
1.3.2.4.4. Faaliyet Karı Oranı.....	42
1.3.2.4.5. Net Karlılık Oranı.....	42
1.3.2.4.6. Faiz Karşılama Oranı.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ , FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE FİNANSAL TABLO HİLELERİ

2.1. MUHASEBE HATALARI.....	44
2.1.1. Hatanın Tanımı.....	44
2.1.2. Muhasebe Hatalarının Sınıflandırılması.....	47
2.1.2.1. İçerik Bakımından Sınıflandırma.....	48
2.1.2.1.1. Nitel Muhasebe Hataları.....	48
2.1.2.1.2. Nicel Muhasebe Hataları.....	48
2.1.2.2. Sonuçları Bakımından Sınıflandırma	49
2.1.2.2.1. Önemsiz Muhasebe Hataları.....	49
2.1.2.2.2. Önemli Muhasebe Hataları.....	49
2.1.2.3. Etkileri Bakımından Sınıflandırma.....	50
2.1.2.3.1. Bilançoyu Etkileyen Muhasebe Hataları.....	50
2.1.2.3.2. Gelir Tablosunu Etkileyen Muhasebe Hataları.....	50
2.1.2.3.3. Bilanço ve Gelir Tablosunu Etkileyen Muhasebe Hataları.....	50
2.1.3. Hata Çeşitleri.....	51
2.1.3.1. Yevmiye Defterinde Yapılan Hatalar.....	51
2.1.3.1.1. Unutma.....	51
2.1.3.1.2. Tekrarlama Hataları.....	52
2.1.3.1.3. Yanlış Hesaba Kaydetme.....	52
2.1.3.1.4. Rakam Hataları.....	52
2.1.3.1.5. Hesapların Borç ve Alacak Taraflarının Karıştırılması.....	52
2.1.3.2. Diğer Defter ve Tablolarda Yapılan Hatalar.....	53
2.1.3.2.1. Matematik Hataları.....	53
2.1.3.2.2. Nakil Hataları.....	53
2.1.3.3. Bilançoda Yapılan Hatalar.....	54
2.1.3.3.1. Değerleme Hataları.....	54
2.1.3.3.2. Belirsiz Hesapların Bulunması.....	54
2.1.3.3.3. Hesapların Birleştirilmesi.....	55

2.2. MUHASEBE HİLELERİ.....	55
2.2.1. Hilenin Tanımı.....	55
2.2.2. Hata ve Hile Arasındaki Fark.....	57
2.2.3. Hile Üçgeni.....	60
2.2.3.1. Baskı (Motivasyon).....	61
2.2.3.2. Fırsat.....	63
2.2.3.3. Haklı Gösterme (Rasyonalizasyon).....	65
2.2.4. Hile Dörtgeni.....	67
2.2.5. Hile Beşgeni.....	67
2.2.6. Hilelerin Sınıflandırılması.....	68
2.3. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE YÖNTEMLERİ	71
2.3.1. Kar Yönetimi	73
2.3.2. Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi	75
2.3.3. Büyük Temizlik Muhasebesi.....	76
2.3.4. Yaratıcı Muhasebe	77
2.3.5. Agresif Muhasebe	79
2.3.6. Aldatıcı Finansal Raporlama	80
2.3.7. Diğer Terimler.....	81
2.3.8. Yöntemlerin Değerlendirilmesi	82
2.4. FİNANSAL RAPORLAMA HİLELERİ.....	83
2.4.1. Gelire Yönelik Teknikler	89
2.4.1.1. Dönemsellik İlkesine Aykırılıklar.....	91
2.4.1.1.1. Kayıtların Değiştirilmesi	93
2.4.1.1.2. Yükleme İlişkin Yöntemler	93
2.4.1.1.3. Tamamlanma Yüzdesi Yöntemi	93
2.4.1.1.4. Gelir Döneminin Uygunsuzluğu	94
2.4.1.1.5. Çoklu Ürün Satış Geliri Yöntemi.....	95
2.4.1.1.6. Müşteri Sadakat Programları	95
2.4.1.1.7. Kanal Doldurma	95
2.4.1.1.8. Sat ve Tut	96
2.4.1.1.9. Ek Sözleşmeler.....	97
2.4.1.1.10. Geri Alım (İade) Hakkı ile Satış.....	97

2.4.1.1.11. Müşteri Kabulü.....	97
2.4.1.2. Gerçek olmayan (Fiktif) ve Yükseltilmiş Gelirler.....	98
2.4.1.2.1. Gerçek Olmayan (Fiktif Gelirler).....	98
2.4.1.2.2. İlişkili Taraflara Satışlar.....	98
2.4.1.2.3. Yükseltilmiş Gelirler.....	100
2.4.1.2.4. Konsinye Satışlar ve Sergideki Mallar.....	100
2.4.1.3. Yanlış Hesap Sınıflandırmaları.....	101
2.4.1.3.1. Finansman Amaçlı İşlemlerin Gelir Olarak Kaydedilmesi... ..	101
2.4.1.3.2. İş Birimleri Satışı ile Sürekli Gelir Yaratılması.....	101
2.4.1.3.3. Tek seferlik İşlemlerin Gelir Olarak Kaydedilmesi ve Yanlış Sınıflandırma.....	101
2.4.1.4. Geliri Şişirmek.....	102
2.4.1.4.1. Acenta Gelirleri.....	102
2.4.1.4.2. Servis Gelirleri.....	103
2.4.1.4.3. Takas ve Çift Taraflı Ticaret.....	103
2.4.1.4.4. Gerçek Olmayan Gelir ve Giderler.....	103
2.4.2. Varlıklara Yönelik Teknikler	104
2.4.2.1. Sabit Varlıklara İlişkin Yöntemler.....	104
2.4.2.2. Stoklara İlişkin Yöntemler	105
2.4.2.3. Ticari Alacaklar Yöntemi.....	106
2.4.2.4. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullere İlişkin Yöntemler	107
2.4.2.5. Finansal Varlıkların Yanlış Değerlemesi.....	108
2.4.3. Borçlar ve Giderlere Yönelik Teknikler.....	109
2.4.3.1. Borç veya Giderlerin Kaydedilmemesi ya da Eksik Kaydedilmesi..	109
2.4.3.2. Satıcı Borçları	110
2.4.3.3. Satış İade ve İskontoları ile Garantilere İlişkin Yöntemler.....	110
2.4.3.4. Tahahhuk Etmiş Giderler Yöntemi.....	111
2.4.3.5. Olası Yükümlülükler.....	111
2.4.3.6. Finansal Borçlar	112
2.4.3.7. Aktifleştirilmiş Giderler.....	113
2.4.3.8. Cari Dönem Giderlerini Yüksek Göstererek Rezerv Yaratma.....	113
2.4.3.9. Kazanılmamış Geliri (Yükümlülüğü) Gelir Olarak Kaydetme.....	114

2.4.4. Yanlış , Yanıltıcı ve Eksik Açıklamalar.....	114
2.4.4.1. Yükümlülüklerin Bildirilmemesi.....	115
2.4.4.2. İlişkili Taraflar.....	116
2.4.4.3. Bilanço Tarihinden Sonraki Önemli Olaylar.....	116
2.4.4.4. Muhasebe Politikaları ve Tahminlere İlişkin Değişiklikler.....	117
2.4.5. Sektörel Değerlendirme.....	118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6111 SAYILI YENİDEN YAPILANDIRMA KANUNU DÜZENLEMELERİNİN FİNANSAL ORANLARA ETKİSİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK ARAŞTIRMA

3.1. YENİDEN YAPILANDIRMA KANUNU	122
3.2. KANUN KAPSAMINDA YAPILAN DÜZENLEMELER.....	122
3.2.1. Matrah ve Vergi Artırımı	123
3.2.1.1. Kurumlar Vergisinde Matrah Artırımı	124
3.2.1.2. Katma Değer Vergisi Matrah Artırımı	128
3.2.1.3. Stopaj Artırımı	131
3.2.1.3.1. Ücret Stopajı Artırımları	133
3.2.1.3.2. Serbest Meslek Erbabına Yapılan Ödemeler Üzerinden Stopaj Artırımı.....	134
3.2.1.3.3. Kira Ödemeleri ile İlgili Stopaj Artışı.....	135
3.2.1.3.4. Yıllara Sari İnşaat ve Onarım İşlerine İlişkin Ödemeler ile İlgili Stopaj Artışı.....	135
3.2.1.3.5. Çiftçilere Yapılan Ödemeler ile İlgili Stopaj Artışı.....	136
3.2.1.3.6. Vergiden Muaf Esnafa Yapılan Ödemeler ile İlgili Stopaj Artışı.....	137
3.2.2. Stok Beyanı ve Bilanço Düzeltilmesine İlişkin Hükümler	139
3.2.2.1. İşletmede Mevcut Olduğu Kalde Kayıtlarda Yer Almayan Emtia, Makine, Teçhizat ve Demirbaş.....	139
3.2.2.1.1. Stok (Emtia) Giriş.....	140
3.2.2.1.2. Demirbaş Giriş.....	141
3.2.2.2. Kayıtlarda Yeraldığı Halde İşletmede Bulunmayan Emtia, Kasa Mevcudu ve Ortaklardan Alacaklar.....	143

3.2.2.2.1. Stok (Emtia) Çıkış	143
3.2.2.2.2. Kasa Düzeltme	144
3.2.2.2.3. Ortaklardan Alacak (Net) Düzeltme.....	146
3.3. ARAŞTIRMA ve YÖNTEMİ.....	147
3.3.1. Sektörlerin Belirlenmesi.....	149
3.3.2. İşletmelerin Sınıflandırılması	149
3.3.3. İlgili Literatür ve Finansal Oranların Seçimi	150
3.4. OLASI ETKİLERİN ÖRNEKLER YOLUYLA TESBİTİ.....	160
3.4. DEĞERLENDİRME.....	190
3.4.1. İşletme Büyüklüklerine Göre Değerlendirme.....	190
3.4.2. Sektörel Bazlı Değerlendirme.....	192
3.4.3. İstatiksel Test Bulguları.....	194
3.4.3.1. Tüm Sektörler.....	194
3.4.3.2. Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık.....	199
3.4.3.3. İmalat.....	203
3.4.3.4. Toptan ve Perakende Ticaret.....	208
3.4.3.5. İnşaat.....	212
3.4.3.6. Diğer Hizmet Faaliyetleri.....	216
SONUÇ.....	222
KAYNAKÇA.....	227

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACFE	Association of Certified Fraud Examiners - Amerikan Hile İnceleme Birliği
ASC	Accounting Standards Codification- Muhasebe Standartları Kodlaması
BDS	Bağımsız Denetim Standardı
BK/A	Banka Kredileri / Aktif
CO	Cari Oran
COSO	Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission – Sponsor Organizasyonlar Komitesi
DNK/NS	Dönem Net Karı / Net Satışlar
DNK/ÖK	Dönem Net Karı / Özkaynaklar
FASB	Financial Accounting Standards Board- Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
FK/NS	Faaliyet Karı / Net Satışlar
FAVÖK	Faiz Amortisman ve Vergi Öncesi Kar
FVÖK	Faiz Vergi Öncesi Kar
GAAP	Generally Accepted Accounting Principles - Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
IAS	International Accounting Standards – Uluslararası Muhasebe Standartları
IASB	International Accounting Standards Board – Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IASC	International Accounting Standards Committee – Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi
IFRS	International Financial Reporting Standards – Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
KDV	Katma Değer Vergisi
KGK	Kamu Gözetimi Kurumu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KVBK/NS	K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar

LO	Likidite Oranı
MHUD	Maliye Hesap Uzmanları Derneği
NACE	Nomeclature statistique des activites economiques dans la Communaute europeenne - Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması
ÖK/A	Özkaynaklar / Aktif
PwC	PricewaterhouseCoopers
SEC	The Securities and Exchange Commission – Amerikan Menkul Kıymetler ve Borsalar Komisyonu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SPKn	Sermaye Piyasası Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standardı
TİDE	Türkiye İç Denetim Enstitüsü
TMS	Türkiye Muhasebe Standardı
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	Vergi Usul Kanunu

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Finansal Tabloların Dipnotlarında Gerekli Açıklamalar.....	8
Tablo 2: Finansal Tablo Kullanıcılarına Göre Oranlar.....	27
Tablo 3: Hile Gruplandırması.....	68
Tablo 4: İşletme İçi Hileler	69
Tablo 5: Kar Yönetiminin Alternatif Tanımları	74
Tablo 6: Alternatif Muhasebe Politikaları ve Prosedürleri	80
Tablo 7: Finansal Raporlama Hile Çeşitleri.....	85
Tablo 8: Finansal Raporlama Hileleri Teknikler.....	86
Tablo 9: Finansal Raporlama Hilelerin Çeşitlerine Göre Dağılımı.....	87
Tablo 10: Gelire Yönelik Teknikler Hile Çeşitleri ve Dağılım.....	91
Tablo 11: Stok Değerinin Yüksek Gösterilmesinin Gelir Tablosuna Etkisi.....	105
Tablo 12: Hilelerin Sektörler Bazında Dağılımı.....	118
Tablo 13: Hilelerin Sektörler ve Alt Sektörler Bazında Adetsel Dağılımı.....	119
Tablo 14: Kurumlar Vergisi Matrah Artırım Oranları.....	127
Tablo 15: Kurumlar Vergisi Asgari Matrah Tutarları.....	127
Tablo 16: KDV Artırım Oranları.....	130
Tablo 17: Ücret Stopajı Artırım Oranları.....	134
Tablo 18: Serbest Meslek Erbabına Yapılan Ödemeler Üzerinden Stopaj Artırım Oranları.....	134
Tablo 19: Serbest Meslek Erbabına Yapılan Ödemeler Üzerinden Stopaj Asgari Matrah Tutarları.....	134
Tablo 20: Kira Ödemeleri ile İlgili Stopaj Artırım Oranları.....	135
Tablo 21: Kira Ödemeleri Üzerinden Stopaj Asgari Matrah Tutarları.....	135

Tablo 22: Yıllara Sari İnşaat Taahhüt İşleri Yapanlara Ödemelerle İlgili Artırım Oranları.....	136
Tablo 23: Yıllara Sari İnşaat Taahhüt İşleri Yapanlara Ödemelerle İlgili Stopaj Asgari Matrah Tutarları.....	136
Tablo 24: Çiftçilere Yapılan Ödemeler Üzerinden Stopaj Artırım Oranları.....	136
Tablo 25: Çiftçilere Yapılan Ödemelerle İlgili Stopaj Asgari Matrah Tutarları.....	137
Tablo 26: Vergiden Muaf Esnafa Yapılan Ödemeler ile İlgili Stopaj Artırım Oranları.....	137
Tablo 27: Vergiden Muaf Esnafa Yapılan Ödemelerle İlgili Stopaj Asgari Matrah Tutarları.....	138
Tablo 28: Matrah ve Vergi Artırımına Yönelik Örnekte Peşin Ödeme Durumunda Bilanço Tablosu.....	162
Tablo 29: Matrah ve Vergi Artırımına Yönelik Örnekte Peşin Ödeme Durumunda Gelir Tablosu.....	163
Tablo 30: Matrah ve Vergi Artırımına Yönelik Örnekte Taksitli Ödeme Durumunda Bilanço Tablosu.....	166
Tablo 31: Matrah ve Vergi Artırımına Yönelik Örnekte Taksitli Ödeme Durumunda Gelir Tablosu.....	167
Tablo 32: Matrah ve Vergi Artırımının Oranlara Etkisi.....	168
Tablo 33: Emtianın Kayda Alınması Örneği Bilanço Tablosu.....	170
Tablo 34: Emtianın Kayda Alınması Örneği Gelir Tablosu.....	171
Tablo 35: Emtia (Stok) Girişinin Oranlara Etkisi.....	171
Tablo 36: Demirbaşın Kayda Alınması Örneği Bilanço Tablosu.....	173
Tablo 37: Demirbaşın Kayda Alınması Örneği Gelir Tablosu.....	174
Tablo 38: Demirbaş Girişin Oranlara Etkisi.....	174
Tablo 39: Demirbaşın Kayda Alınması ve Satılması Örneği Bilanço Tablosu....	176
Tablo 40: Demirbaşın Kayda Alınması ve Satılması Örneği Gelir Tablosu.....	177
Tablo 41: Demirbaş Girişi ve Satışının Oranlara Etkisi.....	177

Tablo 42: Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınması Örneği Bilanço Tablosu.....	179
Tablo 43: Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınması Örneği Gelir Tablosu.....	180
Tablo 44: Emtia (Stok) Çıkışının Oranlara Etkisi.....	180
Tablo 45: Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınması Örneği Nakit Tahsilat Durumu Bilanço Tablosu.....	182
Tablo 46: Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınması Örneği Nakit Tahsilat Durumu Gelir Tablosu.....	183
Tablo 47: Emtia (Stok) Çıkışının Oranlara Etkisi (Gerçek Durum Tespiti Halinde).....	183
Tablo 48: Kasa Düzeltme Kayda Alınması Örneği Bilanço Tablosu.....	185
Tablo 49: Kasa Düzeltme Kayda Alınması Örneği Gelir Tablosu.....	186
Tablo 50: Kasa Düzeltmenin Oranlara Etkisi.....	186
Tablo 51: Ortaklardan Alacak (Net) Düzeltme Örneği Bilanço Tablosu.....	188
Tablo 52: Ortaklardan Alacak (Net) Düzeltme Örneği Gelir Tablosu.....	189
Tablo 53: Ortaklardan Alacak Düzeltmenin Oranlara Etkisi.....	189
Tablo 54: Kanun Kapsamındaki Düzenlemelerin Finansal Oranlara Etkisi.....	190
Tablo 55: İşletme Büyüklüklerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Değerler.....	191
Tablo 56: İşletmelerin Büyüklüklerine Göre Sınıflandırması.....	192
Tablo 57: İşletmelerin Sektörel Bazlı Dağılımı ve Düzenlemelerden Yararlanma Anket Sonuçları.....	193
Tablo 58: Yüksek İşletme Adetli Sektörlerde Düzenlemelerden Yararlanma Durumu.....	194
Tablo 59: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan Tüm Sektörler.....	198
Tablo 60: Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan Tüm Sektörler.....	199
Tablo 61: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 Tüm Sektörler.....	199
Tablo 62: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan	

Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık.....	203
Tablo 63: Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık.....	203
Tablo 64: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık.....	203
Tablo 65: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan İmalat.....	207
Tablo 66: Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan İmalat.....	207
Tablo 67: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 İmalat.....	207
Tablo 68: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan Toptan ve Perakende Ticaret.....	211
Tablo 69: Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan Toptan ve Perakende Ticaret.....	211
Tablo 70: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 Toptan ve Perakende Ticaret.....	212
Tablo 71: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan inşaat.....	215
Tablo 72: Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan İnşaat.....	216
Tablo 73: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 İnşaat.....	216
Tablo 74: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan Diğer Hizmet Faaliyetleri.....	220
Tablo 75: Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan Diğer Hizmet Faaliyetleri.....	220
Tablo 76: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 Diğer Hizmet Faaliyetleri.....	220
Tablo 77: İstatiksel Test Sonuç.....	221

ŒEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Œekil 1: Finansal Bilgi Manipölasyonu Yöntemleri.....83

GİRİŞ

Finansal tablolar uzun yıllardır işletmelere ilişkin ekonomik kararlar almada temel kaynak olarak kullanılmaktadır. Finansal oranlar analizi de, işletmelerin finansal tablolar aracılığıyla değerlendirilmesinde kullanılan yöntemlerden birisidir. Finansal tablo kullanıcıları, özellikle yatırımcılar, borç verenler ve kredi veren diğer kuruluşlar kararlarında finansal tablolar ve eklerinde yer alan finansal bilgiyi kullanmakta ve bu bilgi doğrultusunda hareket etmektedirler. Bu nedenle finansal tabloların gerçeğe uygun olarak hazırlanması ve açıklayıcı notlarla desteklenmesi, anlaşılır olması önemlidir.

Küreselleşme ile birlikte finansal bilginin önemi giderek artmış, öncelikle ortak muhasebe dili oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmış ve muhasebe standartlarının oluşturulması ile başlayan süreç, finansal raporlamaya yönelik standartlarla geliştirilmiştir. Bu standartlarla, finansal tabloların ve eklerinin ilgili oldukları işletmenin varlıkları ve yükümlülüklerini doğru ve şeffaf şekilde yansıtması amaçlanmaktadır.

Finansal tabloların hazırlanmasında her ne kadar gerçeğe uygunluk temel ilkelerden biri olsa da, çeşitli nedenlerle finansal raporlarda sunulan bilgi gerçeğinden farklı olabilmektedir. Farklılığa yol açan neden, hata ve hile olarak ortaya çıkmaktadır. Hata genelde bilgisizlik ya da dikkatsizlik sonucu olması gerekenden farklı şekilde bilginin sunulması iken, hile durumunda kasıtlı olarak finansal bilgi kullanıcılarını yanıltma amaçlanmakta ve işletmenin olduğundan farklı görünmesine yönelik bilinçli yapılan işlemler ortaya çıkmaktadır.

Hata ve hilelerin farkına varılır varılmaz düzeltilmesi gerekmektedir. Ülkemizde zaman zaman çıkarılan yasa ve düzenlemeler ile işletmelere özellikle vergisel denetimler açısından kolaylıklar sağlanmaktadır. Çalışmanın konusu olan 6111 sayılı yeniden yapılandırma kanunu da bu düzenlemelerden birisidir. Çalışmanın amacı, yeniden yapılandırma kanunu düzenlemelerine yönelik yapılan işlemlerin işletmelerin finansal tablolarındaki etkisini finansal oranlar aracılığıyla belirlemektir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, finansal tablolar ve finansal oranlar başlığı altında temel kavramlar üzerinde durulmuş, özellikle finansal tablolar ile ilgili mevzuat konusunda ilgili yasalar, standartlar ve düzenlemelere ilişkin detaylı bilgi verilmiştir.

İkinci bölümün konusu ise muhasebe hata ve hileleri ile finansal bilgi manipülasyonu ve yöntemleridir. Hata ve hilelere ilişkin bilgilerden sonra, hata ve hile arasındaki farklar ve bu konudaki düzenlemeler açıklanmıştır. Finansal bilgi manipülasyonu ve yöntemleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde benzer anlamlı kullanılan diğer terimler ve yöntemlerin değerlendirilmesi de yer almaktadır. Çalışmada sonrasında, finansal raporlama hileleri başlığı altında buna yönelik belli başlı teknikler detaylandırılmıştır.

Üçüncü bölümde, çalışmanın da ana konusu olan 6111 sayılı yeniden yapılandırma kanunu tüm yönleriyle ele alınmıştır. Bu bölümde son olarak 6111 sayılı yeniden yapılandırma kanununun işletmelerin finansal oranları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırma ve sonuçları yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL TABLOLAR VE FİNANSAL ORANLAR

1.1. FİNANSAL TABLOLAR

Finansal tablolar; işletmelerin ekonomik faaliyetlerini kaydeden muhasebe kayıt tutma sürecinin bir sonucudur (Broihahn vd., 2009: 6). Finansal tablolar, yönetimin işletmenin finansal faaliyetleri hakkında dış çevrelerle iletişiminin temel yollarından biridir. Bunlarla, ilgili taraflar; raporlayan işletmenin yükümlülüklerini, birikmiş kaynaklarını ve iş faaliyetlerinin finansal etkilerini öğrenebilirler (Williams, 2007: 2). Türkiye Muhasebe Standardı 1 (TMS 1) Madde 9’da finansal tabloların “işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının biçimlendirilmiş sunumu” olduğu belirtilmektedir. Finansal tabloların amacı, geniş bir kullanıcı kitlesine ekonomik kararlar almada kullanabilecekleri, işletmenin finansal durumu, performansı ve finansal durumundaki değişimleri içeren bilgileri sunmaktır (Greuning vd., 2011: 4). Ayrıca “finansal tablolar, yöneticilerin kendilerine emanet edilen kaynakları ne etkinlikte kullandıklarını da gösterir” (TMS 1, Madde 9). Madde 9’da finansal tabloların bu amaç için aşağıdaki bilgileri içerdiği ve sunduğu da yer almaktadır. “

- a) *Varlıklar*
- b) *Borçlar*
- c) *Özkaynaklar*
- d) *Gelir ve giderler, karlar ve zararlar dahil*
- e) *Ortakların ortak olmaları sebebiyle yaptıkları katkılar ve ortaklara yapılan dağıtımlar*
- f) *Nakit akışları.”*

1.1.1. Finansal Tablo Kullanıcıları

16 Ocak 2005 tarihinde 25702 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından hazırlanan “Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ Sıra No: 1” de finansal tablo kullanıcıları; “mevcut ve potansiyel yatırımcılar, çalışanlar, borç verenler, satıcılar ve diğer ticari tedarikçiler, müşteriler, hükümetler ve kamu işletmeleri ile genel olarak kamu” olarak ifade edilmişken; 27 Ocak 2011

tarihinde 27828 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve” adlı tebliğde bu ifade kaldırılmış, yerine, “Yatırımcılar, borç verenler ve kredi veren diğer taraflar hariç olmak üzere, kamu ve düzenleyici kuruluşlar gibi diğer taraflar da, genel amaçlı finansal raporlardan yararlanabilir. Ancak, genel amaçlı finansal raporlar öncelikli olarak bu gruplara yönelik değildir.” açıklaması getirilmiştir. Bu ifadeden, genel amaçlı finansal raporların öncelikli kullanıcıların “yatırımcılar, borç verenler ve kredi veren diğer taraflar” olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye Muhasebe Standardı 1 (TMS 1) Madde 7’ye göre genel amaçlı finansal tablolar; “bir işletmenin, belirli bilgi ihtiyaçları doğrultusunda uyarlanmış finansal tablo hazırlanmasına gerek duymayan kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanan mali tablolardır.” TMSK sonraki haliyle Kamu Gözetimi Kurumu (KGK), her finansal tablo kullanıcı grubunun, ayrı ayrı bilgi ihtiyaçlarını tam olarak giderecek tek bir finansal tablolar seti hazırlamanın olanaksızlığını kabul etmektedir. Bu nedenle farklı kullanıcı gruplarının ortak ihtiyaçlarına yönelik hazırlanacak bir finansal tablolar seti, genel amaçlı finansal tablolar olarak ele alınmaktadır (Sarıoğlu: 14). Genel amaçlı finansal tablolar; finansal durum tablosu, gelir tablosu, özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ile dipnotlardan oluşmaktadır.

1.1.2. Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri

Finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçevede, faydalı bilginin niteliksel özellikleri başlığı altındaki kısımda, “faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri, raporlayan işletmenin finansal raporunda sunulan bilgilere (finansal bilgilere) dayanarak işletme hakkındaki kararlarını alırken mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve kredi veren diğer taraflara en çok fayda sağlayacak bilgiyi tanımlamaktadır.” denilmektedir. Finansal tabloların niteliksel özellikler taşıması ile belirtilmek istenen; kısaca, tablolarda yer alan bilgilerin kullanıcıların işine yarar olmasıdır. Niteliksel özellikler temel ve destekleyici niteliksel özellikler olarak ikiye ayrılmıştır. “Temel niteliksel özellikler; ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunumdur.”

- İhtiyaca uygunluk. Kavramsal çerçeveye göre “bilginin faydalı olabilmesi için kullanıcıların karar vermeleri sırasındaki ihtiyaçlarına uygun olması gerekir.” Finansal bilginin verilen kararları etkileme gücü,

“tahminlerde kullanılabilme, teyit etme veya her iki özelliği birden taşıyorsa” mümkündür. Bilginin tahmin değeri; “finansal bilginin kullanıcıların olayların sonuçlarını doğru şekilde tahmin etme olasılığını artırmasıdır.” Teyit etme gücü ise; “mevcut bilgilerin, daha önceden alınmış kararların ve/veya yapılmış tahminlerin doğrulanması veya düzeltilmesine yardımcı olma özelliğidir” (Bayazıtlı vd., 2012: 22).

- Gerçeğe uygun sunum. Finansal raporlarda kelimeler ve sayılarla ifade edilen bilginin, kullanıcılara faydalı olabilmesi için ekonomik olayları gerçeğe uygun bir şekilde sunması gerekir. Bunun için üç özelliği taşıması gerekmektedir. Kavramsal çerçevede bu üç özellik; tam olması, tarafsız olması ve hatasız olması olarak ifade edilmektedir. Tam sunumla, gerekli tüm bilgilerin yer alması; tarafsız olunması ile, finansal bilginin önyargısız seçimi ve gösterimi ve hatasız olması ile de “ekonomik olayın tanımlanmasında hataların veya ihmallerin olmaması ve kullanılan sürecin hatasız olarak seçilmiş ve uygulanmış olması” belirtilmektedir.

Kavramsal çerçevede destekleyici niteliksel özellikler olarak, karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik yer almaktadır.

- Karşılaştırılabilirlik. Kullanıcılar, işletmenin belirli dönemlerdeki finansal durum ve performansındaki gelişimi karşılaştırabilmelidir. Kullanıcıların “kalemler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirleyebilmesi ve anlayabilmesi” için karşılaştırma, işletmenin dönemleri arasında ya da diğer işletmeler ile karşılaştırılması şeklinde olabilir.
- Doğrulanabilirlik. Bilginin, açıklanması amaçlanan ekonomik olayı, gerçeğe uygun sunduğu hususunda; “farklı bilgi düzeyindeki ve bağımsız gözlemcilerin görüş birliğine varabilmeleri” anlamına gelir.
- Zamanında sunum. “Bilginin, karar verenler açısından kararlarını etkileyebileceği zamanda hazır, yani kullanılabilir olması” anlamına gelir. Bilginin değerlendirilmesinde zamanlama önemlidir. Bilginin

değer taşınması için, doğru zamanda ve eksiksiz bir biçimde kullanıcılara ulaşması gerekir (Arı, 2008: 29)

- Anlaşılabilirlik. Finansal tablolarda yer alan bilgilerin taşınması gereken önemli bir özellik, kullanıcılar tarafından tam olarak anlaşılabilir olmalarıdır. Bunun için de “bilginin, açık ve öz sınıflandırılması, tanımlanması ve sunulması” gerekir.

1.1.3. Finansal Tabloların Hazırlanmasında Temel İlkeler

TMS 1’in çeşitli maddelerinde finansal tabloların hazırlanışına ilişkin temel ilkeler belirtilmektedir. Özetle bunlar:

- Gerçeğe uygun sunuş. “İşlemlerin sonuçlarının, diğer olayların ve koşulların Kavramsal Çerçeve’de belirtilen varlık, borç, gelir ve gider tanımlarına ve muhasebeleştirme kriterlerine sadık kalınarak sunulması” demektir.
- İşletmenin sürekliliği. Bu ilkeye göre, işletme faaliyetlerinin, bir süreye bağlı kalımsızın sürdürüleceği, finansal tablolarında da buna göre düzenlenmesi gerektiği ifade edilir, aksi durumda bu belirtilmelidir.
- Tahakkuk esası. Bu esasa göre, "işlemlerin ve diğer olayların etkisi, nakit veya nakit benzerleri alındığında veya ödendiğinde değil, bu işlem ve olaylar olduğu zaman tahakkuk ettirilir ve ilgili oldukları dönemin muhasebe kayıtlarına kaydedilerek o dönemin finansal tablolarında raporlanırlar.” Tahakkuk esası, aynı dönemin hasılat ve gelirleri ile, maliyet ve giderlerinin karşılaştırılmasını sağlamakta, böylelikle işletme karlılıkları tarafsız hesaplanabilmektedir (Küçüksavaş, 2014: 30). TMS 1’de nakit akış tablosu hariç, diğer tabloların bu esasa göre düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir.
- Tutarlılık. Bu ilke ile belirtmek istenen, finansal tablolarda yer alan kalemlerin sunuluşu ve sınıflandırılmasının, birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden, aynı şekilde sürdürülmesidir. Bazı durumlarda bu değişebilir. Bunlar aşağıdaki belirtilmektedir:

“(a) İşletme faaliyetlerinin niteliklerinde önemli değişiklikler olmasından veya finansal tabloların yeniden gözden geçirilmesinden

sonra, başka bir sunuluş ve sınıflandırmanın, TMS 8'in muhasebe politikalarının seçimi ve uygulanması kriterine göre daha uygun olacağı açık bir biçimde ortadaysa veya

(b) Bir Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS)'nin sunuluşta bir değişiklik gerektirmesi durumunda.” (TMS 1)

1.1.4. Finansal Tabloların Sunuluşunda Zorunluluklar

TMS 1 altındaki maddelerde finansal tabloların sunuluşuna ilişkin zorunluluklar belirtilmektedir. Özetle bunlar:

- **Önemlilik ve birleştirme.** Önemlilik ile ilgili, kavramsal çerçevede; “bir bilginin verilmemesi veya yanlış verilmesi kullanıcıların verecekleri kararları etkileyebiliyorsa bu bilginin önemli” olduğu belirtilmektedir. Bir bilginin finansal tablolarda yer alıp almaması için ölçüt, önemli olup olmamasıdır (Sevilengül, 2014: 23). İşletmeler, önemli kalemleri, benzer ise aynı sınıf altında, nitelik ve içerik anlamında farklı iseler de ayrı olarak sunmalıdır. Tek başına önemli olmayanlar, diğer kalemlerle birleştirilir.
- **Netleştirme (Mahsup Etme).** TMS 1'e göre; “İşletme, bir TFRS zorunlu kılmadıkça veya izin vermedikçe, varlıkları ve borçları ya da gelirleri ve giderleri netleştiremez.” Bunlar, finansal tablolarda ayrı ayrı göstermelidir. “Varlıkların, örneğin stok değer düşüklüğü karşılığı ve şüpheli alacaklar karşılığı gibi, düzenleyici hesaplar düşüldükten sonra net tutarıyla gösterilmesi netleştirme değildir.”
- **Kısa Vade / Uzun Vade Ayrımı.** İşletme, varlık ve borçlarını kısa ve uzun vade ayrımına tabi tutarak ve bu şekilde sınıflandırarak sunmalıdır. Bu sunuma istisna olarak, likidite temeline dayalı sunum gösterilmiştir. Mali kuruluşlar örneği verilerek, bazı durumlarda varlık ve borçların likidite bazlı sırada sunulmasının daha iyi (güvenilir, tutarlı ve yararlı) bilgi sağladığı belirtilmektedir.
- **Finansal tablolarda bulunması gereken bilgiler.** TMS 1'de bilanço, gelir tablosu ve özkaynak değişim tablolarında en azından olması gerekenler belirtilmektedir.

Bunlar çalışmada, finansal tablo çeşitlerinde herbir finansal tablo altında gösterilmektedir.

- Olması gereken açıklamalar. TMS 1'e göre finansal tablolarla birlikte bazı açıklamalarında notlarda yer alması gerekir. Bunlar tablo 1 'de özetlenmiştir.
- Karşılaştırmalı Bilgi. İşletmenin finansal tablolarında yer alan tutarlara ilişkin bilgileri, cari dönem ve önceki dönem karşılaştırmalı olarak sunması gerekir. Tutarlar dışında, gerekiyorsa diğer bilgilerde karşılaştırmalı olarak verilir.

Tablo 1: Finansal Tabloların Dipnotlarında Gerekli Açıklamalar

Muhasebe politikalarına ilişkin açıklamalar	Finansal tabloların düzenlenmesinde kullanılan ölçüm esasları (veya esasları)
	TFRS kapsamında olmasa bile kullanılan muhasebe politikası
	Finansal tablolardaki kalemler üzerinde önemli etki doğuran muhasebe politika uygulamalarında yapılan tercihler
Tahmindeki belirsizlik	Gelecek mali yılda varlıkların ve borçların defter değerlerinde önemli düzeltmelere neden olmanın ciddi risklerini taşıyan geleceğe yönelik temel varsayımlar ve tahmindeki belirsizliklerin ana kaynaklarıyla ilgili bilgi
Diğer açıklamalar	İşletmenin ikametgâhi ve yasal yapısı, bulunduğu ülke ve kayıtlı büronun adresi (veya eğer kayıtlı büronun olduğu yerden farklıysa, faaliyetin sürdürüldüğü esas yer);
	İşletmenin faaliyetlerinin ve esas çalışma alanlarının niteliklerinin açıklaması
	Ana işletmenin adı ve grubun son sahibi (holding)
	İşletme belirli bir süre için kurulmuşsa, söz konusu sürenin uzunluğuna ilişkin bilgi.

Kaynak: TMS 1

1.1.5. Finansal Tablo Çeşitleri

Temel finansal tablolar; bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu ve özkaynak değişim tablosudur. Bilanço işletmenin finansal durumunu belirli bir tarihte resmeder. Gelir tablosu ve nakit akış tablosu belirli bir dönem için işletmenin performansını farklı açılardan ortaya koyar. Özkaynak değişim tablosu ise, işletmenin finansal pozisyonundaki değişimler hakkında ilave bilgi sağlar (Broihahn vd., 2009:6).

TMS 1 Madde 10'da tam bir finansal tablolar setinin aşağıdakileri içermesi gerektiği ifade edilmektedir. “

- a) *Dönem sonu finansal durum tablosu,*
- b) *Döneme ait kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu,*
- c) *Döneme ait özkaynak değişim tablosu,*
- d) *Döneme ait nakit akış tablosu,*
- e) *Önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlar,*
- f) *İşletme bir muhasebe politikasını geriye dönük olarak uyguladığında, finansal tablo kalemlerini geriye dönük olarak ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırdığında, bir önceki dönemin başındaki finansal durum tablosu.”*

1.1.5.1 Finansal Durum Tablosu (Bilanço)

Bilanço, işletmenin belirli bir tarihteki finansal durumunu, varlıkları ile bunların nasıl finanse edildiğini özet olarak gösteren bir mali tablodur. Bilanço temelde üç bölümden oluşmaktadır: Varlıklar, yükümlülükler ve özkaynak. Varlıkların toplamı, yükümlülükler ve özkaynak toplamına eşittir. Bu eşitlik muhasebe denklemi ya da bilanço temel denklemi olarak ta tanımlanır. Subramanyam ve Wild (2009:20)' e göre muhasebe denklemi iş aktiviteleri yani yatırım ve finansman aktiviteleri olarak belirtilebilir. Toplam yatırım toplam finansmana eşittir veya alternatif olarak toplam yatırım ortak finansmanı ve kreditor finansmanı toplamına eşittir.

Bilanço, kaynakları iki açıdan gösterir: nakit, stok, makine-teçhizat gibi işletmenin elindeki özel kaynakların listesi ve işi finanse etmek için fon sağlayan ve varlıklar üzerinde hakkı olan satıcılar, çalışanlar, finansal kurumlar, sermayedarlar gibi kişiler ya da işletmelerin listesi (Baginski, 2011:19). TMS 1 Madde 54'e göre finansal durum tablosu, en azından, aşağıdaki tutarları gösteren hesap gruplarını kapsamalıdır: “

- a) *Maddi duran varlıklar,*
- b) *Yatırım amaçlı gayrimenkuller,*
- c) *Maddi olmayan duran varlıklar,*
- d) *Finansal varlıklar ((e), (h) ve (i) şıklarında gösterilenler hariç),*
- e) *Özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen yatırımlar,*
- f) *Canlı varlıklar,*
- g) *Stoklar,*
- h) *Ticari ve diğer alacaklar,*

- i) *Nakit ve nakit benzerleri,*
- j) *Satılmak üzere elde tutulan varlıkların toplamı ile TFRS 5'e göre satılmak üzere elde tutulan ve elden çıkarılacaklar grubuna dahil olan varlıkların toplamı,*
- k) *Ticari ve diğer borçlar,*
- l) *Karşılıklar,*
- m) *Finansal borçlar ((k) ve (l) şıklarında gösterilenler hariç),*
- n) *TMS 12'de tanımlandığı gibi, dönem vergisiyle ilgili borçlar ve varlıklar,*
- o) *TMS 12'de tanımlandığı gibi, ertelenmiş vergi borçları ve ertelenmiş vergi varlıkları,*
- p) *TFRS 5'e göre elden çıkarılacaklar grubuna dahil olan satılmak üzere elde tutulanlar olarak sınıflandırılan borçlar,*
- q) *Özkaynaklarda gösterilen kontrol gücü olmayan paylar (azınlık payları) ve*
- r) *Ana şirketin ortaklarına ait çıkarılmış sermaye ve yedekler.”*

İlgili standardın 57. Maddesinde ise kalemlerin hangi sıra ve biçimde sunulacağına açıklanmadığı ifade edilmektedir.

1.1.5.2. Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu

Gelir tablosu, belirlenmiş bir dönem içerisinde, işletmenin ne kadar gelir elde ettiğini ve bu geliri elde etmek için ne kadarlık bir gider oluştuğunu ve bunların sonucunda net olarak ne kadar kar ya da zarar ettiğini gösterir.

Gelirler, varlıkların girişi ve müşterilere malların satışı ya da hizmet sağlanması ile ortaya çıkan tahsilatları gösterirken; giderler, işletmenin tükettiği varlıkların çıkışını ve gelir yaratmak için yürütülen faaliyetlerdeki yükümlülüklerin ödemelerini gösterir. Performans ölçütü olarak, gelirler işletme tarafından oluşturulan kaynakları ve giderler de harcanan kaynakları belirtir (Baginski vd., 2011: 27-28).

Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yayınlanan “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve” tebliğinde (Sıra No:209) gelir; “muhasabe döneminde, ekonomik yararlar da işletme bünyesine varlık girişi veya diğer şekillerdeki varlık çoğalmaları sonucundaki artışı veya özkaynaklarda hissedarların yatırdıkları fonlar dışındaki kalemlerde artış meydana getiren borçlardaki azalmayı ifade eder” denmektedir. Aynı tebliğde gider için ise, “giderler, muhasabe döneminde, ekonomik yararlar da varlık çıkışı veya diğer şekillerdeki varlık eksilmeleri sonucundaki azalışları

veya özkaynaklarda hissedarlara yapılan ödemelerin sonucunda ortaya çıkan azalmaların dışında özkaynaklarda azalma sonucunu doğuran borçlarda meydana gelen artışları ifade eder.” denmektedir.

TMS 1 Madde 88’e göre de, “işletme dönem içerisindeki tüm gelir ve gider kalemlerini, bir TFRS aksini öngörmedikçe dönem kar ya da zararında muhasebeleştirir.” TMS 1 ‘e göre kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunda en azından şu kısımlar olmalıdır: ”

- a) *Hasılat,*
- b) *Finansman maliyetleri,*
- c) *Özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilen iştirakler ve iş ortaklıklarının kar veya zarar payları,*
- d) *Vergi gideri,*
- e) *Kar veya zarar,*
- f) *Varlıkların elden çıkarılması veya faaliyetin sona erdirilmesiyle ilgili borçların tasfiyesi nedeniyle tahakkuk eden vergi öncesi kar veya zarar.”*

Bunlara ilaveten TMS 1 Madde 97 ‘de kalemlerin önemli olması durumunda, işletmenin, bu kalemleri ayrı ayrı açıklaması gerektiği ifade edilmektedir. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board-IASB) ‘da işletmenin finansal performansını anlamak için gerekli olan ek bilgilerin de yer alması gerektiğini belirtmektedir (Peterson ve Plenborg, 2012: 24). TMS 1 Madde 97 ‘de bu durumlar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir: “

- a) *Stokların net gerçekleşebilir değerine veya maddi duran varlıkların geri kazanılabilir tutarına indirgenmesi için ayrılan karşılık giderleri ve bunların iptali;*
- b) *İşletmenin faaliyetlerinin yeniden yapılandırılması ve yeniden yapılandırma maliyetleriyle ilgili karşılıkların iptali;*
- c) *Maddi duran varlıkların elden çıkarılması;*
- d) *Yatırımların elden çıkarılması;*
- e) *Durdurulan faaliyetler,*
- f) *Dava ödemeleri ve*
- g) *Karşılıklarla ilgili diğer iptaller”*

1.1.5.3. Özkaynak Değişim Tablosu

Özkaynak değişim tablosu, bir işletmenin belli bir dönemde özkaynak kalemlerinde meydana gelen değişiklikleri içermektedir. Özkaynak değişim tablosu, dönem içerisinde ortakların işe yatırımındaki değişimleri gösterir ve bilanço da yansıtılan işletmenin finansal durumundaki değişimleri anlamaya yardımcı olur (Broihahn vd., 2009: 12). Bu tablo, işletmenin varlıkları üzerindeki, ortakların haklarındaki değişimlerin sebeplerini belirlemek için kullanışlıdır (Subramanyam ve Wild, 2009: 22).

TMS 1 Madde 106'ya göre özkaynak değişim tablosu en azından aşağıdaki bilgileri kapsar: “

- a) *Ana ortaklığın sahiplerine ve kontrol gücü olmayan paylarına (azınlık paylarına) ilişkin toplam tutarları ayrı olarak gösteren, döneme ilişkin toplam kapsamlı gelir;*
- b) *Her bir özkaynak bileşeni için, TMS 8'e göre muhasebeleştirilen, geçmişe yönelik uygulama veya geçmişe yönelik düzeltmelerin etkileri ve*
- c) *Her bir özkaynak bileşeni için aşağıdakilerden kaynaklanan değişiklikleri ayrı olarak gösteren, dönem başındaki ve sonundaki defter değeri arasındaki mutabakat:*
 - (i) *Kar ya da zarar;*
 - (ii) *Diğer kapsamlı gelir ve*
 - (iii) *Ortaklar tarafından yapılan katkıları ve ortaklara yapılan dağıtımları ayrı olarak gösteren ortaklarla bunların ortak olmaları nedeniyle ortaya çıkan işlemler ve kontrolün kaybedilmesiyle sonuçlanmayan bağlı ortaklıktaki ortaklık paylarındaki değişimler.”*

TMS 1 Madde 106-109 arasında ise özkaynak değişim tablosunda veya dipnotlarda sunulacak diğer bilgiler aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir. “

- a) *Ortaklarla bunların ortak olmaları nedeniyle çıkan işlemler (Örneğin, sermaye katkıları, işletmenin özkaynak araçlarının yeniden edinimi ve temettüler gibi)*
- b) *Dönem içinde dağıtılmak üzere muhasebeleştirilen temettü tutarı ve hisse başına tutar*
- c) *Ödenmiş sermayenin her sınıfının, diğer kapsamlı gelirin her sınıfının birikmiş bakiyesi ve dağıtılmamış karlar gibi özkaynağın her bir unsuru için, her kaleme ilişkin diğer kapsamlı gelir analizi.”*

1.1.5.4. Nakit Akış Tablosu

TMS 1’de ifade edildiği şekliyle, “nakit akış bilgileri, finansal tablo kullanıcılarına, işletmenin nakit yaratma becerisini ve işletmenin bu nakit akışlarını kullanma ihtiyacını değerlendirmede temel oluşturur.”

Nakit akış tablolarının amacı önemli ama basittir; nakit kaynakları ve kullanımı hakkında bilgi vermek. Bu tablo, gelir tablosunu tamamlayıcı, tahakkuk bazlı gelir ile nakit akışının nasıl farklılaştığını gösteren kullanışlı bir bilgi sunmaktadır (Baginski vd. 2011: 33).

Nakit akış tablosu, belirli bir zaman içerisinde, işletmenin işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinin yarattığı nakit giriş ve çıkışlarını gösterir. Bu tablo, işletmenin nakit dengesindeki değişimleri gösterirken, işletmenin nakitlerini hangi faaliyetlerden elde ettiğini veya nerelerde kullandığına ilişkin ilgili kullanıcılara bilgi verir (Mirze ve Ülgen, 2004: 128).

“İşletme faaliyetleri; bir işletmenin ana gelir getirici faaliyetleri ile yatırım ve finansman faaliyeti olmayan diğer faaliyetleri; yatırım faaliyetleri; uzun vadeli varlıkların ve nakit benzerleri içerisinde yer almayan diğer yatırımların elde edilmesi ve elden çıkarılmasına ilişkin faaliyetleri; finansman faaliyetleri; öz kaynaklar ile yabancı kaynakların yapısında ve tutarında değişiklik meydana getiren faaliyetleri ifade eder“ (TMS 7, Madde 6-10).

Nakit akış tablosu muhasebe dönemi içerisinde bir işletmenin nakit ve benzeri girişlerinin kaynaklarını ve kullanım amaçlarını gösterir. Nakit akış tablosu, bir analist için iş analizinin bir parçasıdır, çünkü nakit akış tablosu analiste aşağıdaki bilgileri sağlar (Greuning vd., 2011: 23):

- İşletmenin faaliyetlerinden nakit yaratma becerisi;
- Yatırım ve finansman faaliyetlerine ilişkin kararların nakit yönünden sonuçları;
- Finansal politika konusundaki yönetim kararlarının etkileri;
- İşletmenin nakit yaratma kapasitesinin sürdürülebilirliği;
- Net gelirin operasyonel nakit akışı ile korrelasyonun nasıl olduğu;
- Gelir üzerinde muhasebe politikalarının etkileri;
- İşletmenin likiditesi ve ödeme gücü hakkında bilgi;
- İşletmenin sürekliliği esasının geçerli olup olmadığı;

- İşletmenin kendi kaynaklarından büyüme için fon yaratma becerisi.

1.2. FİNANSAL TABLOLARA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Finansal tablolara ilişkin düzenlemeler, Türk Ticaret Kanunu (TTK) , Vergi Usul Kanunu (VUK) ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) düzenlemeleri ile Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları çerçevesinde incelenmiştir.

1.2.1. Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenlemeler

13 Ocak 2011 tarihinde TBMM'de kabul edilen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (Yeni TTK olarak ifade edilmektedir.), 30 haziran 2012 tarihli Resmi Gazete'de yapılan değişiklikler sonucu 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni TTK'nın beşinci kısmı ticari defterlere ilişkindir. Yeni TTK'nın 5. kısım 64. maddesinde defter tutma yükümlülüğü;

“Her tacir, ticari defterleri tutmak ve defterlerinde, ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, bu Kanuna göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymak zorundadır. Defterler, üçüncü kişi uzmanlara, makul bir süre içinde yapacakları incelemede işletmenin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulur. İşletme faaliyetlerinin oluşumu ve gelişmesi defterlerden izlenebilmelidir” şeklinde ifade edilmiştir.

Fiziki ortamda tutulan yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri ile işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere gibi defterler de ticari defterler arasında sayılmıştır (Çatıkkaş vd., 2013: 1).

İlgili kanunun, 64. Madde 5. Bendinde ise, “TTK'ya tabi gerçek ve tüzel kişilerin, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı VUK'un defter tutma ve kayıt zamanıyla ilgili hükümleri ile aynı Kanunun 175 inci ve mükerrer 257 nci maddelerinde yer alan yetkiye istinaden yapılan düzenlemelere uymak zorunda oldukları” belirtilmektedir. Ek olarak, “TTK'nın defter tutma, envanter, mali tabloların düzenlenmesi, aktifleştirme, karşılıklar, hesaplar, değerlendirme, saklama ve ibraz hükümleri 213 sayılı Kanun ile diğer vergi kanunlarının aynı hususları düzenleyen hükümlerinin uygulanmasına, vergi

kanunlarına uygun olarak vergi matrahının tespit edilmesine ve buna yönelik mali tabloların hazırlanmasına engel teşkil etmez “denmektedir.

Madde 68 ‘de ise, tacirin “ticari faaliyetinin başında ve her faaliyet döneminin sonunda, varlık ve borçlarının tutarlarının ilişkisini gösteren finansal tabloyu” yani açılış bilançosu ile yıllık bilanço, çıkarmak zorunda olduğu, gelir tablosunu hazırlama yükümlülüğü ile bilanço ve gelir tablosunun yılsonu finansal tabloları olduğu ifade edilmektedir. Madde 514’ te ise, anonim şirketler için Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülmüş bulunan finansal tabloların ve eklerinin yönetim kurulunca hazırlanması yükümlülüğü bulunmaktadır. 515. Madde de bu tabloların, “Türkiye Muhasebe Standartlarına göre şirketin mal varlığını, borç ve yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde; şeffaf ve güvenilir olarak; gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık surette yansıtacak şekilde “ çıkarılmasını hükme bağlamaktadır.

Madde 69 da da, yıl sonu finansal tabloların “Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun, açık ve anlaşılır, düzenli bir işletme faaliyeti akışının gerekli kıldığı sürede” çıkartılması gerektiği ifade edilir.

Madde 72 ile başlayan kısım kalemlere ilişkin ilkeleri içermektedir. Bilançonun içeriğine ilişkin madde 73’te “Türkiye Muhasebe Standartlarında aksi öngörülmemişse bilançoda, duran ve dönen varlıklar, özkaynaklar, borçlar ve dönem ayırıcı hesaplar ayrı kalemler olarak gösterilir ve yeterli ayrıntıya inilerek şemalandırılır.” ifadesi yer almaktadır. Madde 78 ile başlayan değerlendirme ilkelerinde de “Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca bu standartlarda gösterilen ölçülere göre duran ve dönen varlıklar, borçlar ve diğer kalemler için” değerlemenin yapılacağı belirtilmektedir.

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun (KGK) yetkisi başlıklı madde 88’ e göre, “64 ile 88 inci madde hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişiler münferit ve konsolide tablolarını düzenlerken, KGK tarafından yayımlanan TMS’ye, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara uymak ve bunları uygulamak zorundadır.” Aynı madde 3. bentte ise, kurumun “değişik işletme büyüklükleri, sektörler ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar için özel ve istisnai standartlar koymaya ve farklı düzenlemeler yapmaya yetkili” olduğu ve bu standart ve düzenlemelerin TMS’nin cüz’ü olduğu belirtilmektedir.

Özel hükümler başlığı altında Madde 528' te,

“bankalar ve diğer kredi kurumlarının, finansal kiralama ve factoring gibi finansal şirketlerin, sigorta ve reasürans şirketlerinin, Sermaye Piyasası Kanunu (SPKn) kapsamındaki tüm kurumların finansal tabloları ile konsolide finansal tablolarına ilişkin olarak KGK'ca belirlenmiş idari düzenlemelerde hüküm bulunmayan hallerde, söz konusu alanları düzenlemek ve denetlemek üzere kurulan kurum, kurul ve kuruluşların özel kanunlarında yer alan hükümler uygulanır” denmektedir.

Kısaca, yeni TTK'da gerçek ve tüzel kişilerin VUK'un defter tutma ve kayıt zamanıyla ilgili hükümleri ile ilgili diğer maddelerine uymak zorunda olduğu, finansal tabloların da TMS 'ye göre düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. KGK' ya da değişik sektörlere, işletme büyüklüklerine göre ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara özgü özel standartlar getirme yetkisi verilmiştir. Özel hükümler kısmında belirtilen işletmeler için de, eğer TMS'de ya da KGK'nın düzenlemelerinde hüküm yoksa, bunlar için ilgili kurum, kurul ve kuruluşların kanunlarında yer alan hükümlerin uygulanması gerektiği ifade edilmektedir. Özel kanunlarda da hüküm bulunmayan durumlarda ise TTK hükümleri uygulanacaktır.

1.2.2. Vergi Usul Kanunu'ndaki Düzenlemeler

Vergi Usul Kanunu (VUK) 'nun 171. madde ile başlayan kısmı, defter tutma ile ilgili bölümleri içermektedir. Madde 171'e göre; mükelleflerin defterleri vergi uygulaması açısından aşağıdaki amaçlarla tutmaları gerektiği ifade edilmektedir. “

1. *Mükellefin vergi ile ilgili servet, sermaye ve hesap durumunu tesbit etmek,*
2. *Vergi ile ilgili faaliyet ve hesap neticelerini tesbit etmek,*
3. *Vergi ile ilgili muameleleri belli etmek,*
4. *Mükelleflerin vergi karşısındaki durumunu hesap üzerinden kontrol etmek ve incelemek.”*

Madde 172 'de ise, defter tutma yükümlülüğünde olanlar; “

- 1) *Ticaret ve sanat erbabı,*
- 2) *Ticaret şirketleri,*
- 3) *İktisadi kamu müesseseleri,*
- 4) *Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler,*
- 5) *Serbest meslek erbabı,*

6) *Çiftçiler*”

Olarak belirtilmektedir. Kanununun 175. Maddesi muhasebe usulünü seçmekte serbestlik başlığını taşımaktadır. Madde de, mükelleflerin bahsettiğimiz kısımda yazılı amaç ve usullere uymak koşuluyla, defter ve muhasebelerini, işlerine uygun olacak şekilde istedikleri usul ve tarzda düzenleyebilecekleri belirtilmektedir. Madde'nin devamında, usul ve esasların belirlenmesi ve uygulanması konusunda Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın yetkili olduğu ve TTK'nın ticari defterlere ilişkin hükümlerinin geçerli ve saklı olduğu ifade edilmektedir.

VUK madde 176'ya göre tüccarlar iki sınıfa ayrılmaktadır. Sınıflandırmada, devam eden maddeye göre, birinci sınıf tüccar olarak aşağıdaki kriterler dikkate alınmaktadır. “

1. *Satın aldıkları malları olduğu gibi veya işledikten sonra satan ve yıllık alımlarının tutarı 150.000 lirayı veya satışlarının tutarı 200.000 lirayı aşanlar,*
2. *Birinci bentte yazılı olanların dışındaki işlerle uğraşıp da bir yıl içinde elde ettikleri gayri safi iş hasılatı 80.000 lirayı aşanlar,*
3. *1 ve 2 numaralı bentlerde yazılı, işlerin birlikte yapılması halinde 2 numaralı bentte yazılı iş hasılatının beş katı ile yıllık satış tutarının toplamı 150.000 lirayı aşanlar,*
4. *Her türlü ticaret şirketleri*
5. *Kurumlar vergisine tabi olan diğer tüzel kişiler”*

İkinci sınıf tüccarlara ilişkin ise madde 178'de; “

- 1) *177 nci maddede yazılı olanların dışında kalanlar,*
- 2) *Kurumlar vergisi mükelleflerinden işletme esasına göre defter tutmalarına Maliye Bakanlığınca müsaade edilenler.”*

ifadesi yer almaktadır. VUK; birinci sınıf tüccarların bilanço esasına göre, ikinci sınıf tüccarların ise işletme esasına göre defter tutmalarını belirlemektedir.

Bilanço esasına göre defter tutanlar için madde 182'ye göre üç defter tutulması gerekmektedir.

1. Yevmiye defteri,
2. Defterikebir,
3. Envanter defteri

İşletme esasına göre ise sadece işletme hesabı defteri tutulacaktır (VUK, madde 193). VUK tutulacak defterleri belirlemiştir. Düzenlenecek tablolar ve düzenlemeye

ilişkin esaslar ise, VUK Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile belirlenmiştir (Karapınar ve Zaif, 2013: 21).

VUK'un Üçüncü Kitabı'nda değerlemeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Değerleme, "Vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tesbitidir." şeklinde tanımlanmıştır (Çatıkkaş, 2013: 2).

1.2.3. Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemeleri

Ülkemizde, sermaye piyasası 1981 yılında oluşturulmuş ve SPK kurulmuştur. SPK, Uluslararası Muhasebe Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UMS/UFRS)' na uyumlu tebliğ ve düzenlemelerle, uluslararası standartlara uygun muhasebe ilke ve kurallarının oluşturulması ve bunların uygulanması konusunda önde gelen kurum olmuştur. Öncelikle, 29.01.1989 tarihinde Seri:XI, No:1 "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kuralları Hakkında Tebliğ" yayımlanmıştır. SPK, 1989-2003 yılları arasında "muhasebe standartları hakkında" ya da No:1 sayılı tebliğ başlığındaki başlık benzerinde çok sayıda tebliğle çeşitli değişiklikler yapmış, eklemelerde bulunmuştur. 2003 yılında ise, çok daha kapsamlı bir tebliğ yayımlanmıştır.

Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında yeralan işletmelere yönelik, Seri: XI, No:25 "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ" 15.01.2003 tarihinde yayımlanmış ve 01.01.2005 tarihinden sonraki ilk ara dönem finansal tablolarda kullanılmaya başlanmıştır. UMS/UFRS' lerdeki önemli değişiklikler ve yeni standartların oluşturulmasına paralel, SPK önce 21.12.2004 tarihinde Seri: XI, No:27 sayılı ek tebliği yayımlamıştır. Bu tebliğde, işletmelere isterlerse finansal tablolarını No:25 sayılı tebliğe göre değil, UMS/UFRS'leri baz alarak düzenleyebilecekleri belirtilmiştir. 09.04.2008 tarihinde Seri: XI, No:29 sayılı tebliğ ile No:25 sayılı tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır. Bu tebliğ ile, finansal raporlama standartlarında Avrupa Birliği mevzuatına uyum esas alınmıştır. Tebliğde belirtilen standartlara aykırılık teşkil etmeyen, TMSK tarafından yayımlanan TMS/TFRS'lerin de esas alınabileceği belirtilmiştir (SPK).

TMSK, 02.11.2011 tarihinde yayımlanan 660 sayılı "Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında" Kanun

Hükmünde Kararname (KHK) ile kapatılıp, tüm fonksiyonları ile Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'na devredilmiştir. KGK'da TMSK'dan devraldığı standartlar yanında yeni standartlar yayımlamış ve yayımlamaya devam etmektedir.

KGK ve yayımladığı standartlar yanında, 30.12.2012 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 6362 sayılı SPKn ve 6102 sayılı yeni TTK ile getirilen yeniliklere uyum sağlamak üzere SPK II-14.1 sayılı "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği" ni oluşturmuş ve 13.06.2013 tarihinde tebliğ yayımlanarak, "01.04.2013 tarihinden sonra sona eren ara dönem finansal raporlardan geçerli olmak üzere" yürürlüğe girmiştir (SPK).

Tebliğde, finansal tabloların hazırlanmasında KGK'nın yayımladığı TMS/TFRS'nin esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Bunun dışında, tebliğe tabi işletme tanımı genişletilmiştir. Diğer düzenlemeler yanında gerektiğinde de, Kurulca TMS çerçevesinde kararlar alınabileceği ifade edilmiştir. Tebliğin 17 inci maddesinde ise, işletmelere Vergi Mevzuatı örneği verilerek, diğer mevzuatlarda belirtilen finansal tabloların da hazırlanmasının mümkün olduğu, fakat Sermaye Piyasası Mevzuatı kapsamında kamuya açıklanacak finansal tabloların, II-14.1 sayılı tebliğe uygun hazırlanması gerektiği belirtilmiştir (SPK).

1.2.4. Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları

Türkiye muhasebe standartları, uluslararası muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanmış ve hazırlanmaya devam edilmektedir. Uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulması fikri, 1950'li yılların sonlarında ikinci dünya savaşı sonrası ekonomik entegrasyon ve buna bağlı ülkeler arası sermaye transferinin artışı ile birlikte ortaya çıkmıştır. İlk çalışmalar, dünya üzerindeki büyük sermaye piyasalarındaki muhasebe prensipleri arasındaki farklılıkları azaltmaya yani uyum oluşturmaya yöneliktir. 1990'larla birlikte uyum oluşturma yerine, birleştirilmiş yüksek kalitede uluslararası muhasebe standartları ile ortak bir sistem oluşturma nosyonu öne çıkmıştır (FASB).

1973 yılı haziran ayında, dünya sermaye pazarlarının hızla globalleşmesi sonucunda dokuz ülkede faaliyet gösteren muhasebe kurumları, Uluslararası Muhasebe

Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee- IASC)' ni kurmuşlardır. IASC'nin misyonu, "finansal tabloların ve denetlenmiş hesapların sunulmasında dikkat edilecek temel standartları, kamu yararı gözeterek belirlemek ve yayımlamaktır." olarak belirlenmiştir (Pacter, 2014: 6).

Uluslararası muhasebe standartları 1973 ile 2001 yılları arasında IASC tarafından yayımlanmıştır. 1 nisan 2001'de ise, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board-IASB) kurulmuş ve IASC 'nın yetkilerini devralmıştır (Wikipedia). 2001 yılına kadar Komite tarafından yayımlanan standartlar Uluslararası Muhasebe Standartları-UMS (International Accounting Standarts-IAS) adıyla yayımlanırken, 2001 yılından sonra Uluslararası Finansal Raporlama Standartları-UFRS (International Financial Reporting Standards-IFRS) adı ile yayımlanmaktadır (Skousen vd., 2010: 20).

2013 itibariyle, Avrupa Birliği ve 100 den fazla ülke; IASB ya da lokal karşılığı kuruluşlar tarafından yayımlanmış uluslararası finansal raporlama standartlarını zorunlu kılmakta ya da kullanımına izin vermektedir (FASB). 2000'li yıllar ile birlikte Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere, bir kısım Avrupa Birliği ülkesinde ortaya çıkan muhasebe ve denetim skandalları sonucunda, IASC'nin yayımladığı standartlara uyum, daha önemli bir hale gelmiş ve bu yönde ortak görüş oluşmuştur. Bu gelişmeleri takiben, IASC tarafından yayımlanan standartlar ile Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GAAP) 'nin arasındaki farkların ortadan kaldırılması ve ortak standartlar oluşturulması konusundaki çalışmalar için 18.09.2002 tarihinde, Norwalk Anlaşması imzalanmıştır (Gençoğlu vd., 2013: 19). 2013 itibariyle Japonya ve Çin de kendi standartlarını IFRS 'e göre yakınsama konusunda çalışmaktadırlar. Amerikan Menkul Kıymetler ve Borsalar Komisyonu (The Securities and Exchange Commission - SEC) 'da küresel muhasebe standartlarının yakınsamasını desteklemektedir. Fakat komisyon henüz UFRS 'nin Amerikan finansal raporlama sisteminde kullanılıp kullanılmayacağına karar vermemiştir (FASB).

Türkiye'de de SPK, bir önceki kısımda anlatıldığı gibi, muhasebe ve raporlamaya ilişkin düzenlemeler ve standartlar konusunda çok sayıda tebliğ yayımlamıştır. SPK dışında, Maliye Bakanlığı'nca 26.12.1992 tarihinde, VUK'un Maliye Bakanlığı'na verdiği yetkiye istinaden, "1 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği" yayımlanmıştır. Bilanço esasına göre defter tutan

mükelleflerin bu tebliğ kapsamında hareket etmeleri istenmiştir. 18.12.1999 tarihinde Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu kurulmuştur. TMSK'nın amacı, UMS'ye uyumlu olacak şekilde ulusal muhasebe standartlarını belirlemek ve bunları yayımlamaktır. TMSK, IASB tarafından yayımlanan UFRS'leri Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/IFRS) adıyla yayımlamıştır.

“IASB ile yapılan lisans anlaşmaları çerçevesinde TMSK tarafından, 1 kavramsal çerçeve, 38 adet muhasebe standardı, 21 adet yorumdan oluşan UFRS setinin çevirisi yapılarak resmi gazetede yayımlanmıştır” (Kocamaz, 2012: 111).

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun standartların işletmelerce uygulanması yönünde bir yaptırım gücü olmadığından, muhasebe standartlarının yetkili tek bir kurum tarafından oluşturulması ve yayımlanması, 13.1.2011 tarihli ve 6102 sayılı TTK'da KGK'na verilmiştir (KGK, 2013: 36). KGK'nın 2012 yılı faaliyet raporunda ayrıca, Yeni TTK'da finansal raporlama konusunda UFRS'nin esas alındığı, muhasebe standartlarının da KGK tarafında belirlenip yayımlanacağı, yeni TTK'nın seksensekizinci maddesine atıf yapılarak belirtilmektedir. Ayrıca, 6102 sayılı TTK ve 660 sayılı KHK'nin yirmialtıncı maddesi uyarınca finansal tabloların KGK tarafından UMS ile uyumlu olarak yayımlanan TMS'ye göre düzenlenmesi zorunlu tutulmuş olup, KGK'nın “değişik işletme büyüklükleri, sektörler ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar için özel ve istisnai standartlar koymaya ve farklı düzenlemeler yapmaya yetkili olduğu” ifade edilmiştir.

Bu doğrultuda, işletmelerin münferit ve konsolide finansal tablolarına ilişkin uygulayacakları düzenlemeleri içeren 17.11.2012 tarihli KGK kararı uyarınca; “Kanunda belirtilen kamu yararını ilgilendiren kuruluşların, Bakanlar Kurulu kararıyla bağımsız denetime tabi olacakların ve 6102 sayılı Kanunun 1534. Maddesinin ikinci fıkrasında sayılan işletmelerin TMS'yi uygulaması, bunlar dışındakilere ise kurumca bir belirleme yapılincaya kadar yürürlükteki mevzuatın uygulanması zorunlu kılınmıştır.” (KGK)

1.2.4.1 Yayımlanan Standartlar

“Referans olarak alınan UFRS seti; muhasebe standartlarından, yorumlardan, gerekçelerden, uygulama rehberlerinden, açıklayıcı örneklerden, karşı görüş

bölümlerinden ve zorunlu olmayan eklerden oluşmaktadır. Bunlardan sadece Muhasebe Standartları ile zorunlu ekleri Resmi Gazete’de yayımlanmış bulunmaktadır. “ (KGK)

660 sayılı KHK’ de, KGK tarafından yayımlanacak standartlar yürürlüğe girinceye kadar, mevcut düzenlemelerin geçerli olduğu belirtilmektedir. Ülkemizde mevcutta yayımlanan ve yürürlüğe giren standartlar aşağıda yer almaktadır (KGK).”

Standart	Resmi Gazete Tarihi	Resmi Gazete Sayısı
<i>Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve</i>	27/01/2011	27828
<i>TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması</i>	31/03/2006	26125
<i>TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler</i>	31/03/2006	26125
<i>TFRS 3 İşletme Birleşmeleri</i>	31/03/2006	26125
<i>TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri</i>	25/03/2006	26119
<i>TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler</i>	16/03/2006	26110
<i>TFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi</i>	31/01/2006	26066
<i>TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar</i>	30/01/2007	26419
<i>TFRS 8 Faaliyet Bölümleri</i>	15/07/2007	26583
<i>TFRS 9 Finansal Araçlar</i>	27/04/2010	27564
<i>TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar</i>	28/10/2011	28098
<i>TFRS 11 Müşterek Anlaşmalar</i>	28/10/2011	28098
<i>TFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar</i>	28/10/2011	28098
<i>TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değerin Ölçümü</i>	30/12/2012	28513
<i>TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu</i>	16/01/2005	25702
<i>TMS 2 Stoklar</i>	15/01/2005	25701
<i>TMS 7 Nakit Akış Tablosu</i>	18/01/2005	25704
<i>TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar</i>	20/10/2005	25972
<i>TMS 10 Raporlama Döneminden (Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar</i>	20/10/2005	25972
<i>TMS 11 İnşaat Sözleşmeleri</i>	26/10/2005	25978
<i>TMS 12 Gelir Vergileri</i>	28/03/2006	26122
<i>TMS 16 Maddi Duran Varlıklar</i>	31/12/2005	26040
<i>TMS 17 Kiralama İşlemleri</i>	24/02/2006	26090
<i>TMS 18 Hasılat</i>	09/12/2005	26018
<i>TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar</i>	30/03/2006	26124
<i>TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması</i>	01/11/2005	25983
<i>TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri</i>	31/12/2005	26040

TMS 23 Borçlanma Maliyetleri	09/11/2005	25988
TMS 24 İlişkili Taraf Açıklamaları	31/12/2005	26040
TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama	01/03/2006	26095
TMS 27 Bireysel Finansal Tablolar	28/10/2011	28098
TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar	28/10/2011	28098
TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama	31/12/2005	26040
TMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar	31/12/2005	26040
TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum	28/10/2006	26330
TMS 33 Hisse Başına Kazanç	28/03/2006	26122
TMS 34 Ara Dönem Finansal Raporlama	02/02/2006	26068
TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü	18/03/2006	26112
TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar	15/02/2006	26081
TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar	17/03/2006	26111
TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme	03/11/2006	26335
TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	17/03/2006	26111
TMS 41 Tarımsal Faaliyetler	24/02/2006	26090
TFRS Yorum 1 Hizmetten Çekme, Restorasyon ve Benzeri Mevcut Yükümlülüklerdeki Değişiklikler	15/06/2007	26553
TFRS Yorum 2 Üyelerin Kooperatif İşletmelerdeki Hisseleri ve Benzeri Finansal Araçlar	15/06/2007	26553
TFRS Yorum 4 Bir Anlaşmanın Kiralama İşlemi İçerip İçermediğinin Belirlenmesi	15/06/2007	26553
TFRS Yorum 5 Hizmetten Çekme, Restorasyon ve Çevre Rehabilitasyon Fonlarından Kaynaklanan Paylar Üzerindeki Haklar	15/06/2007	26553
TFRS Yorum 6 Özel Bir Piyasaya Katılımdan Doğan Yükümlülükler - Atık Elektrikli ve Elektronik Aletler	15/06/2007	26553
TFRS Yorum 7 TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı Kapsamında Düzeltme Yaklaşımının Uygulanması	15/06/2007	26553
TFRS Yorum 10 Ara Dönem Finansal Raporlama ve Değer Düşüklüğü	15/06/2007	26553
TFRS Yorum 12 İmtiyazlı Hizmet Anlaşmaları	15/06/2007	26553
TFRS Yorum 13 Müşteri Sadakat Programları	13/08/2008	26966
TFRS Yorum 14 TMS 19 - Tanımlanmış Fayda Varlığının Sınırı, Asgari Fonlama Koşulları ve Bu Koşulların Birbiri ile Etkileşimi	13/08/2008	26966

<i>TFRS Yorum 15 Gayrimenkul İnşaat Anlaşmaları</i>	<i>08/01/2009</i>	<i>27104</i>
<i>TFRS Yorum 16 Yurtdışındaki İşletmede Bulunan Net Yatırımın Finansal Riskten Korunması</i>	<i>08/01/2009</i>	<i>27104</i>
<i>TFRS Yorum 17 Nakit Dışı Varlıkların Ortaklara Dağıtımı</i>	<i>05/05/2009</i>	<i>27219</i>
<i>TFRS Yorum 18 Müşterilerden Varlık Transferleri</i>	<i>25/06/2009</i>	<i>27269</i>
<i>TFRS Yorum 19 Finansal Borçların Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlarla Ödenmesi</i>	<i>27/04/2010</i>	<i>27564</i>
<i>TMS Yorum 10 Devlet Yardımları - İşletme Faaliyetleri ile Özel Bir İlişkisi Bulunmayanlar</i>	<i>09/03/2007</i>	<i>26457</i>
<i>TMS Yorum 15 Faaliyet Kiralamaları - Teşvikler</i>	<i>09/03/2007</i>	<i>26457</i>
<i>TMS Yorum 25 Gelir Vergileri - İşletmenin veya Hissedarlarının Vergi Statüsündeki Değişiklikler</i>	<i>09/03/2007</i>	<i>26457</i>
<i>TMS Yorum 27 Yasal Açıdan Kiralama Görünümündeki İşlemlerin Özünün Değerlendirilmesi</i>	<i>09/03/2007</i>	<i>26457</i>
<i>TMS Yorum 29 İmtiyazlı Hizmet Anlaşmaları - Açıklamalar</i>	<i>09/03/2007</i>	<i>26457</i>
<i>TMS Yorum 31 Hasılat - Reklam Hizmetleri İçeren Takas (Barter) İşlemleri</i>	<i>09/03/2007</i>	<i>26457</i>
<i>TMS Yorum 32 Maddi Olmayan Duran Varlıklar - İnternet Sitesi Maliyetleri</i>	<i>09/03/2007</i>	<i>26457 "</i>

1.3. FİNANSAL ANALİZ VE FİNANSAL ORANLAR

Finansal analiz, finansal tablolarda bulunan kalemler ile bunların birbirleri arasındaki ilişkilerin, dönemler arasındaki değişimlerinin incelenmesidir. Finansal analizin amacı; işletmenin finansal durum ve performansını; faaliyet sonuçlarını değerlendirebilmek ve işletmeye yönelik alınacak kararlara temel oluşturacak çıkarımlar elde etmektir (Çabuk, 2013: 3). Finansal analiz, bir diğer ifade ile; işletmenin gelecek finansal performansını belirlemek için, finansal tablolar yoluyla işletmenin finansal durumu ve performansının analiz edilmesidir. Finansal analiz üç bölümden oluşmaktadır. Karlılık analizi, risk analizi ve fon kullanımı ile kaynaklarının değerlendirilmesi. Karlılık analizi, işletmenin yatırımlarının getirisinin değerlendirilmesi iken; risk analizi, işletmenin yükümlülüklerini karşılama gücünün analizidir (Subramanyam ve Wild, 2009: 13).

1.3.1. Finansal Oran Tanımı

Finansal oran, finansal tablolardan elde edilen belirli rakamların bir bölümünün düzenlenmesi ile elde edilen bir değerdir. Bazıları standart olarak, bazıları da özel amaçlı olmak üzere bir çok finansal oran elde edilebilir. Finansal oranlar, aynı sektörde yeralan başka işletmelerin oranları ile karşılaştırılınca veya işletmenin belirli dönemleri arasında karşılaştırma yapılması durumunda daha anlamlı hale gelmektedir. Subramanyam ve Wild (2009: 35) buna ilaveten önceden belirlenmiş standartlar ile oranların zaman boyunca değişkenliğinin de bir trend olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Oranın hesaplanması basit bir aritmetik işlem olmasına karşın, yorumlanması daha karmaşıktır. Anlamlı olması için, oranın ekonomik açıdan önemli bir ilişkiyi göstermesi gerekir. Örneğin satış fiyatı ile maliyet arasında doğrudan ve önemli bir ilişki vardır, buna karşın navlun maliyetleri ile pazarlanabilir menkul kıymetler arasında belirgin bir ilişki yoktur (Subramanyam ve Wild, 2009: 34).

Finansal tablo kullanıcıları, oran analizini finansal tablolardaki bazı verileri yorumlamak için kullanırlar. Oranların geleneksel kullanımı, işletme performansının sektör ortalamaları ile kıyaslanarak değerlendirilmeleridir. Bunun dışında Barnes (1987: 449) 'a göre finansal oranların kullanımı iki gruba ayrılabilir: muhasebeci ve analistler tarafından gelecekteki finansal değişkenleri tahmin etmede kullanım, örneğin gelecekteki karı tahmin etmek için satış beklentisini brüt ya da net kar marjı ile çarpmak gibi. İkinci grup ise oranların araştırmacılar tarafından istatistiksel modellerde kullanımınıdır. Burada amaçlanan işletme başarısızlıklarını tahmin, kredi derecelendirme, riskin değerlendirilmesi ve finansal oranlar yoluyla ekonomik hipotezlerin test edilmesidir.

Bankalar da müşteri finansal tablolarının analizinde esas olarak oran yönteminden yararlanır. Oran analizi, özellikle kredi verenler açısından kullanışlı bir yöntemdir (Sevilengül, 1993: 155).

Kredi analizlerinde oranların kullanılmasının nedeni, kredi talebinde bulunan işletmenin finansal gücü, likidite durumu, borçlanma yapısı/ödeme gücü, kaynak kullanımında etkinliği, karlılığı, büyüme hızı hakkında bilgi edinmek ve sonucunda kredi kararı için sağlıklı çıkarımlara varabilmektir. Finansal tablolarda yer alan rakamlardan ziyade, oranların kullanılarak çeşitli kalemler arasındaki ilişkilerin ortaya

çıkarılması ve incelenmesi; işletmenin likidite durumunu, borç ödeme ve genel olarak finansal gücünü, etkinlik ve verimliliğini daha iyi ortaya koyabilmektedir (Akgüç, 1991: 112).

1.3.2. Finansal Oranların Sınıflandırılması

Oranlar değişik şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar aşağıda belirtilmektedir.

Finansal tabloların birbiriyle ilişkileri açısından oranlar: (Arat, 2005: 91)

- Varlık yapısı ile ilgili oranlar
- Sermaye yapısı ile ilgili oranlar
- Varlıkla sermaye ilişkisini belirten oranlar
- Varlıkla gelir tablosu ilişkisini belirten oranlar
- Sermaye ile gelir tablosu ilişkisini belirten oranlar
- Gelir tablosu yapısı ile ilgili oranlar

Genel işletme düzeyi açısından oranlar: (Lochard, 1998'den aktaran Arat, 2005: 91)

- Karlılık analizi ile ilgili oranlar
- Verimlilik analizi ile ilgili oranlar
- Finansal yapı analizi ile ilgili oranlar
- İşletme faaliyeti analizi ile ilgili oranlar
- Yönetim analizi ile ilgili oranlar
- Mali oranlar

İşlevleri açısından oranlar: (Walsh, 1998'den aktaran Arat, 2005: 91)

- Likidite analizi ile ilgili oranlar
- Finansal yapı analizi ile ilgili oranlar
- Faaliyet analizi ile ilgili oranlar
- Karlılık analizi ile ilgili oranlar
- İşletme analizi ile ilgili oranlar
- İşletme değeri analizi ile ilgili oranlar
- Diğer oranlar

Oranlar, yöneticilerin, ortakların ve borç verenlerin bakış açılarına göre de aşağıda Tablo 2' de gösterildiği gibi bir düzenleme altında sunulabilir.

Tablo 2 : Finansal Tablo Kullanıcılarına Göre Oranlar

Bakış Açısı		
Yönetim	Ortaklar	Borç verenler
<u>Faaliyet Analizi</u> Brüt Esas Faaliyet kar marjı Net kar marjı FAVÖK (faiz , vergi ve amortisman öncesi karlılık) Faaliyet giderleri analizi İşletim kaldıracı Karşılaştırmalı analiz	<u>Yatırım Geridönüşü</u> Özkaynak karlılığı Hisse başına düşen kar	<u>Likidite</u> Cari oran Asit-test oranı
<u>Kaynak Yönetimi</u> Aktif devir hızı Çalışma sermayesi yönetimi <ul style="list-style-type: none">• Stok devir hızı• Kısa vadeli alacaklar• Kısa vadeli borçlar	<u>Kazancın Analizi</u> Hisse başına kar Temettü verimliliği oranı Hisse başına temettü	<u>Finansal Kaldıraç</u> Borçlanma oranı Borçlanma katsayısı oranı Uzun vadeli borçlar/ (uzun vadeli borçlar + özsermaye)
<u>Karlılık</u> Net aktif karlılık FVÖK (Faiz ve vergi öncesi karlılık) Kar / Piyasa değeri	<u>Piyasa Performansı</u> Fiyat / Kazanç oranı Piyasa değeri / Defter değeri	<u>Borç Servis</u> Sabit finansal ödemeler karşılama oranı Faiz karşılama oranı

Kaynak: Erich, 2001: 98.

Çalışmada genelde de sıkça rastlanan şekilde oranlar dört başlık altında değerlendirilmiştir.

- Likidite oranları
- Finansal yapı oranları
- Faaliyet oranları
- Karlılık oranları

1.3.2.1. Likidite Oranları

Likidite, bir finansal ürün, menkul kıymet ya da genel anlamda varlıkların nakde çevrilebilme kolaylığı olarak ifade edilmektedir. Borç verenler için en önemli tehlike işletmenin likidite problemi ile karşılaşmasıdır. Yani işletmenin yükümlülüklerini karşılayacak nakit ya da benzeri yaratamamasıdır (Alvarez ve Fridson, 2002: 268). Bu nedenle likiditenin diğer bir anlamı da, kısa vadeli borçları ödeyebilme gücüdür. Kısa

vadeli borçlar ise, dönen varlıklar kullanılarak ödenir (Arat, 2005: 92). Bu nedenle ödeme gücü oranları olarak ta adlandırılmaktadır.

SPK likidite riskini; “bir işletmenin finansal borçlardan kaynaklanan yükümlülükleri, nakit veya başka bir finansal araç vermek suretiyle yerine getirmekte zorlanması riski” olarak tanımlamaktadır (SPK a).

Likidite oranları, işletmenin nakit ya da benzeri varlık durumunu gösterdiği için, vadesi gelen borçların, ödenebilirliğinin belirlenmesine yardım eder. Başka bir ifade ile bu oranlar, işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde ve işletme sermayesinin mevcut durumda yeterli olup olmadığının belirlenmesinde kullanılır. İşletmenin tarafları, özellikle işletmeden alacaklı olanlar, yöneticiler, kredi veren finansal kurumlar, likidite oranları ile; işletmenin kısa vadeli borçlarını vadesinde dönen varlıkları ile ödeyip ödeyemeyeceğini anlamaya çalışırlar (Toroslu, 2012: 295).

İşletmenin likidite durumunu ortaya koyan temel oranlar şunlardır.

- a. Cari oran
- b. Likidite (Asit – Test) oranı
- c. Nakit oranı

1.3.2.1.1. Cari Oran

Cari oran, işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün bir göstergesidir ve dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara bölünmesi ile bulunur.

Oranın değişkenleri aynı zamanda çalışma sermayesinin de değişkenleri olduğundan orana “çalışma sermayesi ya da işletme sermayesi” oranı da denmektedir (Sevilengül , 1993: 158). Aynı zamanda bankacıların önem verdiği ve kredi taleplerinin değerlendirilmesinde ilk kez bankalar tarafından kullanıldığı içinde “banker oranı” olarak da anılmaktadır. Bankalar, işletmelerin kısa vadeli ödeme gücünü değerlendirmede bu orandan faydalanmaktadır.

Cari oranın, işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü, net işletme sermayesi tutarına göre, daha iyi gösteren bir ölçü olduğu genel olarak kabul edilmektedir (Akgüç, 1991: 118).

Aynı zamanda net işletme sermayesinin yeterliliğini de ortaya koyan bir orandır. Oranın 1 olması yani dönen varlıkların kısa vadeli kaynaklara eşit olması, net işletme sermayesinin sıfır olması demektir. Dolayısıyla, istenen bu oranın 1 den büyük

olmasıdır. 1 den büyük bir oran net işletme sermayesinin olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Batı ülkelerinde faaliyet gösteren bankalar genel olarak , tecrübeleri ve analizleri sonucu, bir işletmenin cari oranının 2 veya %200 den daha yüksek olmasını, borç ödeme gücü açısından yeterli ve kabul edilebilir olarak değerlendirmektedir. Cari oranın 2 veya %200 olması, kredi verenlere, dönen varlıkların ancak yarısı tutarında azalması halinde, işletmenin teknik açıdan, kısa süreli borçlarını ödemekte sıkıntı yaşayabilir bir duruma düşebileceğini gösterir (Akgüç, 1991: 118). Oranın 2’den büyük olması, her ne kadar işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün yüksekliği açısından işletmenin lehine olumlu bir durum olarak görülse de, bu aynı zamanda işletme varlıklarının atıl kullanıldığının da göstergesi olabilir (Eren ve Karasioğlu, 2012: 164).

Ülkemizde cari oranın genel olarak 1,5 olması yeterli görülmektedir. Bunun nedeni, bankacılık sektörünün fonlama yapısından dolayı, son dönemlerde biraz daha orta/uzun vadeye yönelse de, genelde kısa vadeli krediler verme eğilimi, sermaye piyasalarının henüz yeterince derinlik ve etkinlikte olmaması, sermaye yapısı kuvvetli işletme sayısının azlığı gibi yapısal sorunların işletmelerin cari oranlarının düşük olmasına sebep olmasıdır.

TCMB’nin 2009-2011 yıllarını kapsayan sektör bilançoları çalışmasında, imalat sektöründe verileri temin edilen 3.421 adet işletmenin cari oran ortalaması %164,1 (TCMB, 2012a: 20); 2.230 adet işletmenin verilerini içeren, motorlu kara taşıtlarının ve motorsikletlerinin onarımını da kapsayan toptan ve perakende ticarete ise %138,6 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

Cari oran incelenirken firmanın faaliyet konusu ve içinde bulunduğu sektör, genel ekonomik durum, işletme özelinde mevsimsellik/dönemsellik olup olmadığı gibi konular yanında, firma dönen varlıklarının yapısına, içeriğine de bakılır. Bu değerlendirme sonucunda bazı işletmelerde daha yüksek oranlar bile yeterli görülmezken, bazılarında ise düşük oranlar yeterli bulunabilir.

İflas, menkul değerlerin itfasında ödenmemesi ya da finansal sıkıntılar üzerine yapılan ampirik çalışmalarda, cari oranın bunların tahmininde güçlü bir gösterge olduğu ortaya çıkmıştır (Baginski vd., 2011: 364).

1.3.2.1.2. Likidite Oranı

Likidite oranı ya da asit test oranı veya hazır değerler oranı olarak da anılan oran, likiditesi yüksek varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklara oranıdır.

Bu oran da, işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünün ölçülmesinde kullanılan ve cari orana göre, ödeme gücünü daha etkin ölçen bir finansal orandır. Likidite oranının hesaplanmasında pay da: hazır değerler, menkul kıymetler ve senetli/senetsiz kısa vadeli alacaklar toplamı yer almakta; paydayı ise kısa vadeli yabancı kaynaklar oluşturmaktadır.

Oranda, paraya çevrilmesi daha uzun süre alabilecek olan stoklar gibi kalemler yeralmadığından, cari orana göre daha duyarlı bir ölçüdür (Akgüç, 1990: 284).

Genellikle oranın 1 olması yeterli görünmektedir, oranın 1'in altına düşmesi, işletmenin kısa vadeli borç ödemesinde sıkıntı olabileceğini göstermektedir, bu durumda özellikle stok kalitesi, stok devir hızı gündeme gelmektedir, yüksek stok ve alacak devir hızları olumsuz görüntüyü değiştirebilir.

Ülkemiz koşullarına göre %20 tolerans ile 0,80 ile 1,20 arasında olması kabul edilebilir sınırlardadır (Arat, 2005: 95).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe likidite oranı ortalaması %99,5 (TCMB, 2012a: 20); toptan ve perakende ticarete ise %82,5 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

1.3.2.1.3. Nakit Oranı

Hazır değerler oranı olarak da ifade edilen oran, para ve benzeri değerlerin kısa vadeli yabancı kaynakları karşılayabilme gücünü gösterir. Oranda; payda hazır değerler ve menkul kıymetler toplamı, paydada ise kısa süreli yabancı kaynaklar yer almaktadır.

Nakit oranı, işletmenin en kritik dönemlerde; yani faaliyetlerden fon akışının kesildiği, alacaklarının tahsilatında gecikmelerin olduğu durumlarda, kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü gösterir.

Oranın 0,2 olması yeterli olarak görülmektedir, yüksek olması gerektiğinden fazla atıl nakit değer tutulması ve fırsat maliyeti oluşması anlamına gelebilir. Aksi durumda ise, alacak kalitesi ve stok satış kabiliyetinin yüksek olduğu durumlarda da düşük oranlar sorun teşkil etmeyecektir.

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe nakit oranı ortalaması %24,9 (TCMB, 2012a: 20); toptan ve perakende ticarete ise %21,7 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

1.3.2.2. Finansal Yapı Oranları

İşletme varlıklarının karşılığını oluşturan yabancı kaynaklarla, özkaynaklar arasındaki dağılımın analizinde bu oranlardan yararlanır. Kaldıraç oranları da olarak da bilinen finansal yapı ile ilgili oranlar, işletme özkaynakları ile yabancı kaynakları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan oranlardır (Eren ve Karasioğlu, 2012: 166).

Finansal yapı oranları işletmenin;

- Kaynak yapısını,
- Uzun vadeli borç ödeme gücünü,

ölçmede kullanılır. Finansal yapı oranlarının değerlendirilmesiyle;

- Özkaynağın yeterli olup olmadığı,
- Borç / Özkaynak seviyesi ile uygunluğu,
- Kaynak / kullanım seviyesi ve uygunluğu,

konusunda karara varılır (Sevilengül, 1993: 163)

Yabancı kaynakların, toplam kaynaklar içindeki oranının yüksek olması, işletme ve işletmeye kredi verenler açısından risk oluşturur. Buna karşın, özkaynakların toplam kaynaklar içindeki oranının yüksek olması borç verenler açısından olumlu karşılanırken işletmenin karlılığını olumsuz etkiler (Arat, 2005: 98).

Finansal yapının analizinde kullanılan temel oranlar şunlardır:

- a. Borçlanma (Kaldıraç) Oranı
- b. Özkaynaklar oranı (Özkaynakların aktif toplamına oranı)
- c. Borçlanma katsayısı oranı (Toplam yabancı kaynakların özkaynaklara oranı)
- d. Kısa vadeli yabancı kaynakların toplam kaynaklara oranı
- e. Uzun vadeli yabancı kaynakların toplam kaynaklara oranı
- f. Maddi duran varlıkların özkaynaklara oranı
- g. Maddi duran varlıkların devamlı sermayeye oranı
- h. Banka kredilerinin aktife oranı
- i. Kısa vadeli banka kredilerinin net satışlara oranı

1.3.2.2.1. Borçlanma (Kaldıraç) Oranı

İşletme aktiflerinin yüzde kaçının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini gösterir. Kaldıraç oranı olarak da adlandırılır. Yabancı kaynakların aktif toplamına bölünmesiyle elde edilir.

Bu oranın yüksekliği, aktif içerisindeki yabancı kaynakların payının yüksek olduğunu gösterir. Yüksek bir borç oranı, işletmenin gelecekte borçlarını ödeme konusunda sıkıntıya düşebileceğini gösterecektir. Aksi durumda, yani oranın düşük olması durumunda ise işletme aktiflerinin daha çok özkaynaklar ile finanse edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu durumda ise, işletmenin yabancı kaynakların yani dış borçlanmanın kaldıraç etkisini yeterince kullanmadığı, bundan mahrum kaldığı görülecektir (Eren ve Karasioğlu, 2012: 168). Ketz (2003: 48) bu durumu iki tarafı keskin bıçağa benzetmektedir. Artan borçlanma, borcun maliyetinden daha çok gelir yaratıldığında olumlu, tersi durumda yani geliri azaltıcı etki yaptığında olumsuz bir durum yaratmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde bu oranın üst sınırı %50 olarak kabul edilir, ülkemizde ise oran genellikle %60 lar üzerindedir.

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe borçlanma oranı ortalaması %58,6 (TCMB, 2012a: 20); toptan ve perakende ticarete ise %68,5 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

1.3.2.2.2. Özkaynaklar oranı (Özkaynakların Aktif Toplamına Oranı)

Özkaynaklar oranı, işletme aktiflerinin yüzde kaçlık kısmının özkaynaklar ile finanse edildiğini göstermekte ve işletmenin uzun vadeli borç ödeme gücünü ortaya koymaktadır. Oranın yüksek olması, işletmenin uzun süreli borçlarını ödeyememe nedeniyle finansal açıdan güç duruma düşme olasılığının düşük olduğunu gösterir. Özellikle oranın zaman içinde artan bir çizgide olması, finansal açıdan olumlu bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Bir işletmenin özkaynaklar oranının düşük olması, riskli olarak tanımlanabilecek bir finansman şeklidir. Alınan riskin karşılığında, işletme büyük karlar sağlayabileceği gibi, fiyatların düşmesi halinde, ekonomideki durgunluk devrelerinde,

faiz ve anapara taksitlerini ödemede zorluklarla karşılaşarak ağır zararlara uğrayabilir, hatta varlığını devam ettiremiyerek tasfiye dahi olabilir (Akgüç, 1990: 291).

Oranın gelişmiş ülkelerde %50' li olması yeterli görülmekte, ülkemizde ise % 40, hatta altı normal karşılanmaktadır.

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe özkaynaklar oranı ortalaması %41,4 (TCMB, 2012a: 20); toptan ve perakende ticarete ise %31,5 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

1.3.2.2.3. Borçlanma Katsayısı Oranı (Toplam Yabancı Kaynakların Özkaynaklara Oranı)

Toplam yabancı kaynakların özkaynaklara bölünmesi ile bulunan oran, yabancı kaynakları ile işletmenin özkaynakları arasındaki ilişkiyi gösterir. Bu oran, diğer bir deyimle özkaynakların kaç katı oranında borçlanıldığını gösterir, bu nedenle borçlanma katsayısı olarak adlandırılmaktadır.

Bu oranın 1 veya 1'in altında olması istenir. Oranın 1'in altında olması varlıklar içinde toplam borçların, özkaynaklardan daha az olduğunu gösterir ve bu durum işletmeye kredi veren taraflar açısından olumlu bir durumdur. Dolayısı ile bu oranın düşük olduğu işletmelerin kredi taleplerine, kredi kurumlarından daha olumlu cevaplar alınabilecektir (Eren ve Karasioğlu, 2012: 167). Buna karşılık oranın 1'den büyük çıkması durumunda genel olarak işletmenin borçlarını ve faizlerini ödemede güçlüklerle karşılaşması olasılığı vardır. Çünkü sağlanan kısa vadeli yabancı kaynakların, faiz yükü ağır olmakta, kuruluş ve yatırım dönemlerinde, işletmenin zor durumda kalmasına neden olmaktadır. Bu durumda kredi veren tarafların risk seviyesinde artış olur ve ilave kredi kullanımı zorlaşabilir (Arat, 2005: 101).

1.3.2.2.4. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı

İşletmenin varlıklarının yüzde kaçının kısa süreli yabancı kaynaklarla finanse edildiğini göstermektedir. Kısa vadeli yabancı kaynakların pasif toplama bölünmesi ile elde edilir.

Bu oranın yüksek olması, varlıkların büyük bir bölümünün kısa süreli borçlarla finanse edildiğini gösterir. Bu da işletme de kısa vadeli borç baskısına neden olmaktadır. Temel olarak, kısa vadeli kaynakların dönen varlıkların finansmanında, orta

ve uzun vadeli yabancı kaynakların ise duran varlıkların finansmanında kullanılması beklenir.

Sanayi işletmelerinde bu oranın 1/3 'ü aşmaması gerektiği söylenebilir. Ancak ülkemizde uzun süreli yabancı kaynak temin etmedeki güçlükler nedeniyle bu oran daha yüksektir.

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe kısa vadeli yabancı kaynakların toplam kaynaklara oranı ortalaması %45,4 (TCMB, 2012a: 20); toptan ve perakende ticarete ise %52,5 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

1.3.2.2.5. Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Toplam Kaynaklara Oranı

Uzun vadeli yabancı kaynakların toplam kaynaklara (pasif toplamına) bölünmesi ile bulunur. İşletme varlıklarının yüzde kaçının uzun vadeli yabancı kaynaklardan oluştuğunu göstermektedir.

Ülkemizde para piyasasından uzun vadeli kaynak bulma olanağı sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle toplam kaynaklar içindeki, uzun vadeli yabancı kaynakların oranı 1/6 ile 1/8 arasındadır. Bu oranın belirtilen sınırların üzerinde olması durumunda, işletmenin toplam kaynak yapısı içerisinde uzun vadeli olanlarının önemli bir paya sahip olduğu söylenebilir (Arat, 2005: 103). Bu da kaynak maliyetlerine de bağlı olsa da, genelde oldukça olumlu bir durumdur.

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe uzun vadeli kaynakların toplam kaynaklara oranı ortalaması %12,8 (TCMB, 2012a: 20); toptan ve perakende ticarete ise %16,1 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

1.3.2.2.6. Maddi Duran Varlıkların Özkaynaklara Oranı

Bu oran, maddi duran varlıkların hangi oranda özkaynaklardan karşılandığını ortaya koymaktadır. Bu oranın 1 veya 1'den küçük olması, maddi duran varlıkların tamamının özkaynaklar ile finanse edildiğini gösterir.

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe maddi duran varlıkların özkaynaklara oranı ortalaması %71,4 (TCMB, 2012a: 20); toptan ve perakende ticarete ise %77,4 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

1.3.2.2.7. Maddi Duran Varlıkların Devamlı Sermayeye Oranı

Devamlı sermaye, uzun vadeli yabancı kaynak ile özkaynakların toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bu oran, maddi duran varlıkların ne kadarının devamlı sermaye ile karşılandığını göstermektedir.

İşletmelerin maddi duran varlık yatırımlarını, özkaynak ya da uzun vadeli yabancı kaynak ile yani devamlı sermaye ile yapmaları gerekir. Bu nedenle oranın 1'den küçük olması beklenir. Aksi durumda, maddi duran varlıkların finansmanında kısa vadeli yabancı kaynak kullanıldığı ortaya çıkar ki, bu da işletmede net işletme sermayesi bulunmaması ve kısa vadede yükümlülüklerini karşılayamama riskini ifade eder.

1.3.2.2.8. Banka Kredileri Aktif Oranı

Banka kredilerinin aktif toplamına oranı varlıkların ne kadar bölümünün banka kredileriyle finanse edildiğini ortaya koyar. İşletmenin bankalardan kullandığı kredilerin toplam tutarının aktif toplamına bölünmesi ile elde edilir. İşletme üzerinde banka kredilerinin yarattığı borç baskısını ölçmek amacı ile kullanılır. Bankacılık sektöründe kredi değerliliği tespitinde bu oranın en fazla %20-25 arasında olması uygun görünür.

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe banka kredileri aktif oranı ortalaması %25,8 (TCMB, 2012a: 20); toptan ve perakende ticarete ise %31,8 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 131).

1.3.2.2.9. Kısa Vadeli Banka Kredileri Net Satışlar Oranı

Kısa vadeli banka kredileri tutarının net satışlara bölünmesi ile elde edilir. İşletme üzerinde banka kredileri kaynaklı borç seviyesinin ve bunun işletmede yarattığı baskının ölçülmesi amacı ile kullanılır. Bankacılık sektöründe kredi değerlendirilmelerinde oranın 1/3'ü geçmemesi beklenir.

1.3.2.3. Faaliyet Oranları

Faaliyet oranları, işletme varlıklarından etkin bir şekilde yararlanıp yararlanılmadığını ortaya koyan oranlardır.

İşletmelerin hangi sektörde faaliyet gösterdiklerine bakılmaksızın, yaptıkları varlık yatırımları, temelde kısa ve uzun vadeli olarak iki gruba ayrılmaktadır. Kısa vadeli varlıklar, ana olarak stok ve alacaklardan; uzun vadeli varlıklar da makine, teçhizat, arsa, bina gibi varlıklardan oluşmaktadır. Faaliyet oranları, bu varlıklar ve işletmenin faaliyetleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyar ve işletme faaliyetlerinin etkinliğinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinde yardımcı olur. İşletme faaliyetleri açısından genel olarak satışlar belirleyici olarak alınır ve oranlarda kullanılır. Yüksek faaliyet oranları, belirttiğimiz kaynakların daha azının kullanılarak, daha iyi faaliyet sonuçlarının elde edildiğini gösterir. Aynı zamanda, dönemsel ya da sektörel karşılaştırılması ile, işletmenin önündeki fırsat ve sorunlar ortaya çıkarılır. Likidite ve finansal yapı oranları üzerinde de etkilidirler. Bunun dışında, faaliyet oranlarına bakılarak, işletmenin varlık yatırımına, buna bağlı sermaye ihtiyacı olup olmadığı tahmin edilir. İşletmenin büyüme planlarında, büyüme için gerekli varlıklara sahip olup olunmadığının tespitinde de bu oranlar etkilidir (Fried vd., 1997'den aktaran Yanartaş, 2010: 74).

En çok kullanılan faaliyet oranları şunlardır:

- a. Alacak devir hızı
- b. Stok devir hızı
- c. Aktif (Varlık) devir hızı
- d. İşletme sermayesi (Dönen varlıkların) devir hızı
- e. Maddi duran varlıklar devir hızı
- f. Özkaynak devir hızı

1.3.2.3.1. Alacak Devir Hızı

Alacak devir hızı, ticari alacakların yılda kaç defa tahsil edildiğini gösterir. Oran, kredili satışların ortalama ticari alacak tutarına bölünmesi ile bulunur. Ortalama ticari alacak tutarı, dönem başı ve sonu alacakların toplamının ikiye bölünmesi ile elde edilir. Eğer yıl içinde mevsimsellikten dolayı büyük değişimler oluyor ise, aylık ortalama ticari alacak rakamının kullanılması daha uygundur.

Alacakların devir hızının yüksek olması, işletmenin alacaklarını kısa sürede tahsil ettiğini yani likiditesinin yüksek olduğunu gösterir ki, bu da tercih edilen bir durumdur. Aksi durumda, tahsil süresinin uzadığını ve oranın düştüğünü görürüz.

Alacak devir hızının düşük olması, işletmenin rekabet nedeniyle vadelerde esnek davrandığının, alacakların tahsil sürecinde sıkıntı yaşadığının, satışlarda artış için vadeli satış yapılan müşterilerin çok da iyi analiz edilmediğinin göstergesi olabilir (Er, 2009: 53). Alacak devir hızı hesaplanırken aşağıdaki özelliklere dikkat edilmesi gerekir (Çabuk ve Lazol, 2002'den aktaran Arat, 2005: 109):

- *“Dönem başı, dönem sonu ticari alacaklarda büyük farklılıklar meydana gelmişse, oranın paydasında ticari alacakların ortalamasına yer verilmelidir. Aksi durumda cari yılın ticari alacakları alınabilir.*
- *Mevsimlik hareketler alacak devir hızını etkilemektedir, bunun paydadaki ticari alacaklar üzerindeki etkisini giderecek biçimde ortalama hesaplanmalıdır.*
- *Gerek satışlar gerekse ticari alacaklar arasında sadece işletmenin esas faaliyetlerinden kaynaklan işlemlere yer verilmelidir.*
- *Ticari alacakların henüz vadesi dolmamış, değersiz veya şüpheli duruma gelmemiş alacakları kapsamı sağlanmalıdır. “*

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe alacak devir hızı ortalaması 5,5 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise 9,6 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.3.2. Stok Devir Hızı

Stok devir hızı, stokların yıl içerisinde kaç defa çevrildiğini ve nakde dönebildiğini gösterir. Satışların maliyetinin ortalama stok tutarına bölünmesi ile elde edilir. Ortalama stok, dönem başı ve sonu stoklarının aritmetik ortalamasını ifade eder.

Stok devir hızında artış; genel olarak işletmelerde etkin bir stok yönetimi olduğunu göstermektedir. Etkin bir stok yönetimi ile, stok devir hızı yükselirken, düşen finansman dahil stok bulundurma maliyetleri nedeniyle işletmenin karlılık seviyesinde olumlu gelişmeler ortaya çıkmaktadır (Akgüç, 1991: 132).

Stok devir hızının düşüklüğü ise; stok bulundurma maliyetinin büyümesine, stoktaki malların fiziki nedenlerle ya da tüketici talebindeki değişimler, teknolojiye gelişmeler, modadaki trend değişimi vb. nedenlerle, değer kaybetmesine neden olabilir (Sevilengül, 1993: 173).

Stok devir hızı incelenirken, detaya girilmeden yani düşük ya da artışın nedenine bakılmaksızın oluşturulacak, artışın olumlu, düşüşün olumsuz olduğu şeklindeki genel yargılar hatalı olabilir (Akgüç, 1991: 134).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe stok devir hızı ortalaması 6,2 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise 10,4 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.3.3. Aktif (Varlık) Devir Hızı

İşletmenin net satışlarının aktif toplamına bölünmesi elde edilir. Varlıkların etkinliğini yani gelir elde etmede ne kadar etkin kullandığını ölçmek amacıyla hesaplanır. Kısaca bu oran, aktif kullanımının verimliliğini ölçer. 1 liralık varlıkla hangi tutarda satış gelirinin elde edildiğini gösterir.

Varlık devir hızı, bir işletmenin iş riskinin bir ölçüsü olarak da düşünülebilir. Duran varlıkların, varlıklar içinde önemli yer tuttuğu sektörlerde, bu durum karlılıkta dalgalanmaya neden olabilmektedir. Bunun nedeni, piyasa koşullarındaki değişime, işletmenin varlık arttırmak ya da azaltmak yönünde esnekliğinin kısıtlı oluşundandır. Bu yüzden, bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler, varlık devir hızının kar üzerindeki olumsuz etkisini kaldırmak ve iş riskini belirli seviyelerde tutabilmek için kar marjlarını yüksek tutmak zorundadırlar (Akgüç, 1991: 136).

Varlık devir hızının düşmesi durumunda, özellikle duran varlık devir hızı incelenmeli ve yavaşlamada, duran varlık devir hızının düşmesi rol oynuyorsa, atıl kapasite sorunu olup olmadığı üzerinde durulmalıdır (Sevilengül, 1993: 182).

Genel olarak oranın, büyük sanayi işletmelerinde 2, küçük sanayi işletmelerinde ise 2 ile 4 arasında olması olumlu olarak kabul edilmektedir.

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe aktif devir hızı ortalaması 1,1 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise 2 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.3.4. İşletme Sermayesi (Dönen Varlıkların) Devir Hızı

İşletme sermayesinin kullanımındaki etkinliği ölçen bir orandır. Net satışların ortalama dönen varlıklara bölünmesi ile elde edilir.

İncelenen işletmelerin işletme sermayesi devir hızının yüksek olması genel olarak işletme varlıklarının özellikle alacak ve stok döngüsünün iyi yönetildiğini göstermektedir. Fakat diğer yandan bu, işletme sermayesinin yetersiz ve az olduğunu, piyasa koşulları ve genel ekonomik durumdaki gelişmelerin etkisinin yakından takip edilmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır. Devir hızının düşük olması ise; işletmenin gereğinden yüksek işletme sermayesine sahip olduğunu, stok ve alacak devir hızlarının düşük, döngü yönetiminin de zayıf olduğunu, işletmenin gereğinden fazla nakit varlıklara sahip olduğunu ortaya koyabilir (Akgüç, 1990: 310).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe işletme sermayesi devir hızı ortalaması 1,8 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise 3,1 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.3.5. Maddi Duran Varlıklar Devir Hızı

Maddi duran varlıkların verimliliğini ölçmekte kullanılan bir orandır. Net satışların maddi duran varlıklara bölünmesi ile elde edilir.

Mal ve hizmet üretimi için gerekli olan duran varlıklar, sabit gider oluşturmaları nedeniyle, bu varlıkların satış hacmi yaratma kapasitesi işletmenin karlılığına etki eden en önemli faktörlerden biridir (Sevilengül, 1993: 178).

Oranın yüksek olması, maddi duran varlıkların verimli bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Düşük olması ise, verimsizlik göstergesidir. İşletmenin atıl kapasite ile çalıştığını ya da gereğinden fazla sabit varlık yatırımı yapıldığını ifade eder.

Orana ilişkin belli bir standart olmamakla beraber, büyük sanayi kuruluşlarında, oranın 5 olmasının uygun olacağı ileri sürülmektedir (Arat, 2005, s.119).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe maddi duran varlıklar devir hızı ortalaması 5,97 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise 16,5 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.3.6. Özkaynak Devir Hızı

Özkaynakların verimliliğini ölçmede kullanılmaktadır. Net satışların özkaynaklara bölünmesi ile hesaplanır.

Oranın yüksek olması özkaynakların verimli bir şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında bu oranın yüksekliği, işletme özkaynaklarının yetersizliğinden yani işletmenin daha çok yabancı kaynaklarla finanse edilmesinden de kaynaklanabilir. Oranın düşük olması işletme varlıklarının daha çok özkaynaklarla finanse edildiğini ve özkaynakların verimli bir şekilde kullanılmadığını ortaya koymaktadır (Eren ve Karasioğlu, 2012: 174).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe özkaynak devir hızı ortalaması 3,3 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise 5,9 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.4. Karlılık Oranları

Karlılık oranları, işletme karlılığının değerlendirilmesinde kullanılan oranlardır. İşletmelerin ortaklarına, koydukları sermayenin fırsat maliyetinden daha iyi bir oranda kar sağlıyor olması, işletmenin gelecekteki varlığı açısından da önemlidir. Sürdürülebilir bir büyüme ve gelişim için karlılık, işletmelerde en önemli konulardan biridir.

Finansal analizde eski yaklaşımlar temel olarak likidite ve varlıklar üzerine yani bilanço oranlarına odaklanmışken, güncel de likidite ve varlıkların devamlılığı için karlılık önemli görülmektedir. Yüksek karlar, yüksek tutarda nakdin sisteme girmesini sağlar ve bina, makineler gibi üretim varlıklarının değerini teyit eder (Alvarez ve Fridson, 2002: 280).

İşletmelerin karlılık analizinde kullanılan temel oranlar şunlardır:

- a. Özkaynak karlılığı
- b. Aktif karlılık oranı
- c. Brüt karlılık oranı
- d. Faaliyet karı oranı
- e. Net karlılık oranı
- f. Faiz karşılama oranı

1.3.2.4.1 Özkaynak Karlılığı

Kar ile sermaye ilişkisini gösteren oranlardan biridir. Net karın özkaynaklara bölünmesi ile elde edilir. Özkaynakların amortismanı oranı olarak da bilinir. İşletme ve dolayısı ile işletme yönetiminin başarısının göstergesi niteliğinde olan bir orandır (Eren ve Karasioğlu, 2012: 174).

Söz konusu oran, ortaklar tarafından işletmeye sağlanan sermayenin bir birimine karşılık olarak oluşan kar seviyesini ortaya koyar (Akgüç, 1991: 147).

Özkaynak karlılık oranının değerlendirilmesinde en önemli ölçü, sermayenin fırsat maliyetidir. Özkaynak karlılığının yeterli düzeyde olması, firmanın sermaye arttırımına gidebilmesi ve yedek akçeler yoluyla otofinansman oluşturmasını sağlar. Özkaynağın artması da alacaklıların teminatını arttıracığı için özkaynak karlılığının yeterli düzeyde olması, kredi veren taraflar açısından da olumlu bir göstergedir (Sevilengül, 1993: 187).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe özkaynak karlılığı ortalaması %7,5 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise %8,3 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.4.2. Aktif Karlılık Oranı

Net karın aktif toplamına bölünmesi ile elde edilir. İşletme varlıklarının verimliliğini ölçmekte kullanılan bir orandır.

Öte yandan söz konusu oran, varlıklardaki 1 TL'lik artışın sağladığı kar tutarını ortaya koyar. Böylece işletme yöneticilerinin varlık (bilanço) yönetimi konusundaki başarıları görülmüş olur (Arat, 2005: 126). Aktif karlılığının yüksek oluşu, işletmenin aktifinin verimli bir şekilde yönetildiğini gösterir. Ancak, bu oranın paydasındaki net aktifin finanse edilme biçimi, oranın küçük veya büyük çıkmasına etki eder. Bir işletme aktif miktarını ve kar marjını değiştirmedeği halde özkaynağını arttırdığında, kullanacağı yabancı kaynak miktarı ve buna bağlı olarak da katlanılacak finansman gideri düşeceğinden aktif karlılığı artmış görünür (Sevilengül, 1993: 189).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe aktif karlılık oranı ortalaması %2,7 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise %2,1 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.4.3. Brüt Karlılık Oranı

Brüt karlılık oranı, brüt karın net satışlara oranını ifade eder. Brüt kar, satış gelirlerinden satılan malın maliyeti düşülerek elde edilir.

İşletmenin brüt karlılığı, faaliyet giderleri ve diğer giderleri gelirden düşüldükten sonra işletme ortaklarına normal, yeterli bir kazanç ortaya çıkacak tutarda olmalıdır (Akgüç, 1991: 151).

Brüt karlılık oranı, işletme faaliyetlerinin etkinliğinin yanı sıra işletmenin satış/fiyat politikasına ilişkin bilgiler de verir. Kar marjlarındaki artış, işletme yönetiminin başarılı olduklarına dair algısını güçlendirecektir (Arat, 2005: 131).

1.3.2.4.4. Faaliyet Karı Oranı

Faaliyet karı oranı faaliyet karının net satışlara oranını ifade eder. İşletme ana faaliyetinin karlılığını gösteren bir oran olmasından dolayı önemlidir. Oranın yüksek olması, işletmenin karlı, verimli bir şekilde çalıştığını gösterirken, orandaki düşüş karda ve verimlilikte olumsuz algıya sebebiyet verir.

İncelenen oran, bir işletmenin başarı değerlendirmesinde ve işletme yönetiminin etkinliğini belirlemede iyi bir ölçüdür. Fakat sadece orana bakarak, işletme ve yönetimini değerlendirmek hatalı olabilir, dış etkiler de gözönünde bulundurulmalıdır. Oranın düşük olması, ilk bakışta, işletme faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yönetilmediği şeklinde kesin bir çıkarıma neden olmamalıdır (Akgüç, 1991: 152).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe faaliyet karı oranı ortalaması %6,3 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise %2,9 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.4.5. Net Karlılık Oranı

Net karlılık oranı net karın net satışlara oranını ifade eder. İşletmenin her 1 TL'lik satışı içindeki net kar yüzdesini gösteren orandır.

Bu oran satış gelirinin yüzde kaçının işletme ortaklarına kaldığını ortaya koyar. Net karlılık oranı, işletmenin tüm gelir ve giderlerini (kar üzerinden hesaplanan vergi ve diğer yasal yükümlülükler dahil) içerdiğinden, nihai bir ölçü olarak değerlendirilmelidir (Sevilengül, 1993: 197).

Bu oranın payında yer alan net kar; geçici, bir defaya mahsus veya olağanüstü nedenlerden doğan gelir ve zararları da içerdiğinden, aynı işletmenin dönemler arası performansının değerlendirilmesinde ya da diğer işletmeler ile kıyaslanmasında hatalı yorumlara neden olabilir, net kar detayına da bakılmalıdır (Akgüç, 1990: 320).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe net karlılık oranı ortalaması %2,6 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise %1,1 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

1.3.2.4.6. Faiz Karşılama Oranı

Faiz karşılama oranı, işletmenin faizleri geri ödeme yeteneğinin olup olmadığının belirlenmesinde kullanılan orandır. Bu oran ile, işletmenin elde ettiği gelir ile ödenecek faiz giderleri karşılaştırılır (Arat, 2005: 132). Oranda payda vergi öncesi kar ile faiz giderleri toplamı payda da ise faiz giderleri yer almaktadır.

İşletme faaliyetleri sonucu oluşan gelirin, kredi faizlerini ve kredi geri ödemelerini karşılama gücü, kredi verenler açısından önemlidir. Kredi verenler açısından gelirin yeterli sayılabilmesi için en az kredi faizlerini geri ödeyebilecek durumda olması gerekir. Bu oran, işletmenin faaliyet gelirlerinin ne kadarlık bir bölümü ile faizleri karşılayabildiğini gösterir (Sevilengül, 1993:200).

TCMB'nin çalışmasında, imalat sektöründe faiz karşılama oranı ortalaması %232,1 (TCMB, 2012a: 21); toptan ve perakende ticarete ise %209,5 olarak çıkmaktadır (TCMB, 2012b: 132).

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE HATA VE HİLELERİ , FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE FİNANSAL TABLO HİLELERİ

Bu bölümde ilk olarak, muhasebe de hata ve hile kavramları üzerinde durulmaktadır. Hata ve hileler, muhasebe usulsüzlükleri ya da düzensizlikleri olarak da tanımlanan, ve muhasebeye ilişkin olayların oluşumu, belgelenmesi, kaydedilmesi ve sunulması sırasında muhasebenin temel ilkelerine, kanunlara, ilgili standartlara uygun olmayan işlemler olarak ortaya çıkmaktadır. Hata ve çeşitleri, hile tanımı, hata ve hile arasındaki farklar ve hileye yol açan faktörlerden sonra hilelerin sınıflandırılması ile, bölüm devam etmektedir. Hileler, altı grupta sınıflandırılmaktadır. Bunlar; çalışan hileleri, yönetim hileleri, yatırım hileleri, satıcı hileleri ve diğer hilelerdir. Yönetim hileleri diğer bir adıyla muhasebe manipülasyonları ya da finansal bilgi manipülasyonları bölümün geri kalanında üzerinde durulan konudur. Finansal bilgi kullanıcılarını yanıltmak amacıyla, çeşitli yöntem ve tekniklerle bilinçli olarak yapılan düzensizlikler manipülasyon olarak tanımlanmaktadır. Finansal bilgi manipülasyonlarına dair literatürde değişik terim ve yöntemlerle karşılaşılmaktadır. Bölümün devam eden kısmında, bu yöntem ve terimler üzerinde durulmuş ve bunların değerlendirilmesi yapılmıştır. Bölümün son kısmında ise, finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak amacıyla finansal tablolar ve eklerinde yapılan hileler dört başlık altında ele alınmaktadır.

2.1. MUHASEBE HATALARI

2.1.1. Hatanın Tanımı

Hata arapça kökenli bir sözcük olup, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde, "İstemeyerek veya bilmeyerek yapılan yanlış, kusur, yanılma, yanılğı" olarak tanımlanır.

Hata, "gerçeğin bilinmemesi veya yeteri derecede bilinmemesi nedeniyle iradenin yanlış şekilde oluşmasını ifade etmektedir. Bundan dolayı ceza hukukunda hata kavramının içinde iki farklı anlam bulunmaktadır, bunlardan biri bilgi eksikliği, diğeri ise yanlış bir tasavvur veya kabuldür" (Değirmenci, 2014: 131-132). "Borçlar kanunu'ndaki dar anlamıyla hata; gerçeğe ilişkin, bilinçsiz yanlışlık veya eksiklik

halidir. Geniş anlamda hata ise, bilgisizliği de içerir, yani bilgisizlik hatayı oluşturur“ (Eren, 1999’dan aktaran Kirik , 2007: 39).

Muhasebe bilimi için ise hata, “finansal tablolarda ve muhasebe kayıtlarında yapılan matematiksel yanlışlıklar ya da muhasebe ilkelerinin uygulanmasında gözden kaçma ve gerçek verilerin yanlış beyanlarıdır” (Çatıkkaş, 2011: 19).

Bir işletme hakkında ekonomik yönden değerlendirme yapılması, işletmenin ekonomik açıdan tanınması işletmeye ilişkin finansal raporlar yoluyla olmaktadır (Seviğ, 2002: 40). İşletmenin finansal durumu, işle ilgili doğru bilgi sayesinde elde edilir. Bu nedenle hesaplarda görülen bir hata, durumun gerçeği yansıtmadığını, yanlış olduğunu gösterir. Bu da işletmenin finansal durumunun doğru gösterilmemesine ve sonraki bir çok işlemde soruna yol açar (Gangwar, 2009: 95).

Hata kısaca herhangi bir kasıt olmadan finansal tabloların gerçeğe uygun düzenlenmemesidir. Hatalar “kaydedilmesi gereken bir ekonomik olayın, bir tutarın veya bir açıklamanın finansal tablolara dahil edilmemiş veya yanlış bir işlemin veya bir tutarın finansal tablolara dahil edilmiş olmaları sonucu meydana gelirler” (Güredin, 2014: 133).

Genellikle;

- a) “*Finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan verileri toplarken ve bunları analiz ederken yapılabilecek bir yanlışlık,*
- b) *Olayların gözden kaçırılmasından veya hatalı yorumlanmasından kaynaklanan yanlış bir muhasebe tahmini ve*
- c) *Muhasebe ilkelerini uygularken değerlendirme, kayda alma, sınıflandırma, sunma veya açıklama konuları ile ilgili yapılabilecek bir yanlışlık bir hata olarak değerlendirilir*“ (Kaval , 2008: 77).

Muhasebe hataları bir başka ifade ile; “unutkanlık, dikkatsizlik, ihmal, bilgisizlik veya tecrübesizlik nedeniyle, muhasebe ile ilgili işlem, kayıt ve hesaplarda yapılan yanlışlıklardır” (Hatunoğlu vd., 2012: 177). Muhasebe hatası, kasıt unsuru içermeyen yanlıştır. Çift yanlı muhasebe sistemi her ne kadar otomatik kontrol ile hata yapılmasını önlese de, tüm hataların önlenmesi konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu sistemde, örneğın kayıtlara geçirilmeyen işlemler tespit edilip, hatalar önlenemez (Hesap Uzmanları Derneği “HUD”, 2004: 148).

Muhasebe hataları, “genel olarak kanunlara, yönetmelik ve yönerge gibi yasal mevzuata, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile işletme politikalarına ve doğruluğu kabul edilen diğer ilke ve prensiplere aykırı, ancak kasıt unsuru içermeyen fiil ve davranışlar olarak da ifade edilebilir” (Maliye Hesap Uzmanları Derneği “MHUD”, 2004’den aktaran Bayraklı vd., 2012: 20).

SPK tarafından işletmeler tarafından düzenlenecek mali tablo ve raporlar ile bunların hazırlanması ile ilgili muhasebe ilke ve kurallarını düzenlemek için yayımlanan Seri: XI, 25 No.lu “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ” in 466 ncı maddesinde hatalar, “Cari dönemde fark edilen, geçmiş dönem veya dönemlere ilişkin finansal tabloların hazırlanması ve açıklanması esnasında mevcut ve dikkate alınmış olması beklenen güvenilir bilginin finansal tablolar dışında bırakılması veya diğer raporlama yanlışlarının yapılması” şeklinde ifade edilmektedir.

TMS 8, 5 inci maddede ise, geçmiş dönem hataları;

“İşletme’nin bir veya daha önceki finansal tablolarında, güvenilir bilgiyi kullanmaması veya yanlış kullanması sonucu ortaya çıkan aşağıda sıralanan, ihmaller veya yanlış bilgilendirmelerdir. Güvenilir bilgi;

(a) *Finansal tabloların onaylanması sırasında mevcut olan ve*

(b) *Finansal tabloların hazırlanması ve sunulması esnasında elde edilebilir olması ve dikkate alınmış olması beklenen bir bilgi olmalıdır.*

Bu tip hatalar; matematiksel hataları, muhasebe politikalarının uygulanmasındaki yanlışlıkları, yolsuzlukları ve bilgilerin yanlış yorumlanmasından veya yönetilmesinden kaynaklanan etkileri içerir.” şeklinde ifade edilmektedir.

İlgili standartın 41 inci maddesinde de;

“Hatalar, finansal tablo kalemlerinin tanınması, ölçülmesi, sunulması ve açıklaması sırasında ortaya çıkar. Eğer finansal tablolar, önemli bir hata veya işletmenin finansal durumunu, finansal performansını veya nakit akışlarını yanlış göstermeye yönelik önemsiz de olsa kasıtlı yapılmış ön bir hatayı içeriyorsa, TFRS’ye uygun değildir. Cari dönemde yapılan hatalar finansal tablolar onaylanmadan önce saptanırsa cari dönemde düzeltilmelidir. Ancak bazı durumlarda hatalar, sonraki dönemlerde fark edilir ve bu geçmişe yönelik hatalar karşılaştırmalı bilgilerde izleyen dönemlere ilişkin tablolarda düzeltilir.”

denilmektedir. İlgili standartın devam eden maddelerinde de, geçmiş dönem hatalarının nasıl düzeltileceğine dair konuya açıklık getirilmektedir.

Madde 6 'da bir ihmal ya da yanlış bilgilendirme sonucunda, finansal tablo kullanıcılarının ekonomik kararları etkileniyor ise, bunun önemli olduğu; önemlilikte, kullanıcı özelliklerinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Kavramsal çerçeve de de önemlilik ile ilgili benzer ifade yer almaktadır. Kullanıcıların işletme hakkındaki ekonomik kararlarını etkileyecek ise bu bilgi önemlidir. Önemlilik için bunun dışında herhangi bir nitelik, büyüklük, sayısal değer ifade edilmemiştir.

Muhasebe hataları, kasıt unsuru taşımayan çeşitli nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Muhasebe hatalarının yapılma nedenleri;

- a. Bilgisizlik ve Deneyimsizlik
- b. Gereken dikkat ve özenin gösterilmemesi

olarak iki başlık altında toplanabilir.

Muhasebeye ilişkin tüm süreçlerde, işlemlerin doğru yapılabilmesi için gerekli olan tüm düzenlemelerin, ilkelerin, kanunların vb. bilinmesi ve doğru şekilde uygulanması önemlidir. Tüm bu süreçte, bilgi ya da deneyim eksikliğinden kaynaklı hatalar oluşabilmektedir. Bu nedenle, muhasebe hatalarının önlenmesi konusunda en öncelikli konulardan birisi, işe uygun, yani eğitim düzeyi ile iş tecrübesi yüksek, bilgili ve dürüst kişilerin işe alımı ve çalıştırılmasıdır (Kirik, 2007: 39-40). Diğer konu da, gerekli dikkat ve özenin gösterilmesidir. Aksi halde, ihmal ve dikkatsizlikten, muhasebeye ilişkin tüm süreçlerde, eksik ve hatalı işlemler ortaya çıkabilecektir.

Muhasebe hataları konusunda Plumlee ve Yohn (2009) tarafından yapılan araştırmada, muhasebe hatalarının yaklaşık % 60 'ının basit defter tutma hatalarından veya kolay anlaşılabilir muhasebe standartlarının yanlış uygulanmasından kaynaklandığı ortaya çıkmıştır.

2.1.2. Muhasebe Hatalarının Sınıflandırılması

Muhasebe hataları çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Holmes ve Overmyer (1975: 133) hataları ilke hataları, ihmal hataları ve görev hataları olarak sınıflandırmıştır. İlke hataları, bir ilkenin uygulamasındaki hataları ; ihmal hatası ise, hesaplarda yer alması gereken bir kalemi geçirmemekle oluşan yanlışlığı kapsamaktadır. Görev hataları ise; dikkatsizlik sonucu olan yanlışlıklardır. Literatürde ise benzer

şekilde ilke hataları dışında kayıt ve tahmin hataları olarak sınıflandırma yoluna gidilmektedir. Kayıt hataları ile kastedilen muhasebe verilerinin elde edilmesi ve kaydedilmesindeki yanlışlıklardır. Tahmin hataları ise olayların yanlış yorumlanmasından kaynaklı doğru olmayan tahminler sonucu oluşan durumu ifade etmektedir.

Çalışmamızda muhasebe hataları Toroslu (2012: 229) 'nun sınıflandırması dikkate alınarak; içeriği bakımından, sonuçları bakımından ve etkileri bakımından olmak üzere üç ayrı grupta sınıflandırılarak inceleme konusu yapılmıştır.

2.1.2.1. İçerik Bakımından Sınıflandırma

Muhasebe hatalarını içeriği bakımından nitel ve nicel muhasebe hataları olarak iki grupta toplayabiliriz.

2.1.2.1.1. Nitel Muhasebe Hataları

Nitel hata ya da usul hatası, işletmenin işleyişine ait muhasebe kayıt ve diğer süreçlerde, uyulması gereken ilke, kanun, düzenlemeler ve işletmenin iç kontrol sistemine uygun hareket edilmemesi olarak ifade edilmektedir. Örnek olarak satış faturalarında ki şekil şartlarına uygunsuzluk, değerlemelerin hatalı yapılması gösterilebilir (Danaoğlu, 2014).

Bu şekilde yapılan muhasebe hataları sonucunda, nicel muhasebe hataları ortaya çıkabilir. Bir işletmede usul hataları arttıkça, hesap kalanlarının hatalı olma olasılığı yani nicel muhasebe hataları ile sıkça karşılaşma olasılığında artmaktadır (Bayraklı vd., 2012: 22).

2.1.2.1.2. Nicel Muhasebe Hataları

Nicel muhasebe hataları, hesap kalanları ile finansal tablolardaki kalemlerin tutarlarına yansıyan düzensizliklerdir. Bu tip muhasebe hataları, hesap kalanlarını ya olduğundan yüksek ya da olduğundan düşük gösterme şeklinde olabilir. Hesap kalanları dönem sonunda finansal tablolara aktarıldığı için, finansal tabloların denetiminde nicel muhasebe hatalarına, nitel muhasebe hatalarından daha çok dikkat edilmektedir (Aydemir vd., 2014: 71).

2.1.2.2. Sonuçları Bakımından Sınıflandırma

Muhasebe hatalarını sonuçları bakımından önemsiz muhasebe hataları ve önemli muhasebe hataları olarak iki grupta toplayabiliriz.

2.1.2.2.1. Önemsiz Muhasebe Hataları

Önemlilik kavramı; işletme hakkında karar vereceklerin, kararlarını etkileyecek finansal bilginin finansal tablolarda açıklanmaması ya da eksik veya yanlış açıklanması nedeni ile alacakları kararların etkilenme düzeyidir (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 142). Önemsiz muhasebe hataları, işletme ile ilgili tarafların kararlarında etkili olmayan ve denetçi tarafından herhangi bir düzeltme yapılmaksızın kabul edilen hatalardır (Toroslu, 2012: 230).

2.1.2.2.2. Önemli Muhasebe Hataları

Muhasebede önemli hatalar, işletmeye göre sayıca ve tutarca önemli, sonuçları nedeniyle de ciddi ve ağır etkilere neden olan hatalardır. Dolayısıyla, bu hataların zamanında farkına varılıp gereken düzeltme yapılmaz ise, bu finansal bilgiyi kullanarak karar verenlerin, kararlarında yanlışa neden olur (Aydemir vd., 2014: 71). Bundan hareketle, önemli hata; finansal tablo kullanıcılarının işletme hakkında verecekleri kararları etkileyecek derecede finansal tabloları farklılaştıran ve tabloların güvenilir olma özelliğini ortadan kaldıran yanlışlardır (Küçük, 2011: 126). Farkına varılan bir hatanın önemli veya önemsiz olarak ayrılması da oldukça güçtür. Bunun nedeni önemliliğin mutlak değil göreceli bir kavram olmasıdır. Belirli tutardaki bir yanlışlık daha küçük bir işletme için önemli görülürken, aynı tutar daha büyük bir işletme için önemsiz olarak görülebilir (Güredin, 2014: 217). Uygulamada bu zorluğu nispeten kolay hale getirmek için, önemlilik ölçütü olabilecek çeşitli oranlar tespit edilebilmektedir. Ancak bu işletmeye, sektöre, denetim ortamına ve konusuna, denetleyene bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir (Bayraklı vd., 2012: 23).

2.1.2.3. Etkileri Bakımından Sınıflandırma

Finansal tablolar üzerine yaptıkları etki bakımından muhasebe hataları üç grupta toplanabilir. Bunlar, sadece bilançoju etkileyen hatalar, sadece gelir tablosunu etkileyen hatalar ve hem bilançoju hem de ilgili dönemin gelir tablosunu etkileyen hatalardır (Güredin, 2014: 495).

2.1.2.3.1. Bilançoju Etkileyen Muhasebe Hataları

Bilanço da yeralan kalemleri; varlıklar, yükümlülükler ve özsermaye kalemlerini etkileyen hatalardır. Örnek olarak, kısa vadeli borçların uzun vadede gösterilmesi ya da makine teçhizatı olması gereken tutarların stoklarda yeralması gösterilebilir. Bu hataların farkedildiklerinde, diğer dönemlerde de hatanın devam etmemesi için düzeltilmesi gerekir.

2.1.2.3.2 Gelir Tablosunu Etkileyen Muhasebe Hataları

Gelir tablosu hataları, gelir ve gider kalemlerinin yanlış sınıflandırılmasından kaynaklanmaktadır. Örnek olarak, faiz gelirinin satış geliri olarak kaydedilmesi gösterilebilir. Gelir tablosu hatalarının bilançoju ve net kara etkisi yoktur. Hata aynı dönemde farkedilir ise yeniden sınıflandırma ile düzeltilmelidir. Dönem geçmiş ise sadece yıllar itibarıyla karşılaştırmalı gelir tablosu düzenlenecekse düzeltim yapılır (Kieso vd., 2011: 1391).

2.1.2.3.3. Bilanço ve Gelir Tablosunu Etkileyen Muhasebe Hataları

Hem bilanço hem gelir tablosunu etkileyen hatalardır. Bu tür hatalar kendi içinde dengelenmeyen ve dengelenen muhasebe hataları olarak sınıflandırılabilir. Dengelenen muhasebe hataları bir sonraki dönem içerisinde otomatik olarak etkisi düzeltilen hatalardır. Örneğin, girişi unutulmuş bir gider, ilgili dönemde gideri düşük, karı yüksek gösterecek, bilançoju da ödenecek giderler eksik, özsermaye fazla gösterilecektir. Bir sonraki dönemde giderin kaydedilmesi, iki dönem toplamında bilanço ve gelir tablosundaki etkileri düzeltecektir (Bazley vd., 2009: 1237).

Dengelenmeyen muhasebe hataları bir sonraki dönemde etkisi düzeltilmeyen hatalardır. Örneğin, 5 yıl ekonomik ömrü bulunan bir ekipman için ilk yılda tamamen amortisman ayrılırsa, ilk yıl gider çok yüksek, kar düşük olacak, sonraki 4 yılda ise gider oluşmayacak kar yüksek çıkacaktır. 5 yılın sonunda ancak bilanço ve gelir tablosu etkisi ortadan kalkmış olacaktır (Kieso vd., 2011: 1391).

2.1.3. Hata Çeşitleri

Muhasebe hataları son yıllarda bilgi teknolojilerinin gelişmesine paralel azalmakla birlikte yine de uygulamada sıklıkla karşılaşılmaktadır.

Muhasebe sürecinin her aşamasında çeşitli muhasebe hataları yapılabilir. Bunlar, yevmiye defterinde yapılan hatalar, diğer defter ve tablolarda yapılan hatalar ve bilançoda yapılan hatalar olarak üç grupta toplanabilir (Toroslu, 2012: 232).

2.1.3.1 Yevmiye Defterinde Yapılan Hatalar

İşletme işleyişi ile ilgili finansal nitelikli olayların muhasebeleştirilmesinde ilk aşama, bu işlemlere ait belgelerin yevmiye defterine kaydedilmesidir. Yevmiye defterinde yapılan muhasebe hatalarının belli başlıları aşağıda belirtilmiştir (Toroslu, 2012: 232).

2.1.3.1.1. Unutma

Muhasebenin temel ilkelerinden dönemsellik ilkesi, işlemlerin ait olduğu dönemde defterlere kaydedilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Unutma hatasında ise, işletmeye ait olan mal ve/veya hizmet alımı ya da satışına ait işlemler, oluşan gelir ya da giderler ya hiç kayıt altına alınmamakta ya da dönemsellik ilkesine aykırı olarak farklı dönemlere kaydedilmektedir. Satışlara ait faturaların birkısımının kaydedilmesinin unutulması, birden fazla dönem ile ilişkilendirilmesi gereken gider kalemlerinin tek bir döneme yansıtılması vb. hatalar da unutma hatası olarak tanımlanmaktadır (Hesap Uzmanları Derneği “HUD”, 2004: 150). İşletmelerin iç kontrol süreçleri sonucunda bu tür hataların farkına varılabilir, bu gibi durumlarda, hatanın farkına varıldığı tarihte işlemle ilgili düzeltme kaydının yapılması gerekir.

2.1.3.1.2. Tekrarlama Hataları

Tekrarlama hatalarında ise unutma hatalarının tersine, işlem defter kayıtlarına birden fazla kaydedilmektedir. Mükerrer kayıt olarak ta adlandırılan bu hata da çoğunlukla, ödemesi sonradan yapılan işlemler, birincisi belge aslı ile ikincisi de ödeme sırasında olmak üzere iki defa muhasebeleştirilmektedir (Açık, 2012: 354).

2.1.3.1.3. Yanlış Hesaba Kaydetme

İşletmeye ait işlem ve olayların, muhasebe kayıtlarının yapılması esnasında genelde kanun, ilke, düzenleme vb. nin doğru bilinmemesi ya da yanlış yorumlanması kaynaklı, yanlış hesap kalemlerinin kullanılması sonucu muhasebe hataları oluşmaktadır (Elitaş, 2012: 36). Bu hatalara; yani kısaca, işlemin ait olduğu doğru hesap yerine, başka bir hesaba kaydedilmesine, yanlış hesaba kaydetme hatası denilmektedir (Bayraklı vd., 2012: 29). Yanlış hesaba kaydetme hataları çoğunlukla işlemlerin ilk defa kayıtları oluşturulurken, fiş düzenlenirken ya da yevmiye defterinin kullanımında oluşmaktadır. İşletmeye kullanım amaçlı alınan bir cihazın, demirbaşlar hesabı kullanılması gerekirken, ticari mallar hesabı kullanılarak kaydedilmesi, bu tip hatalara örnek olarak verilebilir (Kirik, 2007: 44). Bu hatalar, literatürde ilke hataları içinde de değerlendirilmektedir.

2.1.3.1.4. Rakam Hataları

Muhasebe kayıtlarının yapılması sırasında rakamların yanlış yazılması olarak ifade edilir. Örneğin, 10.000 TL yazılması gereken bir tutarın 1.000 TL olarak yazılması yani 0 ların eksik ya da fazla yazılması; ya da kayıt yapılırken 3.750 TL olarak yazılması gereken bir kaydın rakam hatası ile 3.570 TL olarak yazılması gibi. Son örneğe yani rakamların yer değiştirmesine “Takdim Tehir Hatası” denilmektedir. Takdim tehir; rakamların önce veya sonra yazılması nedeniyle yer değiştirmesidir.

2.1.3.1.5. Hesapların Borç ve Alacak Taraflarının Karıştırılması

Muhasebenin çift taraflı kayıt ilkesine göre; işlemler;

- Basit madde
- Bileşik madde

- Karma madde olarak kayda alınmaktadır.

“Basit madde; borçlanma hareketlerinde bir ana hesap, alacaklandırma hareketleri için de bir ana hesabın kullanılması durumudur. Bileşik madde, bir ana hesabın borçlu ve alacaklı olmasına karşın, birden çok ana hesabın alacaklı veya borçlu olduğu maddedir. Karma madde ise; birden çok ana hesabın karşılıklı olarak borçlu ve alacaklı olduğu maddedir” (Şentürk, 2004: 8). Bu hata ile, hesabın borç ve alacak tarafının karıştırılarak ters kayıt yapılması, ya da kullanılması gereken hesaplar yerine yanlış hesapların kullanılması ifade edilmektedir.

2.1.3.2. Diğer Defter ve Tablolarda Yapılan Hatalar

Bu türde hatalar iki grupta incelenebilir. Bunlar, matematik hataları ve nakil hatalarıdır.

2.1.3.2.1 Matematik Hataları

Matematik hataları, adlandırmadan da anlaşıldığı üzere, yevmiye defteri, büyük defter gibi defterlerde oluşan, matematiksel işlemlerden kaynaklı hatalardır. Bu tür hatalarda, toplama ve çıkarma işlemlerine ait olanlar mizanlarda kolayca tespit edilebilmesine rağmen, çarpma ve bölme hatalarının tespit edilmesi güçtür. Bu tür hatalara, değerlendirme hataları, peşin iskonto, komisyon vb. yanlış hesaplamadan kaynaklı hatalar örnek verilebilir (Wilkinson, 1997’den aktaran Şentürk, 2004: 7).

2.1.3.2.2. Nakil Hataları

“Muhasebe işlemlerine ait tutarların, sayfadan sayfaya, defterden deftere, defterlerden mizana veya yevmiye defterine ve/veya büyük deftere kaydedilirken veya bunlar arasında aktarma yapılırken bir işlemin yanlış kaydedilmesi veya başka bir hesaba kaydedilmesi sonucu oluşan hatalardır” (Elitaş, 2012: 37).

Nakil hataları iki şekilde incelenmektedir (Çelik, 2010: 10).

1. Rakamsal Hatalar

Yevmiye defterindeki kayıtların aktarılması esnasında rakamda yapılan (takdim tehir, sıfırı eksik ya da fazla yazmak gibi) hatalardır.

2. Hesap Hatası

Bu tür hatalarda ise, kayıtların aktarılması sırasında rakamlar doğru olarak aktarılmakta fakat kullanılan hesap benzerlik ya da başka bir sebepten dolayı yanlış olmaktadır. Bu nedenle hesap hatası olarak adlandırılmaktadır.

2.1.3.3. Bilançoda Yapılan Hatalar

Bilanço da yapılan hatalar üç grupta incelenebilir. Bunlar, değerlendirme hataları, belirsiz hesapların bulunması ve hesapların birleştirilmesi hatalarıdır.

2.1.3.3.1 Değerleme Hataları

İşletmeler dönem sonlarında bazı kalemlerde değerlendirme işlemi yapmakta ve bu kalemlerin gerçek değerleriyle hesaplarda yeralmasını sağlamaktadır. Stoklar, alacaklar, borçlar vb. kalemler değerlendirme yapılan hesap kalemlerine örnek olarak gösterilebilir (Elitaş, 2012: 37). Tek düzen muhasebe sistemi, VUK, TMS ve TFRS uyarınca da değerlemelerin ilgili maddelerinde belirtilen şekilde yapılması gerekmektedir. Bu değerlemelerin, ilgili standart, kanun ve düzenlemeleri çerçevesinde yapılmaması durumunda ortaya çıkan hatalara değerlendirme hataları denilmektedir.

Stok değerlemesindeki hatalar, aktifleştirilmesi gereken masrafların doğrudan gider yazılması ya da tam tersine gider yazılması gerekenlerin aktifleştirilmesi, finansal varlıkların ve borçların değerlemeleri, amortisman ve karşılıkların yanlış ayrılması genelde karşılaşılan değerlendirme hatalarıdır.

2.1.3.3.2. Belirsiz Hesapların Bulunması

İşletmenin sunduğu finansal tablolarda niteliği belirsiz ve kapalı hesapların yeralmasıdır. Bu tür hesaplar; finansal tabloların açık, anlaşılır olma niteliğine uymadığı gibi, işletme hakkında sağlıklı karar alınmasını da önler. Tek düzen muhasebe sistemi, muhasebe ve finansal raporlama standartları bu tür hataları büyük oranda ortadan kaldırmıştır (Açık, 2012: 354).

2.1.3.3.3. Hesapların Birleştirilmesi

İşletmelerde işlemlerin ilgili hesaplarda kayıt altına alınması gerekir, bunun yerine ayrı hesaplarda yer alması gereken tutarların birleştirilmesi ya da birbirine mahsup edilmesi yoluyla gösterilmesi sonucunda oluşan hatalar, hesap birleştirme hatalarıdır (Elitaş, 2012: 37). TMS 1’de yer alan önemlilik ilkesi gereği de bir hesap kalemi tek başına önemli değilse, dipnotlarda açıklanarak benzer nitelikteki diğer kalemlerle birleştirilebilir. Aksi durum hataya yolaçmaktadır.

Bu hataların dönem sonucuna etkisinin olmamasına karşın, finansal tabloların açık ve anlaşılır olma ilkelerine uygun değildir ve bu da finansal tablo analizini zorlaştırır, hatalı kararlar alınmasına neden olabilir (Zeytin, 2007: 91).

2.2. MUHASEBE HİLELERİ

2.2.1. Hilenin Tanımı

Hile, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde “birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika” ve “çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma” olarak tanımlanmaktadır. Hile, bir tarafın diğer bir taraftan bazı becerilerini kullanarak haksız biçimde fayda sağlamasını ifade eder ve dürüst olmayan, kurnaz ve açgözlü davranış kalıbını içerir (Mengi, 2013:43). Hile, kişisel ya da kurumsal varlıklara el koyulması veya haksız bir şekilde bunların kullanılması olarak da tanımlanabilir (Pehlivanlı, 2011: 3). Genel olarak birşeyi başkalarından yasal olmayan şekilde almanın iki yolu vardır. Bunlardan biri fiziksel veya mental olarak zorlayıp istediğini almak diğeri de kandırma yoluyla ele geçirmektir (Synder, 2006: 1).

Bir başka açıdan hile, bir kişinin bir başkasının kendi istediği doğrultuda düşünmesi ya da karar alması için aldatması, yanıltması ve buna yönelik söz ya da eylemlerde bulunması diye de tanımlanmıştır (Yılmaz, 2004: 479) .

“Borçlar hukuku’na göre hilenin oluşabilmesi için, icrai ya da ihmali bir harekette bulunulması, hileye maruz kalanın ya da üçüncü kişinin zararına olarak fail ya da bir başkasının menfaat elde etmesi, kasten işlenmesi gereklidir. Vergi hukuku için hile, aldatıcı davranışlar ile belge ve işlemleri değiştirmek suretiyle çıkar sağlamaktır”

(Saban, 2006'dan aktaran Ertuğrul, 2014: 111). Hile ile kasıtlı olarak oluşturulan yanlışlık ve hatalar sonucunda elde edilen fayda belirtilmektedir. Bu açıdan bakıldığında hile,

- “Hırsızlık, çalmak,
- Yanlış gösterim,
- Yolsuzluk, rüşvet, muvaazalı işlemler,
- Varlıkların zimmete geçirilmesi,”

şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Terzi, 2012: 26).

Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE) hileyi suistimal başlığı altında “hile, sahtekarlık, emniyeti kötüye kullanma ile nitelendirilebilecek hukuk dışı fiillerdir. Bu fiiler fiziksel güç, tehdit ya da şiddete bağlı değildir. Bireyler ve kurumlar tarafından para, mal, hizmet elde etmek amaçlı ya da ödemedi, hizmet kaybından kaçınmak amaçlı veya şahsi ya da işle ilgili avantaj elde etmek amaçlı yapılabilir.” şeklinde tanımlamaktadır.

BDS 240 Madde 11'e göre hile; “yönetim, üst yönetimden sorumlu olanlar, çalışanlar veya üçüncü taraflardan bir veya birden fazla kişinin, haksız veya yasalara aykırı bir menfaat elde etmek amacıyla yaptığı aldatma içeren kasıtlı eylemleridir.”

Muhasebe alanında da diğer alanlarda olduğu gibi hileler ile karşılaşılmaktadır. Kişisel ya da kurumsal fayda sağlamak için, yani belirli bir amaç doğrultusunda, işletmeye ait işlem ve kayıtlarının kasıtlı olarak yanlış gösterimine muhasebe hilesi adı verilmektedir (Yaman, 2008: 158). Muhasebe hilesi daha geniş bir tanımla; muhasebe ile ilgili işlem ya da olayın oluşumundan sunumuna kadar ki tüm süreçlerinde, finansal tablo kullanıcıların bilgisi dışında ve zarar görecekları şekilde, kanun, düzenleme, ilke ve kurallara kötü niyetli olarak aykırı davranış, davranışı teşvik ve suça katılımdır (Aydemir vd., 2014: 66).

Muhasebe hilesi kavramı, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 359 uncu maddesinde yer almaktadır. Bu maddede,

”Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanan ve ibraz mecburiyeti bulunan,

- 1- *Defter ve kayıtlarla hesap ve muhasebe hileleri yapan ve gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgili bulunmayan kişiler adına hesap açanlar veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemlere vergi matrahının azalması*

sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler,

2- *Defter kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar vergi suçu işlemiş sayılır.”* denilmektedir.

Kanunda muhasebe hilelerinin tanımına ve detaylı açıklamasına yer verilmediği görülmektedir. Muhasebe hileleri, öğretilde kısaca Ulusal Muhasebe Standartlarına uygun olmayan eylemleri içermektedir (Özel, 2011: 15).

Özel'e göre, VUK'da hileye vergi kaybına neden olmasından dolayı, vergi suçu vasfı öne çıkarılarak yaklaşmıştır. Fakat, suçun kanunilik ilkesi gözönüne alınmamıştır. Muhasebe hilesi sadece vergi açısından değil, bir işletmenin diğer tarafları için de yasal ve etik olmayan, yanıltıcı bir eylemdir.

Hile kavramında aşağıda belirtilen unsurlar bulunmaktadır (Özkul ve Özdemir, 2009: 8). Hile eyleminde;

- Hile yapan bunu gizli olarak yapmaktadır.
- Hile yapanın bir amacı ve yararı bulunmaktadır.
- Kesinlikle kasıt unsuru içermektedir.
- Hile yapan mağduru aldatmaktadır.
- Hile sonucunda, kişi ya da işletme zarar görmektedir.

Hilede gerçekleşen eylemler ise aşağıda yer almaktadır (Erdoğan, 2002: 21):

- Muhasebe işlemine ait belgelerin, sahte, değiştirilmiş yani üzerinde oynanmış olması,
- Finansal tablolarda yeralması gereken bilginin kasıtlı olarak bulunmaması ya da yanlış olarak sunulması,
- Muhasebe ve finansal raporlama standartlarının, muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak yanlış yorumlanması ve uygulanması.

2.2.2. Hata ve Hile Arasındaki Fark

Hata ve hileler; basit tanımıyla finansal tablo kalemlerinde çeşitli aşamalarda yapılan yanlışlıklardır. Bu tanım esas alındığında, iki fiil de de, ilke, kanun, standart ve düzenlemelere aykırı muhasebe kayıtları olduğu anlamı çıkmaktadır (Erkan ve Arıcı, 2011: 35-36).

“Bağımsız denetçinin genel amaçları ve bağımsız denetimin bağımsız denetim standartlarına uygun olarak yürütülmesi” başlıklı bağımsız denetim standardı 200’ün 13-m maddesinde yanlışlık, “raporlanan bir finansal tablo kaleminin tutarı, sınıflandırılması, sunumu veya açıklaması ile aynı kalemin geçerli finansal raporlama çerçevesine göre olması gereken tutarı, sınıflandırılması, sunumu veya açıklaması arasındaki farklılıktır.” olarak tanımlanmaktadır. Tanıma göre yanlışlık, standartlara uygun hareket edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Aynı maddeye göre yanlışlıklar hata ve hileden kaynaklanabilir.

Muhasebede hata ve hile denilince her ne kadar, muhasebe ilke ve kurallarına, standartlarına uymayan yanlışlıklar akla gelse de, ikisi de kavram olarak farklı anlam içermektedir. Bağımsız denetim standardı 240 madde 2’ de, hata ile hileyi birbirinden ayıran unsurun, finansal tablolarda yanlışlık doğuran eylemin kasıtlı olarak yapılıp yapılmadığı olduğu belirtilmektedir. Hatayı hileden ayıran en temel etken, finansal tablolarda yanlışlığa neden olan hareketin, kasıtlı ya da bilerek yapılmamış olmasıdır. Hata, hileden farklı olarak; dalgınlık, ihmal, bilgisizlik, dikkatsizlik gibi kasıt olmadan, istenmeden yapılan yanlış beyanları ifade etmektedir.

Hile ise, fayda sağlamak için yapılan ve kasıt unsuru içeren bir harekettir. Başka bir ifade ile, hata ya da hile sonucunda birileri zarar görmekte, fakat hilenin aksine hataya neden olanların bundan bir faydası bulunmamaktadır (Dumanoğlu, 2005: 347-349). Hile diğer yandan birdenbire de oluşmaz, kişiler tarafından hazırlanır ve oluşturulur (Wells, 2011: 53). Buradan hareketle, hileyi yapan eylemi bilerek ve düşünerek gerçekleştirmektedir; fayda sağlamak için diğer tarafı aldatma, kandırma yoluyla hatalı davranışa itme ya da hatalı karar almasını sağlama konusunda istekli ve kararlıdır (Saban, 2006: 59-60).

5327 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 21 inci maddesinde “kasıt, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi” olarak tanımlanmıştır. Aynı maddenin ilk bendine göre, “suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır.” Yani kasıt, kişinin yasalara aykırı bir işlem yaptığını bilmesi ve bu eylemi bilerek ve isteyerek işlemesidir. Diğer yandan “dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesinin öngörülmeyle gerçekleştirilmesi” durumu ise TCK’nın 22 nci maddesinde taksir olarak tanımlanmıştır.

Muhasebe de, finansal raporlama da hatalarla sıkça karşılaşmaktadır. Hatalar hilelerden farklı olmasına karşın, temelde farklılığın kasıt ya da niyet olmasından dolayı, bunu her durumda ayırdetmek oldukça zordur. Genelde o duruma özel gerçekler ve koşullar hileyi tanımlamada yardımcı olur. Kasıt; gizlenmiş, yokedilmiş kanıtlar ya da değiştirilmiş evraklarla tespit edilebilir. Sorgulanabilir davranış ya da beklenmeyen işlemler de kasıt gösterebilir. Bunun dışında hileye ilişkin doğrudan ya da dolaylı kazançlar da kasıt işaret eder (Coenen, 2008: 98). Hile kesinlikle kasta dayanmalı, ihmal ya da yanlışlık bu hususta yeterli görülmemelidir (Şenol, 2013: 83).

Ancak, aşağıdaki durumlarda kastın var olduğu konusunda bir yargı oluşabilecektir (Aydemir vd., 2014: 67):

- Önemli düzensizlikler, (Örneğin, yıldan yıla işletmenin finansal göstergelerinde büyük değişimler, satışlarda önemli oranda artış gibi. Bu durumda bunun nedenine bakılmalıdır)
- Bir düzensizlik, yanlışlık kolayca farkedilebilecekken, bunun başka bir hatalı kayıt ile gizlenmesi, (bu durumda ilk işlem sehven yapılsa da, sonraki işlem kastın yani hilenin varlığını gösterecektir.)
- Hatalı işlemin sıkça tekrarlanması (işletmenin iç kontrol sürecinin, çalışanların, yöneticilerin bunu fark etmesi gerektiği düşünülmekte, farkedilmemesi ve defalarca tekrarı hile olarak algılanmaktadır.)

Muhasebe standartları açısından ise hata ya da hile durumu yani yanlışlığın kasıtlı veya kasıtsız olması farklı görülmemektedir. Çünkü, her durumda muhasebe standartları açısından, hata ve hile olup olmadığına yani kasıt unsuru içerip içermediğine bakılmaksızın tüm yanlışlıkların düzeltilmesinde aynı yöntem izlenir (Jones, 1997'den aktaran Küçük, 2011: 115).

Hata ve hileler genel olarak incelendiğinde; hataların genellikle çalışanlar tarafından yapılmakta olduğu, hileler de ise ağırlıklı olarak işletme yönetiminin etkisinin olduğu görülmektedir. İşletme yönetimi, vergi yönetiminden yani daha az vergi ödemekten, işletme durumunu daha iyi göstererek daha iyi koşullarda kredi sağlama ya da halka arz koşulları elde etmeye kadar değişik amaçlarla hileye başvurmaktadır (Erol, 2008: 231). Muhasebe hataları çoğunlukla kayıtlar üzerinde gerçekleşirken, muhasebe hileleri ise ağırlıklı olarak belgeler üzerinde yapılmaktadır. Hilenin bu özelliği, yani belgeler üzerinde olması ve belirli bir amaç için kasıtlı olarak

oluşturulması nedeni ile muhasebe sisteminde kolayca, kendiliğinden farkına varılması beklenmemelidir. Tam tersi; bilinçli, kasıtlı yapılmasından kaynaklı, tespiti oldukça zordur (HUD, 2004: 151).

Hata ya da hile yani bir yanlışlığın varlığı; nedenine bakılmaksızın, finansal tablo kullanıcıları ve analistler tarafından, işletmenin finansal tablolarında gerçeğe uygun, anlaşılır, açık ve güvenilir finansal bilgi sunumuna yeterince özen göstermediğinin ve finansal tablo kullanıcılarını aldatma, yanıltma yaklaşımı içerisinde olduğunun göstergesi olarak algılanacaktır (Karapınar ve Zaif, 2013: 32).

2.2.3. Hile Üçgeni

Hile unsurları ya da hile riski faktörleri olarak da tanımlanabilecek ve literatürde hile üçgeni olarak anılan üçgenin bileşenleri baskı (motivasyon), fırsat ve haklı gösterme (rasyonalizasyon) dir. Bu bileşenlerin biraraya gelmesi durumunda hile eylemi ortaya çıkmaktadır. Hile üçgeni 1940’li yıllarda yolsuzluk üzerine Donald R. Cressey tarafından yapılan sosyolojik bir araştırma sonucu ortaya çıkmıştır. Cressey her ne kadar kişileri hile yapmaya iten üç unsuru açıklasa da, hile üçgeni terimi ACFE (Association of Certified Fraud Examiners – Amerikan Hile İnceleme Birliği) ‘nin kurucusu olan ve hile konusunda çalışmalar yapan Joseph T. Wells tarafından ortaya koyulmuştur (Mengi, 2012: 116).

Hile üçgeni, kişilerin hile yapma nedenlerini üç unsurun birlikte oluşmasına bağlamaktadır. Albrecht vd. (2009: 34) hileyi ateşe benzeterek örnek vermektedir. Ateşin oluşması için üç elementin biraraya gelmesi gerekir ama yoğunlukları farklı olabilir. Oksijen, yakıt ve ısı. İtfaiyeciler bu üç elementten birini safdışı ederek yangını söndürmeye çalışırlar. Hile üçgeni bileşenleri de ateş örneğinde olduğu gibi; baskı, fırsat ve haklı gösterme olarak üç temel unsurdan oluşmaktadır.

İşletmede hile ve usulsüzlüğe yönelik baskı veya fırsat elde etme veya harekete geçirici olabilecek olay ve koşullar, SPK’nın Seri:X, No:22 sayılı “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları” hakkındaki tebliğinde “hile ve usulsüzlük risk faktörleri” olarak adlandırılmaktadır.

Bu kapsamda;

- ✓ İşletmeye ortak olacak kişilerin, işletmeden beklentilerini karşılama durumu, hile ve düzensizliğe iten bir baskı oluşturabilir

- ✓ İşletmede yöneticilere yapılacak prim ödemeleri için, yüksek çok da gerçekçi olmayan hedeflerin tutturulmasının beklenmesi, hile ve düzensizlik için bahane yaratabilir (Haklı gösterme/ Rasyonalizasyon)
- ✓ İşletme de etkin olmayan iç kontrol sistemleri, hile ve düzensizlikler için gerekli ortamı (fırsat) oluşturabilir.

2.2.3.1. Baskı (Motivasyon)

İşletme yöneticilerinin ve/veya diğer çalışanların yolsuzluk veya sahtekarlık yapmaları konusunda içsel güduları ya da bir takım dışsal etkiler üzerlerinde baskı yaratabilir (Emir, 2008: 118). Bu evde çıkan kısmi bir yangından sonra yeni eşya alınması, çocuk eğitimi ya da sağlık ile ilgili giderler gibi aileden kaynaklı oluşan harcamalar vb. giderler nedeniyle oluşan zorunlu bir finansal ihtiyaç olabilir. Ya da zorunlu bir ihtiyaçtan kaynaklı olmayan, keyfiyetten kaynaklı bir ürünün satın alınmasına yönelik bir istek te olabilir. Bunların dışında, kumar alışkanlığı ya da zararlı madde bağımlılığı da baskı unsurunu oluşturabilir. İş hayatında da bir takım baskı unsurları bulunmaktadır. İşle ilgili yüksek performans beklentisi, buna rağmen ulaşılması oldukça zor hedeflerin verilmesi, oluşan zayıf performansın gizlenmek istenmesi bu tür baskılara örnek olarak verilebilir (Coenen, 2008: 10).

Çalışanlar üzerindeki baskılar dört grupta sınıflandırılabilir (Özeroğlu, 2014: 191) (Bozkurt, 2000). Bunlar;

- a) Mali içerikli baskılar: Çalışanların kazançlarına uygun yaşam standardı yerine daha farklı yaşama isteği, bunun sonucunda oluşan mali gereksinim; sağlık harcamaları nedeniyle oluşan ihtiyaç ve borçlar, mali içerikli baskılara örnek verilebilir.
- b) Kötü alışkanlıklardan doğan baskılar: Kumar, alkol ya da uyuşturucu bağımlılığından kaynaklı baskıları içermektedir.
- c) İşle ilgili baskılar: Terfi, kariyer beklentisi ya da tam tersi işten çıkarılma endişesi gibi çalışılan ortam da baskıya neden olan unsurları ifade etmektedir.
- d) Diğer baskılar: Diğer çevresel ve kişisel baskıları içermektedir.

BDS 240'ın açıklayıcı hükümler kısmı madde A1'de; işletme yönetimi üzerinde eğer zorlayıcı hatta gerçekdışı hedeflere ya da kar seviyelerine ulaşılması yönünde

işletme içi ya da dışı beklentiler oluşursa ve bunun yani bu hedeflere ulaşamamanın da önemli etkileri olacaksa, bu yönetim üzerinde hileye yönelik baskı ve teşvik unsuru oluşturabilir. Madde de, varlıkların kötüye kullanımına yönelik olarak da, kişilerin kazançlarının ötesinde bir yaşam sürme isteğinin bir teşvik unsuru olabileceği belirtilmektedir.

BDS 240 ek 1 'de ayrıca "hileli finansal raporlamadan kaynaklanan yanlışlıklara ilişkin risk faktörleri" aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

"Finansal istikrarın veya karlılığın; genel ekonomik durum, sektörün durumu veya işletmenin faaliyet şartlarıyla ilgili aşağıda örnekleri verilen sebeplerden dolayı tehdit altında olması:

- *Düşen kar marjlarının eşlik ettiği, yüksek derecede rekabet veya pazar doygunluğu.*
- *Teknolojideki değişimler, ürünlerin modasının geçmesi veya faiz oranları gibi hızlı değişimlere karşı yüksek hassasiyet.*
- *Müşteri taleplerinin önemli derecede azalması ve genel ekonomide veya işletmenin faaliyet gösterdiği sektörde artan şirket başarısızlıkları.*
- *İcra, iflas veya devralınma tehditleri oluşturan faaliyet zararları.*
- *Bir yandan kazanç ve kazanç artışları raporlanırken diğer yandan faaliyetlerden tekrar eden nakit çıkışlarının olması veya faaliyetlerden nakit girişleri elde edilememesi.*
- *Özellikle aynı sektördeki şirketlere kıyasla hızlı büyüme gösterilmesi veya olağan dışı karlılığa sahip olunması.*
- *Muhasebe alanındaki veya mevzuattan kaynaklanan yeni yükümlülükler.*

Aşağıdaki sebeplerden dolayı üçüncü tarafların beklenti veya gereksinimlerini karşılamak amacıyla yönetim üzerinde büyük bir baskı olması:

- *Yatırım analistlerinin, kurumsal yatırımcıların, önemli alacaklıların veya diğer üçüncü tarafların karlılık veya trend seviyesine ilişkin beklentileri (özellikle aşırı derecede iddialı veya gerçek dışı beklentiler) ile yönetimin oluşturduğu beklentiler (örneğin yönetimin fazlasıyla iyimser basın açıklamaları veya yıllık faaliyet raporlarındaki mesajları aracılığıyla oluşturduğu beklentiler).*
- *Önemli araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin veya yatırım harcamalarının finansmanı dahil, rekabet gücünü devam ettirebilmek için ilave borçlanma veya özkaynak finansmanı ihtiyacı.*
- *Borsa kotasyon şartlarının yerine getirilmesinde, borcun geri ödenmesinde veya diğer borç sözleşmelerindeki şartların sağlanmasında yaşanan zorluklar.*
- *Kötü finansal sonuçların, işletme birleşmeleri veya ihale alımı gibi tamamlanmamış önemli işlemler üzerinde olumsuz etkilerinin olması veya olacağı beklentisinin bulunması.*

Eldeki bilgilerin, aşağıdaki hususlar sebebiyle yönetimin veya üst yönetimden sorumlu olanların şahsi finansal durumlarının işletmenin finansal performansından dolayı tehdit altında olduğunu göstermesi:

- *İşletmede önemli finansal menfaatlerinin bulunması.*
- *Kazançlarının (örneğin ikramiyeler, hisse opsiyonları ve performansa dayalı ek ödeme düzenlemeleri) önemli bir bölümünün; hisse fiyatları, faaliyet sonuçları, finansal durum veya nakit akışındaki iddialı hedeflere ulaşılmasına bağlı olması.*

- *İşletme borçlarına karşılık kişisel teminatların verilmiş olması.*
- *Yönetim veya işletme personeli üzerinde, üst yönetimden sorumlu olanlar tarafından oluşturulmuş finansal hedeflerin tutturulması (satış veya karlılığa ilişkin teşvik hedefleri dahil) konusunda aşırı bir baskının bulunması.”*

Kula vd. (2008: 76) tarafından yapılan bir çalışmada, araştırma kapsamında yer alan denetçiler, yukarıda yeralan risk faktörleri arasında en önemlilerini sırasıyla; hızlı büyüme ve olağan olmayan karlılık, muhasebe alanında oluşan yeni zorunluluk ve düzenlemeler ile piyasa rekabeti ya da beklentilerine yönelik yapılan yatırım, araştırma ve geliştirme vb. yönelik yüksek miktardaki harcamalar sonucu yüksek borçlanma ya da özkaynak finansmanı ihtiyacı olarak belirtmişlerdir.

Varlıkların kötüye kullanılmasına ilişkin ise, şahsi finansal yükümlülüklerin kişiler üzerinde baskı yaratabileceği, bunun dışında işletme ile çalışanlar arasındaki çeşitli anlaşmazlıkların, örneğin beklentilere uygun olmayan ücretlendirme, baskı oluşturabileceği ilgili ekte yer almaktadır.

2.2.3.2. Fırsat

Baskı unsuru öncelikle tetikleyen bir unsur olmasına karşın, hile için uygun ortamın yani fırsatın oluşması da gerekir. Elverişli ortamın, yani fırsatın oluşması hile riskini arttıracaktır.

Organizasyonlarda çalışanların hile yapma riskini arttıran yani elverişli ortamın oluşmasına yolaçan temel faktörler aşağıda yer almaktadır (Albrecht vd., 2009: 38).

- Hileli davranışın farkına varacak ya da önleyecek kontrolün, denetim sürecinin olmaması ya da yetersizliği,
- İnsan kaynakları politikalarındaki yanlışlıklar, performans ölçütünün belirsiz olması, yöneticilerin katı ve adil olmayan davranışları,
- Hile yapanlara yönelik disiplin sürecindeki eksiklikler,
- Bilgiye erişimdeki eksiklikler,
- Bilinmezlik, ilgisizlik ve becerisizlik,
- Dürüstlük ve etik değerlere bağlılığın olmayışı.

BDS 240'ın açıklayıcı hükümler kısmı madde A1'de; işletmenin iç kontrol sistemince hilenin farkına varılamayacağına inanan bir kişinin, bunu hileye yönelik bir fırsat olarak düşünebileceği ifade edilmektedir. Aynı standardın Ek 1'inde ise, “hileli

finansal raporlamadan kaynaklanan yanlışlıklara ilişkin risk faktörleri” örnekleri aşağıda yer almaktadır.

“Sektörün veya işletme faaliyetlerinin niteliklerinin, aşağıda yer alan hususlar sebebiyle hileli finansal raporlama için elverişli bir ortam oluşturması:

- *İşletmenin olağan iş akışı dışında gerçekleşmiş veya denetlenmeyen ya da başka bir denetim şirketi tarafından denetlenen ilişkili işletmelerle yapılan önemli ilişkili taraf işlemleri.*
- *Uygun olmayan veya piyasa şartları dışında gerçekleşen işlemlere sebep olacak şekilde işletmenin, tedarikçilerine veya müşterilerine, belirli şart ve koşulları dayatmasına imkan veren güçlü bir finansal mevcudiyet veya belirli bir sektörü etkileme kabiliyeti.*
- *Doğrulanması zor olan subjektif yargıları veya belirsizlikleri içeren önemli tahminlere dayanan varlık, borç, hasılat veya giderler.*
- *Özellikle dönem sonuna yakın gerçekleşen ve “özün önceliği” çerçevesinde sorgulanması gereken önemli, olağan dışı veya oldukça karmaşık işlemler.*
- *Farklı iş ortam ve kültürlerinin bulunduğu ülkelerle veya ülkelerde gerçekleştirilen önemli faaliyetler.*
- *Görünürde açık bir ticari gerekçesi olmaksızın, ticari aracılardan kullanılması.*
- *Görünürde açık bir ticari gerekçesi olmaksızın, vergi cenneti olarak bilinen yerlerde bulunan önemli banka hesapları, bağlı ortaklık veya şube faaliyetleri.*
- *Aşağıdaki sebeplerden dolayı yönetim üzerindeki izlemenin etkin olmaması:*
- ✓ *Telafti edici kontroller bulunmaksızın (sahibi tarafından yönetilmeyen bir işletmede) yönetime tek bir kişinin veya küçük bir grubun hakim olması.*
- ✓ *Üst yönetimden sorumlu olanların, finansal raporlama süreci veya iç kontrol üzerindeki gözetimlerinin etkin olmaması.*

Aşağıdaki hususlar tarafından işaret edildiği gibi, karmaşık veya istikrarsız bir organizasyon yapısının mevcudiyeti:

- *İşletmede kontrol gücü olan kuruluş veya kişilerin belirlenmesindeki zorluk.*
- *Olağan dışı tüzel kişilikleri veya yönetime ilişkin yetki kademelerini içeren aşırı karmaşık organizasyon yapısı.*
- *Kıdemli yönetici, hukuk müşaviri veya üst yönetimden sorumlu olanların işten ayrılma oranının yüksek olması.*

İç kontrol bileşenlerinin aşağıda belirtilen şartlar sebebiyle yetersiz olması:

- *Otomatik kontroller ve ara dönem finansal raporlama üzerindeki kontroller (dış raporlamanın gerekli olduğu yerlerde) dahili kontrollere yönelik yetersiz izleme.*
- *Muhasebe, iç denetim veya bilgi teknolojilerinde verimsiz personelin istihdamı veya bu kişilerin yüksek işten ayrılma oranı.*
- *Önemli iç kontrol eksikliklerini içeren durumlar dahil olmak üzere etkin olmayan muhasebe ve bilgi sistemlerinin bulunması.”*

Kula vd. (2008: 72) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, bu risk faktörlerinin en önemlilerini sırasıyla; iç denetim sistemindeki önemli zayıflıklar, etkin olmayan, yetersiz muhasebe ve bilgi sistemleri; özellikle muhasebe, iç denetim, bilgi iletişim bölümlerinde uygun olmayan, yetersiz bilgi, beceri seviyesindeki kişilerin bulunması veya işten ayrılma oranının yüksekliği ve işletme yönetiminde yeterli

seviyede kontrol olmadan, belirli bir kişi ya da küçük bir grubun hakimiyetin olması oluşturmaktadır.

Varlıkların kötüye kullanılmasına ilişkin risk faktörleri arasında ise, kasada yüksek tutarda nakit bulunması, varlıklara yönelik yetersiz iç kontrol olması, örneğin varlıklara ilişkin düzgün tutulmayan, yetersiz kayıtlar gibi, yer almaktadır.

2.2.3.3. Haklı Gösterme (Rasyonalizasyon)

Hile unsurlarının üçüncü bileşeni ise, haklı gösterme bir diğer ifade ile rasyonalizasyondur. Bu; hileyi yapan kişinin, hileli davranışı kendi mantığında kabul etme sürecidir (Coenen, 2008: 12). Bireyler çoğunlukla herhangi bir neden ile bazen etik, doğru olmayan işlere karışmış olsalar bile, kendilerinin iyi insanlar olduklarına dair inançları değişmez, böyle düşünürler. Bu düşüncenin, yani iyi insan olduklarına, kabulüne kendilerini inandırmak için de yaptıkları bu yanlışlığı kendilerince rasyonelleştirebilir, buna yönelik inandırıcı bahaneler oluşturabilir veya inkar edebilirler (Peterson ve Zikmund, 2004'den aktaran Emir, 2008: 119). Ramos (2003: 28) 'a göre de haklı gösterme hile yapan kişilerin, hileli davranışlarını kendi kişisel etik kuralları ile tutarlı hale getirme ve buna uygun gerekçeler öne sürme durumudur. Örneğin; kişinin aldığı parayı sonradan yerine koyacağını söylemesi ya da bunu herkesin yaptığını ileri sürmesi gibi.

Rasyonalizasyonun daha da tehlikeli boyutu, çalışanın çaldığı parayı hakettiğini ileri sürmesidir. Çünkü işletme adil olmayan şekilde terfisini, primini ya da benzer şekilde hakkını vermemiş ve o kişiyi mağdur etmiştir (Goldmann ve Kaufman, 2009: 16).

BDS 'nda tutumlar/rasyonelleştirme adı altında yer almaktadır. BDS 240 madde 1 'de de kişilerin yaptıkları hileyi ya da buna yönelik bir eylemi rasyonelleştirebileceği ifade edilmektedir. Bunun nedeninin de, bazı kişilerin bu şekilde davranmaya iten, yani bilinçli ve istekli olarak dürüst olmayan davranışa yolaçan; karakter, yapı veya bir takım etik değerlere sahip olduğu belirtilmektedir. Ayrıca dürüst kişilerin bile, baskılar karşısında hileye yönelebilecekleri maddede yer almaktadır. Aynı standardın Ek 1 'inde belirtilen "hileli finansal raporlamadan kaynaklanan yanlışlıklara ilişkin risk faktörleri" örnekleri aşağıda yer almaktadır.

- *“Etkin olmayan bir şekilde; işletme değerlerinin veya iş ahlakı kurallarının yönetim tarafından iletilmesi, uygulanması, desteklenmesi veya uygulanmasının sağlanması ya da uygun olmayan değerlerin veya iş ahlakı kurallarının iletilmesi.*
- *Muhasebe politikalarının seçiminde veya önemli tahminlerin belirlenmesinde, finansal işlerden sorumlu olmayan yöneticilerin çok fazla rol alması.*
- *Geçmişte sermaye piyasası mevzuatı veya diğer ilgili mevzuatın ihlal edilmiş olması veya işletme, kıdemli yöneticiler veya üst yönetimden sorumlu olanlar hakkında bu tür ihlallerin veya hilelerin yapıldığının iddia edilmesi.*
- *Hisse fiyatlarının artırılması veya fiyat artış trendinin sürdürülmesi konusunda yönetimin aşırı menfaatinin olması.*
- *Yönetimin analistlere, kredi sağlayanlara ve diğer üçüncü taraflara iddialı veya gerçekçi olmayan tahminleri yerine getirme taahhüdünde bulunması.*
- *Yönetimin bilinen önemli iç kontrol eksikliklerini zamanında düzeltmemesi.*
- *Yönetimin vergisel amaçlarla, raporlanan kazançları asgari seviyeye indirmek için uygun olmayan yöntemler kullanması yönünde menfaatinin olması.*
- *Kıdemli yöneticilerdeki moral düşüklüğü.*
- *İşletme sahibi-yöneticilerin, şahsi işlemler ve işletmeyle ilgili işlemler arasında bir ayırım yapmaması.*
- *Halka açık olmayan bir işletmede hissedarlar arasında anlaşmazlık bulunması.*
- *Yönetimin önemlilik kavramına dayanarak, marjinal veya uygun olmayan muhasebeleştirilmeyi haklı çıkarmaya yönelik tekrar eden girişimlerde bulunması.*
- *Yönetim ile mevcut veya önceki denetçi arasında aşağıdakilere benzer uyumsuzlukların bulunması:*
 - *Muhasebe, denetim veya raporlamayla ilgili konularda mevcut veya önceki denetçiyle sıkça yaşanan anlaşmazlıklar.*
 - *Denetimin veya denetçi raporunun tamamlanması konusunda gerçekçi olmayan zaman kısıtlamalarının getirilmesi gibi denetçiden yerine getirmesi beklenen makul olmayan talepler.*
 - *Denetçinin, kişilere veya bilgiye erişimini uygun olmayan şekilde sınırlandıran veya üst yönetimden sorumlu olanlarla etkin biçimde iletişim kurmasını engelleyen kısıtlamalar.*
 - *Yönetimin, denetçiyi baskı altına almaya yönelik davranışları. Özellikle, denetçinin çalışmasının kapsamını veya denetimde görevlendirilen veya denetim süresince danışılan personelin seçimini veya sürekliliğini etkilemeye yönelik davranışları.”*

Kula vd. (2008: 69) tarafından yapılan çalışmada denetçiler, bu risk faktörleri arasında göreceli olarak en önemlilerinin; bağımsız denetçiye yönelik denetim süresinin kısaltılması da dahil olmak üzere uygunsuz taleplerde bulunulması; denetimin kapsamını, içeriğini kısıtlamaya yönelik baskıcı bir tutum sergilenmesi ve mevcut veya önceki denetçilerle, denetim konusu ve raporlamalarına ilişkin sürekli yaşanan anlaşmazlıklar olduğunu belirtmişlerdir.

Varlıkların kötüye kullanılmasına yönelik risk faktörleri ise, iç kontrole ve etkin risk yönetimine yönelik ihtiyaçların gözardı edilmesi, işe ilişkin hoşnutsuzluk ya da tatminsizliği gösteren davranışlar, yaşam şekli veya kişilerin davranışlarında oluşan değişimler ile küçük hırsızlıklara, hilelere gösterilen müsamaha olarak standardın ekinde yer almaktadır.

2.2.4. Hile Dörtgeni

2004 yılında bazı araştırmacılar tarafından üçgenin fırsat unsuru ikiye bölünerek hile dörtgeni oluşturulmuştur. Bu unsurlar,

- Ehliyet ya da kapasite,
- Durum yani zayıf iç kontrolden oluşmaktadır.

Kapasite ile ifade edilen hileyi gerçekleştirebilecek, işletme içinde uygun pozisyon, mantık, sır saklama, beceri ve etkili yalan söyleme yeteneğine sahip olmaktır (Petrucci, 2013: 31).

Bir çok hile, özellikle yüksek tutarlı olanların bazıları, uygun ehliyetteki uygun insanın orada olması ile mümkün olmaktadır. Fırsat hile için kapıyı aralar, motivasyon ve rasyonalizasyon ise kişiyi içeri sürükler. Fakat kişinin sadece bir defa değil, sürekli olarak kapı aralığını fırsat olarak algılayacak ve içeri girerek avantaj sağlayacak kapasitede olması gerekir. Hile dörtgeninde, hile yapan kişinin düşünce şekli aşağıdaki gibidir (Hermanson ve Wolfe, 2004).

- Baskı/motivasyon : hile yapmayı istiyorum, ihtiyacım var , zorunluyum.
- Fırsat : Sistemde her zaman uygun insanın hile yapabileceği zayıflıklar var.
- Haklı gösterme/rasyonalizasyon: Kendimi hileli davranışın risk almaya degeceğine ikna ettim.
- Kapasite/ehliyet: Ben hile yapmak için gereken yetenek ve özelliklere sahibim. Hile fırsatını algıladım ve bunu gerçekleştirebilirim.

2.2.5. Hile Beşgeni

Genelde çalışanın kapasitesinin veya yapma gücünün ve kibirinin veya tutum eksikliğinin bulunduğu durumlarda hile gerçekleşmektedir. Bu nedenle hile dörtgeni

kibiri de kapsayacak şekilde beşli bileşene çekilmiştir. Kibirlik veya tutum eksikliği, kurum politikalarının ve prosedürlerinin kendine uygulanamayacağına inanan birinin, açgözlülüğü, hak iddiası ve büyüklük taslama davranışlarıdır (Petrucci, 2013: 13). Goldmann (2010: 24) ise beşinci unsuru sadece kişisel açgözlülükle sınırlandırmaktadır.

2.2.6. Hilelerin Sınıflandırılması

Literatürde hileli işlemler farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bir kısım hileleri iki gruba ayırmaktadır, işletmeye ya da organizasyona karşı yapılanlar ve işletme ya da organizasyon tarafına yapılanlar. Örneğin çalışan hilelerinde, hile işletmeye karşı yapılmakta iken , finansal raporlama hilelerinde ise işletme için yapılan bir hile sözkonusudur (Albrecht vd., 2009: 10).

Goldmann ve Kaufman (2009: 3) ‘a göre tüm hileli aktiviteler tablo 3 ‘de gösterilen bir ya da iki gruba birden girer. Yani hırsızlık ve/veya aldatma.

Tablo 3 : Hile Gruplandırması

Hırsızlık	ve / veya	Aldatma
Para		Muhasebe hileleri
Hizmetler		Paydaşlara / Yönetim kuruluna yalan söyleme
Bilgi		Çalışanlara yalan söyleme
Fiziksel varlık		İş ortaklarını , müşterileri, hizmet sağlayıcıları, yetkili kurumları aldatma

Kaynak: Goldmann ve Kaufman, 2009: 3.

Goldmann ve Kaufman (2009: 12-13) aynı zamanda işletme içi hileleri iki grupta değerlendirmektedir. Yönetim hileleri ve çalışan hileleri olarak tablo 4 ‘de gösterilmektedir.

- Yönetim hileleri; işletme içinde yapılan önemli bir hile türü olup, bütün seviyelerdeki yöneticiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu tür hileler büyük tutarlarda zararın doğmasına neden olabilmektedir.
- Çalışan hileleri; zimmet yoluyla yapılan hırsızlık veya mesleki hileler olarak da adlandırılmaktadır. Çalışan hileleri genel olarak bir çalışanın işletmenin varlıklarına el koyması veya kural dışı kullanımı sonucunda işverenin dolandırılması ve zarar görmesidir (Erkan ve Arıcı, 2011: 32). Albrecht vd. (2009: 10) ‘ne göre de çalışan hileleri iki türdür.

Doğrudan yapılan hileler ve dolaylı hileler. Doğrudan yapılan hilelerde, çalışan; işletmenin nakdini, malını, makine ve teçhizatını v.b. çalmaktadır. Dolaylı hilelerde ise, çalışan rüşvet karşılığı üçüncü kişilere işletme aleyhine avantajlar sunmaktadır. Düşük fiyatlı satışlar, yüksek fiyatlı alımlar v.b.

Tablo 4 : İşletme İçi Hileler

Yönetim Hileleri	Çalışan Hileleri
Finansal tablo hileleri	Yolsuzluk
Yolsuzluk/ soygun	Fatura hileleri
Gerçekleri gizleme	Gizli bilgilerin çalınması
Rüşvet alma /verme	Gayri resmi komisyon-rüşvet
Seyahat ve Eğlence Hileleri	Maaş hileleri
	Çek hileleri

Kaynak: Goldman ve Kaufman, 2009: 12-13.

Albrecht vd. (2009: 10) ise işletme odaklı hileleri 6 grupta değerlendirmektedir. Bunlar, Goldman'ın işletme içi çalışan hileleri ve yönetim hilelerine ilaveten, yatırım hileleri, satıcı hileleri, müşteri hileleri ve diğer hileler olarak sıralanmaktadır.

- Yatırım hileleri; değersiz veya varolmayan yatırımların olaydan şüphe duymayan yatırımcılara satılmasıdır. Günümüzde telefon ya da internet kanalıyla yapılan satışlar, ya da maket üzerinden yapıp sonrasında tamamlanmayan, aslında olmayan konut yatırımları bu kapsamda değerlendirilebilir.
- Satıcı hileleri; işletmeye ürün ve/veya hizmet satan satıcılar tarafından gerçekleştirilen hilelerdir. Bu tür hileler, genelde işletme içi yardım alınarak yapılsa da, bazen satıcılar tek başlarına da bu tür hilelere başvurabilmektedir (Elitaş, 2012: 34). Satıcı hileleri özellikle, işletmeye gerçek değerinden daha yüksek tutarlı mal satışı, hatalı veya düşük kaliteli ürün sunumu, eksik ürün ya da ürünü hiç teslim etmemek şeklinde ortaya çıkmaktadır (Albrecht vd., 2009: 11).
- Müşteri hileleri; Müşterilerin ürün ve/veya hizmet satın aldıkları işletmelere karşı yaptıkları hilelerdir. Bu hileler, müşteriler tarafından tek başlarına yapılabildiği gibi, işletme içi çalışanların yardımı ile de yapılabilmektedir. Müşteri hilesinde müşteriler, satın aldıkları ürünler için ödeme yapmamakta veya mevcutta olmayan şeyler karşılığında bazı

ürünler almakta ya da kendilerine ait olmayan şeyleri vererek işletmeyi dolandırmaktadır (Albrecht vd., 2009: 11).

- Diğer hileler; Yukarıda belirtilenler haricinde kalan tüm hileler diğer olarak adlandırılmaktadır. Bu hilelere örnek olarak; sağlık ve sigorta sektöründeki hileler ile bankacılık sektöründe yapılan hileler gösterilebilir (Özeroğlu, 2014: 187).

Albrecht vd. (2009: 10) hileleri, mağdurlarına göre de sınıflandırmaktadır.

Bunlar;

1. İşletme veya organizasyonun mağdur olduğu hileler
 - a. Çalışan hileleri
 - b. Satıcı hileleri
 - c. Müşteri hileleri
2. Yönetim hileleri – hissedarlar ve finansal alacaklıların mağdur olduğu hileler
3. Yatırım hileleri ve diğer tüketici hileleri- mağdurlar olayının farkına varmayan saf/gafil kişiler
4. Diğer hileler- herhangi birisi mağdur olabilir.

BDS 240 madde 3 'e göre iki tür kasıtlı yanlışlık (hile) bulunmaktadır. Hileli finansal raporlamadan kaynaklanan yanlışlıklar ve varlıkların kötüye kullanılmasından kaynaklanan yanlışlıklar.

ACFE (Association of Certified Fraud Examiners – Amerikan Hile İnceleme Birliği) mesleki hileleri üç ana grupta sınıflandırmaktadır (ACFE, 2012: 7):

- Varlıkların kötüye kullanımı; Çalışan tarafından işletme varlıklarının çalınması ya da yanlış kullanılmasıdır. İşletme de bulunan nakitlerin çalınması, yanlış faturalandırma yoluyla çıkar elde edilmesi ve gerçeğinden yüksek tutarlı harcama faturaları ile haksız kazanç elde etme örnek olarak verilebilir.
- Suistimal; Çalışanın işletme içindeki pozisyonunu, yetkilerini kullanarak, kendine ya da belirli çevrelere haksız kazanç, menfaat sağlaması; yani yetki ve pozisyonunu etik olmayan şekilde kullanmasıdır. Rüşvet almak örnek verilebilir.

- Finansal tablo hileleri; işletmenin finansal raporlarında belirli bir amaç doğrultusunda kasıtlı olarak yanlışlık yapmak, eksik, yanlış bildirimde bulunmak durumudur. Fiktif gelir yaratma, kayıtlı aktifleri gerçeğinden yüksek değerde gösterme örnekler arasında verilebilir.

ACFE 2012 raporuna göre, bildirilen hileler arasında %87 ile en yüksek görülme sıklığı varlıkların kötüye kullanımınıdır. Suistimal %33,4 ile ikinci sırada yer almakta, finansal tablo hileleri ise %7,6 ile takip etmektedir. Finansal tablo hileleri görülme sıklığı en düşük olan hile grubu olmasına karşın, en yüksek medyan değer olarak kayıp ta 1 milyon ABD doları ile bu grupta görülmektedir.

Mesleki hile aynı araştırmaya göre küçük işletmelerde daha büyük bir tehdittir. Küçük işletmelerin araştırmada daha büyük medyan kayıp tutarlarına maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır.

2.3. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE YÖNTEMLERİ

Manipülasyon Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre üç anlamda kullanılan bir kelimedir. “

- Yönlendirme,
- Seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme,
- Varlıkları yapıcı, açıklayıcı ve yararlı bir biçimde kullanma işi.”

Bu anlamlardan ilk ikisinin yani yönlendirme ve bilgileri değiştirmenin manipülasyon kelimesi ile birlikte ilk algılanan olduğu kabul edilebilir. Manipülasyon, bireyleri ve toplumu belirli bir amaç doğrultusunda harekete geçirmek, istenen bir davranışa yönlendirmek veya belirli bir konuda yanıltmak için yararlanılan yöntemdir. Manipülasyon ile ilgili yapılan tüm değerlendirmelerin ortak noktası, manipülasyonda karar alma sürecine yönelik dışarıdan bir etkinin olduğudur. Diğer bir ifade ile, manipülasyonda doğal sürece yönelik yapılan bir etki sözkonusur (Baysal, 2011: 24).

Muhasebe bilgisi kullanıcılarını, belirli bir amaç doğrultusunda yanıltmak amaçlı muhasebenin bir kısım ya da tüm süreçlerinde bilerek ve isteyerek oluşturulan düzensizlikler muhasebe manipülasyonu adıyla tanımlanmaktadır. Muhasebe manipülasyonlarının etik sınırlar içinde kalıp kalmadığına ve muhasebe bilgisi kullanıcılarının sonuçta zarar görüp görmediğine bağlı olarak adlandırma da

değişmektedir. Etik sınırlarda ve zarar sözkonusu değilse, muhasebe usulsüzlüğü veya gerçeğe aykırı raporlama terimleri kullanılmakta; etik sınırlar dışında ve sonuçta kullanıcıların zararı sözkonusu ise, muhasebe hilesi veya aldatıcı finansal raporlama terimleri ile ifade edilmektedir (Bayırlı, 2006: 28).

Finansal bilgi manipülasyonu da muhasebe manipülasyonlarına benzer anlamda kullanılmaktadır. Healy ve Wahlen ' e göre (1999'dan aktaran Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen, 2005: 87) finansal bilgi manipülasyonu, finansal bilginin oluşturulması ve ilgili standartların yorumlanması ve uygulanması aşamalarında, belirli bir amaç doğrultusunda hareket ederek buna uygun işlemler oluşturmak, bunun yanında işletmenin işlem ve faaliyetlerini, taraf olduğu sözleşmeleri de bu amaca yönelik düzenlemektir. Finansal bilginin, işlem ve olaylara ait kayıtların oluşturulmasından, finansal tablolarla sunulmasına kadarki süreçte, amaca uygun olarak oluşturulması, gerçeğe aykırı olarak sunulması, sınıflandırmaların değiştirilmesi, finansal bilgi manipülasyonu olarak değerlendirilebilir (Daştan, 2010: 10).

Ocak ve Güçlü (2014: 125-126) finansal bilgi manipülasyonunun çeşitli yazarlar tarafından yapılan tanımlarını birleştirerek, finansal bilgi manipülasyonunu;

“Çeşitli ödüller elde etmek amacı ile genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartlar ve yasal düzenlemelere uyumlu olarak veya bunları ihlal ederek, kasıtlı olarak işletmenin finansal durumunu, finansal performansını, risk düzeyini, nakit akışını olduğundan iyi veya kötü göstererek, bütün finansal tablolar ve eklerindeki bilgilerin tahrip edilerek onların doğru ve makul sunumdan uzaklaşmasına, işletmenin paydaş grubunun yanıltılmasına ve bundan dolayı yanlış kararlar alınarak kaynakların ve servetin etkin ve adil dağılımına engel olan, en nihai olarak topluma ve ekonomiye önemli zararlar veren olumsuz durumlar” olarak ifade etmektedir.

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi finansal bilgi manipülasyonunun çeşitli tanımları ve yöntemleri olmakla birlikte temel amacı; işletme ile ilgili risk ya da gerçek hakkında finansal bilgi kullanıcılarının algısını, görüşünü değiştirme ve işletmenin öne çıkan yönlerini vurgulama arzusudur (Doğan ve Yörük, 2009: 50).

İşletmelerin zayıf yönetim yapıları ve yöneticilerin kişisel fayda ve menfaatleri; işletmelerdeki zayıf iç kontrol sistemi, işletme ile ilgili bilgilendirmenin gerçek zamanlı yani sürekli olması yerine belirli dönemlerde yapılması, işletme yöneticileri üzerindeki piyasa beklentilerine yönelik baskı ile muhasebe standart ve politikalarındaki bir kısım

esneklikten kaynaklı uygulama farklılıkları nedenleriyle finansal bilgi manipülasyonları oluşmaktadır (Küçükkoçaoğlu ve Küçüksözen, 2009: 7).

Finansal bilgi manipülasyonunda başvurulan yöntemler, temelde 6 başlık altında sınıflandırılabilir.

2.3.1. Kar Yönetimi

Comiskey ve Mulford (2002: 3) 'a göre kar yönetimi; karın yönetim tarafından önceden belirlenmiş bir hedefe ya da bir analist tarafından öngörölmüş tahmine veya sürekli kar akışı projeksiyonuna uygun miktara doğru manipüle edilmesidir.

Kar yönetimi; yöneticilerin, finansal tabloların belirli kullanıcılarını, işletmenin ekonomik performansı hakkında yanlış yönlendirmek veya raporlanan finansal rakamlara dayalı anlaşmaları etkilemek amacıyla, muhasebe politikası belirlemek veya işlemleri yapılandırmak yoluyla; finansal tabloları değiştirmeleri olarak tanımlanabilir (Healy ve Wahlen, 1998: 6). Bu tanım kapsamında, kar yönetimi temelde üç şekilde gerçekleştirilmektedir. Bunlar (Ayres, 1994: 2) :

- Muhasebenin tahakkuk ilkesi uygulaması nedeniyle, tahakkuklarla oynanması;
- Muhasebe politikalarının uygulama zamanlarının belirlenmesi; 1973 yılından bu yana FASB her yıl ortalama 6' dan fazla yeni standart yayımlamıştır ve bu standartların zorunlu olarak uygulanması içinde 2-3 yıllık geçiş süreleri belirlenmiştir. Bu süreler içerisinde uygulama işletmelere bağlıdır.
- Muhasebe politikalarının değiştirilmesi.

Küçüksözen ve Küçükkoçaoğlu (2009: 5) 'na göre kar yönetimi; finansal bilgi kullanıcılarının işletme ile ilgili alacakları kararlara etki edecek şekilde, finansal bilginin bilerek ve isteyerek açıklanmaması ya da eksik ya da hiç açıklanmamasıdır.

Bu tanımlamalar kar yönetiminin iki önemli özelliğini ortaya koymaktadır. Bunlardan birincisi; kar yönetimi, yöneticilerin raporlanan karı değiştirmek için, kasıtlı ve bilinçli olarak yaptıkları işlemleri ve aldıkları aksiyonları ifade etmektedir. İkincisi özellik ise, bunu yapmak için muhasebe sistemini veya işletmenin iş aktivitelerini kullanabilmeleridir (Marai ve Pavlovic, 2013: 40).

Literatürde, muhasebe sisteminin esneklikleri dışında kalan uygulamalardan ayırtılmak için kötü niyetli kar yönetimi (abusive earning management) terimi kullanılmaktadır. Kötü niyetli kar yönetiminde, istenen sonuca ulaşmak için, işletmenin gerçek finansal durumu çeşitli hilelerle değiştirilmektedir (Comiskey ve Mulford, 2002: 59)

Tablo 5 kar yönetiminin farklı tanımlarını beyaz, gri ve siyah şeklindeki sınıflandırma ile özetlemektedir. Beyaz (faydalı) kar yönetimi raporların şeffaflığını artırır; siyah (zararlı) olan tamamen yanlış gösterimi ve hileyi içerir; gri ise raporların, standartların sınırları içerisinde fırsatçı ve etkinliği artırıcı manipülasyonunu kapsamaktadır (Ronen ve Yaari, 2008: 25).

Tablo 5: Kar Yönetiminin Alternatif Tanımları

Beyaz	Gri	Siyah
Kar yönetimi, yöneticilerin gelecekteki nakit akışı beklentilerini göstermek için muhasebe uygulamalarındaki esnekleri kullanma avantajıdır.	Kar yönetimi, fırsatçı yani yönetimin faydasını artırma ya da ekonomik olarak etkinlik amaçlı uygun muhasebe uygulamalarının seçimidir.	Kar yönetimi, finansal raporların şeffaflığını azaltıcı veya yanlış gösterilmesini sağlayıcı hile içeren uygulamalardır.

Kaynak: Ronen ve Yaari, 2008: 25.

Kar yönetiminin amacı, yöneticiler ya da işletmeye çeşitli avantajlar sağlamaktır. Kısa dönemde yüksek gösterilmesinin amaçları, aşağıdaki gibi sıralanabilir (Boatright, 2010: 459):

Yöneticiler için:

- Nakit ya da hisse opsiyonlu yönetici primini arttırmak,
- Hisse satışı ve opsiyonları ile ek gelir için yüksek hisse değerliliğini sağlamak,
- Analistlerin beklentisini gerçekleştirmek ya da üzerine çıkmak,
- Yönetici itibarında pozitif etki yaratmak,
- İşini kaybetmemek.

İşletme için:

- Düşük sermaye maliyeti,
- Kolay borçlanma,

- Kolay yeni hisse satışı,
- Borçlanma anlaşmaları ya da düzenlemelerdeki sınırların kapsamı içerisinde kalma.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, kar yönetiminde, işletme ile ilgili çevrelerin karar ve düşüncelerini etkileyerek, işletmenin ya da yöneticilerin avantaj elde etmesini sağlamak amacıyla, bilinçli ve kasıtlı olarak yapılan manipülasyon işlemleri söz konusudur.

2.3.2. Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi

Kar yönetimi uygulamalarından bir diğeri olan karın istikrarlı hale getirilmesi, normal kar akışı serisinden zirve ve dipleri çıkarma ve daha az karlı dönemlerde kullanmak üzere karın iyi dönemlerde düşürülmesi ve saklanmasıdır (Comiskey ve Mulford, 2002: 3). Bir başka ifade ile, karın istikrarlı hale getirilmesi, raporlanan kar akışını daha az değişken yapmak için karın ya da kar raporlamasının zaman profiline manipüle edilmesidir. Bunun için, yönetici kar düşük olduğunda karı arttırıcı, yüksek olduğunda ise karı düşürücü manipülasyon işlemlerine başvurur (Fudenberg ve Tirole, 1995: 75).

Beklenen karın üzerinde yüksek kar açıklanmasının, işletme değeri üzerinde her ne kadar pozitif etkide bulunacağı düşünülse de, beklenen kardaki öngörünün azalması, yani tahminlerin dışına çıkılması, yüksek kar açıklamanın işletme değeri üzerindeki pozitif etkisini sınırlandırır; bu da, kar da istikrar için doğal bir talep yaratır (Kirschenheiter ve Melumad, 2002: 761). Karın istikrarlı hale getirilmesi durumunda, yönetim karlılıkta istikrar görüntüsü yani düşük risk sağlamak ister. Bunun olmaması durumunda, piyasa işletmenin riskini daha fazla görecektir ve hisseleri olduğundan daha düşük değere olacaktır (Comiskey ve Mulford, 2002: 81).

Karın istikrarlı hale getirilmesi üç şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar (Breton ve Stolowy, 2000: 23) :

- Doğal olarak istikrarlı hale gelme; işletmenin doğal sürecinde oluşan gelirin istikrarlı olmasıdır.
- Yönetim tarafından alınan ekonomik ve/veya faaliyete ilişkin kararlarla istikrarlı hale gelme; yönetimin karın istikrarlı olması için, yıl içindeki

gelişmelere göre üretim ve/veya yatırım kararlarını değiştirmesi, ekonomik durumu kontrol için aksiyon almasıdır.

- Yapay olarak karın istikrarlı hale getirilmesi; muhasebe manipülasyonları yolu ile yönetimin karı istikrarlı hale getirmesidir. Amortisman yönteminin seçimi, karşılıkların yönetilmesi, gelir/gider tahakkuklarının zamanlaması gibi yöntemler ortaya çıkmaktadır.

Karın istikrarlı hale getirilmesi için bir çok neden bulunmaktadır. Bunlar (Van Der Poll, 2004: 79) :

- i. Karda istikrar; potansiyel finansal borç verecekleri kar da düşük değişkenlik olduğu konusunda ikna edebilir, bu da daha düşük maliyetlerle borçlanma sağlayabilir.
- ii. Karda istikrar, işletmenin değerini maksimize edebilir.
- iii. Karda istikrar, analistlerin beklentilerinin karşılanmasını sağlar.
- iv. İstikrarlı kar seviyesi yüksek temettü oranlarına izin verir.
- v. Raporlanan kar ile ilişkili ise yöneticilerin yüksek prim almasını sağlar.
- vi. Yatırımcılar, ortaklar, çalışanlar için güven verici bir ortam sağlar.

2.3.3. Büyük Temizlik Muhasebesi

Copeland ve Moore (1972)'e göre, büyük temizlik muhasebesi mevcut dönem gelirini baskı altında tutarak, diğer bir deyişle, azaltarak gelecek dönemlerde olduğundan daha yüksek çıkmasını sağlamaktır. Varlıklar da ya değer düşüklüğü ya da tamamen karşılık ayrılma yoluna gidilir, ve tahmini kayıplar ve giderler için yüksek karşılıklar ayrılır (Gustafsson vd., 2012: 9-10). Bu yöntemde, birkaç dönem sürekli zarar göstermek yerine, tek bir dönemde tüm giderler, karşılıklar o döneme yüklenerek, dönem zararı şişirilir (Butt vd., 2011: 534). Çok kullanılan yöntemlerden birisidir. Yöneticilere ya da işletmeye bazı faydalar sağlamak için, genellikle manipülasyonla, karın ciddi şekilde bastırılmasını ifade etmektedir. Temel amaç karın bir dönemden diğerine kaydırılmasıdır. Örneğin, bir işletme yeni bir yönetim tarafından devralındığında, her muhtemel harcama için karşılık ayrılması eğilimi görülür; böylelikle takip eden dönemde kar yapay olarak olduğundan daha yüksek görünecektir. (Boatright, 2010: 460). Ya da gerçekten kar beklentisinin karşılanamayacağı bir dönemde, gider ve karşılıkları, olduğundan daha da yüksek göstererek, bilanço

temizlenir ve gelecek dönemlerde geliri yukarı çekecek ortam yaratılır (Comiskey ve Mulford, 2002: 33). Temel düşünce şudur; durum gerçekten kötü olduğunda (düşük gelir gibi, zarar gibi), durumu çöpleri temizleyerek daha da kötü yapmak, işletmenin ya da yöneticilerin itibarını çok fazla etkilemez; piyasa da işletmeyi, beklentinin gerisinde gelen gelirin az ya da çokluğuna bakmaksızın hemen hemen aynı şekilde cezalandırır (Clark ve Stanley, 2004: 64).

Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen (2009: 6) de büyük temizlik muhasebesini benzer şekilde, özellikle işletmelerde yönetim kadrosunun değiştiği dönemlerde, gelecek dönemlerin mevcut dönemlerden daha iyi yani daha karlı olduğunu göstermek için, mevcut kar seviyesini düşürücü işlem ve uygulamaların yapılması olarak tanımlamaktadır. Buna örnek olarak da, işletmede yeralan bazı verimsiz aktiflerin giderleştirilerek işletme dışına çıkartılması gösterilmektedir.

Bu tür manipülasyon yöntemi, vergi avantajı yaratmak için de kullanılır.

2.3.4. Yaratıcı Muhasebe

Yaratıcı muhasebe; muhasebe düzenlemelerinin ve kanunların sınırları içerisinde kalarak muhasebe bilgisinin raporlanan bilgileri etkileyecek şekilde kullanılmasıdır. Böylelikle, işletmenin gerçek durumu veya performansını yansıtmak yerine, yönetimin söylemek istedikleri yansıtılır (Butt vd., 2011: 531). Yaratıcı muhasebe aynı zamanda gelir, varlıklar ve yükümlülükleri yenilikçi bir şekilde betimlemedir. İşletmelerin ya da organizasyonların, gelir, yükümlülük ve varlıklarının, sistematik olarak yanlış gösterilerek, doğru ve makul sunumdan uzaklaşılması olarak da tanımlanır (Yadav, 2013: 181). Naser'e göre de yaratıcı muhasebe; finansal raporları olduğu gibi değil, hazırlayanların olmasını istediği şekle sokmak için, muhasebe düzenlemelerindeki boşluklardan yararlanarak ve değerlendirme ölçülerini, dipnotların kullanımını uygun şekilde seçerek yapılan manipülasyondur. İhtiyaç duyulan muhasebe sonuçlarını elde etmek için, işlemleri doğal ve uygun şekilde raporlama yerine yapılandırmadır (Eccles ve Holt, 2002: 329-331).

Benzer şekilde, yaratıcı muhasebe; muhasebe ilke ve kurallarının, standartların, kanun ve düzenlemelerin, değerlendirme yöntem ve ölçülerinin esnekliği veya eksikliğinden yararlanarak, rakamlar üzerinde oynayarak finansal tabloların içeriğini ve sunumunu değiştirerek, belirli bir amaç doğrultusunda işletmenin finansal durum ya da

performansını gerçek durumundan farklı göstermeye yönelik işlemler olarak tanımlanabilir.(Çıtak, 2009: 21).

Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, standartlar, kanun ve yönetmeliklerin esnekliklerinden yararlanmayı içeren yaratıcı muhasebede, muhasebe yöntemleri belirlenmiş bir hedefe ulaşmaya yönelik belirlenmekte ve buna yönelik olarak uygulanmaktadır. Hedefe ulaşma da bu esneklikler de yeterli olmaz ise, bunların da dışına çıkılarak; finansal bilgi, kullanıcıları hatalı karar almaya sürükleyecek şekilde kasıtlı şekilde değiştirilmekte, ya da bazen finansal tablolarda hiç yer almamaktadır (Saltoğlu, 2003: 108).

Bazı gazeteciler de, yaratıcı muhasebeyi insanlara benzeterek, şu şekilde ifade etmektedirler. “Hesaplar (finansal tablolar) “temizlendikten” sonra “giydirilmelidir”. Makyajları yapılabilir, görünümleri değiştirilebilir veya mali bir yüz gerdirmeye yaptırabilirler. Amortismanlarla kas geliştirebilirler ve karşılıklarla daha çekici olabilirler.” (Agede, 1994’den aktaran Breton ve Stowoly, 2000: 24).

Yaratıcı muhasebe finansal bilgi manipülasyonunun diğer yöntemlerinin bir karışımıdır. Comiskey ve Mulford (2002: 3-15) da yaratıcı muhasebeyi; mevcut muhasebe prensiplerinin içinde kalarak veya dışında çıkararak saldırgan muhasebe politikalarının seçilmesi ve uygulanması, hileli ve usulsüz raporlama, kar yönetimi ve kara istikrar kazandırılması gibi finansal kalemlerin gerçeği yansıtmaması durumu için kullanılan neredeyse tüm kavramları içerecek şekilde tanımlamıştır.

Görüldüğü gibi yaratıcı muhasebe tanımı üzerinde genel bir uzlaşma yoktur. Amerika’da hileyi de içeren geniş kapsamlı bir tanımlama yapılırken, İngiltere’de düzenleyici sistem içerisindeki esnekliğin kullanılması olarak tanımlama yapılmakta, yani hile kapsam dışı tutulmaktadır (Jones, 2011: 5).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile; yöneticiler, işletmelerinin iş performansına ilişkin görünümü değiştirebilirler. Yaratıcı muhasebe uygulamaları bilanço, gelir tablosu ve nakit akım tablosu gibi finansal tablo kalemlerinin sınıflandırılması üzerinedir. Bu uygulamalar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Comiskey ve Mulford, 2002: 9-10) :

- i. Fiktif gelir yaratılması ya da gelirin tahakkuk etmeden kaydedilmesi,
- ii. Gider kalemlerinin agresif şekilde aktifleştirilmesi veya amortisman süresinin uzatılması,

- iii. Varlık ve yükümlülüklerin yanlış raporlanması,
- iv. Gelir tablosu kalemlerinin sınıflandırılmalarında geçişler; Olağandışı gelirlerin faaliyet gelirleri olarak, faaliyet giderlerinin ise olağandışı giderler olarak gösterilmesi gibi,
- v. Nakit akış raporlamalarında değişiklikler, işletmenin nakit üretme kapasitesinin yüksek olduğu izlenimi için nakit akım tablosunda yatırımlardan ya da diğer faaliyetlerden sağlanan nakdin, faaliyetlerden sağlanan nakit gibi gösterilmesi.

2.3.5. Agresif Muhasebe

Agresif muhasebe, istenilen sonuca ulaşmak için, muhasebe standartlarına uygun olsun ya da olmasın, bilinçli ve zorlayıcı bir şekilde muhasebe prensiplerinin seçimi ve uygulanmasıdır (Comiskey ve Mulford, 2002: 3).

Jones (2011: 10) 'a göre ise, agresif muhasebe yaratıcı muhasebeye çok benzeyen bir terimdir. Muhasebe uygulama ve düzenlemelerinin, istenen bir sonuca ulaşmak için, muhasebe sistemi içerisinde kalacak şekilde kullanılmasıdır. Yaratıcı muhasebe tanımında olduğu gibi, agresif muhasebe tanımlamalarındaki farklılık ta dikkat çekmektedir.

Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen'e göre ise, agresif muhasebe; işletmenin belirli dönemlerdeki karının olduğundan daha yüksek olarak gösterilmesi için, çoğu zaman muhasebe ilke, kural, standart, kanun ya da düzenlemelerin de zorlanması yoluyla çeşitli işlem ve uygulamaların yapılmasıdır. Örneğin; muhasebenin dönemsellik ilkesi gereği aynı dönemde oluşan gelir ve giderin aynı dönemde gösterilmesi gerekirken gelir kısmının o dönemde, aynı işleme ait giderin ise gelecekte bir dönemde gösterilmesi ya da konsinye ürünlerin henüz son alıcıya satışı yapılmadan gelir kaydedilmesi agresif muhasebe uygulamaları arasındadır. Agresif muhasebe uygulamaları sonucunda, işletmenin durumu, gerçek durumundan farklı olarak gösterilmekte; finansal bilgi kullanıcılarına eksik hatta yanıltıcı bilgi verilmesi durumu oluşmaktadır (Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen, 2009: 5).

Tablo 6 'da güncel önemli alternatif muhasebe politikaları yer almaktadır. Bu politikalar hem geniş anlamda kullanılmakta hem de yasaldır. Buna rağmen işletmenin raporlanan finansal tablolarında önemli farklılıklar oluştururlar. Genel olarak, alternatif

politikalar iki gruba ayrılır: agresif ve tutucu. Tutucu muhasebe uygulamaları düşük kar, düşük stok ve diğer varlık değerlerine neden olurken, agresif uygulamalar gelirlerin ve varlıkların olduğundan yüksek çıkmasına yolaçar (Ittelson , 2009: 207).

Tablo 6 : Alternatif Muhasebe Politikaları ve Prosedürleri

Muhasebe Politikası	Agresif Uygulama	Tutucu Uygulama
Gelir kaydetme	Satış anında (bazı riskler kalır)	Satıştan sonra (tüm risk alıcıya geçer)
Satışların maliyeti & Stok değerlendirme yöntemi	FIFO (ilk giren ilk çıkar)	LIFO (son giren ilk çıkar)
Amortisman yöntemi	Hızlandırılmış	Normal
Rezervler & Karşılıklar (garanti, sorunlu alacak, geri iadeler)	Düşük tahmin (yüksek karlılık mevcut dönemde)	Yüksek tahmin (gelecekte yüksek kar)
Olası yükümlülükler	Sadece dipnot (kötü haberleri erteleme)	Bilindiği an gerçekleşme (yükümlülükleri hemen kaydetme)
Reklam & Pazarlama giderleri	Aktifleştirme (sonra gider yazma)	Giderleştirme (dönem gideri kaydetme)

Kaynak: Ittelson, 2009: 207.

2.3.6. Aldatıcı Finansal Raporlama

Aldatıcı finansal raporlama, sadece agresif olarak tanımlanan muhasebe işlemlerinden daha fazla yanıltma anlamına gelmekte ve daha da fazla negatif işaretler taşımaktadır. Aldatıcı finansal raporlamada, muhasebe sınırlarını zorlayan uygulamalar dışında, fiktif tutarların hesaplara kaydedilmesi ile gerçek dışı uygulamalara başvurulur. Bazı örneklerde, işletme veya organizasyon içindeki bir kısım hile takımı, denetçiler ve yatırımcıları gerçek dünyadan uzak sahte rakamlarla aldatmak için gayret gösterirler (Comiskey ve Mulford, 2002: 39-41). Beasley, Carcello ve Hermanson'a (1999) göre ise, finansal tablolar veya dipnotları üzerinde önemli bir etkiye sahip olacak şekilde, finansal tabloların veya dipnotlarının yanlış gösterimi veya yasal olmayan işlemlerin hazırlanmasıdır (Jones, 2011: 7). Aldatıcı finansal raporlama fiktif kayıtlar içermesi,

buna yönelik sahte fatura v.b. belgeler düzenlenmesi ve sonucunda ceza hukukuna göre de kasıt içermesi ve suç olarak nitelendirilmesi nedeni ile de daha kötü sonuçlar doğurmaktadır (Canbulut, 2008: 96).

Ayrıca literatürde, herhangi bir denetim kurumu ya da bir idari makam tarafından farkına varılarak, bu yanlışlığa ilişkin işlem yapılan ya da davaya konu olmasından dolayı yasal bir müeyyide uygulanan finansal bilgi manipülasyonu işlemleri, farklı bir adla tanımlanarak, aldatıcı finansal raporlama ifadesi kullanılmaktadır (Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen, 2009: 6). Comiskey ve Mulford (2002: 49) 'da benzer şekilde maddi olarak hile niyetiyle yanlış yönlendirme içeren ve idari veya adli soruşturma sürecindeki agresif muhasebe uygulamalarını aldatıcı muhasebe uygulamaları olarak belirtmektedir.

2.3.7. Diğer Terimler

Finansal bilgi manipülasyonunun belirtilen yöntemleri dışında da literatürde çok sayıda ifade, terim benzer amaçlı kullanılmaktadır. Türkiye'de bilanço oyunları, bilanço süslemesi, bilanço maskelenmesi, bilanço makyajı, bilançonun değiştirilmesi, bilanço yönetimi, bilanço güzelleştirme gibi ifadeler benzer manipülasyonları işaret etmektedir. Diğer araştırmacılar, yazarlar tarafından kullanılan terimler ise; muhasebe numaraları (accounting gimmicks), makyajlı raporlama (cosmetic reporting), hesaplarla oynama (fiddling the books), finansal kurnazlık (financial shenanigans), karını hesaplama sanatı (the art of computing its profits) , karşılıklar ve tasarruf etme sanatı (the provisions or the art of saving money), bilanço sunma sanatı (the art of presenting a balance sheet), the art of cooking books (hesapları ayarlama sanatı), vitrin süsleme (window dressing), sayılar oyunu (the numbers game) örnek verilebilir (Breton ve Stolowy, 2000).

Yukarıda belirtilenler, daha önce de ayrıntılı olarak açıklanan kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, yaratıcı muhasebe uygulamaları, agresif muhasebe, büyük temizlik muhasebesi, aldatıcı finansal raporlama ve muhasebe hata ve hileleri olarak çeşitli ad ve şekillerde ortaya çıkan, ve temelde işletmeye ilişkin finansal bilginin gerçeğe uygun olmayan ve kullanıcıları yanıltacak şekilde sunulmasına yönelik işlem ve uygulamalar, finansal bilgi manüplasyonunu oluşturmaktadır (Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen, 2009: 6).

2.3.8. Yöntemlerin Değerlendirilmesi

Finansal bilgi manipülasyonları yöntemlerinin tanımı, içeriği konusunda yazarlar arasında tam bir birlik olmadığı gibi, çeşitli yöntemler zaman zaman birbirinin yerine kullanılmakta ve bazı yöntemlerin diğerlerini de kapsadığı görülmektedir. Bu kavramlar, “finansal bilgi manipülasyonunun işletmelerde çeşitli formlarda hayat bulmuş halleridir. Bu yöntemlerin bir araya gelerek oluşturacakları yapı, finansal bilgi manipülasyonu kavramının fotoğrafı olacaktır” (Ocak ve Güçlü, 2014: 126).

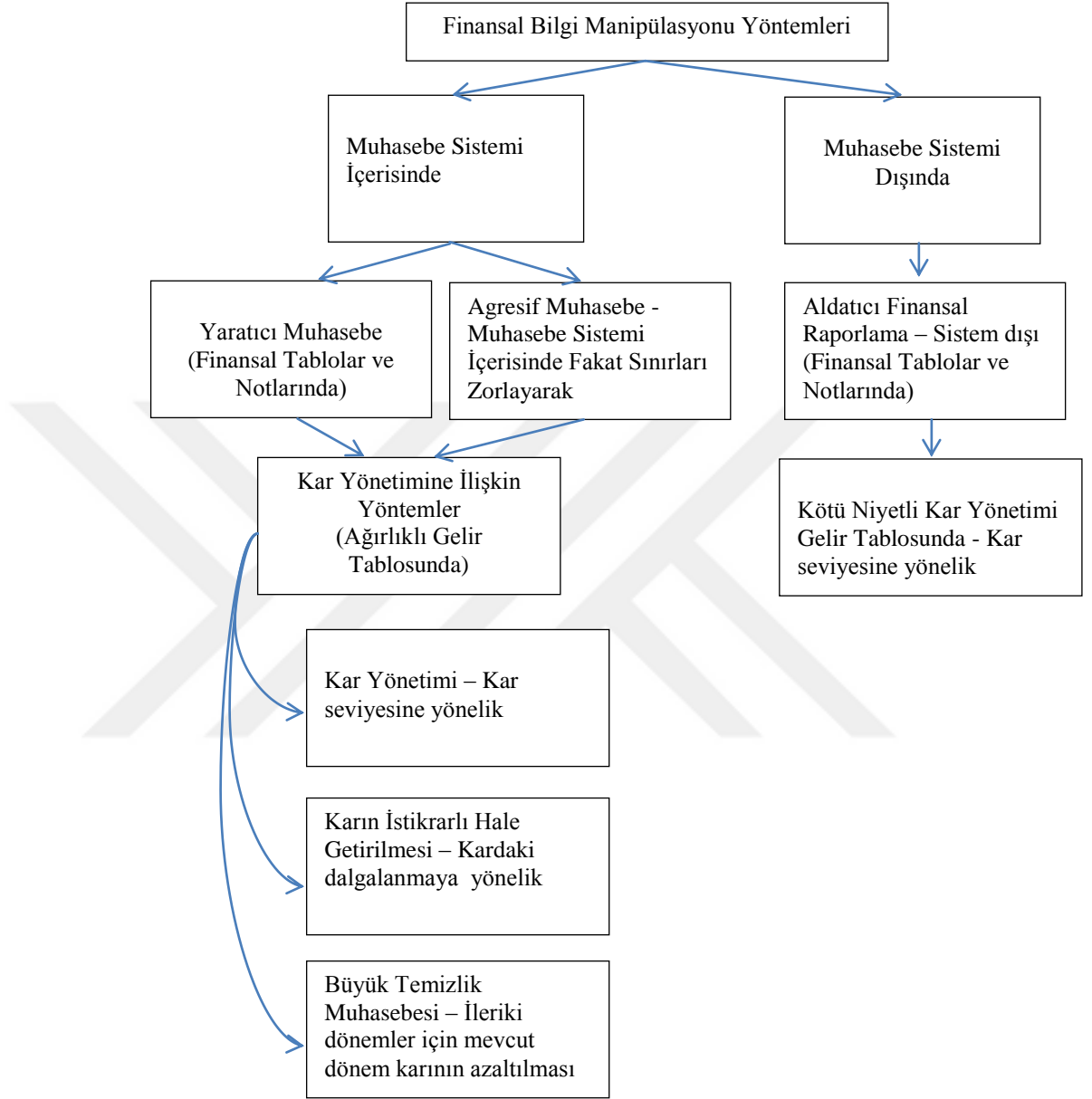
Tanımlamalar arasında temelde iki farklılık görülmektedir. Bunlar yöntemlerin amacı, dolayısıyla bu amaca yönelik işlemlerin yoğunlaştığı alan ile muhasebe sistemi içerisinde kalıp kalınmadığıdır. Kar yönetimine yönelik yöntemlerde, temel amaç; karı farklılaştırmak olarak ortaya çıkmaktadır. Kar yönetimi altında, kar seviyesine yönelik kar yönetimi; karın dengeli dağılımına yönelik karın istikrarlı hale getirilmesi ile karın mevcut dönemden ilerideki dönemlere kaydırılmasını içeren büyük temizlik muhasebesi yöntemleri yer almaktadır. Kar yönetimine ilişkin yöntemler ağırlıklı gelir tablosu kalemlerine yönelik işlemlerden oluşmaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarında ki amaç ise sadece kar ile ilgili değil, işletmenin bütünü üzerinde istenen algıyı yaratmaktır. Dolayısı ile işlemler sadece gelir tablosu kalemlerine yönelik değil, tüm finansal tablolar ve notlarına da dairdir.

Çeşitli tanımlamalar içerisinde farklılığa yol açan diğer konu da, yapılan işlemlerin muhasebe sistemi içerisinde olup olmadığıdır. ABD ‘de de genelde tanımlamalarda, muhasebe sistemi dışındaki işlemler de dahil edilirken, İngiltere gibi ülkelerde yaratıcı muhasebe, muhasebe sistemi içerisindeki esnekliklerden ya da boşluklardan yararlanma olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımlamalar ve birbirleri ile bağlantısı Şekil 1’de gösterilmektedir. Muhasebe ya da finansal bilgi manipülasyonları için temel ayırım muhasebenin temel ilkeleri, muhasebe standartları ve yasalara uygunluk olarak belirtilmiş ve yaratıcı muhasebe için de İngiltere de kabul gören tanımlamanın daha uygun olduğu düşünülmüştür.

Çalışmamızda finansal raporlama hileleri olarak adlandırma tercih edilmiştir. Hem muhasebe ilkeleri, standartları, yasalar kapsamında yani bunlardaki esneklik ve boşluklardan yararlanma hem de bunların dışında kalan işlemlerin, tekniklerin çalışmanın devamında üzerinde durulmaktadır.

Şekil 1 : Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemleri

2.4. FİNANSAL RAPORLAMA HİLELERİ

Finansal raporlama hileleri diğer hilelerden farklıdır. Hileli finansal raporlamaya finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak için yönetim tarafından başvurulmakta iken, varlıkların kötüye kullanımı genellikle çalışanlar tarafından işletmeye yöneliktir (Guy ve Pany, 1997'den aktaran Brennan ve Mcgrathi 2007: 49). COSO (Committee of Sponsoring Organizations / Treadway Commission- Sponsor Organizasyonlar Komitesi

/ Treadway Komisyonu) finansal raporlama hilelerini şu şekilde tanımlamaktadır: “Hileli finansal raporlama, finansal tabloların ve dipnotlarının kasıtlı olarak önemli şekilde yanlış oluşturulması veya finansal tablolar üzerinde doğrudan etkisi olacak yasal olmayan işlemlerin yapılmasıdır.” (COSO, 2010: 1)

Finansal raporlama hilelerinin genel olarak kabul edilmiş tanımı ise: “Finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak amacıyla ve finansal tablolarda ki tutar ve bilgilerin kasıtlı olarak yanlış açıklanması ya da gizlenmesi yoluyla işletmenin finansal durumunun kasti yanlış gösterimidir.” şeklindedir. Yönetim hileleri normal olarak finansal raporlama hileleri ile eşanlamli düşünülür. Çünkü, finansal tabloların hazırlanması ve sunulması yönetimin sorumluluğundadır (Colby: 1-2).

BDS 240 açıklayıcı hüküm A2 ‘de hileli finansal raporlamanın, finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak amaçlı olduğu, bunun için de finansal tabloların kasıtlı olarak yapılan yanlışlıklar içerdiği, hatta bazı durumlarda finansal bilginin tamamen finansal tabloların dışında tutulduğu belirtilmektedir. Tüm bunların, finansal tablo kullanıcıların işletmenin karlılığı ve performansına ilişkin düşüncelerini etkilemek amaçlı işletme kazançlarını yönetmek gayretinden kaynaklanabileceği de ifade edilmektedir.

Finansal raporlama hileleri herhangi birine doğrudan finansal kazanç sağlamaz, bunun yerine dolaylı kazanç elde edilir; hisse değerinin yükselmesi, hisse opsiyonlarında yüksek değer, banka finansmanının sürekliliğinin sağlanması, dönemsel bonus ya da primler bunlara örnek verilebilir (Coenen, 2008: 95).

Şirket değerlemelerinde iki ana metodoloji bulunmaktadır. Gelir bazlı ve varlık bazlı. Gelir bazlı değerlendirme, gelir yaratma kapasitesi ve gelecek kar akışının yansıması olan nakit akışına odaklanır. Temel değişken bu durumda, işletmenin gelecek nakit akışlarıdır. Uzun dönemde, organizasyonun net nakit akışı onun net vergi sonrası karına eşitlenir. Bu da iki değişkene bağlıdır; gelir ve gider. İkinci metodoloji de, yani varlık bazlı da, organizasyonun finansal gücü ve faaliyet kapasitesi üzerinde durulur. Organizasyonun varlıklarının raporlanan değeri ve kalitesine bağlı olarak, varlık bazlı değerlendirme de kullanılan değişken; organizasyonun net varlıklarıdır (toplam varlıklar-toplam yükümlülükler) (Kwok, 2005: 95).

Bu nedenle, muhasebe usulsüzlükleri ya da hileler ağırlıklı olarak, gelir, gider ve varlıklar üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Finansal raporlama hilelerini ACFE iki başlık altında sınıflandırmaktadır (ACFE, 2012: 7).

- “Varlıkların / Gelirlerin Olduğundan Daha Yüksek Gösterilmesi”
 - Dönemsellik İlkesine Aykırılıklar
 - Gerçek Olmayan Gelirler
 - Borçların ve Giderlerin Gizlenmesi
 - Varlıkların Yanlış Değerlemesi
 - Yanlış, Yanıltıcı ve Eksik Açıklamalar
- Varlıkların / Gelirlerin Olduğundan Daha Düşük Gösterilmesi”
 - Dönemsellik İlkesine Aykırılıklar
 - Gelirlerin Düşük Gösterilmesi
 - Borçların ve Giderlerin Yüksek Gösterilmesi
 - Varlıkların Yanlış Değerlemesi”

Hileli finansal raporlamaya ilişkin en kapsamlı araştırmalardan biri COSO tarafından yapılan çalışmadır. 2010 mayısında yayınlanan son araştırmada SEC tarafından 1998- 2007 yılları arasında hileli finansal raporlama tespit edilen 347 örnek kullanılmıştır. Bu araştırmaya göre, hileli finansal raporlama çeşitleri ve teknikleri ile karşılaşılma sıklıkları adet ve yüzdesel olarak Tablo 7 ve Tablo 8 de gösterilmektedir.

Tablo 7 ‘de görüldüğü gibi, gelirler ve varlıklara yönelik hileler en sık karşılaşılanlardır.

Tablo 7 : Finansal Raporlama Hile Çeşitleri

Finansal raporlama hileleri	Tespit edilen işletme sayısı
Varlıklar	44
Gelirler ve kazanç	132
Giderler	26
Vergi öncesi gelir	20
Net gelir	36
Varlıkların kötüye kullanımı	15

Kaynak: COSO, 2010.

En çok kullanılan iki teknik ise, uygun olmayan şekilde gelirin kaydedilmesi ile varlıkların yüksek bildirilmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8 : Finansal Raporlama Hileleri Teknikler

Finansal raporlama hilelerinde kullanılan teknikler	347 işletmede kullanım oranı	
Uygun olmayan şekilde gelir kaydetme		61%
Fiktif gelir kaydetme	48%	
Geliri önceden kaydetme	35%	
Olduğundan yüksek ama açıklama yok	2%	
Varlıkların yüksek bildirilmesi		51%
Mevcut varlıkların yüksek gösterilmesi veya giderlerin aktifleştirilmesi	46%	
Fiktif veya sahip olunmayan aktif kaydetme	11%	
Giderlerin/Borçların eksik bildirilmesi		31%
Varlıkların kötüye kullanımı		14%
Uygun olmayan açıklamalar		1%
Diğer muhtelif teknikler		20%
İlişkili taraflar		18%
İçeriden öğrenenlerin ticareti		24%

Kaynak : COSO, 2010.

COSO'nun çalışmasına benzer şekilde, Deloitte'te 2007 yılında SEC 'in hile üzerindeki raporlarını baz alarak bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada SEC raporlarından yola çıkarak 2000-2006 yılları arasında hileye ilişkin 1300 dosya incelenmiş ve bunların arasından satıcılara, denetçilere ve içeriden öğrenenler ticaretine (insider trading) 'e olanlar çıkarılarak sadece finansal raporlama hileleri değerlendirilmiştir. Bu dosyaların sayısı da 344 olarak tespit edilmiştir. Toplam karşılaşılan hile sayısı da bu dosyalar için 1240 adettir. Çalışma sonucunda işletmeler 9 ana sektör ve 12 hile çeşidine göre raporlanmıştır. Tablo 9'da bu 12 hile çeşidi ve hile bazlı oransal dağılımı görülmektedir. Buna göre, gelire yönelik teknikler %41 ile en yüksek payı oluştururken, yanlış, yanıltıcı ve eksik açıklamalar %12 ile ikinci en yüksek karşılaşılan hile türü, ve giderlerdeki manipülasyonda %11 ile takip eden üçüncü en yüksek hile çeşididir.

Tablo 9 : Finansal Raporlama Hilelerin Çeşitlerine Göre Dağılımı

Finansal raporlama hileleri	Oran
Gelire yönelik teknikler	41%
Yanlış, yanıltıcı ve eksik açıklamalar	12%
Giderlerde manipülasyon	11%
Varlıklarda manipülasyon	8%
Borçlarda manipülasyon	7%
Rezervlerde manipülasyon	7%
Varlıkların kötüye kullanımı	4%
Rüşvet ve komisyon	4%
Alacakların manipülasyonu	3%
Yardım ve yataklık	2%
İtibar değeri	1%
Yatırımlar	1%

Kaynak: Deloitte, 2007.

Türkiye’de ise Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen (2009) finansal bilgi manipülasyonu başlıklı çalışmalarında İMKB’de (Yeni adıyla Borsa İstanbul) işlem gören 126 işletmenin 1992-2002 yılları arası finansal tablolarını analiz etmiş ve SPK’nın denetim ve incelemelerini dikkate alarak bunların 27’sinin finansal bilgi manipülasyonu yaptıklarını belirlemişlerdir.

“Bu işletmelerin finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarında kullanılan tekniklerin;

- i. %65’i karı artırmaya,*
- ii. %22’si dönem karını düşürmeye,*
- iii. Diğerleri ise, o dönemdeki karı değiştirmemekle birlikte, finansal tablolarda yer alan hesapların sınıflandırılmasını ve/veya tutarlarını değiştirmeye yönelik işlem ve uygulamalardan oluşmaktadır.”*

Karı artırmaya yönelik tekniklerin uygulandığı 62 gözlem içerisinde en sık karşılaşılanlar; 10 gözlemlerle finansman giderlerinin aktifleştirilmesi, 5 ‘er adet gözlemlerle ise şüpheli alacaklar için eksik karşılık ayrılması, özellikle döviz borçları değerlemesi için yanlış kur kullanılması böylelikle giderlerin daha düşük çıkarılması ve konsinye satışların gelir olarak kaydedilmesi yer almaktadır.

Karı azaltmaya yönelik tekniklerin uygulandığı 21 gözlem içerisinde en sık karşılaşılanlar ise; 3’er adet gözlemlerle portföydeki hisse senetlerinin düşük fiyatla yani

piyasa fiyatının altında bir fiyatla, ilişkili taraflara satılması ya da ilişkili taraflardan hisse senetlerinin piyasa fiyatına göre daha yüksek bir fiyatla satın alınması, ilişkili taraflardan alınan ürün ve hizmetler ile hisselerine açıkça görünen şekilde yüksek bedeller ödenmesi ve ilişkili taraflardan olan alacaklara uygulanan faizin düşük tutulması ya da hiç uygulanmamasıdır.

Çıtak (2009: 137) benzer şekilde, SPK'nın 2005-2006 yıllarında yayınlamış olduğu haftalık bültenlerde uyarı almış işletmeleri tespit etmiş, bu işletmelerin 1998-2006 yılı arası borsa haberleri ve denetim raporlarını incelemiştir. Bunun sonucunda aşağıdaki finansal bilgi manipülasyonu uygulamaları ile karşılaşmıştır.

- Tek seferlik satışlarla yüksek miktarda kar elde edilmesi,
- Şüpheli hale gelen alacaklar için eksik ya da hiç karşılık ayrılmaması,
- İşletme stok seviyesinin olduğundan yüksek gösterilmesi,
- Geçerli bir açıklaması olmadan, stok değerlendirme yöntemindeki değişiklik sonucu satılan malın maliyetinde artış oluşması,
- İşletmenin ilişkili taraflarına verilen borçlara faiz uygulanmaması,
- İşletme aleyhine devam eden davalara ilişkin eksik ya da hiç bilgi verilmemesi.

Ulusoy (1999) tarafından yapılan bir çalışmada ise, SPK'nın yaptığı denetimler sonucunda tespit edilen finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının %67 oranında dönem karını daha düşük göstermeye yönelik olduğu belirtilmiştir. Bu uygulamalar, aslında örtülü kar aktarımı olarak bilinen işlemlerdir. Örtülü kar aktarımı ile, halka açık işletmelerde oluşması gereken kar, ilişkili taraflara aktarılmaktadır. (Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen, 2009: 9).

Doğan (2011) da yaptığı çalışmada, 2007-2008 yılı SPK haftalık bültenleri ve İMKB günlük bültenlerinden yola çıkarak yaptığı inceleme sonucunda, işletmelerin uygulamalarında en çok, ilişkili taraflara daha düşük faiz ile fon kullandırılması, ilişkili taraflardan alınan ürün ve hizmetler ile iştirak hisselerine olduğundan daha yüksek bedel ödenmesinin yani örtülü kar aktarımının görüldüğünü belirtmektedir. İkinci sırada ise, şüpheli hale gelen alacaklara hiç karşılık ayrılmaması gelmektedir.

BDS 240 açıklayıcı hükümler A3 ve A4 de hileli finansal raporlama yöntem ve teknikleri açıklanmaktadır. Bunlar yani hileli finansal raporlama yöntem ve teknikleri:

- *“Finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan muhasebe kayıtlarının veya bu kayıtları destekleyen belgelerin manipüle edilmesi, tahrif edilmesi veya değiştirilmesi; özellikle muhasebe döneminin sonuna doğru gerçek olmayan yevmiye kayıtları yapılması, önemli ve olağan dışı işlemlerin şartları ve bunlarla ilgili kayıtların değiştirilmesi veya işletmeyi farklı göstermek amacıyla kurgulanmış karmaşık işlemler.*
- *Finansal tablolara yansıtılması gereken olay, işlem veya diğer önemli bilgilere kasıtlı olarak yer verilmemesi veya bunların yanlış yansıtılması*
- *Tutar, sınıflandırma, sunum biçimi veya açıklamaya ilişkin muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak yanlış uygulanması; hesap bakiyelerini tahmin etmek için kullanılan varsayım ve yargıları uygun olmayan biçimde değiştirme gibi.”*olarak BDS’de ifade edilmektedir.

Çalışmamızda hem ACFE sınıflandırması hem de COSO nun çalışması gözönüne alınarak finansal raporlama hileleri 4 ana başlık altında incelenmektedir. Özellikle batı ülkelerinde büyük oranda finansal raporlama hileleri işletmeleri olduğundan daha iyi göstermek üzerine gerçekleştiğinden, tekniklerde genelde literatürde de rastlanıldığı şekilde bunun üzerinde durulmuştur. Tersine bazı durumlar için ifade edilmiştir. Doğaldır ki, işletmenin olduğundan kötü gösterilmek istenmesi durumunda belirtilen tekniklerin tersini yapmak yeterli olacaktır. Bu 4 ana başlık;

- a) Gelire yönelik teknikler
- b) Varlıklara yönelik teknikler
- c) Borçlar ve giderlere yönelik teknikler
- d) Yanlış, yanıltıcı ve eksik açıklamalardır.

2.4.1. Gelire Yönelik Teknikler

Finansal raporlama hileleri için en çok manipüle edilen hesaplar gelirler kalemleridir. Tablo 8’de de görüldüğü gibi, COSO tarafından yapılan çalışma uygun olmayan şekilde gelir kaydetmenin %61 pay ile hileler arasında en yüksek oranda olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tablo 9 ‘da da Deloitte ‘un çalışması yer almaktadır, burada da gelire yönelik teknikler %41 ile en çok karşılaşılan finansal raporlama hile çeşididir.

Satışlar genelde gelir tablosundaki en büyük kalemi oluşturur. Bu nedenle işletmenin kapasitesi ve aktifliği konusunda iyi bir gösterge niteliği taşır. Son yıllarda yatırımcılar, özellikle bazı sektörlerde ve yeni kurulan işletmelerde, satışlardaki büyüme ve ivmeye, işletmenin potansiyelini yansıttığını düşündüklerinden daha fazla odaklanmaktadır. Aynı zamanda finansal tablo kullanıcıları da, bu değere önem vermektedir. Geliri artırmaya yönelik işlemler, iki amaca yöneliktir. Bunlar;

- Daha çok satış yapıldığı izlenimi vermek ve
- Karlılıktır (Kwok, 2005: 43).

Satış süreci birçok işlemi bünyesinde barındırmaktadır. Alıcı ile görüşme, mutabakata varılması, sözleşme imzalanması, siparişin alınması, üretim ve sevkiyat süreci, ödeme gibi. Bu sürecin herbir aşamasında gelire yönelik düzensizlikler, hileler yapılabilmektedir.

Gelire yönelik yöntemlerin bu kadar yaygın olmasının temelde iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, gelir kaydetme ve raporlama yöntemlerinin organizasyonel farklılığı ve çeşitliliğidir. Bu farklılıklar çok sayıda iş modeli için gelir kaydetme kuralları geliştirmeyi zorlaştırmakta ve hile yapmak isteyen yöneticiler için fırsat yaratmaktadır. İkinci nedeni ise, gelire yönelik hilelerin çok kolay yapılabilmesidir (Albrecht vd.,2009: 402-403).

Deloitte tarafından yapılan çalışmada, tablo 10'da görülen altı adet gelire yönelik hile çeşidinin, tüm gelire yönelik hilelerin %70 ini oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında 123 adet sıklıkla ve %35 luk payla fiktif gelir kaydetme en sık rastlanandır. Bunu %16'lık payla takas veya çift taraflı ticaretle uygunsuz gelir kaydetme takip etmektedir. Diğer 4 hile çeşidi ise %12-13 arasındaki paylarla benzer bir dağılım göstermektedir.

Tablo 10 : Gelire Yönelik Teknikler Hile Çeşitleri ve Dağılım

Gelire yönelik hileler	Adet/ Oran
Fiktif gelir kaydetme	123 / % 35
Takas veya çift taraflı ticaretle uygunsuz gelir kaydetme	58 / % 16
İade ya da değişime ilişkin rezervlere , geniş iptal ya da iade haklarına ya da ek sözleşmelere istinaden koşulsuz iadelere uygun olmayan kayıt,	46 / % 13
Faturalanan ama yüklenmeyen satışları gelir kaydetme (sat ve tut)	43 / % 12
İşlemlerle ilgili netleşmeyen durumlara karşın gelir kaydetme	42 / % 12
Ürün veya hizmetlerin teslim edilmemesine ya da müşteri kabulsuz teslimine rağmen gelir kaydetme	41 / % 12

Kaynak : Deloitte, 2007.

Zack (2013: 6) 'e göre gelire yönelik yöntemler dört başlık altında toplanabilir.

- Dönemsellik ilkesine aykırılıklar,
- Gerçek olmayan(fiktif) veya yükseltilmiş gelirler,
- Yanlış sınıflandırma ve
- Geliri şişirmek

2.4.1.1. Dönemsellik İlkesine Aykırılıklar

1 Seri no.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne göre dönemsellik kavramı; "işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının, diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanması" olarak belirtilmektedir. Aynı zamanda "gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılmasının bu kavramın gereği" olduğu da ifade edilmektedir.

Sermaye Piyasası mevzuatında ise, dönemsellik; "İşletmenin sınırsız sayılan yaşam sürelerinin sınırlı uzunlukta belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden ayrı olarak saptanmasını ifade eder" şeklinde tanımlanmıştır.

Dönemsellik ilkesine aykırılıklar; bir muhasebe dönemine ait gelirin diğer bir döneme kaydırılmasıdır. İki veya daha fazla dönem içinde hile kendi kendine ortadan kalkmaktadır. Fakat her muhasebe dönemi kendine özeldir ve muhasebe kurallarına uygun olmalıdır. Bu nedenle bu tür işlemler hile olarak kabul edilmektedir.

Yöneticiler, muhasebeciler ve düzenleyici kuruluşlar uzun yıllardır gelirin ne zaman kaydedileceği konusunu sorguladılar. Yeni ürün, servis ve işlemlerin ortaya çıkması da bu süreci daha karışık hale getirdi. Temel olarak, gelir; hak edildiği ve gerçekleştiği ya da gerçekleşebilir olduğu zaman kaydedilir. Hak etme, gelirin kazanılması için gerekli yükümlülüklerin tamamlanması iken; gelirin gerçekleşmesi, ürün ya da hizmetin nakit ya da nakit benzerleri ile değişimin yapılmasıdır. Gelirin gerçekleşebilir olması ise, ürün ve hizmetlerin değişimi karşılığında nakit veya benzerlerine dönüşebilecek varlıkların alınmasıdır (Comiskey ve Mulford, 2002: 166).

SEC 'in yayınladığı Muhasebeciler Bülteni 13 üncü başlıkta gelirin kaydedilmesi için aşağıda koşulların tümünün sağlanmasının gerektiği ifade edilmektedir (Zack, 2013: 4).

- a. Bir sözleşmenin olduğuna dair ikna edici kanıtın bulunması,
- b. Malın teslim edilmiş ya da hizmetin yerine getirilmiş olması,
- c. Fiyatın sabitlenmiş veya belirlenmiş olması,
- d. Tahsilatın makul seviyede güvence altına alınmış olması.

TMS 18'e göre ise, malın satışına ait gelir aşağıda beş kriterin karşılanması durumunda kaydedilir.

- a. *“İşletmenin malların sahipliği ile ilgili önemli risk ve getirileri alıcıya devretmiş olması,*
- b. *İşletmenin satılan mallar üzerinde etkin kontrolünü veya genellikle malların sahipliği ile ilişkilendirilen yönetim etkinliğini sürdürmemesi,*
- c. *Gelir tutarının güvenilir biçimde ölçülebilmesi,*
- d. *İşlemlerle ilgili ekonomik yararların işletmeye girişinin muhtemel olması,*
- e. *İşlemlerle ilgili yüklenen ya da yüklenilecek maliyetlerin güvenilir biçimde ölçülebilmesi”.* (TMS 18 Madde 14)

Hizmetlerin sunumu ile ilgili gelirin tanımlanmasında ise, yukarıda belirtilen maddelerden sadece c,d ve e maddesi uygulanır. Bunlara ilaveten, projenin ya da işlemin dönem sonundaki tamamlanma derecesinin güvenilir bir biçimde ölçülmesi gerekmektedir.

Zack (2013) ' e göre bu tür hileler 11 şekilde olabilmektedir.

2.4.1.1.1. Kayıtların Değiştirilmesi

Satış s¼reci sıkça s¼zleřmeler, siparişler, y¼kleme evrakları gibi çeşitli kayıtlarla, evraklarla desteklenir. Fiziksel olarak bunların ¼zerindeki bilginin değiştirilmesi geliri artırma hilelerinden biridir. Bunların iki çeşidi (Zack, 2013: 9):

S¼zleřmelere geçmiş tarih atılması; b¼ylelikle gelirler ya da satışlar gerçekteleştikleri d¼nemde değilde sanki ¼nceki d¼nemlerde yapılmış gibi g¼sterilir.

Muhasebe hesaplarını d¼nem sonunda açık bırakmak; bu y¼ntemle s¼zleřmelerin geçmiş tarihli kaydedilmesine benzer şekilde, ileriki d¼nemlere ait satışlar geçmiş d¼nemlere kaydedilmektedir. Bunu sağlamak için, hesaplar açık tutulmaktadır.

2.4.1.1.2. Y¼klemeye İlişkin Y¼ntemler

Zack (2013: 10-12) ' e göre y¼kleme belgeleri ve tarihlerinde yapılacak değişikliklerle bir sonraki d¼neme ait olması gereken gelirler, ¼nceki d¼nemde kaydedilmektedir. Temel y¼ntemler ise;

Satış tamamlanmadan y¼klemenin yapılması; bu y¼ntemde satış ile ilgili pazarlıklar tamamlanmaya yakinken ve işletme yakın zamanda tamamlanacağını beklerken; geliri kaydetmek için d¼nem sonunda y¼klemeler yapılmaktadır.

Sevkiyatın uzun s¼receęi varsayımıyla y¼klemenin yapılması; ortada hen¼z netleşmiş bir s¼zleřme yokken, sevkiyat yapılmakta, taşıma s¼reci uzun tutularak, potansiyel alıcının eline geçmeden s¼zleřmenin tamamlanması amaçlanmaktadır. Hatta bazı durumlarda bu aşamada mallar ara bir depoda tutulmaktadır.

Sipariş edilen ama stokta bulunmayan mallar yerine yanlış malların y¼klenmesi; bu y¼ntemde ise geliri kaydetmek için stokta olmayan mallar yerine başkaları sevkedilmektedir. Sonraki d¼nemlerde, işletme doğru mallara sahip olduğunda sevkedilmiş yanlış mallar iade alınmakta, doğru mallar yeniden g¼nderilmektedir.

2.4.1.1.3. Tamamlanma Y¼zdesi Y¼ntemi

Bazı ¼r¼n ve servislerde tamamlanma için uzun s¼relere ihtiyaç duyulmaktadır. Genelde inşaat sekt¼r¼nde karşılaşılmakla birlikte, gemi inşaası, makine yapımları veya yazılımlar gibi çeşitli işler de uzun d¼nemlidir.

Mulford ve Comiskey (2002: 183-184) 'e göre uzun süreli kontrat bazlı işlerde gelir iki yolla kaydedilir: (1) tamamlanma yüzdesi yöntemi; gelir projedeki ilerleme ölçüsünde kaydedilir ve (2) proje sonunda gelir kaydetme; gelir proje tamamen bittikten sonra kaydedilir. Birinci yöntem en çok kullanılanıdır. Bu yöntem ilerlemeye bağlı kontrat gelir ve maliyetlerinin makul ölçülerde belirlenebildiği durumlarda kullanılmalıdır. Gelir, ürünün teslimi veya hizmetin sunulmasından önce kaydedilmeye başlanmaktadır. Proje sonunda gelir kaydetmeye ise tamamlanma yöntemi denilmekte ve bu yöntem de proje konusu iş ile ilgili elde edilen gelirler, proje tamamlanana kadar yani iş bitene kadar borç olarak, bu işle ilgili yapılan harcamalar ise varlık olarak bilançoda yer almaktadır, dolayısıyla proje tamamlanıncaya kadar gelir oluşturulmamaktadır (Örten vd., 2009'dan aktaran Aktaş, 2013: 33).

Tamamlanma yüzdesi yönteminde, bir dönem içerisindeki geliri bulmak için; toplam gelir, projenin tahmini gerçekleşme yüzdesi ile çarpılır. Gerçekleşme yüzdesi ise genelde o güne kadar gerçekleşen maliyetlerin proje toplam maliyetine bölünmesi ile elde edilir.

Zack (2013: 13) 'e göre erken dönem gelir tanımlama, gerçekleşme yüzdesi manipülasyonu ile elde edilir. Genelde, projeyi tamamlamak için gerekli maliyetler düşük tahmin edilir, bu da mevcut durumda gerçekleşme yüzdesinin yüksek çıkmasına sebep olur. Ya da o güne kadar ki maliyetler yüksek olarak belirtilir, bu da aynı şekilde oranı yükseltir ve geliri artırır.

2.4.1.1.4. Gelir Döneminin Uygunsuzluğu

Uzun süreli kontrat bazlı işler dışında, elde edilen gelirin dönemlere maliyet dışındaki faktörler gözönünde tutularak dağıtılmasının gerektiği çeşitli işler de vardır. Örneğin; ilk satış tutarı içinde sonraki dönemlere ait servis bedellerinin yer alması durumunda, bu tutarların servis yükümlülüğü bulunan süre içerisindeki dönemlere dağıtılması gerekir. Bunun için de işletme yönetimi tarafından tahmin yürütülür (Zack, 2013: 15). Ürün ve hizmetlere ait komisyon ve masraflar da genelde kontrat içinde yer alır. Komisyonun ödenmesi alıcıya ürün ve hizmeti satın almada iskonto şansı tanıyabilir, aksi halde komisyon iade edilir. Bu gibi durumlarda komisyon, alıcıya muhtemel ürün ve hizmetin satışının süreceği dönemlere göre gelir olarak kaydedilir (Kwok, 2005: 59).

2.4.1.1.5. Çoklu Ürün Satış Geliri Yöntemi

Çok genel pazarlama tekniklerinden biri, çeşitli ürün ve hizmetleri tek bir paket halinde satmaktır. Tek tek ürünlerin satışına göre paketin fiyatı daha uygundur. Bu yöntemde tüm ürün ve hizmetlerin aynı anda sağlanması durumunda hileli bir durum olasılığı azdır. Fakat paketin içindeki ürünlerin bir kısmı bir dönemde, diğeri başka bir dönemde sağlanıyorsa, bu durumda gelirin dönemler arası dağıtımında hileye açık bir durum ortaya çıkacaktır (Zack, 2013: 17).

2.4.1.1.6. Müşteri Sadakat Programları

Müşteri sadakat programları finansal tablo hileleri için bir fırsat sunmaktadır. Bu programlar müşteri ürün veya hizmet satın aldıça müşteri hesabında puan, kredi gibi birikimler sağlar, böylelikle müşteri sonraki alımlarında bedelsiz ya da iskontolu ürün ve hizmet satın alabilir. Bu hakkın karşılığında doğru belirlenecek bir tutarın satış rakamından düşürülmesi ve ertelenmiş alacak olarak kaydedilmesi gerekir. Hile fırsatı bu durumlarda ortaya çıkar ve işletmenin yükümlülüğünün eksik hesaplanması ile gelir artırılır (Zack, 2013: 23).

2.4.1.1.7. Kanal Doldurma

Kanal doldurma, müşterilere yüksek iskontolar, uzun ödeme vadeleri gibi cazip avantajlar sunarak, sonradan oluşması muhtemel talebi, içinde bulunulan dönemde satışa çevirme tekniğidir. Ürünlerini büyük alışveriş merkezlerinde, mağazalarda kitleye yönelik satan işletmelerde sıkça rastlanır. Bazı sektörlerde ise, yükleme olarak adlandırılır ve hemen hemen tüm dönem sonlarında yapılır (Clayton vd., 2006: 195). Teknik, özellikle yüksek brüt kar marjı ile çalışan sigara, ilaç, parfüm, markalı tüketici ürünleri gibi sektörlerde kısa dönemde gelirleri arttırmak için kullanılır. Gelecek dönemin gelirinden kaydırma ise, sonraki dönemin hedefini tutturmayı zorlaştıracığı için handikaplıdır, bu da sonraki dönemlerde daha yüksek boyutlarda tekniğin kullanılmasını gerektirecektir (Wells, 2013: 352). Dönem sonlarında yapılan satışların önemli bir kısmı, sonraki dönem başında işletmeye tekrar geri döner. Bu geri dönüşler, geliri azaltacak şekilde iade yerine, bu ürünlerin hazır mamul olarak alış kaydı yapılır (Geoffrey ve Glowka, 2013: 2).

Kanal doldurma yasal olmayan bir şey değildir, hatta bazıları bunu uzun yıllar boyunca akıllıca yapılan bir iş pratiği olarak görmüş ve uygulamıştır. Sorun ise, bu satışların gerçek olması yanında sürdürülebilir olduğunun öne sürülmesi ve içeriğinin gizlenmesidir (Jones, 2011: 410).

2.4.1.1.8. Sat ve Tut

Bazı satışlarda, geçerli bir siparişin olmasına, ürünlerin tamam ve yüklemeye hazır olmasına karşın, çeşitli sebeplerle, örneğin alıcının yeterli stok alanının bulunmaması gibi, alıcı ürünlerin sevkiyatını istemez ve ürünleri satıcıdan belirli bir tarihe kadar bünyesinde tutmasını isteyebilir (Comiskey ve Mulford, 2002: 177). Sat ve tut adı verilen bu durumda, gelirin sipariş tarihinde mi yoksa teslimde mi veya bunların arasında bir tarihte mi kaydedileceği konusu tartışmalıdır (Zack, 2013: 27).

SEC yüklemeyen önce gelirin kaydedilmesi için bazı kriterler ortaya koymuştur. Bu kriterler sat ve tut durumunda gelirin kaydedilmesi için rehber niteliğindedir (Comiskey ve Mulford, 2002: 177-178).

1. Sahiplik riski alıcıya geçmeli,
2. Müşteri ürünleri satın almak için tercihen yazılı, sabit bir anlaşma yapmalı,
3. Alıcı işlemin sat ve tut bazlı olmasını istemeli,
4. Ürünlerin teslimi için tarih belli olmalı ve bu alıcının işi ile uyumlu olmalı,
5. Satıcı herhangi bir performans yükümlülüğü içinde olmamalı,
6. Sipariş edilen ürünler satıcı stoğundan çıkmış olmalı ve başka siparişler için kullanılabilir durumda olmamalı,
7. Ürünler tamamlanmış ve sevkiyata hazır olmalı.

Bu kriterlerin oluşması durumunda; sat ve tut işlemlerinde gelir kaydedilebilir.

TMS 18 madde 16' da da, işletmenin sahiplikle ilgili önemsiz bir riski taşıması durumunda, işlemin satış niteliğinde olduğu ve hasılat (gelir) olarak finansal tablolara yansıtılabileceği belirtilmektedir.

2.4.1.1.9. Ek Sözleşmeler

Bazı satışlarda gelirin kaydedilmesi için bütün şartların sağlanmış görünmesine rağmen, müşteri ile işletmenin yöneticileri arasında işletmenin normal raporlama kanalları dışında ayrı bir anlaşma yapılmış olabilir. Normal koşullarda ana sözleşmeye ek olarak yapılan bu tür anlaşmaların bir sakıncası yoktur, fakat işletmenin normal raporlama kanalları dışında olan ve mevcut anlaşmanın bazı ya da tüm maddelerini geçersiz kılan ek sözleşmeler sorun yaratır. Bu sözleşmelerde, herhangi bir zamanda siparişi iptal edebilme, yeniden satış olmazsa ödemenin yapılmaması gibi beklenmedik durumlar yeralabilir. Bu durumda satış oluşmamalı ve gelir kaydedilmemelidir (Comiskey ve Mulford, 2002: 175).

2.4.1.1.10. Gerialım (İade) Hakkı ile Satış

Çoğu sektörde, birçok sebepten dolayı, müşterilere satılan ürünün iadesi hakkı verilir. Geri alım hakkı, sözleşmeden ya da varolan uygulamadan dolayı satılan ürünün iade edilmesi, karşılığında nakit iade ya da alacak kaydı oluşturulması, başka ürünlerle değişim hakkı verilmesi olarak düşünülebilir (Clayton vd., 2006: 192). Geri alım hakkının olması durumunda gelirin kaydedilmesinde bir yanlışlık yoktur ama bu ayrıcalığın tanınması durumunda gelirin kaydedilmesi için bazı koşulların gerçekleşmesi gerekir. Satış fiyatı sabit veya belirlenebilir olmalı ve ödeme de tekrar satışa bağlı olmamalıdır. Bunun yanında, alıcı ekonomik olarak satıcı dan ayrı olmalı, ödeme satılan ürünün çalınmasından, bozulmasından etkilenmemeli, en önemlisi satıcı gelecek iadeleri tahmin edebilmelidir (Comiskey ve Mulford, 2002: 174).

Satış zamanında gelir kaydedilmemişse, geri alım imtiyazının bittiği dönemde veya bir önceki paragrafta belirtilen koşulların sağlanması durumunda gelir kaydedilir.

2.4.1.1.11. Müşteri Kabulü

Bazı satışlarda, satılan ürünün müşteri tarafından kabulü konusunda belirsizlikler bulunabilir. Örneğin, müşteri teslim edilen ürünü test etmek hakkına sahip olabilir, veya satıcının teslim sonrası bazı ek servislerde bulunması gerekebilir, ya da ürün kabulünden önce başka işlerin yapılması sözkonusu olabilir. Genel olarak, bu tür durumların satış sözleşmesinde yer alması gerekir ve gelir de, kabul için gerekli tüm

koşullar sağlandığında ve iade süresi tamamlandığında kaydedilmelidir (Comiskey ve Mulford, 2002: 179).

2.4.1.2. Gerçek olmayan (Fiktif) ve Yükseltilmiş Gelirler

Gelire yönelik hile yöntemlerinden ikincisi ise, gerçek olmayan (fiktif) gelir kaydetme ve gelirlerin yükseltilmesidir. Bu işlemler aşağıdaki yöntemlerle gerçekleştirilebilir.

2.4.1.2.1. Gerçek Olmayan (Fiktif) Gelirler

Fiktif gelirler; basit olarak, gerçekleşmeyen satışların gelir olarak kaydedilmesidir. Bunun için de sahte işlem ya da müşteriler oluşturulmaktadır.

Fiktif gelirler; teslim edilmemiş ürün veya hizmetlerin kaydedilmesi ile işletmelerin gelirlerini yapay olarak yükseltmedir. Bu gelirler, dönemsellik ilkesine aykırılıklarda bahsedilen tekniklerden farklıdır, çünkü burada gerçek olmayan bir gelir kaydı söz konusudur. Diğer bir deyişle, gelir hiçbir dönemde gerçekleşmemektedir. Fiktif gelir kaydı, iki şekilde yapılabilir (Zack, 2013: 33):

1. Belirli müşterilere talep olmaksızın satış kaydı oluşturulması
2. Fiktif müşterilere satış kaydı oluşturulması

Fiktif satış işlemleri, çoğunlukla sahte veya hayalet müşteriler oluşturularak, bazen de mevcut müşteriler üzerinden yapılabilir. Örneğin, ürünün teslim edilmemesine ya da hizmetin sunulmamasına rağmen, mevcut bir müşteri için fiktif bir fatura oluşturulur, fakat müşteriye gönderilmez. Gelecek dönemin başında hileyi gizlemek için satış ters çevirilir, fakat bu işlem de, o dönemki gelirlerde azalmaya neden olacağı için, daha çok fiktif satış ihtiyacı doğar (Wells, 2013: 345).

2.4.1.2.2. İlişkili Taraflara Satışlar

SEC gelirin kaydedilmesi için, ikna edici kanıt olarak satış sözleşmesini değerlendirmektedir. Sözleşmenin ise kendi çıkarlarını ön planda tutan taraflarca müzakere edilerek oluşturulması gerekir. İlişkili taraf, yönetim ve faaliyet politikaları kontrol edilen ya da etki altında bırakılabilen varlıklardır. İlişkili taraf, kendi çıkarlarının yanında diğer tarafın çıkarlarını da düşünür (Comiskey ve Mulford, 2002: 175).

TMS 24' de ilişkili taraf ilişkisi,

“Bir işletmenin kar veya zararı ve finansal durumu üzerinde etkili olabilir. İlişkili taraflar, ilişkili olmayan tarafların yapmayacağı işlemler içerisine girebilirler. Örneğin, ana ortaklığına maliyet bedelinden ürün satan bir işletme, diğer bir müşteriye aynı koşullarda satış yapmayabilir. Ayrıca, ilişkili taraflar arasındaki işlemler ilişkili olmayan taraflarla yapılan işlemlerle aynı tutarda gerçekleşmeyebilir” şeklinde ifade edilmiştir (TMS 24 Madde 6).

TMS 24 Madde 9'da da kişiler ya da ailenin yakınlarının aşağıdaki durumlarda ilişkili taraf olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

- İşletme üzerinde doğrudan ya da bağlantılı kontrol imkanının bulunması,
- İşletme üzerinde önemli etkisinin bulunması,
- İşletmenin ya da bir ana ortaklığının kilit yöneticilerinden biri olması.

İşletmeler ise aşağıdaki durumlarda ilişkili taraf olarak değerlendirilir:

- İlişkili taraf ve ana işletme aynı şirketler grubunda yer alıyor ise,
- İştiraklik durumu ya da iş ortaklığı varsa,
- Her ikisinin de iş ortaklığı olduğu bir taraf varsa,
- Birisi bir işletme ile iş ortaklığı içerisinde diğeri de aynı işletmenin iştiraki ise,
- Her iki işletmeninde çalışanları için, işten çıkarılma sonrasında sağlanan fayda planları varsa,
- İşletme doğrudan ya da bağlantılı şekilde ilişkili kişiler tarafından kontrol ediliyorsa,
- İlişkili kişilerin önemli etkisi varsa, ya da kilit yöneticiler arasında iseler.

TMS 24 'ün tanımlar kısmında da ilişkili taraf benzer şekilde ifade edilmektedir. İlişki taraflar arasındaki işlemler de “ilişkili taraf arasında kaynakların, hizmetlerin ya da yükümlülüklerin, bir bedel karşılığı olup olmadığına bakılmaksızın transferidir.” olarak tanımlanmaktadır.

İlişkili taraf gelirlerinde, ana işletme, ilişkinin içeriğini, yapılan işlemleri, işlemlerin tutarlarını, finansal tablolara etkilerini ve ilişkili taraflarla borç ve alacak tutarlarını notlarında açıklamalıdır (Comiskey ve Mulford, 2002: 175). TMS 24 madde 17' de de benzer şekilde “ilişkili taraflar arasında işlemlerin gerçekleşmesi durumunda işletme, ilişkinin finansal tablolar üzerindeki muhtemel etkisini ortaya koymak üzere,

ilişkili taraf ilişkisinin niteliğini, işlemler hakkındaki bilgileri ve mevcut bakiyeleri kamuya açıklar.” ifadesi yer almaktadır.

İlişkili taraf hilelerini ortaya çıkarmak oldukça zordur, çünkü (1) ilişkili taraflarla yapılan işlemler çoğu zaman tanımlanmaz (2) denetçi tüm ilişkili tarafları belirlemek için yönetime ya da ortaklara güvenmelidir ve (3) ilişkili taraflar işletmenin iç denetimi tarafından bile kolaylıkla izlenemez (Akmalia ve Hashim, 2014: 181).

2.4.1.2.3. Yükseltilmiş Gelirler

Zack (2013: 41-42) ‘e göre yükseltilmiş gelirler hilesinde, gelirleri daha yüksek göstermek için, gerçek müşterilere yapılmış gerçek satışların tutarları kayıtlarda yükseltilir. Bu hilelerin ortaya çıkartılması fiktif satışlara göre daha zordur. Fiktif kayıtlar, müşterilerin adres bilgileri, telefon numaraları gibi bazı temel bilgilerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkarılabilir. Ancak gerçek müşteriler üzerinden yapılan hilelerin tesbiti daha güçtür.

2.4.1.2.4. Konsinye Satışlar ve Sergideki Mallar

Konsinye satış, üçüncü bir tarafa satılmak üzere ürünlerin alıcıya sevk edilmesidir. Gelir, ancak ürünün üçüncü tarafa satılması sonucunda kaydedilir. Aynı kriter, sergilenmek üzere gönderilen ürünler için de geçerlidir. Konsinye satış durumunda ne sahiplik ne de sahipliğe ilişkin risk ve getiriler satıcıdan alıcıya geçer.

Temel hile riski, konsinye satış özelliği gösteren bir işlemin; üçüncü taraflara satış yapılmadan gelir kaydedilmesidir. Bu nedenle alıcıya ürünü geri gönderme hakkı veren tüm anlaşmalar içerik, şartlar bakımından aşağıdakileri içerip içermediğine bakılarak dikkatlice değerlendirilmelidir (Clayton vd., 2006):

- Alıcı, satıcıya satış anında ödeme yapmıyor ve belirlenmiş bir tarihte ödeme için zorunluluk yok,
- Alıcı, satıcıya satış anında ödeme yapmıyor ama belirlenmiş bir tarih var, fakat ödeme ürünün tekrar satışına, tüketilmesine ya da kullanılmasına bağlı,
- Alıcı, ürünün çalınması ya da bozulması durumunda ödeme yükümlülüğüne girmiyor, yani riskin transferi yok,

- Satıcı, satış işlemine ait kredilendirme ve geri alım hakkını sağlıyor,
- Satıcı, ürünün alıcı tarafından tekrar alınmasına yönelik gelecek performanslar için önemli yükümlülükleri kabul ediyor,
- Ürün sergi amaçlı gönderilmiş.

2.4.1.3. Yanlış Hesap Sınıflandırmaları

Gelire yönelik hile yöntemlerinden biri de, yanlış hesap sınıflandırmalarıdır. Bu kapsamda aşağıdaki yöntemler yer almaktadır.

2.4.1.3.1. Finansman Amaçlı İşlemlerin Gelir Olarak Kaydedilmesi

Bir işletmenin finansal tablolarını hızlıca iyileştirmenin yollarından biri, bir taraf bulup geçici olarak stokların satış gibi gösterilerek devredilmesi ve dönem sonunda sonra geri alınmasıdır. Genel olarak bu tür işlemlerde, sahipliğin risk ve getirisi alıcıya transfer edilmemiş olduğundan, işlemin satış olarak değil, finansman amaçlı yapılan bir işlem olarak değerlendirilmesi gerekir (Zack, 2013: 47).

2.4.1.3.2. İş Birimleri Satışı ile Sürekli Gelir Yaratılması

Bu durumda, işletmeler, üretim ya da iş birimlerinden birini başka bir işletmeye satmakta, satış sonrasında da, satışı yapılan ürün ve hizmetlere yönelik gereksinimleri, yapılan anlaşma uyarınca bu işletmelerden karşılamaktadırlar. Satış fiyatı yüksek ya da düşük tutularak, sonraki sürekli yapılacak alımlarda fiyat dengelenmektedir. Genellikle teknoloji sektöründe sıkça kullanılan bir uygulamadır. Bu uygulamalarda tek seferlik satış ile birlikte normal faaliyet aktivitelerinin bulunması, finansal hileler için fırsat yaratmaktadır (Schilit, 2010: 96).

2.4.1.3.3. Tek seferlik İşlemlerin Gelir Olarak Kaydedilmesi ve Yanlış Sınıflandırma

Finansal tablolar analiz edilirken, özel tek seferlik işlemler, işletmenin net resmini görmek açısından önemlidir. Bunun yapılması analiste, işletmenin dönemler arası kar, zarar performansını daha iyi değerlendirme şansı sunar. İşletme tek seferlik geliri, işletmenin ana faaliyetlerinden elde edilmiş gibi gösterebilir, sonuçta kar, zarar

rakamı etkilenmese de, işletme faaliyetlerin yanlış resmi ortaya çıkmaktadır (Zack, 2013: 49).

Gelir tablosu iki ana kısımdan oluşmaktadır, faaliyet gelirleri ve faaliyet dışı ya da tekrarlanmayan gelirler. İşletmenin iş performansını ölçmek için, esas işlerden kaynaklanan faaliyet geliri önemlidir. Faiz, varlık satışı, yatırımlar ve diğer faaliyet dışı işlemlerden elde edilen getiri ya da kayıpların da analiz edilmesi gerekir. Fakat bunların faaliyet geliri olarak değerlendirilmemesi önemlidir. Bazı işletmeler gelir ya da zararları yanlış sınıflandırarak, faaliyet gelirlerini daha iyi göstermek isteyebilirler (Schilit, 2010: 101).

2.4.1.4. Geliri Şişirmek

Bazı durumlarda, işletmenin amacı; karlılık görünümünü geliştirmek olmayabilir. Amaç, olduğundan daha büyük görünmek, daha yüksek hacimli işler ve işlemler yapmaktır. Bunun için de işletmeler geliri şişirme ihtiyacı hisseder. IFRS'e göre müşterilerden tahsil edilen bazı miktarlar gelir kaydedilmemelidir. Örneğin (Zack, 2013: 57) ;

- Satış vergileri, servis vergileri ve katma değer vergileri,
- Acentalık bağı ile başka bir kurum adına toplanan paralar.

Bunun yanında, TMS 18 Madde 12'de de benzer özellikteki mal veya hizmetlerin değiştirilmesi veya vadeli takasa (swap) konu edilmesinin gelir olarak kaydedilmemesi gerektiği belirtilmektedir.

İşletmelerin bu tür tahsilatları, faaliyet geliri olarak kayda alması, ve işlem hacimlerini yüksek göstermelerine gelirin şişirilmesi denilmektedir. Gelirin şişirilmesi ilişkin örnekler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

2.4.1.4.1. Acenta Gelirleri

Bazı işletmeler, üretim yapan ya da alıp satan işletmelere benzemez ve sadece alıcı ile satıcı arasında satışa aracılık yapar. Emlak ofisleri, seyahat acentaları, müzayedeciler örnek verilebilir. Satıcı maliyet artı karını gelir olarak kaydederken, aracının geliri işlemde aldığı komisyondur, bu da satış fiyatı ile kendisine maliyeti arasındaki farktır (Schilit, 2010: 89).

2.4.1.4.2. Servis Gelirleri

Satış sözleşmeleri içerisinde belirli dönemlerde servis hizmetinin sağlanacağı belirtilebilir. Bu gibi durumlarda gelir kaydetme sözü edilen servisin tamamlanmasına bağlıdır. Özellikle yazılım şirketlerinde kontrat bazlı işlemlerde bu gelirin kontratın yapıldığı anda gelir olarak kaydedildiği sıkça görülmüştür. Bazı işletmeler de belirli bir dönem de sağlayacağı servis için önden tüm tahsilatı yapmaktadır. Bu durumlarda da gelir dönemler arasında dağıtılmalıdır (Comiskey ve Mulford, 2002: 181).

2.4.1.4.3. Takas ve Çift Taraflı Ticaret

Takas işleminde, iki işletme ürün ya da hizmetleri karşılıklı değiştirmektedir. Genellikle ürün veya hizmetler benzer niteliktedir. Takas işlemleri çoğunlukla her iki işletme için de gelir ve gider ya da varlık olarak sonuçlanır. Çift taraflı ticaret te takas işlemlerine benzemektedir. Fakat, nakit takasta gerekli değilken, çift taraflı ticarete nakit el değiştirir. Örneğin A işletmesi B işletmesine nakit karşılığı mal satarken, B işletmesi de A işletmesine nakit karşılığı ilk işleme eşit ya da yakın tutarda mal satar. İşlemi gizlemek için; işlem genelde iştirakler, alt işletmeler üzerinden yapılır ya da üçüncü taraflar hile için kullanılır (Zack, 2013: 59-60).

Çift taraflı ticaret, işletmeler için ekonomik değeri olmayan işlemlerin kayıt edilmesinden oluşmaktadır. Bu işlemlerin temel amacı geliri şişirmek ve satışların güçlü olduğuna dair izlenim yaratmaktır. Son zamanlarda özellikle telekomünikasyon ve petrol şirketlerinde rastlanmaktadır. Pratikte kapasite değişimi olarak bilinen durumda; çoğu telekomünikasyon firması, fiber-optik şebekelerinin kullanım hakkını birbirleriyle değiştirerek satışlarını arttırmışlardır. Değişim sonuçta hiçbir işletme için gerçekte nakit yaratmamıştır (Clayton vd., 2006: 215).

2.4.1.4.4. Gerçek Olmayan Gelir ve Giderler

İşlem hacmini yüksek göstermek amacıyla yapılan hile yöntemlerinden biri de, eşit miktarda gerçek olmayan gelir ve giderlerin kaydedilmesidir. Bu uygulamanın sonuçta kar ya da zarara bir etkisi olmamakta ama gelirin yüksek gösterilmesi sonucunda, satışlardaki büyüme, pazarın beklentilerini karşılamaya yardımcı olmaktadır (Zack, 2013: 61).

2.4.2. Varlıklara Yönelik Teknikler

Finansal raporlama hilelerinin ikinci ana başlığı varlıklara yönelik tekniklerdir. Muhasebede, tahminlerin kullanılması bir zorunluluktur. Örneğin, bir varlığın hurda değeri ya da ekonomik ömrü, alacakların karşılık ayrılacak kısmı, stokların işe yaramaz ya da değeri düşmüş kısımları için tahminler yapılır. Tahminlerin söz konusu olduğu durumlar ise, muhasebe hileleri için uygun bir alan ortaya çıkarmaktadır (Wells, 2013: 360).

Bu tür hilelerde, genelde varlıkları yüksek göstererek, işletmenin daha güçlü ve yüksek kapasiteye sahip olduğu görüntüsü verilmek istenir. İşletmenin varlıklarının değerlemesinde uygun Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinin referans alınması gerekir. Bunlardan sapma ise muhasebe usulsüzlükleri olarak ortaya çıkar (Kwok, 2005: 95).

2.4.2.1. Sabit Varlıklara İlişkin Yöntemler

Sabit varlıklar birçok yöntemle manipülasyona açıktır. Genelde uygulamada kullanılan en yaygın hile tekniklerinden biri, sabit varlıkları olduğundan yüksek göstermektir. Sabit varlıklar birçok yolla yüksek gösterilebilir. Sık sık karşılaşılanlar; değersiz ya da tükenmiş varlıkları kayıtlarda tutmak, amortismanları düşük veya artakalan değeri yüksek göstermek, ilişkili taraflardan alımlar veya sahte alımlarla sabit varlıkları yüksek değerlerden kaydetmek veya sadece sahte kayıtlarla varlık değerlerini yüksek göstermektir (Albrecht vd., 2009: 464).

Fiktif gelir ya da alacak kaydetme gibi, işletmeler bilançolarını iyileştirmek amacıyla fiktif varlıklar kaydedebilirler (Clayton vd., 2006: 226). Bu yanlış kaydetme işletmenin bilanço toplamını etkiler, kullanılan karşılık hesabı da genelde özsermayedir. Çok genel hilelerden biri de, sadece fiktif belgeler oluşturmaktır (Wells, 2013: 363). Diğer bir hile yöntemi de, fiziksel sayımda manipülasyondur. Eğer organizasyonun sabit varlıkları farklı alanlarda bulunuyorsa bu daha kolaydır. Dönem sonlarında ya da dönem sonuna yakın zamanlarda, varlıkların alanlar arasında kaydırılması yoluna gidilebilir. Bu alanlar, farklı denetçiler tarafından denetleniyor ise bulunması da zor olacaktır (Kwok, 2005: 100).

Amortisman, bir varlığın tahmini kullanım süresi boyunca sistematik olarak belirli bir tutarın karşılık olarak ayrılmasıdır. Birikmiş amortisman ise sabit varlığın maliyeti ya da yeniden değerlendirilmiş değerinden çıkartılır. Bu yüzden birikmiş amortismanın düşük olması yüksek bir varlık değeri demektir. Başka bir deyişle, sabit varlıkların değeri amortisman tutarını düşük göstermek yoluyla yüksek gösterilebilir (Kwok, 2005: 103).

Bazı durumlarda, kamu ile ilişkili ya da kamu kontrolündeki işletmelerde, ilave fon almak varlık miktarına bağlı olabilir. Bu durumda varlık değerlerini düşük gösterme tercih edilebilir. Bu da doğrudan ya da dolaylı olarak uygun olmayan amortisman yöntemiyle sağlanabilmektedir (Wells, 2013: 364).

2.4.2.2. Stoklara İlişkin Yöntemler

COSO ‘nun ilk raporunda hileli varlık değerlemelerinin finansal tablo hilelerinin yaklaşık yarısını oluşturduğu, stok değerlendirme hilelerinin ise varlık değerlendirme hilelerinde yarıdan çok paya sahip olduğu belirtilmektedir. Genel olarak, stoktaki ürün satıldığında, tutar satılan malın maliyetine aktarılır ve gelir tablosunda satış gelirlerinden indirilir. Stok değerinin yüksek gösterilmesi, satılan malın maliyetinin düşük ve sonuçta gelirin yüksek gösterilmesini doğurur (Clayton vd., 2006: 220). Tablo 11’ de stokların yüksek gösterilmesinin gelir üzerindeki etkisi gösterilmektedir.

Tablo 11 : Stok Değerinin Yüksek Gösterilmesinin Gelir Tablosuna Etkisi

Gelir Tablosu	Stok değerinin yüksek gösterilmesi
Satışlar	etkisi yok
Satış iadeleri	etkisi yok
Satış iskontoları	etkisi yok
Net gelir	etkisi yok
Satılan malın maliyeti	Olduğundan düşük gösterilir
Giderler	etkisi yok
Net gelir	Olduğundan yüksek gösterilir

Kaynak: Albrecht vd., 2009: 416.

Stoklar piyasa değerlerinin yüksek olması durumunda elde etme maliyetine göre, düşük olması ya da hiç değer taşımaması durumunda da değer düşüklüğü ile

kaydedilmelidir. Değer düşüşünün kaydedilmemesi varlıkların yüksek gösterilmesi ve gelir ile maliyetin örtüşmemesine sebep olur (Wells, 2013: 361).

Stok hileleri genelde üç kategoride değerlendirilebilir (Clayton vd., 2006: 220).

- Stokların yapay olarak yüksek gösterilmesi.
- Değer düşüklüklerini ertelemek, stokları yüksek göstermek için stokların birim değerlerini manipüle etmek, kullanım tarihi geçmiş stoklar için yetersiz karşılık ayırmak ve stok değerlendirme yöntemlerinde değişiklik yapmak.
- Hileli veya uygunsuz stok aktifleştirme.

Stokları yüksek göstermenin bir yolu, fiziksel sayımı manipüle etmek ve fiktif stok kayıtları oluşturmaktır. Fiziksel sayımda stokları yüksek gösterme, stok sayım çizelgeleri, mal alım belgeleri ya da diğer benzeri belgelerde sahtecilik ile olabilir, ya da uzun stok listeleri arasına toplamı etkileyecek maddeler eklenebilir. Başka bir yöntem de, müşterilerden gelen iadeleri, normal ürün gibi değerlendirmek veya sat ve tut uygulamasında ki ürünleri, fiziksel sayımda işletmeninmiş gibi göstermektir (Kwok, 2005: 105). Konsinye satışıdaki ürünler de stoklarda yüksek gösterime sebep olabilir.

Kwok (2005: 107-111) 'a göre, yüksek birim değeri de stokları yüksek gösterebilir. Stok değerlendirme yöntemlerindeki değişiklikler de, örneğin fiyat seviyelerinde genel bir yükseliş olduğu dönemde LIFO' dan FIFO' ya geçiş, satışların maliyetini azaltacak ve taşınan stok değeri ve birim değerlerde yüksek göstermeye yol açacaktır. Zarar gören, kullanım tarihi geçmiş ya da değer düşüklüğü gerektiren durumlarda, karşılık ya da değer düşüklüğünün ertelenmesi, stokların olduğundan yüksek gösterilmesine sebep olur.

İşletmeler bazen stoklara ilişkin bazı harcamaları aktifleştirme yoluyla stokları yüksek göstermeye çalışır. Gerçekte birer gider olan tutarlar, örneğin satış giderleri, uygun olmayan şekilde aktifleştirilerek, stokların değeri yapay olarak yükseltilir (Clayton vd., 2006: 223).

2.4.2.3. Ticari Alacaklar Yöntemi

Ticari alacaklar, satışlara ve stoklara benzer şekilde manipülasyona açıktır ve çoğu durumda, bu çeşit muhasebe usulsüzlükleri çok net değildir. Ticari alacaklarla

ilgili çok genel iki hile yöntemi, fiktif alacaklar ve sorunlu alacaklara karşılık ayrılmamasıdır. (Kwok, 2002: 111-112).

Fiktif ticari alacaklar, finansal problemi olan işletmeler yanında, satışa dayalı prim alan yöneticilerin yaygın olarak başvurduğu bir hile tekniğidir. Tipik kayıt, fiktif ticari alacakla, ticari alacaklar hesabına borç kaydı ile alacaklar ve alacak kaydı ile satışların arttırılması şeklindedir. Genelde dönem sonlarına yakın yapılır, çünkü ticari alacakların makul bir zamanda ödenmesi beklenir. Sahte müşteriler adına yaratılan e-posta adresleri, adresler hile yapanın kontrolü altında olduğundan, denetçilere yanlış bakiye doğrulamaları sağlanarak, fiktif alacakların onaylanmasına çalışılır (Wells, 2013: 362).

Ticari alacaklar, sorunlu alacakların tahmin edilmesi sonucu, tahsil edilmesi beklenen net alacak değerleri üzerinden kaydedilir. Eğer sorunlu alacağın oluşacağına dair göstergeler varsa, bunlara ilişkin karşılık tutarının gelir tablosuna kaydedilmesi gerekir. Bu yapılmazsa; yani, sorunlu alacaklar düşülmez ve bunlara ilişkin karşılık ayrılmaz ise, varlıklar yüksek, giderler de düşük gösterilmiş olur (Kwok, 2002: 113).

2.4.2.4. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullere İlişkin Yöntemler

Yatırım amaçlı gayrimenkuller değer artışı ya da kira getirisine yönelik alınan bina ve arazilerden oluşur. TMS 40 Madde 20'ye göre yatırım amaçlı gayrimenkuller başlangıçta maliyet bedelleri ile değerlendirilir. İşlem maliyetleri yani, varlığın alımı için yapılan harcamalar ve inşası nedeniyle oluşan giderler, maliyet bedeline dahil edilir. Alım sonrasında ise yatırım amaçlı gayrimenkullerin muhasebe kayıtları için iki tür yöntem kullanılmasına izin verilmektedir. Bunlar gerçeğe uygun değer yöntemi ile maliyet değeri yöntemidir. Gerçeğe uygun değer yönteminde, ortaya çıkan kazanç ve kayıplar, meydana geldikleri dönemde, ilgili dönemin gelir tablosuna kaydedilir. Amortisman ayrılması bu durumda sözkonusu değildir. Maliyet değeri yönteminde ise, maliyet değerinden birikmiş amortismanlar ve birikmiş değer düşüklüğü zararları indirilerek gösterilir (TMS 16).

Yatırım amaçlı gayrimenkullere ilişkin finansal raporlama hileleri aşağıdaki gibidir (Zack, 2013: 96):

1. Yatırımın değerini yükseltmek/düşürmek için gerçeğe uygun değerın yanlış belirlenmesi,

2. Değer düşüklüklerinin kaydedilmemesi,
3. Geçerli bir sebep olmadan bir yöntemden diğerine geçiş (gerçeğe uygun değerden maliyet değerine gibi)

Bunların dışında, bir gayrimenkulun yatırım amaçlı gayrimenkul sınıfına transferi ya da bu sınıftan transferi de hile için fırsat yaratmaktadır.

2.4.2.5. Finansal Varlıkların Yanlış Değerlemesi

Finansal varlıklar, kısa vadeli yükümlülüklerin karşılanmasına yönelik ya da atıl fonları faiz, temettü gibi gelirler ya da alım-satım ile işlem karları elde edecek şekilde ya da gelir olmasa da zarardan kaçınmak amaçlı değerlendirmek üzere işletmelerin ellerinde tuttıkları varlıklardır. Finansal varlıklar, “gerçeğe uygun değer farkları kar/zarara yansıtılan finansal varlıklar, satılmaya hazır finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar, aktif bir piyasası olmadığı için maliyetle değerlendirilecek finansal varlıklar” olarak sınıflandırılır (SPK b) .

Hileli finansal varlık yönteminde, işletmeler finansal tablolarını; varlıkların değerini yüksek göstererek, fiktif varlıklar yoluyla, yanlış sınıflandırarak ya da piyasa değerlerindeki düşüşleri kayıt altına almayarak manipüle ederler. Diğer fiktif varlıkların yaratılmasına benzer şekilde, fiktif finansal varlıklar destekleyici dokümanın ya da aracı kurum belgelerinin eksikliği ile, olağandışı yatırımlarla ve farklı ortamlarda tutulmaları ya da bilinmeyen üçüncü taraflarla yapılmaları ile dikkat çeker (Clayton, 2006: 224).

TMS 39 ‘a göre finansal varlıklar bazı istisnalar dışında gerçeğe uygun değerler ile kaydedilir. İki tür finansal varlık istisna edilmiştir.

- 1) “Vadeye kadar satılmayıp elde tutulacak finansal varlıklar; etkin faiz oranı (efektif faiz oranı) kullanılarak itfa edilmiş maliyetleri üzerinden.
- 2) Mevcut durumda işler bir piyasası olmayan ya da gerçeğe uygun değer ölçme imkanı bulunmayan varlıklar maliyet değerleri” ile kaydedilir.

Finansal varlıklara ilişkin temel finansal tablo hileleri şunlardır:

1. Gerçeğe uygun değeri defter değerinin altına düşmüş yatırımlarda kaybı göstermemek,
2. Yatırımların uygun olmayan şekilde sınıflandırılması. Örneğin, satılmaya hazır finansal varlıklar şeklinde yanlış sınıflandırıldığında, dönem içinde değer

farkları gelir tablosunda yeralmayacak, özkaynaklara dahil edilecektir (Zack, 2013: 98).

Alım satım amaçlı bulundurulmuş finansal varlıklar ve vadeye kadar satılmayarak elde tutulacak varlıklarda değerlendirme farkları gelir tablosuna kaydedilmektedir (TMS 39). Başlangıçta uygulanan ve/veya zaman içinde değiştirilen finansal varlık sınıflamalarının (finansal varlıkların hacmine doğrudan bağlı olarak) kar üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Bodur, 2012: 33).

2.4.3. Borçlar ve Giderlere Yönelik Teknikler

Finansal raporlama hilelerinin üçüncü ana başlığı, borçlar ve giderlere yönelik tekniklerdir. İşletmelerin gelir ve gider tablosunda, giderler satış gelirlerinin karşıtıdır. Herhangi bir satış geliri seviyesinde, giderlerin düşük gösterilmesi karı arttırır ya da zarar azaltır. Bu da giderleri düşük göstermeye yönelik hilelere sebep olmaktadır (Kwok, 2005: 63).

Wells (2013: 355) 'e göre borçları ve giderleri düşük göstermek, işletmeyi daha karlı göstermek için yapılan manipülasyonlardan biridir. Bu finansal tablo hilesi küçük bir çaba ile kayıtlı gelirler üzerinde büyük bir etki yaratabilmektedir. Denetçiler için kayıtlı olmayan işlemlerin tespiti de, uygun olmayan şekilde kayıtlı olanlara göre, çok daha zor olmaktadır.

Borçların ve giderlerin düşük gösterilmesi hilelerini tespit için denetçiler bir kısım analitik göstergelerden yararlanır. Bunlar (Clayton vd., 2006: 229-230):

- Bir dönemden diğerine artan cari oran veya likidite oranı,
- Bir dönemden diğerine brüt kar majlarındaki beklenmeyen iyileşme,
- Dönemler arasında satıcı borçları veya gider tahakkuklarında artış olmamasına karşın stokta değişim,
- Gelirin giderlere göre daha hızlı artış göstermesi durumu şeklinde sayılabilir.

Borçlar ve giderlere yönelik teknikler aşağıda inceleme konusu yapılmıştır.

2.4.3.1. Borç veya Giderlerin Kaydedilmemesi ya da Eksik Kaydedilmesi

En kolay ve tercih edilen yöntem, borç ve giderlerin kayıtlarının yapılmamasıdır. İşletme aleyhine yüksek tutarda tazminat içeren davaların dikkate

alınmaması, satıcı faturalarının borçlar hesabına kaydının yapılmasının ertelenmesi örnek verilebilir. Hile yapan kişiler, sıklıkla, hilelerini gelecek dönemlerde de gizleyebileceklerine inanmaktadırlar. Örneğin gelecek dönemlerdeki fiyat artışlarından gelecek karlarla ya da başka gelir kaynakları ile kaydedilmeyen tutarların dengelenmesi planlanabilmektedir (Wells, 2013: 356).

2.4.3.2. Satıcı Borçları

İşletmenin bilançosunu daha iyi göstermek için, borçlar arasında satıcılar hesabını olduğundan düşük göstermek en çok tercih edilendir (Zack, 2013: 131). Eğer satıcılar hesabı düşük gösterilir, stoklar doğru gösterilirse; satılan malın maliyeti düşük çıkacak ve gelir artacaktır. Bunun nedeni, satılan malın maliyetinin hesaplanmasında başlangıç stok seviyesine, dönem içi stok alımlarının eklenmesi ve dönem sonu stok tutarının çıkarılmasıdır (Albrecht vd., 2009: 451).

Satıcı borçlarını bilançoda göstermemek için kullanılan bazı yöntemler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Zack, 2013: 132):

- Yıl sonu mal ve hizmet faturalarını denetçiden saklamak, denetim bittikten sonra satıcılara ödemek,
- Satıcılar ile anlaşma yaparak, yılsonu denetimden sonra ödemenin yapılmasını sağlamak,
- Satıcılar ile anlaşarak faturalandırmanın yılsonundan sonra yapılmasını sağlamak,
- Satıcı ödemeleri için açıklanmayan finansman sağlamak, böylece satıcıya ödemeleri belirtilmeyen üçüncü taraf finans şirketinden yapmak ve finans şirketine yükümlülüğü bilançodan silmek,
- Satıcı faturalarını değiştirerek, işletmenin bilanço döneminden sonraki bir tarihte mal veya hizmeti teslim edilmiş göstermek
- Satıcılarla nakit dışı ödemeler konusunda anlaşmak ve bunları satıcılar hesabı ile ilişkilendirmemek.

2.4.3.3. Satış İade ve İskontoları ile Garantilere İlişkin Yöntemler

Müşteri memnuniyetsizliğinden kaynaklanan satış iadeleri ya da iskontolarına ilişkin gider ya da kayıtları yapmamak da, hile yöntemlerinden birisidir. İade

durumunda, bu iadenin satışlardan düşülmesi gerekir. Benzer şekilde, işletme satışlarında garanti de sunuyorsa, garanti süresi boyunca tahmini bir yükümlülüğün kaydedilmesi gerekir. Garantilere ilişkin hilelerde ya bu yükümlülük gösterilmemekte, ya da daha az kaydedilmektedir (Wells, 2013: 357).

Garanti veya hizmetlerden doğan gelecekte oluşacak yükümlülüklerin, olduğundan düşük beyan edilmesi kolayca yapılabilecek ve gelirin olduğundan daha yüksek ve yükümlülüklerin olduğundan düşük oluşması ile sonuçlanacak bir hile çeşididir (Albrecht vd., 2009: 452).

2.4.3.4.Tahakkuk Etmiş Giderler Yöntemi

Tahakkuk etmiş giderlerin ödenmeyen kısımlarının borç olarak kaydedilmesi gerekir. Ödenmeyen satış ya da genel yönetim giderleri, ödenmeyen araştırma ve geliştirme giderleri örnek verilebilir. Faaliyetlere ilişkin bu tür giderler; olduğundan daha az tahakkuk ettirilirse, gelir seviyesi olduğundan daha yüksek görünecektir. İleriki dönemlerde de bunların kaydedilmesi halinde gider artacak, gelir azalacaktır (Comiskey ve Mulford, 2002: 259).

2.4.3.5.Olası Yükümlülükler

Bazı durumlarda işletmeler olası kazanç veya kayıplarla karşı karşıya kalabilirler. Fakat bu durumlar için bir belirsizlik vardır. En genel örneği işletme lehine ya da aleyhine sonuçlanabilecek mahkeme kararlarıdır. Olası yükümlülükleri kaydetme de oluşan hile riski, bunların hiç kaydedilmemesi ya da olması gereken dönemde kaydedilmemesidir (Zack, 2013: 134).

Olası bir yükümlülük aşağıda durumların oluşması halinde finansal tablolara kaydedilir.

- 1) Geçmiş dönemlerden kaynaklanan bir yükümlülük olması. (TMS 37 Madde 19).
- 2) Kaybın oluşması olasılığı yüksek. TMS 37 Madde 16'da da mevcut bir yükümlülüğün var olması ihtimali, var olmaması ihtimalinden fazla ise, işletme karşılığın muhasebesini yapar diye belirtilmektedir.

- 3) Tutarın güvenilir bir şekilde tahmininin yapılabilmesi. (TMS 37 Madde 25).

Olası bir yükümlülüğün kaydedilmemesi, borçların daha az gösterilmesi ve gelirin ve özkaynakların daha fazla gösterilmesine sebep olacaktır. İşletmelerin olası yükümlülükleri kaydedip kaydetmediğini belirlemek için finansal raporlarda dipnotların dikkatle okunması ve işletmenin iş anlaşmalarının dikkatle gözden geçirilmesi gerekir (Comiskey ve Mulford, 2002: 268).

2.4.3.6.Finansal Borçlar

Finansal borçlar, işletme tarafından ödünç alınan parasal yükümlülüklerdir. Finansal borçlara örnek olarak aşağıdakiler verilebilir:

- Finans kurumlarından alınan krediler,
- İşletme tarafından ihraç edilen bonolar,
- Varlık bazlı menkul kıymetler,
- İpotek bazlı menkul kıymetler,
- Teminatsız emre yazılı senetler.

Finansal borçlar genel olarak başlangıçta alınan paraya eşit olarak kaydedilir, eğer nakit olarak alınmamışsa gerçeğe uygun değer dikkate alınır (Zack,2013: 141-142). TFRS 9 ve TMS 39'a göre; alım satım amacıyla elde tutulan finansal borçlar gerçeğe uygun değerinden ölçülür. Değerleme farkları kar veya zararda muhasebeleştirilir. Diğer tüm finansal borçlar ise, gerçeğe uygun değerle ölçme seçeneği kullanılmadığı sürece, itfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülür.

Finansal borçlara ilişkin hileler genelde aşağıda belirtildiği şekilde oluşur (Albrecht vd., 2009: 452):

- İlişkili taraflara olan finansal borcun az ya da hiç kaydedilmemesi.
- Borçlanma kaydının yapılması ama finansal borçlar altında gösterilmemesi.
- Kredilerin gösterilmemesi.
- Kreditorler tarafından borcun silindiğinin ifade edilmesi.
- Finansal borcun işletmenin değil, ortakların kişisel borcu olduğunun öne sürülmesi.

2.4.3.7. Aktifleştirilmiş Giderler

Sermayeye ilişkin harcamalar, işletmelere bir muhasebe döneminden daha fazla fayda sağlayan maliyetlerdir. Üretim ekipmanları bu kapsamdadır. Gelire yönelik harcamalar ise, o döneme aittirler ve cari gelirin oluşmasında doğrudan ilgilidirler. Ürüne ilişkin işçilik maliyetleri bu kapsamdadır. Geliri ve varlıkları arttırmanın bir yolu da, gelire ilişkin harcamaların aktifleştirilmesidir. Böylece ilgili kaleme gider yazmak yerine, aktifleştirilen giderler yıllar itibariyle amortismanına tabi tutulurlar. Bu durumda ilgili dönemin geliri olduğundan yüksek, varlıklar amortismanına tabi tutuldukça gelecek yıllarda ise gelir olduğundan düşük gösterilir (Wells, 2013: 357).

Kwok (2005: 71) ' e göre agresif olarak giderlerin aktifleştirilmesi, o dönem için giderlerin düşük gösterilmesine eşdeğerdir.

Uygun olmayan aktifleştirme için genellikle kullanılan giderler aşağıda yer almaktadır (Zack, 2013: 65):

1. İşletme kuruluş giderleri
2. Araştırma ve geliştirme giderleri
3. Bakım ve onarım giderleri (makine teçhizat gibi aktifleştirilir.)
4. Yazılım geliştirme ve elde etme
5. Web siteleri
6. Maddi olmayan varlıkların geliştirilmesi
7. Reklam
8. Diğer peşin ödenmiş giderler

Giderlerin aktifleştirilmesi gibi, aktifleştirilmesi gereken harcamaların giderleştirilmesi de uygun değildir. İşletme ilerideki dönemlerde ki geliri arttırmak ya da dönem gelirini vergisel açıdan düşük göstermek için bu yola başvurabilir (Wells, 2013: 357).

2.4.3.8. Cari Dönem Giderlerini Yüksek Göstererek Rezerv Yaratma

Clayton vd. (2006: 233) ' ne göre işletmeler gelirin yüksek olduğu dönemlerde, bazı yükümlülüklerin karşılığında ayıracağı karşılık tutarlarını olduğundan daha yüksek göstererek rezerv ayırma yoluna gidebilir. Vergi, mahkeme, sorunlu alacak ya da kıdem tazminatı karşılıkları bunlara örnek olarak verilebilir. Bu süreçte, işletme yöneticileri

karşılıkları ya da rezervleri tahmin edip buna göre finansal tablolara yansıtırken, denetçi de bunların kabul edilebilir olup olmadığını sorgular. Bu sorgulama esnasında denetçi için, işletme tahminlerine karşı argümanlar bulmak oldukça zordur. Özellikle diğer karşılıklar hesabı rezerv yaratmada dikkat çeker.

Rezervler işletmeler tarafından hileli olarak gelirleri yönetmekte kullanılır. Bu işletmeler tipik olarak, bir muhasebe döneminde giderleri fazla tahakkuk ettirerek rezerv yaratır, sonraki muhasebe dönemlerinde de bu rezervi kullanır (Albrecht vd., 2009: 449).

2.4.3.9. Kazanılmamış Geliri (Yükümlülüğü) Gelir Olarak Kaydetme

Kasıtlı olarak olduğundan düşük gösterilen yükümlülüklerin bir diğeri de, kazanılmamış gelirlerdir. Servisin sunulmasından ya da malın tesliminden önce nakit ödeme alınması ya da bazı işletmelerde gelecekteki mal ya da servis için depozito talep edilmesi durumunda; muhasebe kaydının nakit girişi ve karşılığında yükümlülük olarak yapılması gerekir. Servisin sunulması ya da malın teslimi sonrasında, yükümlülük kalkmalı ve gelir kaydedilmelidir. Nakitin ya da depozitonun alındığında gelirin kaydedilmesi, işletmenin finansal tablolarında pozitif etki yaratır ve geliri daha yüksek, yükümlülükleri ise olduğundan düşük gösterir (Albrecht vd., 2009: 451).

2.4.4. Yanlış, Yanıltıcı ve Eksik Açıklamalar

Finansal raporlama hilelerinin dördüncü ana başlığı ise, yanlış, yanıltıcı ve eksik açıklamalardır. Muhasebe ilkelerine göre, finansal tablolar ve notlarının; kullanıcıların yanlış anlamasını önleyecek şekilde ki tüm bilgileri içermesi gerekir (Wells, 2013: 358). Hile; finansal tabloların, yanıltıcı, yanlış veya eksik açıklamalarla sunulması ile oluşur. Yani, yönetim yıllık raporda, basın bültenlerinde veya sosyal medya da çeşitli yanlış, yanıltıcı veya eksik açıklamalar yapar, fakat bu açıklamaların doğrudan finansal tablolardaki rakam ya da kalemlere etkisi yoktur. Bundan dolayı analitik göstergeleri de oluşmayacaktır (Albrecht vd., 2009: 472).

Genel olarak finansal tablolarda dört çeşit açıklayıcı not bulunmaktadır. Bunlar (Zack, 2013: 187):

1. Politikalar. Temel finansal tablolarla sunulan notların başta gelenlerinden biri, finansal tabloların hazırlanmasında dikkate alınan muhasebe politika ve yöntemleri hakkında bilgidir. Amortisman yöntemi, stok akış modeli, hasılatın kaydedilmesine ilişkin yöntemler örnek verilebilir.
2. Kalemlerin içeriği. Finansal tablolarda tek bir kalemden görülen tutarın detayının bazı durumlarda verilmesi gerekir. Örneğin yatırımlar hesabında görülen tutarın, hangi yatırım kalemlerinden oluştuğu ve miktarları ayrıca belirtilmelidir.
3. Kalemler hakkında detaylı bilgi. Finansal tablolarda yer alan kalemlerin miktarsal detayı yanında, tanımlayıcı bilgilerin de bulunması gerekebilir. Örneğin uzun vadeli bir finansal borcun karşılığında verilen teminatların da açıklanması gerekir.
4. Finansal tablolarda bulunmayan kalemlere ilişkin bilgi. Finansal tablolarda belirli bir tutar olarak gösterilemese de bazı bilgilerin notlarda açıklama olarak verilmesi gerekir. Örneğin işletme yıl sonunda, sonraki dönem için bir taahhüt içine girmişse, bunun açıklanması gerekir.

Yönetim için tüm önemli bilgilerin finansal tablolarda birlikte sunulması bir zorunluluktur. Böylelikle, açıklanan bilgi herhangi bir yanlış yönlendirme ya da anlaşılmaya neden olmayacaktır. Açıklamalara ilişkin yapılan hilelerle genelde aşağıda ki alanlarda karşılaşılır (Wells, 2013: 358) :

2.4.4.1. Yükümlülüklerin Bildirilmemesi

Yükümlülüklerin bildirilmemesinde ki temel neden, bunların finansal tablo kullanıcılarına işletme hakkında negatif bilgi verecek olmasıdır. Yükümlülüklerin bildirilmemesi iki durumda oluşur (Zack, 2013: 190). Bunlar:

i. Olası Yükümlülükler

Olası yükümlülükler, potansiyel taahhütlerdir. Bu yükümlülükler belirli olayların oluşması durumunda gerçekleşirler. Örneğin, işletme çalışanlarının aldıkları kredilere ya da işletme çalışanlarınca kontrol edilen bir işletmenin aldığı krediye garanti verilmesi bu kapsamdadır. Olası yükümlülüğün notlarda açıklanması gerekir (Wells, 2013: 358).

ii. Taahhütler

Olası yükümlülükler potansiyel taahhüt olmasına karşın, bu gruptakiler bilinen taahhütlerdir. Herhangi bir anlaşma sonucunda, örneğin ileriki dönemlere ait kiralama işleminde, girilen taahhütlerin notlarda gösterilmesi gerekir (Zack, 2013: 190). Borçlanmaya ilişkin taahhütler de burada gösterilebilir. Borç anlaşmasının bir parçası olarak, işletmenin borçlanma dönemi boyunca bazı taahhütlere bağlı kalması gerekebilir. Örneğin, finansal rasyolarda ki limitler ya da yeniden borçlanma konusundaki kısıtlamalar gibi (Wells, 2013: 358).

2.4.4.2. İlişkili Taraflar

Açıklamalar konusunda en sık karşılaşılan hile, ilişkili taraflarla yapılan işlemlerin belirtilmemesidir (Albrecht vd., 2009: 474). TMS 24 Madde 18'e göre; işletmelerin ilişkili taraflarla yaptıkları işlerin detayını açıklamaları gerekir. İşlemlerin içeriği, bu işlemlerden kaynaklı bakiyeler, varsa taahhütler ile finansal tablo kullanıcılarının bu işlemlerin tablolar üzerindeki etkisini anlayabilmeleri için gerekli bilgiler yerelmalıdır. TMS 24'te bu açıklamaların en azından aşağıdaki bilgileri kapsamaması gerektiği de belirtilmektedir.

- (a) *“İşlemlerin tutarı;*
- (b) *Taahhütler dahil olmak üzere, mevcut bakiyeler ve:*
 - (i) *İşlemlerin koşul ve durumları, teminat altına alınmış olup olmadıkları ve ödeme için belirlenen karşılığın niteliği; ve*
 - (ii) *Verilen veya alınan garantilerin ayrıntıları;*
- (c) *Mevcut bakiyelerle ilgili şüpheli alacak karşılıkları; ve*
- (d) *Dönem içinde ilişkili taraflardan olan değersiz veya şüpheli alacaklarla ilgili olarak finansal tablolara yansıtılan giderleri”*

2.4.4.3. Bilanço Tarihinden Sonraki Önemli Olaylar

Bilanço tarihinden sonraki bazı olaylar, finansal tablolar üzerinde önemli etkiler yaratabilir, bu yüzden bunların açıklanması gerekir (Wells, 2013: 358). TMS 10 Madde 8'de de, işletmelerin bilanço tarihinden sonra, düzeltme gerektiren olaylar ile karşılaşması halinde, finansal tablolarda yer alan bilgiyi bu yeni durumu dikkate alarak

düzeltilmeleri gerektiği belirtilmektedir. Aynı standartın bir sonraki maddesinde belirtilen, örnek olaylar ise şunlardır:

- Bilanço tarihinden sonra kesinleşen, o döneme ait bir mahkeme kararı ve sonucunda karşılık ayrılması ya da iptali.
- Raporlama döneminde oluşan, ama sonrasında farkına varılan varlıklarda bozulma ya değer kaybı durumu.
- Raporlama döneminde satın alınan varlıkların maliyetinin ya da satılanların gelirinin dönem sonrasında belirli hale gelmiş olması durumu.
- Raporlama döneminden önceki olaylar nedeniyle, kardan pay veya ikramiye gibi bir borcun olduğu durumlarda, bunların belirli hale gelmesi durumu.
- Hile ya da hatalar sonucunda, finansal tabloların doğru olmadığını ortaya çıkması.

2.4.4.4. Muhasebe Politikaları ve Tahminlere İlişkin Değişiklikler

FASB ASC 250' nin muhasebe değişiklikleri ve hata düzeltimi kısmında, üç çeşit muhasebe değişikliğinin, finansal tablo kullanıcılarını yanlış bilgilendirmekten kaçınma amaçlı açıklanması zorunlu kılınmıştır. Bunlar; muhasebe ilkeleri, tahminleri ve raporlanan varlıklar olarak belirtilmektedir (Wells, 2013: 359-360).

TMS 8 Madde 13'te, "bir TMS/TFRS farklı bir uygulamayı veya sınıflamayı gerektirdiği veya bunlara izin verdiği durumlar dışında; işletmenin benzer işlemler, diğer olaylar ve durumlarda tutarlı muhasebe politikaları seçmeleri ve uygulamaları" gerektiği ifade edilmektedir. Aynı standardın izleyen maddelerinde, bu yönde bir değişiklik yapıldığında, muhasebe politikasındaki değişimin içeriği, yeni politikanın daha uygun ve güvenilir bilgi vermesinin nedenleri ile şimdiki dönem ve birlikte sunulan dönemlere ilişkin değişikliğin etkilediği kalemlere ilişkin bilgiye ait açıklamaların verilmiş olması gerekir.

"Birçok finansal tablo kalemleri, işletme faaliyetlerindeki mevcut belirsizlikler nedeniyle tam olarak ölçülemez, ancak tahmin edilebilirler. Tahminler en güncel ve güvenilir bilgilere dayanılarak yapılmalıdır" (TMS 8 Madde 32). Zack (2013: 194)'e göre, muhasebe tahminlerindeki değişiklik; varolan bir varlığın ya da borcun yürütülen

değerinde bir etki, veya varolan veya gelecekteki varlık ve borçlardaki muhasebesel değişim olarak ifade edilmektedir. “Bir muhasebe tahminindeki değişikliğin niteliği ve tutarı finansal tablo dipnotlarında açıklanmalıdır” (TMS 8 Madde 39). Amortismanına tabi varlıkların faydalı ömürleri, kullanımdan kalkmış stoklar, garanti ya da diğer yükümlülüklerin ölçülmesi tahminlerindeki önemli değişikliği bildirmekten kaçınmak bu kapsamdadır.

Bazı durumlarda ise, yönetimin özel mülkiyetindeki varlıkları işletme varlığına dahil ederek ya da işletme varlıklarını özel varlık olarak göstererek, finansal tabloları farklı gösterme yoluna gidilebilir (Wells, 2013: 360).

2.4.5. Sektörel Değerlendirme

Finansal raporlama hilelerinin hangi sektörlerde yoğunlaştığını belirlemek için COSO ve Deloitte’un SEC dosyalarını baz alarak yaptıkları çalışmalar öncelikle dikkate alınmıştır. COSO ‘nun 2010 tarihli çalışmasında, Tablo 12 ‘de de görüldüğü gibi 2 sektör %20’ lik paylarla öne çıkmaktadır. Bunlar; bilgisayar yazılım ve donanım ile diğer üretim sektörleridir. Bunları sırasıyla %11’ lik payla sağlık ve sağlık ürünleri sektörü ile %9’lu paylarla perakende/toptancılar ve diğer grubu takip etmektedir.

Tablo 12 : Hilelerin Sektörler Bazında Dağılımı

Sektörler	Oran
Bilgisayar yazılım/donanım	20%
Diğer üretim	20%
Sağlık ve sağlık ürünleri	11%
Perakende/Toptancılar	9%
Diğer servis sağlayıcıları	9%
Telekomünikasyon	7%
Enerji ve doğal kaynaklar	7%
Finansal hizmetler	6%
Sigorta	6%
Emlak	3%
Diğer	1%
Belirlenemeyen	1%

Kaynak: COSO, 2010.

Deloitte'un 2007 tarihli çalışmasında ise işletmeler 9 ana sektörde değerlendirilirken, alt sektörler de yer verilmiştir. Tablo 13'de sektörel bazlı hile sayıları gösterilmektedir. Hile sayısı en yüksek 3 sektörde alt sektörler de yer verilmiştir. Buna göre, teknoloji, medya ve telekomünikasyon sektörü 480 adet hile ve %39 payla ilk sıradadır, bu sektör içerisinde ise teknoloji %60 'lık paya sahipken, telekomünikasyon %25 ile ikinci sıradadır. Tüketim grubu tüm sektörler içerisinde %30'luk payla teknoloji, medya ve telekomünikasyon sektörünü takip etmektedir. Bu sektör içerisinde de perakende, toptan satış ve dağıtım alt sektörü %62 payla en yüksek adede sahiptir. Üretim sektörü tüm hileler içerisinde 129 adet ve %10'luk payla üçüncü sırada yer almaktadır. Proses endüstrileri sektör içerisinde %68'lik payla en yüksek paylı alt sektördür.

Tablo 13 : Hilelerin Sektörler ve Alt Sektörler Bazında Adetsel Dağılımı

Sektörler	Adet / Pay
Teknoloji , medya ve telekomünikasyon	480 / % 39
Teknoloji	290
Telekomünikasyon	122
Yayıncılık, medya ve eğlence	68
Tüketim	371 / % 30
Perakende, toptan satış ve dağıtım	230
Tüketici hizmetleri	83
Tüketici ürünleri	37
Turizm, konaklama ve eğlence	20
Sağlık planları	1
Üretim	129 / % 10
Proses endüstrileri	88
Çeşitlendirilmiş üretim ve endüstriyel ürünler	18
Otomotiv	14
Hava savunma	9
Sağlık bilimi ve sağlık ürünleri	95 / % 8
Finansal hizmetler	77 / % 6
Enerji ve kaynaklar	58 / % 5
Emlak	16 / % 1
Havacılık ve taşımacılık	9 / % 1
Kamu	5 / % 0,4

Kaynak: Deloitte, 2007.

Finansal raporlama hilelerini de kapsayan ekonomik suçlar konusunda araştırma yapan kurumlardan biri de PwC (PricewaterhouseCoopers) dir. PwC 2014 yılında dünya genelinde 5.128 üst düzey yöneticinin katıldığı bir anket düzenlemiştir. Bu anketin sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların %22'sinin finansal raporlama hilesi tecrübesi yaşadığı ve bunun 2005 yılındaki %20'nin biraz üzerinde olduğu ortaya çıkmıştır. Sektörel olarak ise, mühendislik ve inşaat %39 ile en yüksek orana sahiptir, ilgili sektörü %31'lik payla taşımacılık ve lojistik sektörü takip etmektedir. Bu sektörlerde yüksek çıkmasının nedenleri olarak ta, rüşvet ve yolsuzluğun bu iki sektörde yüksek olması ve bunu örtmek için de hilelerin yapıldığı belirtilmektedir. İnşaat ve mühendislik projelerinde ise gelirin kaydedilmesi için karışık muhasebe tahminlerinin kullanılmasının potansiyel düzensizliklere neden olduğu ifade edilmektedir (PwC, 2014: 36-51).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
6111 SAYILI YENİDEN YAPILANDIRMA KANUNU
DÜZENLEMELERİNİN FİNANSAL ORANLARA ETKİSİNİ BELİRLEMEYE
YÖNELİK ARAŞTIRMA

Araştırmanın amacı, yeniden yapılandırma kanununun, matrah ve vergi artışı ile stok beyanı ve bilanço düzeltilmesine ilişkin hükümlerinin finansal tablolara olan etkisinin, finansal oranlar yardımıyla belirlenmesidir. Bunun için; 2009, 2010 ve 2011 yıllarına ait mali ve tanımlayıcı verileri tam olarak elde edilen 631 firmanın verileri kullanılmıştır. Seçili sekiz oran bazında, ilk önce yasadan yararlanmayan firmalarda; 2010 ve 2011 yılı verileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmış, sonrasında yasadan yararlananlar arasında yine aynı dönemlerde anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Son olarak da yasadan yararlanmayan ve yasadan yararlanan firmaların 2011 yılı verileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır.

İstatistiksel test seçimi için örneklem büyüklükleri, değişken sayısı ve değişkenlerin bağımsız/bağımlı olup olmadıkları dikkate alınmıştır. Örneklem büyüklüğü $n \geq 30$ ise; ilk iki durum için istatistiksel test olarak bağımlı örneklem için t-testi kullanılmış, sonuncusu için ise bağımsız iki ortalama için z- testi kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğü $n < 30$ ise; ilk iki durum için istatistiksel test olarak bağımlı değişkenler için kullanılan wilcoxon testi uygulanmış, sonuncusu için ise mann-whitney U testi kullanılmıştır.

Bölüm de, öncelikle yeniden yapılandırma kanunu ve özellikle araştırma konusunu oluşturan kısımları detaylı olarak ele alınmıştır. Sonrasında araştırma yöntemi, sektörlerin belirlenmesi, işletmelerin sınıflandırılması ve ilgili literatür ile finansal oranların seçimi kısmı bölümde yer almaktadır. Kanunun ilgili maddelerin finansal tablolar üzerindeki etkisi örnekler yoluyla açıklanmış, sonrasında ise değerlendirme kısmında, işletme büyüklükleri ve sektörel bazlı değerlendirmeler ile istatistiksel test bulguları sektörler ve oranlar bazında yorumlanmıştır.

3.1. YENİDEN YAPILANDIRMA KANUNU

Torba yasa olarak da adlandırılan “6111 sayılı bazı alacakların yeniden yapılandırılması ile sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası kanunu ve diğer bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında kanun” 13.01.2011 tarihinde TBMM’de kabul edilmiştir.

6111 sayılı kanun temel olarak mükellef-maliye ilişkilerini düzeltmek, uyuşmazlıkları kısa yoldan çözümlenmek, mükelleflerin geçmişte yaptıkları bazı hataların düzeltilmesine imkan sağlamak, vergi tahsilatını hızlandırmak ve mükelleflerin birikmiş borçlarını, gecikme faizleri ve cezaları kaldırmak yoluyla daha uygun bir maliyetle ödenmesini amaçlamaktadır (Değer, 2011: 28).

3.2. KANUN KAPSAMINDA YAPILAN DÜZENLEMELER

Bu yasa kapsamında yapılan düzenlemeleri 4 ana başlık altında toplayabiliriz (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, 2011). “

a. Tahsilatın Hızlandırılmasına (Ödemelerin Kolaylaştırılmasına) İlişkin Hükümler

- Kesinleşmiş alacakların ödenmesini kolaylaştırıcı hükümler.
- Kesinleşmemiş veya dava safhasında bulunan amme alacaklarının ödenmesini kolaylaştırıcı hükümler.
- İnceleme ve tarhiyat safhasında bulunan vergilerin ödenmesini kolaylaştırıcı hükümler.

b. Matrah ve Vergi Artırımına İlişkin Hükümler

- Gelir ve kurumlar vergisinde matrah artırım.
- Katma değer vergisinde artırım.
- Gelir (stopaj) ve kurumlar (stopaj) vergisinde artırım.

c. Stok Beyanı ve Bilanço Düzeltilmesine İlişkin Hükümler

- İşletmede mevcut olduğu halde kayıtlarda yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaş hesaplarının düzeltilmesine ilişkin hükümler.
- Kayıtlarda yer aldığı halde işletmede bulunmayan emtia, kasa mevcudu ve ortaklardan alacaklar hesaplarının düzeltilmesine ilişkin hükümler.

d. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)'na Bağlı Tahsil Dairelerince Takip Edilen Alacaklara İlişkin Hükümler

- Kesinleşmiş Sosyal Güvenlik Kurumu alacaklarının ödenmesini kolaylaştırıcı hükümler.

- *Dava safhasında bulunan veya dava açma süresi sona ermemiş idari para cezalarının ödenmesini kolaylaştırıcı hükümler.*
- *Ön değerlendirme, araştırma veya tespit aşamasında olan eksik işçilik prim tutarlarının ödenmesini kolaylaştırıcı hükümler.*
- *Sosyal güvenlik borç yapılandırma anlaşmalarının ihyasına ilişkin hükümler.*
- *Sigortalılık süreleri durdurulanların ihy prim borçlarına ilişkin hükümler”*

Yasa kapsamında ki hükümler incelendiğinde, getirilen bazı kolaylıkları aşağıdaki başlıklar altında özetlemek mümkündür.

- Kesinleşmiş alacaklar konusunda önemli indirimler yapılarak, gecikme faiz ve cezaları kaldırılmakta, sadece enflasyon oranı baz alınarak yeniden hesaplama yapılmaktadır.
- Dava aşamasındaki alacaklar için de indirimler kanunda yer almaktadır.
- Matrah ve vergi artırımına yönelik hükümlerle, artırımda bulunan vergi türü ve yapılan yıllar için, vergi incelemesi yapılmayacağı belirtilmektedir.
- Bilançoda yer alan bazı kalemlerde düzeltme yapılması yoluyla, kayıtların gerçek durum ile eşitlenmesi imkanı sağlanmaktadır.
- 36 aya kadar vade imkanı kanunda yer almaktadır.

Öte yandan SGK'nın kesinleşmiş prim alacaklarına da benzer şekilde ödeme kolaylıkları getirilmektedir. Prim borçlarına ilişkin gecikme faizleri ve gecikme zamları kaldırılarak, sadece enflasyon oranında güncelleme yapılarak ödenmesi sağlanmaktadır. Aynı şekilde Kanunda belirtilen diğer muhtelif alacaklarda da benzer imkanların bulunduğu görülmektedir (Darıcı, 2011: 56).

Çalışmada söz konusu yasanın vergi mevzuatı ile ilgili bölümlerinin yalnızca matrah ve vergi artırımını (kurumlar vergisi, KDV ve stopaj) ile stok beyanı ve bilanço düzeltmesine ilişkin hükümleri ele alınmaktadır.

3.2.1. Matrah ve Vergi Artırımı

6111 sayılı Kanunla mükelleflere tanınan imkanlarından biri de, matrah ve vergi artırımına yönelik düzenlemelerdir. Bu kapsamda; “vergi mükellefleri, dilerlerse 2006 ila 2009 yılları için daha önce beyan ettikleri matrah veya vergi tutarlarını Kanunda öngörülen tutar veya oranlarda artırayabileceklerdir. Böylelikle, söz konusu yıllara ilişkin

her türlü vergi incelemesi veya vergi tarhiyatı riskinden kurtulmuş olacaklardır” (Maliye Bakanlığı, 2011: 20). Her ne kadar, mükelleflerin artırımda buldukları yıllar için vergi incelemesi yapılamasa da, defter ve belgelerini saklama yükümlülüğü sürmektedir (Ozansoy, 2011b: 43).

Artırımda bulunulmayan yıllar ve ilgili vergiler için ise, idarenin inceleme hakkı devam etmektedir. Matrah ya da vergi artırımını yapılabilecek vergiler aşağıda yer almaktadır (Keleş, 2011) :

- “Gelir vergisi matrahları
- Kurumlar vergisi matrahları
- Katma Değer Vergisi matrahları
- Gelir Vergisi tevkifat matrahları
- Personel ücretlerinden ödenen gelir vergisi kesintileri
- Serbest meslek faaliyetlerinden dolayı ödenen gelir vergisi kesintileri
- Yıllara sari inşaat işleri dolayısıyla ödenen gelir vergisi kesintileri
- Gayrimenkul sermaye iradı kesintileri
- Zirai mahsul ve hizmetlerden yapılan vergi kesintileri
- Esnaf muaflığından yararlananlara yapılan ödemelerden yapılan vergi kesintileri
- Kurumlar Vergisi tevkifat matrahları
- Yıllara sari inşaat işi yapan kurumlardan yapılan vergi kesintileri
- Kooperatiflere ait taşınmazların kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemesi kesintileri
- Yıllara sari inşaat işi yapan dar mükellef kurumlardan yapılan vergi kesintileri”

3.2.1.1. Kurumlar Vergisinde Matrah Artırımı

Kanun maddesi (GİB, 2011) :

“Gelir ve kurumlar vergisinde matrah artırımını

Madde 6- (1) Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri vermiş oldukları yıllık beyannamelerinde vergiye esas alınan matrahlarını, bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen ikinci ayın sonuna kadar, 2006 takvim yılı için % 30, 2007 takvim yılı için % 25, 2008 takvim yılı için % 20, 2009 takvim yılı için % 15 oranlarından az olmamak üzere artırdıkları takdirde, kendileri hakkında artırımda bulunulan yıllar için yıllık gelir ve kurumlar vergisi incelemesi ve bu yıllara ilişkin olarak bu vergi türleri için daha sonra başka bir tarhiyat yapılmaz.

(2) Gelir vergisi mükelleflerinin, artırımda bulunmak istedikleri yıl ile ilgili olarak vermiş oldukları gelir vergisi beyannamelerinde, zarar beyan edilmiş olması veya indirim ve istisnalar nedeniyle matrah oluşmaması ya da hiç beyanname verilmemiş (ilgili yıllarda faaliyette bulunmuş veya gelir elde etmiş olup da bu faaliyetlerini ve gelirlerini vergi dairesinin bilgisi dışında bırakanlar dâhil) olması halinde, vergilendirmeye esas alınacak matrah ile birinci fıkraya göre artırdıkları matrahlar, işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler için 2006 takvim yılı için 6.370 liradan, 2007 takvim yılı için 6.880 liradan, 2008 takvim yılı için 7.480 liradan, 2009 takvim yılı için 8.150 liradan, bilanço esasına göre defter tutan mükellefler ile serbest meslek erbabı için 2006 takvim yılı için 9.550 liradan, 2007 takvim yılı için 10.320 liradan, 2008 takvim yılı için 11.220 liradan, 2009 takvim yılı için 12.230 liradan az olamaz. Sadece basit usulde vergilendirilenler için vergilendirmeye esas alınacak asgari matrah, bilanço esasına göre defter tutan mükellefler için belirlenmiş tutarların ilgili yıllar itibarıyla 1/10'undan, geliri sadece gayrimenkul sermaye iradından oluşanlar için 1/5'inden, geliri bunlar dışında kalan diğer gelir vergisi mükellefleri için ise işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler için belirlenmiş tutardan az olamaz. Bu fıkranın uygulamasında ilgili yıllar itibarıyla gayrimenkul sermaye iratları için belirlenen istisna tutarları dikkate alınmaz.

(3) Kurumlar vergisi mükelleflerinin, artırımda bulunmak istedikleri yıl ile ilgili olarak vermiş oldukları beyannamelerinde, zarar beyan edilmiş olması veya indirim ve istisnalar nedeniyle matrah oluşmaması ya da hiç beyanname verilmemiş (ilgili yıllarda faaliyette bulunmuş veya kazanç elde etmiş olup da bu faaliyetlerini ve kazançlarını vergi dairesinin bilgisi dışında bırakanlar dahil) olması halinde, vergilendirmeye esas alınacak matrahlar ile birinci fıkraya göre artırdıkları matrahlar, 2006 takvim yılı için 19.110 liradan, 2007 takvim yılı için 20.650 liradan, 2008 takvim yılı için 22.440 liradan, 2009 takvim yılı için 24.460 liradan az olamaz.

(4) Bu madde hükmüne göre artırılan matrahlar, %20 oranında vergilendirilir ve üzerinden ayrıca herhangi bir vergi ve fon alınmaz. Ancak, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, artırımda bulunmak istedikleri yıla ait yıllık beyannamelerini kanuni sürelerinde vermiş, bu beyannameler üzerinden tahakkuk eden vergilerini süresinde ödemiş ve bu vergi türleri için bu Kanunun 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinden yararlanmamış olmaları şartıyla, bu madde hükmüne göre artırılan matrahları % 15 oranında vergilendirilir. İstisna, indirim ve mahsuplar nedeniyle bu beyannameler üzerinden ödenmesi gereken verginin bulunmaması halinde de bu hüküm uygulanır.

(5) Kurumlar vergisi mükelleflerinin, 193 sayılı Kanunun geçici 61 inci maddesi, geçici 67 nci maddesinin sekizinci fıkrası ve 13/6/2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15 inci maddesinin üçüncü fıkrasına göre vergi tevkifatına tabi tutulmuş olan kazanç ve iratlarının da bulunması halinde, birinci fıkrada belirtilen vergi incelemesine ve tarhiyata muhatap olmamaları için bu kazanç ve iratlar üzerinden tevkif edilen vergilerin, ait olduğu yıla ilişkin olarak birinci fıkrada belirtilen şekilde artırılması şarttır.

(6) Kurumlar vergisi mükelleflerinin, 193 sayılı Kanunun geçici 61 inci maddesi, geçici 67 nci maddesinin sekizinci fıkrası ve 5520 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan vergi tevkifatına tabi kazanç ve iratları muhtasar beyanname ile beyan etmemiş olmaları halinde, bu yıllara ilişkin olarak birinci fıkrada belirtilen vergi incelemesine ve tarhiyata muhatap olmamaları için bu kazanç ve iratlara ait tevkifat matrahlarını, bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen ikinci ayın sonuna kadar, üçüncü fıkrada belirtilen asgari matrahın %50'sinden az olmamak kaydıyla beyan etmeleri şarttır. Bu fıkra hükmüne göre artırılan matrahlar üzerinden % 15 oranında vergi hesaplanır.

(7) Bu maddenin beşinci ve altıncı fıkralarında yer alan hükümlerden yararlanarak artırımda veya beyanda bulunan mükelleflerin, bu yıllara ilişkin olarak birinci fıkrada belirtilen vergi incelemesi ve tarhiyata muhatap olmamaları için ilgili yıllarda vergiye esas alınan kurumlar vergisi matrahlarını da üçüncü fıkrada belirtilen tutarlardan az olmamak üzere birinci fıkrada belirtilen şekilde artırmaları şarttır.

(8) Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu madde hükmünden yararlanarak beyan ettikleri matrahları artırmaları halinde, daha önce tevkif yoluyla ödemiş oldukları vergiler, artırılan matrahlar üzerinden hesaplanan vergilerden mahsup edilmez.

(9) Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin matrah artırımında buldukları yıllara ait zararların %50'si, 2010 ve izleyen yıllar kârlarından mahsup edilmez.

(10) İstisna ve indirimler nedeniyle gelecek yıllarda matrahtan indirimkonusu yapılabilecek tutarlar ile geçmiş yıl zararları bu madde hükmüne göre artırılan matrahlardan indirilemez.

(11) Matrah artırımında bulunan mükelleflerin yıllık gelir ve kurumlar vergisine mahsuben daha önce tevkif yoluyla ödemiş oldukları vergilerin iadesi ile ilgili taleplerine ilişkin inceleme ve tarhiyat hakkı saklıdır.

(12) İşe başlama ve işi bırakma gibi nedenlerle kıst dönemde faaliyette bulunmuş mükellefler hakkında ilgili yıllar için belirlenen asgari matrahlar, faaliyette bulunulan ay sayısı (ay kesirleri tam ay olarak) dikkate alınarak hesaplanır.

(13) Bu maddenin birinci fıkrası kapsamında matrah artırımında bulunulan vergilendirme dönemlerine ilişkin olarak, bu Kanunun yayımlandığı tarihten önce yapıpı kesinleşen tarhiyatlar ilgili dönem beyanı ile birlikte dikkate alınır.”

6111 sayılı kanunla, yıllık kurumlar vergisi mükelleflerine, kanunda belirtilen yıllara ilişkin kurumlar vergisi beyanlarında artırım imkanı tanınmıştır. Bu imkandan yararlanan mükelleflerde, ilgili yıllar için kurumlar vergisi açısından inceleme ve tarhiyat yapılmayacaktır. Artırım tutarları tablo 14’de yer almaktadır. Vergi hesaplaması artırılacak matrahın %20’si olarak belirlenmiştir. Ancak; kurumlar vergisi açısından, ilgili yıllarda, yıllık beyannameler yasal sürelerinde verilmişse ve vergiler süresinde ödenmişse, mükellef te Kanunun 2 nci ve 3 üncü maddelerinde belirtilen alacakların yeniden yapılandırılması ve dava aşamasındaki alacaklara ilişkin hükümlerinden yararlanmamış ise, vergi oranı %15 olarak hesaplanacaktır. Artırılacak matrahlar için ise %15 ve %20’lik artışlar dışında, asgari matrahlarda belirlenmiş ve artış tutarlarının bundan az olamayacağı belirtilmiştir. İlgili yılda zarar beyan edilmiş ya da çeşitli nedenlerle matrah oluşmamışsa, vergi hesaplanmasında Tablo 15’de belirtilen bu tutarlar dikkate alınacaktır (Keleş, 2013; GİB, 2011).

Matrah ve vergi artırım oranları yıllar itibariyle Tablo 14’de gösterilmektedir.

Tablo 14 : Kurumlar Vergisi Matrah Artırım Oranları

Yıl	Artırım Oranı %
2006	30
2007	25
2008	20
2009	15

Kaynak: GİB, 2011.

Aşağıdaki tabloda ise, mükelleflerin kurumlar vergisi bakımından her bir yıl için beyan edecekleri asgari matrah tutarları ile bu tutarlar üzerinden ödeyecekleri vergi tutarları gösterilmiştir.

Tablo 15 : Kurumlar Vergisi Asgari Matrah Tutarları

Yıl	Asgari Matrah Tutarı (TL)	Ödenecek Vergi Tutarı %20 (TL)	Ödenecek Vergi Tutarı %15 (TL)
2006	19.110,00	3.822,00	2.865,50
2007	20.650,00	4.130,00	3.097,50
2008	22.440,00	4.488,00	3.366,00
2009	24.460,00	4.892,00	3.669,00

Kaynak: GİB, 2011.

Kanunun 6 ncı maddesinin 10 uncu kısmına göre; “gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin matrah artırımında buldukları yıllara ait zararların % 50’si, 2010 ve izleyen yıllar karlarından mahsup edilemeyecektir.”

Ödenecek verginin muhasebe kaydı ise aşağıdaki şekilde yapılacaktır:

*“689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR
689 02- KANUNEN KABUL EDİLMİYEN GİDERLER
689 02 01- 6111 SAYILI KANUN MATRAH ARTIRIMI
360- ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR”*

Açıklama kısmına, 6111 Sayılı Kanun kapsamında yapılan matrah artırımları sonucunda ödenecek vergiler yazılacaktır (Güler, 2011).

Yıl ayrıntılı muhasebe kaydı ise aşağıda yer almaktadır:

*“689-Diğer Olağanüstü Gider ve Zararlar XXX
2006 Yılı
2007 Yılı
2008 Yılı
2009 Yılı
360-Ödenecek Vergi ve Fonlar XXX*

2006 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2007 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2008 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2009 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı

----- / -----
360- Ödenecek Vergi ve Fonlar XXX
2006 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2007 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2008 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2009 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
368-Vadesi geçmiş Taksitlendirilmiş Vergi ve Fonlar XXX
2006 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2007 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2008 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
2009 Yılı Kurumlar Matrah Artırımı
(Peşin olarak ödenmemiş, bunun yerine taksitlendirilmiş ise 368 nolu hesaba aktarılır)

----- / -----
950- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler XXX
951- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Alacaklı Hesap XXX” (Hedef
Müşavirlik, 2011)

3.2.1.2 Katma Değer Vergisi Matrah Artırımı

Kanun Maddesi (GİB, 2011) :

“Katma değer vergisinde artırım

Madde 7- (1) Katma değer vergisi mükelleflerinin, her bir vergilendirme dönemine ilişkin olarak verdikleri (ihtirazi kayıtlı verilenler dahil) beyannamelerindeki hesaplanan katma değer vergisinin yıllık toplamı üzerinden 2006 yılı için %3, 2007 yılı için %2,5, 2008 yılı için %2 ve 2009 yılı için %1,5 oranına göre belirlenecek katma değer vergisini, vergi artırımı olarak bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen ikinci ayın sonuna kadar beyan etmeleri halinde, bu mükellefler nezdinde söz konusu vergiyi ödemeyi kabul ettikleri yıllara ait vergilendirme dönemleri ile ilgili olarak katma değer vergisi incelemesi ve tarhiyatı yapılmaz. 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 11 inci maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi ve geçici 17 nci maddesine göre tecil-terkin uygulamasından faydalanan mükelleflerde artırıma esas tutarın belirlenmesinde, tecil edilen vergiler hesaplanan vergiden düşülür.

(2) Bir aylık vergilendirme dönemine tabi olan katma değer vergisi mükelleflerince, artırımda bulunulmak istenilen yıl içindeki vergilendirme dnemleri ile ilgili olarak,

a) Verilmesi gereken katma değer vergisi beyannamelerinden, en az üç döneme ait beyannamenin verilmiş olması halinde, bu yıla ait dönemlerden verilmiş olan beyannamelerdeki hesaplanan katma değer vergisi tutarlarının ortalaması bir yıla iblağ edilerek, artırıma esas olmak üzere yıllık hesaplanan katma değer vergisi tutarı bulunur ve bu tutar üzerinden birinci fıkrada belirtilen oranlara göre artırım tutarı hesaplanır.

b) Hiç beyanname verilmemiş ya da bir veya iki döneme ilişkin beyanname verilmiş olması halinde, ilgili yıl için gelir veya kurumlar vergisi matrah artırımında bulunulmuş olması şartıyla, artırılan matrah üzerinden % 18 oranında

katma değer vergisi artırımında bulunmak suretiyle bu maddeden yararlanır. Bu durumda olan adi ortaklık, kollektif ve adi komandit ortaklıklarda ortakların tamamının gelir veya kurumlar vergisi yönünden matrah artırımında bulunmaları şarttır.

c) İlgili takvim yılı içindeki işlemlerin tamamının istisnalar kapsamındaki teslim ve hizmetlerden oluşması veya diğer nedenlerle hesaplanan katma değer vergisi bulunmaması ile tecil-terkin uygulaması kapsamındaki teslimlerden oluşması halinde, ilgili yıl için gelir veya kurumlar vergisi matrah artırımında bulunmuş olması şartıyla artırılan matrah üzerinden % 18 oranında katma değer vergisi artırımında bulunmak suretiyle bu maddeden yararlanır. Şu kadar ki, ilgili takvim yılı içinde yukarıdaki işlemlerin yanı sıra vergiye tabi işlemlerin de mevcudiyeti nedeniyle hesaplanan vergisi çıkan mükelleflerin bu madde hükmüne göre ödemeleri gereken katma değer vergisi tutarı, yukarıda belirtildiği şekilde hesaplanacak %18 oranındaki katma değer vergisi tutarından aşağı olamaz. Bu kapsama giren mükellefler, gelir veya kurumlar vergisi için matrah artırımında bulunmamaları halinde bu madde hükmünden yararlanamaz.

(3) Vergilendirme dönemi üç aylık olan katma değer vergisi mükelleflerinin, yıllık asgari artırım tutarı, hiç beyanname vermemiş olmaları halinde ikinci fıkranın (b) bendinde belirtilen esaslar çerçevesinde, en az bir dönem için beyanname vermiş olmaları halinde ise aynı fıkranın (a) bendinde belirtilen esaslar çerçevesinde belirlenir.

(4) Katma değer vergisi mükelleflerinin, artırıma esas alınan ilgili yılın vergilendirme dönemlerinin tamamı için artırımda bulunmaları zorunludur. Şu kadar ki, mükelleflerin artırımda bulunmak istedikleri yıl içinde işe başlamaları ya da işi bırakmaları halinde, faaliyette bulunulan vergilendirme dönemleri için bu maddede belirtilen esaslar çerçevesinde artırımda bulunulur.

(5) Mükelleflerin artırımda bulunmak istedikleri yıl içindeki vergilendirme dönemlerine ilişkin olarak bu Kanunun yayımlandığı tarihten önce yapıp kesinleşen tarhiyatlar, ilgili dönem beyanı ile birlikte dikkate alınır.

(6) Artırım talebinde bulunulan yılları izleyen dönemlerde yapılacak vergi incelemelerine ilişkin olarak artırım talebinde bulunulan dönemler için, sonraki dönemlere devreden katma değer vergisi yönünden ve artırım talebinde bulunulan dönemler için ihraç kaydıyla teslimlerden veya iade hakkı doğuran işlemlerden doğan terkin ve iade işlemleri ile ilgili inceleme ve tarhiyat hakkı saklıdır. Sonraki dönemlere devreden katma değer vergisi yönünden yapılan incelemelerde artırım talebinde bulunulan dönemler için tarhiyat önerilemez.

(7) Bu madde hükmüne göre ödenen katma değer vergisi, gelir veya kurumlar vergisi matrahlarının tespitinde gider veya maliyet unsuru olarak nazara alınmaz, ödenmesi gereken katma değer vergilerinden indirilmez veya herhangi bir şekilde iade konusu yapılmaz.”

6111 sayılı Kanunun 7 nci maddesinde; KDV mükelleflerinin 2006, 2007, 2008 ve 2009 yılları için maddede belirtildiği şekilde vergi artırımında bulunmayı kabul etmeleri halinde, sadece artırımda buldukları dönemler için işletmelere yönelik vergi incelemesi ve tarhiyatı yapılmayacağı belirtilmektedir.

Matrah ve vergi artırım oranları yıllar itibariyle Tablo 16’da gösterilmektedir.

Tablo 16 : KDV Artırım Oranları

Yıl	Artırım Oranı %
2006	3
2007	2,5
2008	2
2009	1,5

Kaynak: GİB, 2011.

Mükellefler, KDV bakımından, 7 nci madde 1 inci kısımda belirtilen şekilde, “her bir vergilendirme dönemine ilişkin olarak verdikleri beyannamelerindeki hesaplanan KDV’nin yıllık toplamı üzerinden matrah artırımını yapacaktır.” KDV’de vergilendirme dönemi aydır. Buna rağmen, mükelleflerin, “artırıma esas alınan ilgili yılın vergilendirme dönemlerinin tamamı için yani 12 ay için artırımda bulunmaları zorunludur” (Ozansoy, 2011b: 45).

“Hesaplama sırasında; ihraç kayıtlı ve dahil işleme belgesi kapsamındaki tecil-terkin kapsamından yararlanan teslimlerle ilgili hesaplanan ve tecil edilen vergiler, hesaplanan vergiden düşülecektir. Mükellefin ilgili yıldaki beyanlarında istisna veya sair nedenlerle hesaplanan KDV oluşmuyorsa, ya da sadece tecil-terkinli KDV söz konusu ise, KDV artışı gelir ve kurumlar vergisi matrah artışına esas tutarlar üzerinden %18 oranıyla hesaplanacaktır. Ancak, bu durumda ayrıca yıllık gelir ya da kurumlar vergisi matrahı artırımını yapılması da şarttır. KDV artırımını yapılması, KDV incelemesi ve tarhiyatı yapılmasını engellemekle birlikte; sonraki döneme devreden KDV ve iade işlemleri nedeniyle inceleme yapılabilecektir” (Keleş, 2011; GİB, 2011).

Ödenecek verginin muhasebe kaydı;

“689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR

689 02- KANUNEN KABUL EDİLMİYEN GİDERLER

689 02 01- 6111 SAYILI KANUN MATRAH ARTIRIMI

360- ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR” (Güler, 2011)

Yıl ayrıntılı muhasebe kaydı:

----- / -----
“689-Diğer Olağanüstü Gider ve Zararlar XXX
2006 Yılı
2007 Yılı
2008 Yılı
2009 Yılı
360-Ödenecek Vergi ve Fonlar XXX
2006 Yılı KDV Matrah Artırımı

2007 Yılı KDV Matrah Artırımı
2008 Yılı KDV Matrah Artırımı
2009 Yılı KDV Matrah Artırımı

----- / -----
360- Ödenecek Vergi ve Fonlar XXX

2006 Yılı KDV Matrah Artırımı
2007 Yılı KDV Matrah Artırımı
2008 Yılı KDV Matrah Artırımı
2009 Yılı KDV Matrah Artırımı

368-Vadesi geçmiş Taksitlendirilmiş Vergi ve Fonlar XXX

2006 Yılı KDV Matrah Artırımı
2007 Yılı KDV Matrah Artırımı
2008 Yılı KDV Matrah Artırımı
2009 Yılı KDV Matrah Artırımı

(Peşin olarak ödenmemiş, bunun yerine taksitlendirilmiş ise 368 nolu hesaba aktarılır)

----- / -----
950- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler XXX

951- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Alacaklı Hesap XXX” (Hedef Müşavirlik, 2011)

3.2.1.3. Stopaj Artırımı

Kanun Maddesi (GİB, 2011) :

“Gelir (stopaj) ve kurumlar (stopaj) vergisinde artırım

MADDE 8- (1) 193 sayılı Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi uyarınca hizmet erbabına ödenen ücretlerden vergi tevkifatı yapmaya mecbur olanların, her bir vergilendirme dönemine ilişkin olarak verdikleri (ihtirazi kayıtla verilenler dahil) muhtasar beyannamelerinde yer alan ücret ödemelerine ilişkin gayrisafi tutarların yıllık toplamı üzerinden 2006 yılı için %5, 2007 yılı için %4, 2008 yılı için %3 ve 2009 yılı için %2 oranında hesaplanacak gelir vergisini, bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen ikinci ayın sonuna kadar idareye başvurarak artırımında bulunmayı kabul etmeleri halinde, bu mükellefler nezdinde söz konusu vergiyi ödemeyi kabul ettikleri yıllara ait vergilendirme dönemleri ile ilgili olarak ücret yönünden gelir (stopaj) vergisi incelemesi ve tarhiyat yapılmaz.

(2) Birinci fıkra kapsamında vergi artırımında bulunulan yıl içinde yer alan vergilendirme dönemlerine ilişkin olarak;

a) Verilmesi gereken muhtasar beyannamelerden, en az bir döneme ilişkin beyanname verilmiş olması halinde, beyan edilmiş ücret ödemelerine ilişkin gayrisafi tutar ortalaması alınmak suretiyle bir yıla iblağ edilerek, artırıma esas olmak üzere yıllık ücretler üzerinden gelir (stopaj) vergisi matrahı bulunur ve bu tutar üzerinden birinci fıkrada belirtilen oranlarda gelir vergisi hesaplanır.

b) Hiç beyanname verilmemiş olması halinde, her ay için hesaplanacak asgari gelir (stopaj) vergisine esas olmak üzere en az; 1) Bu Kanunun yayımlandığı tarihten önce ilgili yılda verilmiş olan aylık prim ve hizmet belgelerinde bildirilen ortalama işçi sayısı kadar işçi,

2) İlgili yılda aylık prim ve hizmet belgesinin hiç verilmemiş olması halinde, bu Kanunun yayımlandığı tarihe kadar verilmiş olmak şartıyla, izleyen vergilendirme dönemlerinde verilen ilk aylık prim ve hizmet belgesindeki işçi sayısı kadar işçi,

3) Bu Kanunun yayımlandığı tarihe kadar aylık prim ve hizmet belgesinin hiç verilmemiş olması halinde en az iki işçi, çalıştırıldığı kabul edilmek ve ilgili yılın son vergilendirme döneminde onaltı yaşından büyük işçiler için geçerli olan asgari ücret tutarı esas alınarak hesaplanan gelir (stopaj) vergisi matrahı üzerinden birinci fıkrada belirtilen oranlarda gelir vergisini ödemek suretiyle bu maddeden yararlanır.

(3) 193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (2), (3) (5), (11) ve (13) numaralı bentleri ile 5520 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ve 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca vergi tevkifatı yapmaya mecbur olanların, ilgili yıl içinde verdikleri (ihtirazi kayıtla verilenler dahil) muhtasar beyannamelerinde (ilgili yıl içinde verilen muhtasar beyannamelerde beyan edilen tutarlar bir yıla iblağ edilmeksizin) yer alan söz konusu ödemelerine ilişkin gayrisafi tutarların yıllık toplamı üzerinden;

a) 193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (2) ve (5) numaralı bentleri ile 5520 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan ödemeler için ayrı ayrı olmak üzere 2006 yılı için %5, 2007 yılı için %4, 2008 yılı için %3 ve 2009 yılı için %2 oranında hesaplanacak vergiyi,

b) 193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi ile 5520 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bentlerinde yer alan ödemeler için ayrı ayrı olmak üzere 2006 ila 2009 yılları için her bir yıl itibarıyla %1, 193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (11) ve (13) numaralı bentlerinde yer alan ödemeler için ayrı ayrı olmak üzere ilgili yıllarda geçerli olan tevkifat oranının %25'i oranında hesaplanan vergiyi,

bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen ikinci ayın sonuna kadar idareye başvurarak artırımda bulunmayı kabul etmeleri halinde, bu mükellefler nezdinde söz konusu vergiyi ödemeyi kabul ettikleri yıllara ait vergilendirme dönemleri ile ilgili olarak bu ödemeler yönünden gelir (stopaj) veya kurumlar (stopaj) vergisi incelemesi ve tarhiyatı yapılmaz.

(4) Üçüncü fıkra kapsamında matrah veya vergi artırımında bulunulan yıl içinde hiç muhtasar beyanname verilmemiş olması veya muhtasar beyanname verilmekle birlikte artırılması istenen ödeme türünün beyannamede bulunmaması halinde,

a) 193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (2) numaralı bendinde yer alan ödemeler nedeniyle ilgili yıllar için bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri için belirlenmiş asgari gelir vergisi matrah tutarının %50'si esas alınarak belirlenen gelir (stopaj) vergisi matrahı üzerinden %15 oranında hesaplanan vergiyi,

b) 193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (5) numaralı bendi ile 5520 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan ödemeler nedeniyle ilgili yıllar için beyana tabi geliri sadece gayrimenkul sermaye iradından oluşan gelir vergisi mükellefleri için belirlenen asgari gelir vergisi matrah tutarı esas alınarak belirlenen gelir (stopaj) veya kurumlar (stopaj) vergisi matrahı üzerinden % 15 oranında hesaplanan vergiyi,

c) 193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi ile 5520 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bentlerinde yer alan ödemeler nedeniyle ilgili yıllar için bilanço esasına göre defter tutan mükellefler için belirlenmiş asgari gelir vergisi matrah tutarı esas alınarak belirlenen gelir (stopaj) veya kurumlar (stopaj) vergisi matrahı üzerinden %3, 193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (11) numaralı bendinde yer alan ödemeler için %2, (13) numaralı bendinde yer alan ödemeler için de %5 oranında hesaplanan vergiyi,

ödemek suretiyle, bu maddeden yararlanır.

(5) Bu madde uyarınca artırımda bulunulması durumunda ayrıca gelir veya kurumlar vergisi matrah artırımında bulunulmuş olması şartı aranmaz.

(6) Gelir (stopaj) veya kurumlar (stopaj) vergisi artırımında bulunmak isteyenlerin, yıl içinde işe başlamaları ya da işi bırakmaları halinde faaliyette bulunulan vergilendirme dönemleri için (ay kesirleri tam ay olarak dikkate alınmak suretiyle) bu maddede belirtilen esaslar çerçevesinde artırımda bulunulur.

(7) Gelir (stopaj) veya kurumlar (stopaj) vergisi artırımında bulunulan yıl içinde yer alan vergilendirme dönemlerine ilişkin olarak, bu Kanunun yayımlandığı tarihten önce yapıлып kesinleşen tarhiyatlar ilgili dönem beyanı ile birlikte dikkate alınır.

(8) Bu madde hükmüne göre artırıma esas ücret tutarı ile matrahlar, gelir veya kurumlar vergisi matrahlarının tespitinde gider veya maliyet unsuru olarak dikkate alınmaz.

(9) Bu madde kapsamında artırımdan yararlanılarak hesaplanan gelir vergisine herhangi bir istisna ve indirim uygulanmaz.”

6111 sayılı Kanunun 8 inci Maddesinde yapılan düzenleme ile “193 sayılı Kanunun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (2), (3) (5), (11) ve (13) numaralı bentleri ile 5520 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ve 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca vergi tevkifatı” yapmak zorunda olanlara, ilgili yıllarda, tevkifat tutarlarını kanunda öngörülen şekilde artırmaları durumunda, artırımda bulunulan yıllar için gelir (stopaj) ve kurumlar (stopaj) vergilerine yönelik inceleme yapılmayacağı belirtilmektedir.

Aşağıdaki ödemelerle ilgili stopaj (tevkifat) artırımını yapılabilecektir (GİB, 2011):

- “ Ücret ödemeleri,
- Serbest meslek erbabına yapılan ödemeler,
- Kira ödemeleri,
- Yıllara sari inşaat ve onarım işlerine ilişkin ödemeler,
- Çiftçilere yapılan ödemeler,
- Vergiden muaf esnafa yapılan ödemeler”

3.2.1.3.1. Ücret Stopajı Artırımları

Kanunda yeralan bu düzenleme ile “özellikle kayıt ve beyan dışı ücret ödemeleri yapan işverenler, ilgili yıla ait muhtasar beyannamelerinde yer alan gayrisafı ücret ödemeleri toplamı üzerinden aşağıdaki oranlarda artış yapması durumunda, bu mükelleflere yönelik söz konusu yıllara yönelik ücret stopajı incelemesi ve tarhiyatı söz konusu olamayacaktır” (Keleş, 2011).

Tablo 17 : Ücret Stopajı Artırım Oranları

Yıl	Artırım Oranı %
2006	5
2007	4
2008	3
2009	2

Kaynak: GİB, 2011.

3.2.1.3.2. Serbest Meslek Erbabına Yapılan Ödemeler Üzerinden Stopaj Artırımı

Kanunun bu düzenlemesinden yararlanmak isteyen mükellefler “Gelir Vergisi Kanunu Madde 94/2 kapsamında vergi tevfikatı yapmak zorunda olanların, ilgili yıl içinde verdikleri muhtasar beyannamelerinde yer alan söz konusu ödemelerine ilişkin gayrisafi tutarların yıllık toplamı üzerinden” Tablo 18’de belirtilen oranlarda matrah artırımını yapar ve beyanda bulunur (Ozansoy, 2011b: 46). İlgili yılda bu kapsamda beyan yoksa, 8 inci madde 4(a) kısmında belirtildiği şekilde, “bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri için geçerli olan asgari matrah tutarlarının yarısı üzerinden %15 oranıyla artış” hesaplanır.

Tablo 18 : Serbest Meslek Erbabına Yapılan Ödemeler Üzerinden Stopaj Artırım Oranları

Yıl	Artırım Oranı %
2006	5
2007	4
2008	3
2009	2

Kaynak: GİB, 2011.

Tablo 19’ da, ilgili yıllarda beyanname verilmemişse ya da verilen beyanname de ilgili vergi yoksa, mükelleflerin her bir yıl için beyan edecekleri asgari matrah tutarları ile bu tutarlar üzerinden ödeyecekleri vergi tutarları gösterilmiştir.

Tablo 19 : Serbest Meslek Erbabına Yapılan Ödemeler Üzerinden Stopaj Asgari Matrah Tutarları

Yıl	Asgari Matrah Tutarı (TL)	Ödenecek Vergi Tutarı %15 (TL)
2006	4.775,00	716,25
2007	5.160,00	774,00
2008	5.610,00	841,50
2009	6.115,00	917,25

Kaynak: GİB, 2011.

3.2.1.3.3. Kira Ödemeleri ile İlgili Stopaj Artışı

Bu kapsamda yapılacak stopaj artışında da, ilgili yıl “muhtasar beyannamelerinde bu stopaj türünde beyan edilmiş gayrisafi tutarların toplamı üzerinden” tablo 20’de belirtilen oranlarda artış yapılacaktır (Keleş, 2011).

Tablo 20 : Kira Ödemeleri ile İlgili Stopaj Artırım Oranları

Yıl	Artırım Oranı %
2006	5
2007	4
2008	3
2009	2

Kaynak: GİB, 2011.

Kanun 8 inci maddesi 4(b) kısmına göre, “matrah artırım yapılan yıl içinde hiç muhtasar beyanname verilmemiş olması veya verilen muhtasar beyanname artırılmak istenen stopaj vergisi bulunmaması halinde, geliri sadece gayrimenkul sermaye iradından oluşan gelir vergisi mükelleflerindeki matrah artışında geçerli asgari matrah tutarının üzerinden %15 oranıyla artış hesaplanır.”

Tablo 21 ‘de, ilgili yıllarda beyanname verilmemişse ya da verilen de ilgili vergi yoksa, mükelleflerin her bir yıl için beyan edecekleri asgari matrah tutarları ile bu tutarlar üzerinden ödeyecekleri vergi tutarları gösterilmiştir.

Tablo 21 : Kira Ödemeleri Üzerinden Stopaj Asgari Matrah Tutarları

Yıl	Asgari Matrah Tutarı (TL)	Ödenecek Vergi Tutarı %15 (TL)
2006	1.910,00	286,50
2007	2.064,00	309,60
2008	2.244,00	336,60
2009	2.446,00	366,90

Kaynak: GİB, 2011.

3.2.1.3.4. Yıllara Sari İnşaat ve Onarım İşlerine İlişkin Ödemeler ile İlgili Stopaj Artışı

İnşaat taahhüt sektöründe yer alan yabancı veya Türk işletmelerine yapılacak ödemelerde; ilgili yıl “muhtasar beyannamelerinde bu stopaj türünde beyan edilmiş gayrisafi tutarların toplamı üzerinden” Tablo 22’de belirtilen oranlarda artış yapılacaktır (Keleş, 2011).

İlgili yılda bu kapsamda beyan yoksa, Kanunda belirtildiği şekilde, “bilanço esasına göre defter tutan gelir vergisi mükellefleri için geçerli olan asgari matrah tutarları üzerinden %3 oranıyla artış” hesaplanır.

Tablo 22 : Yıllara Sari İnşaat Taahhüt İşleri Yapanlara Ödemelerle İlgili Artırım Oranları

Yıl	Artırım Oranı %
2006	1
2007	1
2008	1
2009	1

Kaynak: GİB, 2011.

Tablo 23 ‘de, ilgili yıllarda beyanname verilmemişse ya da verilen de ilgili vergi yoksa, mükelleflerin her bir yıl için beyan edecekleri asgari matrah tutarları ile bu tutarlar üzerinden ödeyecekleri vergi tutarları gösterilmiştir.

Tablo 23 : Yıllara Sari İnşaat Taahhüt İşleri Yapanlara Ödemelerle İlgili Stopaj Asgari Matrah Tutarları

Yıl	Asgari Matrah Tutarı (TL)	Ödenecek Vergi Tutarı %3 (TL)
2006	9.550,00	286,50
2007	10.320,00	309,60
2008	11.220,00	336,60
2009	12.230,00	366,90

Kaynak: GİB,2011.

3.2.1.3.5. Çiftçilere Yapılan Ödemeler ile İlgili Stopaj Artışı

Kanunun bu düzenlemesine göre; “193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 1 inci fıkrasının 11 numaralı bendinde yer alan zirai mahsul alımları için yapılan ödemelerde, ilgili yıllarda uygulanan tevfiyat oranının %25’i oranında hesaplanan verginin artırımı halinde” yasadan yararlanılacaktır (GİB, 2011). Tablo 23’de GVK ‘nun 11. bendinde yer alan çeşitli ödemelere ilişkin stopaj artırım oranları gösterilmektedir.

Tablo 24 : Çiftçilere Yapılan Ödemeler Üzerinden Stopaj Artırım Oranları

Yıl	GVK-M.94/11-a-i (%)	GVK-M.94/11-a-i /b-i/c-I (%)	GVK-M.94/11-b-ii/c-ii (%)
2006	0,25	0,50	1
2007	0,25	0,50	1
2008	0,25	0,50	1
2009	0,25	0,50	1

Kaynak: Ozansoy, 2011b: 48.

Kanuna göre, “matrah artırımı yapılan yıl içinde muhtasar beyanname verilmemiş yada verilen de, artırılmak istenen stopaj vergisi bulunmaması halinde vergi artırımı, bilanço esasına göre defter tutan mükellefler için belirlenen gelir vergisi asgari matrah artırım tutarı üzerinden, GVK’nun 94. maddesinin 1 inci fıkrasının 11 numaralı bendinde yer alan zirai ürün alımları için yapılan ödemeler için %2 oranında hesaplanmak suretiyle” gerçekleştirilecektir. Aşağıdaki tabloda, mükelleflerin her bir yıl için beyan edecekleri asgari matrah tutarları ile bu tutarlar üzerinden ödeyecekleri vergi tutarları gösterilmiştir.

Tablo 25 : Çiftçilere Yapılan Ödemelerle İlgili Stopaj Asgari Matrah Tutarları

Yıl	Asgari Matrah Tutarı (TL)	Ödenecek Vergi Tutarı %2 (TL)
2006	9.550,00	191,00
2007	10.320,00	206,40
2008	11.220,00	224,40
2009	12.230,00	244,60

Kaynak: GİB, 2011.

3.2.1.3.6. Vergiden Muaf Esnafa Yapılan Ödemeler ile İlgili Stopaj Artışı

Kanunun bu düzenlemesinden yararlanmak isteyen mükelleflerin, “193 sayılı GVK ‘nun birinci fıkrasının 13 numaralı bendinde yer alan esnaf muafliğından yararlananlara mal ve hizmet alımları için yaptıkları ödemelerde, ilgili yıllarda uygulanan tevfiyat oranının %25’i oranında hesaplanan vergiyi artırmaları” gerekmektedir (GİB, 2011). Tablo 26 ‘da GVK ‘nun 13. bendinde yer alan çeşitli ödemelere ilişkin stopaj artırım oranları gösterilmektedir.

Tablo 26 : Vergiden Muaf Esnafa Yapılan Ödemeler ile İlgili Stopaj Artırım Oranları

Yıl	GVK-M.94/13-a,b (%)	GVK-M.94/13-c (%)	GVK-M.94/13-d (%)
2006	0,50	1,25	2,5
2007	0,50	1,25	2,5
2008	0,50	1,25	2,5
2009	0,50	1,25	2,5

Kaynak: Ozansoy, 2011b: 48.

Kanuna göre, “matrah artırımı yapılan yıl içinde muhtasar beyanname verilmemiş yada verilen de, artırılmak istenen stopaj vergisi bulunmaması halinde vergi artırımı, bilanço esasına göre defter tutan mükellefler için belirlenen gelir vergisi asgari matrah artırım tutarı üzerinden, GVK’nun 94. maddesinin 1 inci fıkrasının 13 numaralı bendinde yer alan esnaf muaflığından yararlananlara yapılan ödemeler için %5 oranında hesaplanmak suretiyle” gerçekleştirilecektir. Aşağıdaki tabloda, mükelleflerin her bir yıl için beyan edecekleri asgari matrah tutarları ile bu tutarlar üzerinden ödeyecekleri vergi tutarları gösterilmiştir.

Tablo 27 : Vergiden Muaf Esnafa Yapılan Ödemelerle İlgili Stopaj Asgari Matrah Tutarları

Yıl	Asgari Matrah Tutarı (TL)	Ödenecek Vergi Tutarı %5 (TL)
2006	9.550,00	477,50
2007	10.320,00	516,00
2008	11.220,00	561,00
2009	12.230,00	611,50

Kaynak: GİB, 2011.

Ödenecek verginin muhasebe kaydı ise aşağıda belirtilen şekilde yapılacaktır:

“689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR

689 02- KANUNEN KABUL EDİLMEYEN GİDERLER

689 02 01- 6111 SAYILI KANUN MATRAH ARTIRIMI

360- ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR” (Güler, 2011)

Yıl ayrıntılı muhasebe kaydı;

“689-Diğer Olağanüstü Gider ve Zararlar XXX

2006 Yılı

2007 Yılı

2008 Yılı

2009 Yılı

360-Ödenecek Vergi ve Fonlar XXX

2006 Yılı Stopaj Matrah Artırımı

2007 Yılı Stopaj Matrah Artırımı

2008 Yılı Stopaj Matrah Artırımı

2009 Yılı Stopaj Matrah Artırımı

----- / -----
360- Ödenecek Vergi ve Fonlar XXX

2006 Yılı Stopaj Matrah Artırımı

2007 Yılı Stopaj Matrah Artırımı

2008 Yılı Stopaj Matrah Artırımı

2009 Yılı Stopaj Matrah Artırımı

368-Vadesi geçmiş Taksitlendirilmiş Vergi ve Fonlar XXX

2006 Yılı Stopaj Matrah Artırımı
2007 Yılı Stopaj Matrah Artırımı
2008 Yılı Stopaj Matrah Artırımı
2009 Yılı Stopaj Matrah Artırımı
(Peşin olarak ödenmemiş, bunun yerine taksitlendirilmiş ise 368 nolu hesaba aktarılır)

----- / -----
950- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler XXX
951- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Alacaklı Hesap XXX “ (Hedef Müşavirlik, 2011)

3.2.2. Stok Beyanı ve Bilanço Düzeltmesine İlişkin Hükümler

Bu başlık altında, çalışmada 2 alt başlık yer almaktadır. Bunlar:

- İşletmede mevcut olduğu halde kayıtlarda yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaş
- Kayıtlarda yer aldığı halde işletmede bulunmayan emtia, kasa mevcudu ve ortaklardan alacaklar

3.2.2.1. İşletmede Mevcut Olduğu Kalde Kayıtlarda Yer Almayan Emtia, Makine, Teçhizat ve Demirbaş

Kanun Maddesi (GİB, 2011):

“İşletmede mevcut olduğu halde kayıtlarda yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşlar

Madde 10- (1) Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri (adi, kollektif ve adi komandit şirketler dahil), işletmelerinde mevcut olduğu halde kayıtlarında yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşları kendilerince veya bağlı oldukları meslek kuruluşunca tespit edilecek rayiç bedel ile bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen üçüncü ayın sonuna kadar bir envanter listesi ile vergi dairelerine bildirmek suretiyle defterlerine kaydedebilirler. Bildirime dahil edilen kıymetler için amortisman ayrılmaz.

(2) Bilanço esasına göre defter tutan mükellefler, birinci fıkra hükümleri uyarınca aktiflerine kaydettikleri emtia için ayrı, makine, teçhizat ve demirbaşlar için ayrı olmak üzere özel karşılık hesabı açarlar. Emtia için ayrılan karşılık, ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilmesi halinde sermayenin unsuru sayılır ve vergilendirilmez. Makine, teçhizat ve demirbaşlar envantere kaydedilir ve ayrılan karşılık birikmiş amortisman addolunur. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ise söz konusu emtiayı defterlerinin gider kısmına satın alınan mal olarak kaydederler.

(3) Birinci fıkra uyarınca beyan edilen; genel orana tabi makine, teçhizat, demirbaş ve emtiaların bedeli üzerinden % 10 oranı, indirimli orana tabi diğer makine, teçhizat, demirbaş ve emtiaların bedeli üzerinden tabi olduğu oranların yarısı esas alınarak katma değer vergisi hesaplanır ve ayrı bir beyanname ile sorumlu sıfatıyla beyan edilerek, beyanname verme süresi içinde ödenir. Makine, teçhizat ve demirbaşlar üzerinden ödenen bu vergi hesaplanan katma değer vergisinden indirilemez. Emtia üzerinden ödenen vergi genel esaslara göre

indirilir. Bu emtia, makine, teçhizat ve demirbaşlar için 3065 sayılı Kanununun 9 uncu maddesinin (2) numaralı fıkrası hükmü uygulanmaz. (4) Bu madde kapsamında bildirilen kıymetlerin satılması halinde satış bedeli, bunların deftere kaydedilen değerinden düşük olamaz.

(5) Özel tüketim vergisi konusuna giren malları bu madde kapsamında beyan eden ve alış belgelerini ibraz edemeyen mükelleflerin bu malların beyan tarihindeki miktarı ve emsal bedeli üzerinden geçerli olan özel tüketim vergisini bu maddenin (3) numaralı fıkrasında belirtilen beyanname verme süresi içinde ayrı bir beyanname ile beyan ederek aynı süre içinde ödemeleri halinde bu mallar bakımından 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununun 4 üncü maddesinin (3) numaralı fıkrası hükmü uygulanmaz. Bu şekilde beyan edilerek ödenen özel tüketim vergisi için vergi cezası kesilmez.

(6) Bu madde hükmünün uygulanmasına ilişkin olarak geçmişe yönelik vergi cezası uygulanmaz.”

6111 sayılı Kanununun 10 uncu maddesi hükmü ile “gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine (adi, kollektif ve adi komandit şirketler dahil) işletmelerinde mevcut olduğu halde kayıtlarında yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşları” kayıtlarına geçirmek yoluyla, yasal kayıtlarını gerçek durumla aynı hale getirmelerine olanak sağlanmıştır (Gökmen ve Kartaloğlu, 2011).

3.2.2.1.1. Stok (Emtia) Giriş

Bu düzenlemenin amacı, işletmede gerçekte bulunduğu halde, kayıt altında olmayan stokların girişinin yapılması ve kayıt altına alınmasıdır.

Kanunun ilgili maddesinin gerekçesinde bulunan açıklamaya göre, kanunun bu maddesi ile, kayıt dışının kontrol altına alınmasına yönelik, belgesiz malların kaydının yapılması ve bu mallara ilişkin KDV'nin hesaplanması ve beyan edilmesi sağlanmış olmaktadır. Bildirim konusu mal;

- “Alım satım işletmelerinde satışa hazır malları,
- İmalatçı işletmelerde ise hammadde, malzeme, yarı mamul ve mamul malları” ifade etmektedir (Kartal, 2011: 75).

Kanunun 10 uncu maddesinin 1 inci kısmında, mükelleflerin “işletmelerinde mevcut olduğu halde kayıtlarda yer almayan bu kıymetleri, rayiç değerleri üzerinden bir envanter listesi düzenleyerek vergi dairelerine bildirmeleri ve defterlerine kaydetmeleri” gerektiği ifade edilmektedir. Rayiç değer mükelleflerce veya ilgili meslek kuruluşunca belirlenebilecektir. Vergi dairesine bildirimde, cins, miktar ve değer bilgileri yeralacaktır. Kanun kapsamında, “teslimleri genel orana (%18) tabi malın beyan edilen tutarı üzerinden %10 oranıyla KDV hesaplanacak ve sorumlu sıfatıyla beyan edilerek

belirli tarihe kadar ödenecektir. Teslimleri indirimli orana tabi olan kıymetlerde ise tabi olduğu oranın yarısı dikkate alınacaktır.” 10 uncu maddenin 3 üncü kısmına göre stoklara ait hesaplanan KDV genel esaslar çerçevesinde indirim konusu olabilir.

10 uncu maddenin 2 nci kısmında, aktife kaydedilen emtia için, pasifte özel karşılık hesabı açılacağı belirtilmektedir. Sermaye yedekleri arasında görülen karşılık, ayrıca, “ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiyesi halinde sermayenin unsuru sayılarak vergilendirilmeyecektir.”

İlgili maddenin 5 inci kısmında ise, özel tüketim vergisi kapsamında ki beyanlar için düzenleme yeralmaktadır. Buna göre, “Özel tüketim vergisi konusuna giren malları bu madde kapsamında beyan eden ve alış belgelerini ibraz edemeyen mükelleflerin bu malların beyan tarihindeki miktarı ve emsal bedeli üzerinden geçerli olan özel tüketim vergisini ödemeleri halinde” geçmişe yönelik ceza uygulanmayacaktır.

Bu düzenlemeye ilişkin muhasebe kaydı ise aşağıda belirtilmektedir:

_____/_____
“153- TİCARİ MALLAR (X)
150- İLK MADDE VE MALZEME HESABI
525- KAYDA ALINAN EMTİA ÖZEL KARŞILIK HESABI. (X)
525 01- 6111 SAYILI KANUN 10.MADDESİ
191- İNDİRİLECEK KDV (XX)
360- ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR (XX)
360 01- SORUMLU SIFATI İLE ÖDENECEK KDV” (Güler, 2011)
_____/_____

3.2.2.1.2. Demirbaş Giriş

Bu düzenlemenin amacı, işletmede gerçekte bulunduğu halde, kayıt altında olmayan demirbaşların girişinin yapılması ve kayıt altına alınmasıdır.

Kanun’un 10 uncu maddesinin 1 inci kısmında, mükelleflerin “işletmelerinde mevcut olduğu halde kayıtlarda yer almayan demirbaşları, rayiç değerleri üzerinden bir envanter listesi düzenleyerek vergi dairelerine bildirmeleri ve defterlerine kaydetmeleri” gerektiği belirtilmektedir. Emtia da olduğu gibi, rayiç değer mükelleflerce veya ilgili meslek kuruluşunca belirlenebilecek ve vergi dairesine bildirimde; cins, miktar ve değer bilgileri yeralacaktır. Kanun kapsamında, “beyan edilen tutar üzerinden %10 oranıyla

KDV hesaplanacak ve sorumlu sıfatıyla beyan edilerek belirli tarihe kadar ödenecektir. İndirimli orana tabi olan kıymetlerde ise tabi olduğu oranın yarısı dikkate alınacaktır. Makine, teçhizat ve demirbaşlar üzerinden ödenen KDV indirim konusu da olamayacaktır. “

10 uncu maddenin 2 nci kısmında da belirtildiği gibi, “bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerin, beyan ederek aktiflerine kaydettikleri makine, teçhizat ve demirbaşlar için özel karşılık hesabı açmaları gerekmektedir. Makine, teçhizat ve demirbaşlar envantere kaydedilecek ve ayrılan karşılık birikmiş amortisman sayılacaktır” (Ozansoy, 2011a: 69).

10 uncu madde 4 üncü kısımda ise, “bu madde kapsamında bildirilen kıymetlerin satılması halinde satış bedelinin, bunların deftere kaydedilen değerinden düşük” olamayacağı ifadesi yer almaktadır. Bunun olması durumunda, aradaki fark matraha eklenecektir (Keleş, 2011). Maddenin 6 ncı kısmı uyarınca, bu düzenlemeden dolayı geçmişe yönelik ceza da uygulanamayacaktır.

Muhasebe kaydı ise aşağıda belirtilmektedir:

“A) _____ / _____

253- TESİS MAKİNE VE CİHAZLAR (X)

526-DEMİRBAŞ MAKİNE VE TEÇHİZAT ÖZEL KARŞILIK HESABI (X)

526 01- 6111 SAYILI KANUN 10. MADDESİ

689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR (XX)

689 01- KANUNEN KABUL EDİLEN GİDERLER

360- ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR (XX)

360 01- SORUMLU SIFATI İLE ÖDENECEK KDV

Açıklama: 1-) Aktife kaydedilen makine, teçhizat ve demirbaşlar ayrıca envantere kaydedilecek ve ayrılan karşılık birikmiş amortisman olarak kabul edilecektir.

2-) Bu kıymetler için amortisman ayrılmayacaktır.

3-) İş bu kıymetin satılması halinde kayıtlara intikal ettirilecek satış bedeli, 253 hesaba kaydedilen değerden aşağı olamayacaktır.

_____ / _____

B) _____ / _____

526-DEMİRBAŞ MAKİNE VE TEÇHİZAT ÖZEL KARŞILIK HESABI (X)

526 01- 6111 SAYILI KANUN 10. MADDESİ

257- BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (X)

Açıklama: Mükellef kayda aldığı bu iktisadi kıymeti 31.12.2011 tarihine kadar satarsa satış tarihinden önce, satmadığı takdirde ise 31.12.2011 tarihinde iş bu kaydı yapacaktır.” (Güler, 2011)

3.2.2.2. Kayıtlarda Yer aldığı Halde İşletmede Bulunmayan Emtia, Kasa Mevcudu ve Ortaklardan Alacaklar

Kanun Maddesi (GİB, 2011) :

“Kayıtlarda yer aldığı halde işletmede bulunmayan emtia, kasa mevcudu ve ortaklardan alacaklar

MADDE 11- (1) Kayıtlarda yer aldığı halde işletmede bulunmayan mallar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır.

a) Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri (adi, kolektif ve adi komandit şirketler dahil), kayıtlarında yer aldığı halde işletmelerinde mevcut olmayan emtialarını, bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen üçüncü ayın sonuna kadar, aynı nev’iden emtialara ilişkin cari yıl kayıtlarına göre tespit edilen gayrisafi kar oranını dikkate alarak fatura düzenlemek ve her türlü vergisel yükümlülüklerini yerine getirmek suretiyle kayıt ve beyanlarına intikal ettirebilirler. Gayrisafi kar oranının cari yıl kayıtlarına göre tespit edilemediği hallerde, mükellefin bağlı olduğu meslek odalarının belirleyeceği oranlar esas alınır.

b) Bu fıkra hükmünün uygulanmasına ilişkin olarak geçmişe yönelik vergi cezası ve gecikme faizi uygulanmaz.

(2) Kayıtlarda yer aldığı halde işletmede bulunmayan kasa mevcudu ve ortaklardan alacaklar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır.

a) Bilanço esasına göre defter tutan kurumlar vergisi mükellefleri, 31/12/2010 tarihi itibarıyla düzenleyecekleri bilançolarında görülmekle birlikte işletmelerinde bulunmayan kasa mevcutları ve işletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) ortaklarından alacaklı bulunduğu tutarlar ile ortaklara borçlu bulunduğu tutarlar arasındaki net alacak tutarlarını bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen üçüncü ayın sonuna kadar vergi dairelerine beyan etmek suretiyle kayıtlarını düzeltebilirler.

b) (a) bendi kapsamında beyan edilen tutarlar üzerinden %3 oranında hesaplanan vergi, beyanname verme süresi içinde ödenir.

c) Bu fıkra kapsamında ödenen vergiler, gelir veya kurumlar vergisinden mahsup edilmez, beyan edilen tutarlar ve ödenen vergiler, kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilmez. Bu fıkra uyarınca beyan edilen tutarlar nedeniyle ilave bir tarhiyat yapılmaz. (3) Maliye Bakanlığı, bu maddenin uygulanması ile ilgili olarak yılı içerisinde ödenmesi gereken vergilerin ödeme sürelerinde değişiklik yapmaya, 213 sayılı Kanun hükümlerine göre bildirimde bulunma zorunluluğu getirmeye ve uygulamaya ilişkin diğer usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.”

3.2.2.2.1. Stok (Emtia) Çıkış

6111 sayılı Kanunun 11 inci maddesi uyarınca, mükellefler, “kayıtlarında yer aldığı halde işletmelerinde fiili olarak bulunmayan emtialarını, aynı cinsten emtialara

ilişkin cari yıl kayıtlarına göre tespit edilen gayrisafî kar oranını dikkate alarak, fatura düzenleyerek ve her türlü vergisel yükümlülüklerini yerine getirerek” kayıtlarına geçirebileceklerdir. Kar oranının belirlenemediği durumlarda ise, mükellefin bağlı bulunduğu meslek odalarının tespit edeceği oranlar uygulanır.

Bu kapsamda; “fatura düzenlemeye bağlı olarak gelir kaydı ve KDV ile varsa diğer vergiler hesaplanacaktır. 6111 sayılı Kanun’un 11 inci maddesi kapsamında düzenlenecek faturalarda, muhtelif alıcılar (6111 Sayılı Kanun’un 11/1. maddesi çerçevesinde düzenlenmiştir) ibaresinin yazılması yeterlidir” (Özkaya, 2011: 99).

11 inci maddenin 1(b) kısmına göre; bu düzenlemeden dolayı geçmişe dönük ceza uygulanmayacaktır.

Muhasebe kaydı ise aşağıda belirtildiği şekilde oluşturulacaktır:

“100-KASA

101- ALINAN ÇEKLER

102- BANKALAR

120- ALICILAR

121- ALACAK SENETLERİ

VEYA

689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR (X+XX)

689 02 KANUNEN KABUL EDİLMİYEN GİDERLER

600- YURTİÇİ SATIŞLAR (X)

600 01- 6111 SAYILI KANUN 11/1.MADDESİ

391- HESAPLANAN KDV (XX)

Açıklama: 1-) 600 ve 391 Hesaplara kayıt yapıldıktan sonra bu hesapların karşılığı olan borçlu hesapların gerçeğe uygun olarak tespit edilmesi gerekmektedir. Bu hesaplar Kasa, Banka, Alacak Senedi, Çek ve benzeri değerler olabilir. Ancak, aktif hesaplarda meydana gelen artışın tespit edilememesi durumunda 689 Hesaba K.Kabul Edilmeyen Gider olarak kayıt yapılacaktır. “(Güler, 2011)

3.2.2.2.2. Kasa Düzeltme

Kurumlar vergisi mükellefleri, 6111 sayılı Kanununun 11 inci maddesine göre; “kayıtlarda yer aldığı halde işletmede fiilen bulunmayan kasa mevcutlarını beyan etmek suretiyle kayıtlarını düzeltebileceklerdir.” Düzeltme işlemi kasada bulunmayan tutarın kasa hesabından çıkarılmasıdır. Karşılığında bir hesabın bulunması gerektiğinden, paranın kullanım yerinin tespit edilmesi gerekir, fakat fiiliyatta bu mümkün

görünmediğinden, “689 Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar” hesabına borç kaydı yapılarak, “100- Kasa” hesabı fiili duruma uygun duruma getirilir. Borç kaydedilen bu tutar, kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilmelidir (Gökmen ve Kartaloğlu, 2011: 351).

31.12.2010 bilançosunda daha yüksek bir tutar bulursa da, beyan tutarı, beyan tarihinde kayıtlarda bulunan tutar ile sınırlıdır. Örnek olarak; 31.12.2010 tarihinde kasa da 200.000 TL görünmesine karşın; beyan tarihinde 05.04.2011 örneğin 120.000 TL görünüyorsa, 120.000 TL beyanda dikkate alınacaktır (Keleş, 2011).

11 inci madde 2(b) kısmı uyarınca, “beyan edilecek tutar üzerinden %3 oranında vergi hesaplanacak ve hesaplanan vergi beyanname verme süresi içerisinde” yani 31.05.2011 tarihine kadar ödenecektir. 2(c) ye göre de, “ödenen vergiler, gelir ve kurumlar vergisinden mahsup edilemeyecek ve beyan edilen tutarlar ile ödenen vergiler, kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınamayacaktır.”

Muhasebe kaydı;

A) _____ / _____

689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR

689 02- KANUNEN KABUL EDİLMİYEN GİDERLER

689 02 01- 6111 SAYILI KANUN 11/2.MADDESİ

100- KASA

Açıklama: İşletmede bulunmayan kasa mevcudunun kasa hesabından düşülmesi

B) _____ / _____

689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR

689 02- KANUNEN KABUL EDİLMİYEN GİDERLER

689 02 01- 6111 SAYILI KANUN 11/2.MADDESİ

360- ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR

Açıklama: İşletmede bulunmayan kasa mevcudu için hesaplanan vergi” (Güler, 2011)

_____ / _____

3.2.2.2.3. Ortaklardan Alacak (Net) Düzeltme

6111 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin 2(a) kısmı hükmü uyarınca, “bilanço esasına göre defter tutan kurumlar vergisi mükellefi” işletmeler, “işletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) ortaklarından alacaklı bulunduğu tutarlar ile ortaklara borçlu bulunduğu tutarlar arasındaki net alacak tutarlarını beyan etmek suretiyle kayıtlarını düzeltebilirler.”

İlgili kısımda belirtilen net alacak tutarlarının belirlenmesinde, “tek düzen hesap planında yer alan 131-Ortaklardan Alacaklar ve 231-Ortaklardan Alacaklar toplamından 331-Ortaklara Borçlar ve 431- Ortaklara Borçlar toplamının çıkarılması sonucunda kalan net tutar dikkate alınacaktır” (Ceylan, 2011). Burada önemli olan konu; bu hesaplardaki görülen tutarların “işletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemlerden” kaynaklı, yani “ödünç verme ve benzeri nedenlerden” kaynaklı net alacak olmasıdır. Düzeltme yapılacak olan net alacak tutarı, diğer bir ifade ile; ortağın ödünç verme ve benzeri nedenlerle ortaya çıkmış, işletmeye olan borcunun işletmeden olan alacağından fazla olan kısmıdır (Ertaş, 2011: 27).

Esas faaliyet konusunun tanımı önemli olmaktadır. 6111 sayılı Kanunda yer alan bu kısım, 26.12.1992 tarihinde yayımlanan “1 Sıra No’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’nde” bulunan 131.Ortaklardan Alacaklar hesabına ait açıklama ile benzerdir. Bu hesabın içinde bulunduğu 13. Diğer Alacaklar grubu belirtilen uygulama genel tebliğinde:

“Bu hesap grubu; herhangi bir ticari nedene dayanmadan meydana gelmiş ve en çok bir yıl içinde tahsil edilmesi düşünülen senetli, senetsiz alacaklar ile bu gruba ait şüpheli alacak ve şüpheli alacak karşılığının izlenmesini sağlar.” olarak ifade edilmektedir. Bunu gözönüne alarak, kiralama ya da bir iktisadi kıymet satışı sonucu oluşan, gerçek ticari işlemler kaynaklı alacaklar bu kapsamda olmayacaktır (Keleş, 2011).

11 inci madde 2(b) kısmında belirtildiği şekilde, kayıtlarında yer almakla birlikte, gerçekte olmayan ortaklardan alacaklar tutarlarına yönelik düzeltme için beyanda bulunan mükellefler, beyan ettikleri tutar üzerinden %3 oranında vergi hesaplayacak ve hesaplanan vergiyi kanunda belirtilen beyanname verme süresi içinde

ödeyeceklerdir. Beyanla birlikte mükellefler kayıtlarında gerekli düzeltmeleri yapacaklardır.

İşleme ait muhasebe kaydı ise aşağıda belirtilmektedir:

“A) _____ / _____

689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR

689 02- KANUNEN KABUL EDİLMEYEN GİDERLER

689 02 01- 6111 SAYILI KANUN 11/2.MADDESİ

131- ORTAKLARDAN ALACAKLAR

231- ORTAKLARDAN ALACAKLAR

Açıklama: İşletmede bulunmayan ortaklardan alacakların düşülmesi

B) _____ / _____

689- DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARAR

689 02- KANUNEN KABUL EDİLMEYEN GİDERLER

689 02 01- 6111 SAYILI KANUN 11/2.MADDESİ

360- ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR

Açıklama: İşletmede bulunmayan ortaklardan alacaklar için hesaplanan vergi”

(Güler, 2011)

_____ / _____

3.3. ARAŞTIRMA ve YÖNTEMİ

Araştırmada, yeniden yapılandırma yasaının, önceki kısımlarda bahsedilen maddelerinin finansal tablolara olan etkisinin, finansal oranlar yardımıyla belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak; 2009, 2010 ve 2011 yıllarına ait mali ve tanımlayıcı verileri tam olarak elde edilen toplam 631 firmanın verileri çalışma da kullanılmıştır.

Analizde seçili oranlar bazında, ilk önce yasadan yararlanmayan firmalarda; 2010 ve 2011 yılı verileri arasında fark olup olmadığı araştırılmış, sonrasında yasadan yararlananlar arasında yine aynı dönemlerde anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Son olarak da yasadan yararlanmayan ve yasadan yararlanan firmaların 2011 yılı verileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır.

İstatiksel test seçiminde örneklem büyüklükleri, değişken sayısı ve değişkenlerin bağımsız / bağımlı olup olmadıkları esas alınmıştır, örneklem büyüklüğü $n \geq 30$ olan durumlarda; ilk iki durum için istatistiksel test olarak bağımlı örneklem için t-testi

kullanılmış, sonuncusu için ise bağımsız iki ortalama için z- testi kullanılmıştır. Önem derecesi $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.

Örnekleme büyüklüğü $n<30$ olması durumunda ise; ilk iki durum için istatistiksel test olarak bağımlı değişkenler için kullanılan wilcoxon testi uygulanmış, sonuncusu için ise mann-whitney U testi kullanılmıştır. Önem derecesi $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.

Sıfır ve alternatif hipotezler her üç durum için aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

1. Durum

H0: $\mu_1-\mu_2=0$ Yasadan yararlanmayan firmaların 2010 ve 2011 yılı seçili oranlarında fark yoktur.

Ha: $\mu_1-\mu_2\neq 0$ Yasadan yararlanmayan firmaların 2010 ve 2011 yılı seçili oranlarında fark vardır.

2. Durum

H0: $\mu_1-\mu_2=0$ Yasadan yararlanan firmaların 2010 ve 2011 yılı seçili oranlarında fark yoktur.

Ha: $\mu_1-\mu_2\neq 0$ Yasadan yararlanan firmaların 2010 ve 2011 yılı seçili oranlarında fark vardır.

3. Durum

H0: $\mu_1-\mu_2=0$ Yasadan yararlanmayan ve yararlanan firmaların 2011 yılı seçili oranlarında fark yoktur.

Ha: $\mu_1-\mu_2\neq 0$ Yasadan yararlanmayan ve yararlanan firmaların 2011 yılı seçili oranlarında fark vardır.

Yasadan yararlanan firmaları tespit etmek için firma yetkililerine yasadan yararlanıp yararlanmadıkları, yararlandılar ise aşağıda belirtilen hangi düzenlemesinden yararlandıkları sorulmuştur.

- Kurumlar vergisi matrah arttırımı
- KDV matrah arttırımı
- Stopaj arttırımı
- Kasa düzeltme
- Ortaklardan net alacak düzeltme
- Emtia (stok) çıkış
- Emtia (stok) giriş

- Makine / Demirbaş çıkış
- Makine / Demirbaş giriş

Yeniden yapılandırma kanunu kapsamında makine / demirbaş çıkış düzenlemesi yer almamaktadır. Ancak çalışmamızda anket soruları arasına, çapraz kontrol yapmak amacıyla özellikle konulmuştur.

3.3.1. Sektörlerin Belirlenmesi

T. C . Merkez Bankası'nın sektör bilançoları çalışmasında da baz aldığı NACE revizyon 2 sınıflandırmasına göre firmalar aşağıdaki belirtilen sektörlerde değerlendirilmiştir.

NACE, “Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflaması”dır. NACE , “Nomenclature statistique des activites economiques dans la Communaute europeenne” in kısaltmasıdır. Çalışmada da bu sınıflama temel alınmıştır.

- A “Tarım, Orman ve Balıkçılık
- B Madencilik ve Taş Ocakçılığı
- C İmalat
- D Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım
- E Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri
- F İnşaat
- G Toptan ve Perakende Ticaret; Motorlu Kara Taşıtlarının ve Motorsikletlerin Onarımı
- I Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri
- J Bilgi ve İletişim
- K Finans ve Sigorta Faaliyetleri
- M Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler
- N İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri
- P Eğitim
- Q İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri
- R Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor
- S Diğer Hizmet Faaliyetleri”

3.3.2. İşletmelerin Sınıflandırılması

Çalışmada 2009-2010 ve 2011 yılları değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İşletmelerin sınıflandırılmasında ise, 2011 yılı mali verileri ve çalışan sayıları dikkate alınmıştır. 2011 yılında geçerli olan, 19.10.2005 tarihli ve 2005/9617 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı,

Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmeliğe göre Kobi tanımı aşağıda yer almaktadır.

Küçük işletme: 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 5 milyon TL'yi aşmayan işletmelerdir.

Orta büyüklükteki işletme: 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon TL 'yi aşmayan işletmelerdir.

Yukarıda ki kriterlerin hiçbirini sağlamayan işletmeler büyük işletme olarak değerlendirilmektedir. Kobi tanımı 4 Kasım 2012 tarihli ve 28457 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan yeni yönetmelikte değiştirilmiştir. Yeni yönetmelikte küçük işletme için geçerli olan 5 milyon kriteri 8 milyon TL'ye, orta büyüklükte işletmede 25 milyon olan ise 40 milyon TL'ye yükseltilmiştir.

3.3.3. İlgili Literatür ve Finansal Oranların Seçimi

Finansal oranların kullanımı ile ilgili sürekli gündemde olan soru, eldeki finansal verilerden hangi oranların yüzlercesi arasından kolaylıkla hesaplanabileceği ile amaca yönelik bilgi edinmek için analiz edileceğidir (Chen ve Shimerda, 1981: 51).

Finansal oranların istatistiksel özelliklerine ilişkin çalışmalarda kullanılan ortak oranlar tespit etmek oldukça zor bir işlemdir.

Finansal rasyoların seçimini bir teoriye göre yapmak, istenen bir olgudur. Fakat hangi modellemede hangi değişkenlerin/oranların kullanılacağını açıklayan genel bir teori yoktur (Doogar vd., 1990: 24). Kesin olarak bilinense, her çalışmanın bağımsız hareket ederek, çalışmada kullanılan oran kümelerini belirlemiş olmasıdır (Kargın, 2010: 74).

Çalışmalarda kullanılan finansal oranların adedi de değişkenlik göstermektedir. İçerli ve Akkaya (2006) sadece 10 adet oran kullanırken, Kalaycı ve Karataş (2005) 17 adet oran kullanmayı, Aşikoğlu ve Ögel (2006) 20 adet oran kullanımını ve Müslümov ve Karataş (2001) son olarak çalışmalarında 21 adet oran kullanmayı tercih etmişlerdir. Gombola ve Ketz (1983) ise, çok sayıda oran kullanımının, bir istatistiksel çalışma için çok da doğru olmadığını, gereksiz hantallık oluşturacağını ifade etmektedir. Laurent (1979) ise çalışmasında oran analizleri, etkinlikleri ve etkinliklerinin artırılması üzerinde durmuş, bu amaçla 45 adet oran kullanmıştır. Buna karşın; sadece 10 adetlik bir alt grubun %82 oranda, 45 adetlik büyük oran grubunun değişimini açıklayabildiğini ortaya

çıkarmıştır. Sonuç olarak da, çok fazla oran kullanmak yerine, daha az oran kullanımının da istenen analiz etkinliğini sağlayabileceğini belirtmiştir (Okumuş ve Uyar, 2010: 147). Benzer şekilde Chen ve Shimerda (1981) da, işletme başarısızlıkları, birleşmeler, bono derecelendirme gibi finansal oranların kullanıldığı 26 çalışmayı inceleyerek kullanışlı oran kümesi belirlemeye çalışmıştır. İncelenen 26 çalışmada 65 oranın kullanıldığı belirlenmiş, bu oranlar arasında ise 41 adedinin birden fazla çalışmada yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Literatürde yeralan çalışmalardan bir kısmı, işletme başarısızlıklarının istatistiki modelleme ile tahmini üzerine yoğunlaşmaktadır. İşletme başarısızlıklarının tahmini konusunda ilk çalışmalar Beaver (1966) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Beaver 79 adet başarılı ve 79 adet başarısız işletmeden oluşan gruplar oluşturarak, bu işletmelerin finansal tablolarından 30 oranın analizini yapmıştır. Sonuç olarak, bazı oranlar, ki bunlar nakit akışı/toplam aktifler, aktif devir hızı, borçlanma oranı ve özellikle nakit akışı /toplam borçlar oranı, işletme başarısızlıkları tahmini için iyi göstergeler olarak ortaya çıkmıştır (Wilcox, 1971: 389). Beaver'ın tek değişkenli analizini Altman (1968) çok değişkenli bir model oluşturarak geliştirmiştir. Çalışmada 66 üretici firmanın verisi ve 22 adet oran kullanılmıştır. Bu oranlar arasından 5'i tahmin güçlerinden dolayı seçilmiştir. Modelde bu oranlar çeşitli katsayılar ile çarpılarak Z değeri elde edilmektedir. Oranın 2,99'dan yüksek olması iyiye, 1,81 ve altı, başarısız grubu göstermektedir. Arasında yeralan skorlar ise gri alandadır. Altman'ın belirlediği oranlar ise, işletme sermayesi/toplam varlıklar, dağıtılmamış karlar/toplam varlıklar, faiz ve vergi öncesi kar/toplam varlıklar, piyasa değeri/toplam borçların defter değeri ile satışlar /toplam varlıklar oranlarıdır. Altman'ın çalışmasına benzer bir çalışma da Taffler ve Tisshaw (1977) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı başarısızlık riski olan İngiliz işletmelerini belirleyecek bir model oluşturmaktır. Çalışma sonucunda 4 önemli finansal rasyo belirlenmiş ve bunlar önem derecelerine göre ağırlıklandırılmıştır. En yüksek ağırlık %53 ile vergi öncesi kar/cari varlıklar iken, bu oranı sırasıyla %18 ile cari borçlar/toplam varlıklar, %16 ile likit cari varlıklar/günlük nakit operasyon giderleri, %13 ile cari oran takip etmektedir (Pogue, 2008: 55).

Bathory ise 1984 tarihli çalışmasında 25 adet oran arasından 5 ini seçerek, diğerlerinden farklı olarak eşit ağırlıklı bir model oluşturmuştur. Model de yeralan

oranlar; işletme sermayesi/toplam varlıklar, özkaynak/cari yükümlülükler, vergi öncesi özkaynak karlılığı, maddi varlıklar net değer/toplam yükümlülükler ile brüt nakit akışı/cari yükümlülükler dir. Brüt nakit akışı vergi sonrası kar ile amortisman gibi nakit çıkış olmayan sermaye ile bağlantılı tutarların toplamından oluşmaktadır. Model sonucu elde edilen Y değeri eğer 20 den büyükse işletme yükümlülükleri konusunda sağlıklı, düşükse sağlıksız durumdadır (Ho, 1996: 229-230).

İşletme başarısızlıkları üzerine yapılan çalışmalardan biri de, Edmond ve Mbanwie (2010) tarafından yapılandır. Çalışmada hangi finansal oranların işletme başarısızlıklarında daha ilişkili olduğu ve işletme başarısızlıklarının tahmininde hangisinin daha önemli olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma için 104 İsveç işletmesinin 1996-2003 tarihleri arası verileri kullanılmıştır. İşletmeler eşit sayıdaki iki grupta değerlendirilmiştir: başarısız olanlar yani iflas etmişler ve başarılı olanlar yani faaliyetlerine devam edenler. Edmond ve Mbanwie (2010) sadece 8 adet oran kullanmayı tercih etmişlerdir. Likidite rasyolarından cari oran ve likidite oranı, finansal yapı oranlarından borçlanma katsayısı oranı ve uzun vadeli borçlar/özkaynak oranı, karlılık oranlarından faaliyet karı ve aktif karlılığı ile son olarak faaliyet oranlarından (vadeli satışlar/toplam satışlar)*365 oranı ile aktif devir hızı. Çalışma sonucunda işletme başarısızlıklarının tahmininde karlılık oranları, likidite oranları ve finansal yapı oranları en önemli oranlar olarak ortaya çıkmıştır. Tahmin güçlerine göre ise, aktif karlılığı birinci sırada yer almış, faaliyet karlılığı ikinci sırada bulunurken, cari oran üçüncü, uzun vadeli borçlar/özkaynak, likidite oranı ve borçlanma katsayısı oranı sırasıyla dördüncü, beşinci ve altıncı sırada yer almışlardır. Aynı çalışmada, oran seçiminde önceki çalışmalarda kullanılan benzer oranlar yanında araştırmacıların değer yargılarının da karar sürecinde etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Bankalar için kredi değerlendirme modellerine yönelik çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Bu tür modellemelerde kredibilitenin belirlenmesi için finansal oranlar yanında, ortaklar , sektörün durumu, kredi teminatları gibi farklı nitel –nicel faktörlerde yer almaktadır. Bu çalışmalardan biri, İç ve Yurdakul (2000) tarafından analitik hiyerarşi süreci yönteminden yararlanılarak yapılmıştır. Oluşturulan modelleme de mali yapıya %50 ağırlık verilirken, sektör durumu, subjektif kredi değerliliği ve teminatlar diğer kısmı oluşturmaktadır. Mali yapı içerisinde ise dağılım , finansal yapı %50, aktif yapısı ve likidite durumu %25 ve karlılık %25 olarak belirlenmiştir. Toplam 15 adet orandan;

aktif yapısı ve likidite durumunda likidite oranı, cari oran, alacak devir hızı, borç devir hızı ve stok devir hızı olmak üzere beş oran yer alırken; finansal yapı içerisinde borçlanma katsayısı oranı, mali borçlar/özkaynak oranı, yabancı kaynak/pasif oranı, devamlı sermaye/duran varlıklar oranı ve özkaynak devir hızı bulunmaktadır. Son olarak karlılık ta ise, net satış artış oranı, net karlılık oranı, faaliyet karlılık oranı, aktif karlılığı ve finansman giderleri/net satışlar oranı modelde dikkate alınmaktadır. Çümen ve Kayalı (2011) 'da benzer şekilde Basel II kapsamında bir tekstil firmasının derecelendirilmesi konusunda çalışma yapmıştır. Modelleme de kalitatif olarak nitelendirilen ve moralite, işletme ve sektör yapısı gibi kriterlerin bulunduğu kısma % 45, kantitatif olarak nitelendirilen mali yapıya ilişkin kısma ise %55 ağırlık verilmiştir. İç ve Yurdakul'un modellemesine göre toplam 21 oranla oran sayısı daha fazladır, büyüme oranlarından net satış artış oranı (ciro artışı) yanında özkaynak, aktif ve duran varlık artış oranlarını da içermekte, bunun dışında nakit oranı, banka kredileri/toplam borçlar oranı, banka kredileri/net satışlar oranı, maddi duran varlıklar/özkaynak oranı ile özkaynak devir hızı ve özkaynak karlılık oranı diğer farklı oranları oluşturmaktadır.

Önemli sayıda araştırmanın yer aldığı diğer bir konu da satınalma ve birleşmelerdir. Sorensen (2000) tarafından yapılan çalışma bunlardan biridir. Sorensen çalışmasında hedef işletmeler, satın alan işletmeler ve satın alma / birleşme ye dahil olmayan işletmeler olmak üzere toplam 735 işletmeyi içeren 3 ayrı grup oluşturmuş , ve 1995 mali yılına ait işletme verilerinden 22 oranın hesaplamasını yaparak satın alan / birleşen işletmelerin karakteristik özelliklerini bu oranlar yoluyla ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Araştırmada kullanılan oranlar; FVÖK/satışlar, FVÖK/toplam varlıklar, nakit akışı/toplam varlıklar, FVÖK/özkaynak, nakit akışı değişimi/özkaynak, cari oran, (dönen varlıklar-stoklar)/kısa vadeli borçlar, nakit/toplam varlıklar, işletme sermayesi/toplam varlıklar, dönen varlıklar/toplam varlıklar, (dönen varlıklar-stoklar)/dönen varlıklar, borçlanma oranı, toplam yabancı kaynaklar/dönen varlıklar, kısa vadeli yabancı kaynaklar/toplam yabancı kaynaklar, FVÖK/stoklar, nakit akışı/stoklar, aktif devir hızı, dönen varlıklar devir hızı, maddi duran varlıklar devir hızı, stok devir hızı, ticari alacaklar devir hızı ve 5 yıllık büyüme oranı' dır. Analiz sonuçlarına göre, sadece 4 karlılık oranında ve 2 karşılama oranında istatistiksel olarak oranlar anlamlı farklılık göstermektedir. Bu da satın alan işletmelerin, diğer iki gruba göre çok daha karlı olduklarını ortaya koymuştur.

Delanghe ve Ooghe (2001) ise çalışmalarında 1992-1994 yılları arasındaki 143 ele geçirmenin; satın alan işletmenin performansına etkisini, seçili değişkenler aracılığı ile istatistiksel olarak analiz etmişlerdir. Analizde, toplam 10 adet finansal oran kullanılmıştır. Bunlar; faaliyet karı, FVÖK/toplam varlıklar, özkaynak karlılığı, (net kar+amortisman) /özkaynak , özkaynak/toplam pasif, (net kar+amortisman)/toplam yabancı kaynaklar, cari oran, nakit oranı ve çalışan başına personel giderleri ile çalışan başına brüt katma değer'dir. Finansal performanslardaki farklılığı değerlendirmek için Wilcoxon testi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre, ele geçirmeden sonra çoğu işletmenin karlılık , borç ödeme gücü ve likidite oranlarında düşüş olmuş, dolayısıyla ele geçirmeler beklenenin aksine elde eden işletmenin finansal performansını geliştirmemiştir.

Pazarskis vd. (2006) de satın alma ve birleşmelerin işletmelerin performansı üzerindeki etkilerini belirlemek için finansal oranları kullanmışlardır. Çalışmada 1998-2002 yılları arasında en az bir birleşme ya da satın alma geçirmiş olan 50 işletmenin, birleşme/satın alma öncesi ve sonrası 3 yıllık seçili finansal oranları t- testi ile analiz edilmiştir. Araştırma da toplam 7 adet finansal oran kullanılmıştır. Bunlar; vergi öncesi kar/özkaynak, aktif karlılık oranı, brüt karlılık oranı, cari oran, likidite oranı, özkaynaklar oranı ile borçlanma katsayısı oranıdır. Çalışma sonucunda, satın alma/birleşme sonucunda işletmelerin özellikle karlılık oranlarında düşüş olduğu ortaya çıkmıştır.

Gobi ve Saboo (2009) 'de Pazarskis gibi çalışmalarında hem ulusal bazlı hemde uluslararası bazlı birleşmelerin devralan işletmelerin performansı üzerindeki etkisini belirlemek için birleşme öncesi ve sonrası ilgili işletmelerin finansal oranlarının analizi yoluna gitmişlerdir. Çalışmada 54 işletmenin birleşme tarihi, 2 yıl öncesi ve 2 yıl sonrası olmak üzere 5 yıllık mali verileri kullanılmıştır. Devir alan işletmelerin birleşme öncesi durumu ile birleşme sonucu oluşan işletmenin durumu 1. ve 2. yıllarda bağımlı örneklemeler için t-testi ile analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan oran ve değer sayısı ise 14'tür. Bunlar; borçlanma katsayısı oranı, uzun vadeli kaynaklar/özkaynaklar, cari oran, sabit varlıklar değeri, stok değeri, satıcılar tutarı, faiz karşılama oranı, FAVÖK, FVÖK, amortisman ve vergi öncesi kar, net kar, özkaynak karlılığı , FVÖK/özkaynak ve (net kar+amortisman)/satışlar'dır. Araştırma sonucunda, ulusal bazlı birleşmelerin

finansal oranlara pozitif etkisinin olduğu ortaya çıkmış, uluslararası birleşmelerde ise azda olsa negatif bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Satın alma ve birleşmeler üzerinde ki diğer bir çalışma da Kumara ve Satyanarayana (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 2010 yılında satın alma ya da birleşme gerçekleştiren 10 işletmenin birleşme öncesi ve sonrası seçili finansal oranları, işletmelerin performanslarındaki değişimi görmek için analiz edilmiştir. Kullanılan oranlar; cari oran, likidite oranı, borçlanma katsayısı, toplam yabancı kaynaklar/ uzun vadeli krediler, özkaynak karlılığı, aktif karlılığı ile fvök/özkaynak'dır. Çalışma sonucunda, cari oran ve likidite oranında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, istatistiksel olarak farklılık bulunan diğer oranlarda ise, borçluluk oranları ve biri dışında karlılık oranları artış göstermiş, özkaynak karlılığı ise düşmüştür.

Chan ve Thangaraj (2012) ise global ekonomik krizin Avustralya'daki inşaat sektöründe faaliyet gösteren firmalar üzerindeki etkisini belirlemek için finansal oranları kullanmıştır. Çalışmada, 43 işletmenin 2005-2010 arası verileri dikkate alınmıştır. Bu verilerin analizinde ise 7 adet oran kullanılmıştır. Bunlar, net karlılık, özkaynak karlılığı , cari oran, işletme sermayesi /satışlar, likidite oranı, borçlanma oranı ve fvök/ ödenecek faiz oranlarıdır. Benzer bir çalışma da Çalışkan vd. (2011) tarafından yapılmıştır. Araştırma da 2001 krizinin gıda işletmeleri üzerindeki etkisini belirlemek amaçlanmıştır. 10 gıda işletmesinin 09.1999-09.2003 yılları arası mali verileri analiz edilmiştir. Kullanılan finansal oranlar ise; nakit oranı, borçlanma oranı, özkaynak oranı, kısa vadeli yabancı kaynak /aktif oranı, uzun vadeli yabancı kaynak/aktif oranı, banka kredileri/aktif oranı, alacak devir hızı, stok devir hızı ,faaliyet karlılığı, brüt karlılık oranı ve net karlılık oranı'dır. Çalışma sonucunda, işletmelerin nakit oranlarında azalma, özkaynak azalması ve yabancı kaynaklarda artış görülmüş, kısa vadeli kaynak kullanımını artmış ve brüt karlarında olumlu değişime rağmen net karlılığın azaldığı tespit edilmiştir.

Blanchette vd. (2011) tarafından gerçekleştirilen ve Kanada daki işletmelerde IFRS'in finansal rasyolar üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik çalışmada da 16 oran test edilmiştir. Oranların seçiminde yatırımcılar ve finansal tablo kullanıcıların sıklıkla kullandıkları oranlar tercih edilmiştir. Seçilen 16 oran 4 kategoride gruplandırılmıştır. likidite oranları, finansal yapı yani kaldıraç oranları, karşılama oranları ve karlılık oranları. Likidite oranları içerisinde sadece cari oran ve likidite oranı seçilirken,

finansal yapı yani kaldıraç oranlarından borçlanma oranı, özkaynaklar oranı, borçlanma katsayısı kullanılmıştır. Karlılık oranları içerisinde de net kar marjı, aktif karlılığı gibi oranlar yanında aktif devir hızı gibi faaliyet oranlarının da bulunduğu görülmektedir.

Karaca ve Savsar (2012) da çalışmalarında finansal rasyoların firma değeri üzerine etkisini belirlemeye çalışmıştır. 36 firmanın 2002-2009 yılları arası verileri çalışmada kullanılmıştır. Kullanılan oran sayısı ise toplam 5 grupta 16 adettir. Likidite oranları, finansal yapı oranları, faaliyet oranları, karlılık oranları yanında hisse performans oranlarına da çalışmada yer verilmiştir. Benzer çalışmalardan biri de Banykhaled ve Taani (2011) tarafından yapılmıştır. Çalışmanın amacı 5 kategorideki finansal oranları kullanarak muhasebe bilgisinin hisse başına kazanç üzerindeki etkisini belirlemektir. Kullanılan finansal oranlar; Cari oran, borçlanma katsayısı oranı, aktif devir hızı, net karlılık, özkaynak karlılığı, defter değeri /piyasa değeri ve faaliyetlerden nakit akışı/satışlar'dır. Çalışma sonucunda hisse başına kazanç ta, özkaynak karlılığının, defter değeri/piyasa değerinin, faaliyetlerden nakit akışı/satışların ve son olarak borçlanma katsayısının önemli derecede etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

İşletmelerin faaliyet raporlarında hangi oranlara ağırlıklı olarak yer verdiği konusunda da çeşitli bilimsel araştırmalar mevcuttur. Büyükşalvarcı ve Elitaş (2010) tarafından yapılan araştırmada İMKB'de işlem gören ve imalat sanayinde faaliyet gösteren 153 işletmenin 2007 faaliyet raporlarında hangi oranların yer aldığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, işletmelerin sırasıyla likidite oranlarına, kaldıraç oranlarına ve karlılık oranlarına ağırlık verdikleri görülmüştür. Aynı konuda Williamson (1984) yaptığı çalışmada , 1978 yılı Fortune 500 (Fortune 500, Fortune dergisi tarafından yayınlanan ve ABD'ndeki en yüksek net ciroya sahip işletmelerin sıralandığı bir listedir.) listesinde yeralan 141 endüstri işletmesinin yıllık raporlarını incelemiş ve hangi finansal oranların raporlandığını belirlemiştir. Çalışma sonucunda 3 finansal oranın önemli derecede kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu oranlar; özkaynak karlılığı, cari oran ve brüt kar marjıdır.

Faaliyet raporlarında hangi oranların kullanıldığına benzer bir çalışma da, Demerjan (2007) tarafından borçlanma sözleşmelerinde hangi oranların kriter olarak kullanıldığına dair yapılandır. Araştırmaya göre sendikasyon kredisi sözleşmelerinin %78'inde en azından 1 finansal oran tutturulması gereken kriter olarak yer almaktadır. Çalışma da sözleşmelerde genel olarak 5 adet oranın yani oranla ilgili kriterin

bulunduğu belirtilmektedir. Bunlar: minimum d6nemsel faiz karşılama oranı, maksimum borçlanma katsayısı oranı, maksimum toplam yükümlölükler / net kar oranı, minimum cari oran ve minimum özkaynak.

Bazı araştırmalar da da yöneticiler ya da analistler gözünde hangi oranların daha önemli olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Boy ve Com (1979) yaptıkları çalışmada 300 işletmeye yönelik bir anket yapmıştır. Bunlardan 62 tanesi ankete olumlu yanıt vermiş ve cevaplamıştır. Ankette analistlerce sıkça kullanılan, ya da literatürde sıkça yer aldığı düşünölen ve 4 grupta sınıflandırılan 16 oran yer almıştır. Anket sonuçlarına göre işletmelerin en çok önem verdiği ilk 5 oran sırasıyla, cari oran, borçlanma katsayısı, aktif karlılık, net satış karı ile özkaynak karlılığı çıkmıştır. Yöneticiler ve kredi verenler gözünden bakıldığında ise ilk 5 oran farklılık göstermektedir. Yöneticilerde ilk 5 oran, net karlılık, aktif karlılığı, cari oran, alacak tahsili süresi ve stok devir hızı olarak çıkarken, kredi verenler açısından ilk 5 oran; cari oran, borçlanma katsayısı, likidite oranı, borçlanma oranı ve faiz karşılama oranı'dır. Gibson (1987) tarafından yapılan çalışmada, finansal analistçiler birliğine kayıtlı 400 üyeye anket gönderilmiş ve bunlardan 52 kullanılabilir sonuç elde edilmiştir. Anketin amacı analistlerin likidite, karlılık, uzun dönem borç ödeme gibi konularda hangi oranları temel olarak gördükleri ile bu oranların birbirleri arasında göreceli önem derecelendirmesini belirlemektir. Analistler en yüksek önemlilik derecelendirmelerini karlılık oranlarına vermişlerdir. Özkaynak net karlılığına büyük bir marjla en yüksek derece verilmiştir. Takip eden 5 oranın 4 'üde karlılık oranlarıdır. Likidite oranları arasında ise likidite oranı ile cari oran en yüksek derecelendirilen iki orandır.

Bankaların kredi bölümlerinde çalışanların hangi oranlara daha çok önem verdiği de araştırmalar arasında yer almıştır. Amerika'da ki 100 büyük bankanın kredi bölümlerine yönelik bir anket yapılmış ve bunlardan 44'ünden kullanılabilir sonuçlar alınmıştır. Ankette, literatürde, kitaplarda ya da yayınlanan sektör istatistiklerinde kullanılan 59 oran yer almıştır. Ankette her bir oran için 0 ile 9 arası puanlama talep edilmiştir. Anket sonucuna göre en yüksek puan alan ilk 10 oranın, 5 tanesi borçlanma, 3 tanesi likidite ve 2 tanesi ise karlılık oranlarıdır. Bunlar önem derecelerine göre sırayla; borçlanma katsayısı oranı, cari oran, nakit akışı/uzun vadeli borçların kısa vadeye düşen kısmı, sabit faiz+ leasing ödemeleri karşılama oranı, net kar marjı, faiz

karşılama oranı, vergi öncesi kar, borçlanma oranı, stok devir hızı ve alacak devir hızı 'dır (Gibson, 2012: 467-468).

Literatürde ayrıca hileli finansal tabloları belirlemek için yapılan çalışmalar da yer almaktadır. Bunlardan biri de, Persons (1995) tarafından yapılan çalışmadır. Çalışmada 1974-1991 yılları arasındaki SEC bülten ve yayınları esas alınmıştır. İşletmelere ait veriler, hileli yıl ve sonraki yıl olarak ikiye ayrılmıştır. Hileli yıl, manipülasyonun işletme finansal raporlarında ilk olarak tespit edildiği yıldır. Çalışma da hileli yıla ait 103, takip eden yıla ait 100 işletme olmak üzere, toplam 203 işletmenin verileri kullanılmıştır. Seçilen değişkenler istatistiksel analize tabi tutulmuş, lojistik regresyon modeli kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, kaldıraç oranı, cari oran, alacaklar/aktif toplamı, stoklar/aktif toplamı ve aktif devir hızı, hileli finansal raporlamanın belirlenmesinde önemli faktörler olarak ortaya çıkmıştır.

Spathis vd. (2002) de çalışmalarında, hileli finansal tablolar sunan işletmeleri ve hileli finansal tabloların tespitinde önemli faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma da Çoklu Kriter Karar Analizi ve Çok Kriterli Sınıflandırma Yöntemi kullanılmıştır. Halka açık 76 işletmenin verileri değerlendirilmiştir. Bunların 38'i hileli finansal raporlama yaptığı tespit edilen diğerleri ise hilesiz olan işletmelerden seçilmiştir. Çalışma sonucunda dört oran önemli faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bunlar, kaldıraç oranı, stoklar/satışlar oranı, aktif devir hızı ve net karlılık oranıdır. Yüksek kaldıraç oranları, işletmelerin finansal sıkıntı içerisinde olduğunu, bunun da hileli finansal raporlama ile sonuçlanabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, yüksek stoklar/satışlar oranı da, hileli finansal raporlama olasılığını arttırmaktadır. Stokların yönetim tarafından manipüle edilebileceğini göstermektedir. Aktif devir hızı ve net karlılıkta da, benzer işletmelere göre daha düşük oranlar, işletmenin hem varlıklarına hem de satışlarına göre kar yaratmada sıkıntı yaşadığını ortaya çıkarmaktadır. Bu da, işletmenin ya gelir arttırıcı ya da gider azaltıcı işlemlerle karı arttırmasına yönelik baskı yaratmaktadır.

Ata ve Seyrek (2009) de yaptıkları çalışmada, veri madenciliği tekniklerini kullanarak finansal tablolardaki hileleri belirlemeye çalışmıştır. Çalışma İMKB'de işlem gören ve imalat sektöründe faaliyet gösteren 100 işletmenin bilgilerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. İşletmelerin yarısı hileli, diğer yarısı hilesiz işletmeler olarak belirlenmiştir. Hileli işletmelerin tespitinde denetçi görüşleri esas alınmıştır. Çalışmada,

işletmelerin likidite, faaliyetlerinin etkinliği, finansal durum ve karlılıklarını yansıttıkları düşünülen 24 finansal oran yani değişken kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kaldıraç oranı ve aktif karlılık oranının finansal tablo hilesini tespit etmede önemli finansal oranlar olduğu belirlenmiştir.

Ujal vd. (2012) de yaptıkları çalışmada, finansal raporlama hileleri ile ilişkili faktörleri belirlemek için bir model geliştirmiştir. Toplam 10 değişken/oran ve 60 işletmenin verileri çalışmada kullanılmıştır. Bu işletmelerin yarısı yani 30'u denetim raporları sonucu hileli finansal raporlama sunduğu ortaya çıkan işletmelerdir. Lojistik regresyon yönteminin kullanımı tercih edilmiştir. Çalışma sonucunda, stoklar/satışlar, kaldıraç oranı , Z skoru (Altman tarafından 1968 yılında ortaya atılan ve işletmelerin iflasa yakınlığını ölçen skor) ve net karlılık oranı önemli faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Bu da, Stoklar/satışlar ile kaldıraç oranının yüksek olduğu ve düşük Z skoru ile net karlılığa sahip işletmelerin daha yüksek olasılıkta finansal tablolarında manipülasyona başvuracaklarını göstermektedir.

Amar vd. (2013) 'in yaptıkları çalışma ise, hile üçgeni bileşenlerinin, hileli finansal raporlamayı tespit etmedeki etkisini belirlemeye yöneliktir. Çalışmada, 80 halka açık işletmenin 2001-2009 yılları verileri kullanılmıştır. Bu firmalardan 40'ı hileli; diğer 40'ı ise hilesiz finansal raporlama sunan işletmelerden seçilmiştir. Hileli işletmelerin seçiminde Fransız Menkul Kıymetler Borsası bültenleri esas alınmıştır. Lojistik regresyon yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, işletmenin finansal sıkıntı içinde olduğunu gösteren borçlanma, likidite oranları istatistiksel anlamda önemli faktörler olarak ortaya çıkmamıştır. Yani yüksek borçluluktaki, ya da düşük likidite de ki işletmelerin finansal tablolarında hileye yöneleceği hipotezleri kabul edilmemiştir. Fakat, performansa yönelik olan hipotez kabul edilmiştir. Hipotez, düşük performans gösteren işletmelerin hileye yönelebileceğini göstermektedir. Aktif karlılık oranı önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Dalnial vd. (2014) de, yaptıkları çalışmada, 65'i hileli, 65'i hilesiz finansal raporlama sunan toplam 130 işletmenin verilerinden yola çıkarak, finansal tablolarda hile risk faktörlerini belirlemek için bir lojistik regresyon modeli geliştirmiştir. Çalışma sonucunda, borçlanma katsayısı, alacaklar/satışlar ve stoklar/aktif toplamı oranları hileleri belirlemek için en önemli faktörler olarak ortaya çıkmıştır.

Nia (2015) yaptığı çalışmada, hileli finansal raporlama yapan ve yapmayan işletmelerin finansal oranları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmıştır. Bunun için de, 134 işletmenin 2009-2014 yılları finansal tabloları kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, cari oran, stoklar/aktif toplamı ve aktif karlılığı oranlarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu çalışmada da 8 adet oran seçilmiştir. Oran seçiminde, yeniden yapılandırma kapsamında getirilen düzenlemeleri, ağırlıklı yansıttığını düşünülen ve bankacılık sektöründe kredi değerlendirme sürecinde özellikle dikkat edilen; likidite oranlarından cari oran ve likidite oranı; finansal yapı oranlarından özkaynaklar/ aktif, banka kredileri/ aktif ve kısa vadeli banka kredileri / net satışlar oranı ile karlılık oranlarından faaliyet karı/ net satışlar, dönem net karı/net satışlar ve dönem net karı/özkaynaklar oranları çalışmada kullanılmıştır. Bu oranlardaki değişim istatistiki yöntemlerle analiz edilerek, yeniden yapılandırma kanununun, finansal tablolar üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

3.4. OLASI ETKİLERİN ÖRNEKLER YOLUYLA TESBİTİ

Yeniden yapılandırma yasının çalışma kapsamında incelenen düzenlemelerinin olası etkilerini belirlemek için, düzenlemelere ait örnekler üzerinden muhasebe kayıtları oluşturulmuş, bu kayıtların işletmelerin bilanço ve gelir tablolarına yansımaları tablolarda gösterilmiş ve sonuç olarak bu hareketlerin seçili finansal oranlara etkisi belirlenmiştir.

Matrah ve Vergi Artışına Yönelik Örnek :

“ABC işletmesi 28.05.2011 tarihinde 2009 yılına ait Kurumlar Vergisi, KDV Matrah ve Stopaj artırımında bulunmuştur. Kurumlar Vergisi Matrah Artırımı için 6.000,00.-TL, KDV için 4.000,00.-TL ve Stopaj içinse 2.000.-TL ödenecek vergi tahakkuk etmiş ve peşin olarak ödenecektir.

TAHAKKUK KAYDI

-----28/05/2011-----	
689- Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	12.000,00.-TL
- Kurumlar Vergisi Matrah Artırımı	6.000,00.-TL

- KDV Matrah Artırımı	4.000,00.-TL
- Stopaj Matrah Artırımı	2.000,00.-TL

360- Ödenecek Vergi ve Fonlar 12.000,00.-TL

- Kurumlar Vergisi Matrah Artırımı	6.000,00.-TL
- KDV Matrah Artırımı	4.000,00.-TL
- Stopaj Matrah Artırımı	2.000,00.-TL

Not: Matrah Artırımı olarak ödenecek tutar Gider ve indirim olarak dikkate alınması mümkün olmadığı için aşağıdaki kayıt yapılarak beyanname döneminde tahakkuk eden tutar Kanunen Kabul Edilmeyen Gider olarak ilgili yılın vergi matrahına eklenecektir.

950 – Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler 12.000,00.-TL
951- Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Karşılığı 12.000,00.-TL

ÖDEME KAYITLARI

31/05/2011

360- Ödenecek Vergi ve Fonlar	12.000,00.-TL
- Kurumlar Vergisi Matrah Artırımı	6.000,00.-TL
- KDV Matrah Artırımı	4.000,00.-TL
- Stopaj Matrah Artırımı	2.000,00.- TL

100- Kasa 12.000,00.- TL” (Karakuş, 2011)

Bu muhasebe hareketlerinin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansımaları ise Tablo 28 ve 29’da gösterilmektedir.

Tablo 28 :Matrah ve Vergi Artırımına Yönelik Örnekte Peşin Ödeme Durumunda Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa	12.000	300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar		33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküm.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar		368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler	
15	Stoklar		37	Borç ve Gider Karşılıkları	
150	İlk Madde ve Malzeme		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
152	Mamüller		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
153	Ticari Mallar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
157	Diğer Stoklar		391	Hesaplanan KDV	
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.				
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.				
19	Diğer Dönen Varlıklar				
191	İndirilecek KDV				
DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		
TOPLAMI (Toplam değerde azalış) X		-12.000			
2	DURAN VARLIKLAR		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
22	Ticari Alacaklar		4	Mali Borçlar	
220	Alıcılar		40	Banka Kredileri	
221	Alacak Senetleri		400	Ticari Borçlar	
23	Diğer Alacaklar		42	Diğer Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		43	Ortaklara Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		431	Alınan Avanslar	
25	Maddi Duran Varlıklar		44	Borç ve Gider Karşılıkları	
250	Arazi ve Arsalar		47	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri		48	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
252	Binalar		49	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar		5	ÖZKAYNAKLAR	-12.000
254	Taşıtlar		50	Ödenmiş Sermaye	
255	Demirbaşlar		52	Sermaye Yedekleri	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		529	Diğer Sermaye Yedekleri	
257	Birikmiş Amortismanlar (-)		59	Dönem Net Karı (Zararı)	-12.000
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		590	Dönem Net Karı	
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		591	Dönem Net Zararı (-)	12.000
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları				
29	Diğer Duran Varlıklar				
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI		-12.000
AKTİF TOPLAM Toplamda azalış XX		-12.000	PASİF TOPLAM Toplamda azalış XX		-12.000

Tablo 29 : Matrah ve Vergi Artırımına Yönelik Örnekte Peşin Ödeme Durumunda Gelir Tablosu		
Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
	C-NET SATIŞLAR	
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	
	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE	
64	KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	12.000,00
680	1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)	
681	2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	12.000,00
689	3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	-12.000,00
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-12.000,00

Örneğimizde, ödemenin peşin olarak yapıldığı düşünülmüştür. Fakat kanun kapsamında ödemeler peşin ya da vadeli olarak yapılabilmektedir.

6111 sayılı Kanununun 18 inci maddesi ödeme süresi ve şekli başlığını taşımaktadır. Bu maddeye göre hesaplanan tutarların ödenme şekli, mükelleflerin tercihine bırakılmıştır. Buna göre, peşin ödenecekse 31.05.2011 tarihine kadar, taksitli ödenecekse de ilk taksitin yine aynı tarihe kadar ödenmesi gerekmektedir. Taksitli ödemeyi tercih eden mükellefler için, dört seçenek bulunmaktadır. Bunlar; 6, 9, 12 ve 18 ay vadelerde ve eşit taksitli olarak ödeme seçenekleridir. Ödeme periyodu ise aylık olarak değil, iki aylık olarak belirlenmiştir. Peşinde ödeme ayrıca bir avantaj yani indirim tanınmamıştır, taksitli ödemeler için ise, seçilen seçeneğe yani süreye bağlı olarak bir katsayı belirlenmiş ve bu katsayı doğrultusunda tutarlar artırılmaktadır. Katsayı tutarları 18 inci maddenin 2(c) kısmında aşağıdaki şekilde belirtilmiştir;

- “- 6 eşit taksit durumunda 1,05
- 9 eşit taksit durumunda 1,07
- 12 eşit taksit durumunda 1,10

- 18 eşit taksit durumunda 1,15”

Mükellef tercihine göre bu oranlar hesaplamada baz alınacaktır.

Bu katsayılara göre, mükellefin taksitli ödemeyi tercih etmesi halinde, 100 TL’lik tutar,

“- 6 taksit için 105 TL

- 9 taksit için 107 TL

- 12 taksit için 110 TL

- 18 taksit için 115 TL”

olarak hesaplanacak ve buna göre ödenecektir.

Örneğimizde peşin ödeme yerine 12 taksitli ödemenin tercih edilmesi halinde muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır. Taksitlendirmeden doğan katsayı farkı da anlaşılabilir olması açısından matrah artırımları içerisinde gösterilmiştir.

TAHAKKUK KAYDI

-----28/05/2011-----	
689- Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	13.200,00.-TL
- Kurumlar Vergisi Matrah Artırımı	6.600,00.-TL
- KDV Matrah Artırımı	4.400,00.-TL
- Stopaj Matrah Artırımı	2.200,00.-TL
368- Vadesi Geçmiş Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş	
Vergiler	13.200,00.-TL
- Kurumlar Vergisi Matrah Artırımı	6.600,00.-TL
- KDV Matrah Artırımı	4.400,00.-TL
- Stopaj Matrah Artırımı	2.200,00.-TL
-----/-----	
950 – Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	13.200,00.-TL
951- Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Karşılığı	13.200,00.-TL

ÖDEME KAYITLARI

-----31/05/2011-----	
368- Vadesi Geçmiş Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş	
Vergiler	1.100,00.-TL
- Kurumlar Vergisi Matrah Artırımı	550,00.-TL

- KDV Matrah Artırımı	366,67.-TL
- Stopaj Matrah Artırımı	183,34.- TL
<i>100- Kasa</i>	<i>1.100,00.- TL</i>

İşletme bu durumda, her taksit döneminde yani her 2 ayda bir, 1.100 TL olacak şekilde 12 taksit toplamında 13.200 TL ödeme yapacaktır. 2011 yılı içerisinde kalan toplam taksit tutarı 4 ve ödenecek toplam tutar ise 4.400 TL 'dir.

Taksitli ödemenin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansımaları ise Tablo 30 ve 31 'de gösterilmektedir.

Tablo 30 : Matrah ve Vergi Artırımına Yönelik Örnekte Taksitli Ödeme Durumunda Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa	-4.400	300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar		33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküml.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar		368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler	8.800
15	Stoklar		37	Borç ve Gider Karşılıkları	
150	İlk Madde ve Malzeme		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
152	Mamüller		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
153	Ticari Mallar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
157	Diğer Stoklar		391	Hesaplanan KDV	
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.				
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.				
19	Diğer Dönen Varlıklar				
191	İndirilecek KDV				
	DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI (Toplamda artış) X +	8.800
	TOPLAMI (Toplam değerde azalış) X	-4.400			
2	DURAN VARLIKLAR		4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
22	Ticari Alacaklar		40	Mali Borçlar	
220	Alıcılar		400	Banka Kredileri	
221	Alacak Senetleri		42	Ticari Borçlar	
23	Diğer Alacaklar		43	Diğer Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		431	Ortaklara Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		44	Alınan Avanslar	
25	Maddi Duran Varlıklar		47	Borç ve Gider Karşılıkları	
250	Arazi ve Arsalar		48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri		49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
252	Binalar			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar		5	ÖZKAYNAKLAR	-13.200
254	Taşıtlar		50	Ödenmiş Sermaye	
255	Demirbaşlar		52	Sermaye Yedekleri	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		529	Diğer Sermaye Yedekleri	
257	Birikmiş Amortismanlar (-)		59	Dönem Net Karı (Zararı)	-13.200
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		590	Dönem Net Karı	
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		591	Dönem Net Zararı (-)	13.200
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları				
29	Diğer Duran Varlıklar				
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	-13.200
	AKTİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-4.400		PASİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-4.400

Tablo 31 : Matrah ve Vergi Artırımına Yönelik Örnekte Taksitli Ödeme Durumunda Gelir Tablosu		
Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
	C-NET SATIŞLAR	
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	
	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE	
64	KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	13.200,00
680	1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)	
681	2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	
689	3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	13.200,00
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	-13.200,00
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-13.200,00

Bu hareketlerin incelenen finansal oranlar üzerindeki etkisi de dolaylı ve dolaysız olarak Tablo 32’de yer almaktadır. Dolaysız etki, muhasebe de oluşan hareketler sonucu oranlardaki değişimi ifade etmektedir. Üç olası değişim bulunmaktadır; pozitif yani oranda iyileşme, negatif yani oranda kötüleşme ve oranda etki oluşmaması durumu. Dolaylı etkiler ise, olası muhasebe hareketlerin sonucu olabilecek etkileri ifade etmektedir. Örneğin, vergi ödemesinin banka kredisi kullanılarak yapılması gibi.

Tablo 32 : Matrah ve Vergi Artırımının Oranlara Etkisi

Finansal Oranlar	Oranlara Etki	
	Dolaysız	Dolaylı
Cari Oran	Negatif	
Likidite Oranı	Negatif	
K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Yok	Negatif
Banka Kredileri / Aktif	Negatif	
Özkaynaklar / Aktif	Negatif	
Faaliyet Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Net Satışlar	Negatif	
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	Negatif	

Emtianın Kayda Alınmasına İlişkin Örnek

ABC işletmesi, stoklarında fiili olarak yer alan ancak kayıtlarında bulunmayan ticari mala ve hammaddeye ilişkin envanter listesini düzenlemiş ve buna ilişkin beyannameyi vermiştir. Genel oranda KDV'ye tabi olan hammadde ile %8 orana sahip ticari mal için, rayiç bedeller işletmenin kendisi tarafından sırasıyla 10.000 TL ve 20.000 TL olarak belirlenmiştir. İşletmenin bu beyanına ilişkin muhasebe kayıtları aşağıdaki şekilde olacaktır (Tebliğ Seri No:1).

“TAHAKKUK KAYDI

-----28/05/2011-----

150- İlk Madde ve Malzeme Hesabı	10.000,00.-TL
153- Ticari Mallar	20.000,00.-TL
525- Kayda Alınan Emtia Özel Karşılık Hesabı	30.000,00.-TL
525 01- (6111 Sayılı Kanununun 10 uncu maddesi)	
191- İndirilecek KDV	1.800,00.-TL
360- Ödenecek Vergi ve Fonlar	1.800,00.-TL
360 01- (Sorumlu sıfatı ile ödenecek KDV) “	

İndirilecek Kdv Hesabı:

Ticari mal da % 4, 20.000 TL'nin % 4'ü yani 800 TL

Hammadde de ise % 10, yani 10.000 TL 'nin % 10 u olmak üzere 1.000 TL ; Toplamda ise 1.800 TL.

“ÖDEME KAYITLARI

-----31/05/2011-----

<i>360- Ödenecek Vergi ve Fonlar</i>	<i>1.800,00.-TL</i>
<i>100- Kasa</i>	<i>1.800,00.- TL”</i>

Bu muhasebe hareketlerinin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansması ise Tablo 33 ve 34’de gösterilmektedir.

525 hesaba kaydedilen tutarlar genelde bilançoda 529 Diğer Sermaye Yedekleri hesabında gösterilmektedir. Fakat dipnotlarda bu durum açıklanmaktadır. Çalışmada da bu şekilde gösterim tercih edilmiştir.

Tablo 33 :Emtiannın Kayda Alınması Örneği Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa	-1.800	300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar		33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküm.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar		368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş	
15	Stoklar	30.000		Vergi ve Diğer Yükümlülükler	
150	İlk Madde ve Malzeme	10.000	37	Borç ve Gider Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer	
152	Mamüller			Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
153	Ticari Mallar	20.000	371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi	
157	Diğer Stoklar			ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider	
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.			Tahakkukları	
19	Diğer Dönen Varlıklar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
191	İndirilecek KDV	1.800	391	Hesaplanan KDV	
	DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI	
	TOPLAMI (Toplam değerde artış) X+	30.000		KAYNAKLAR TOPLAMI	
2	DURAN VARLIKLAR		4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
22	Ticari Alacaklar		40	Mali Borçlar	
220	Alıcılar		400	Banka Kredileri	
221	Alacak Senetleri		42	Ticari Borçlar	
23	Diğer Alacaklar		43	Diğer Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		431	Ortaklara Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		44	Alınan Avanslar	
25	Maddi Duran Varlıklar		47	Borç ve Gider Karşılıkları	
250	Arazi ve Arsalar		48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri			Gider Tahakkukları	
252	Binalar		49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar			UZUN VADELİ YABANCI	
254	Taşıtlar			KAYNAKLAR TOPLAMI	
255	Demirbaşlar		5	ÖZKAYNAKLAR	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		50	Ödenmiş Sermaye	30.000
257	Birikmiş Amortismanlar (-)		52	Sermaye Yedekleri	
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		529	Diğer Sermaye Yedekleri	30.000
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		59	Dönem Net Karı (Zararı)	
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve		590	Dönem Net Karı	
	Gelir Tahakkukları		591	Dönem Net Zararı (-)	
29	Diğer Duran Varlıklar				
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	30.000
	AKTİF TOPLAM Toplamda artış XX +	30.000		PASİF TOPLAM Toplamda artış XX +	30.000

Tablo 34 : Emtiyanın Kayda Alınması Örneği Gelir Tablosu		
Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
	C-NET SATIŞLAR	
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	
	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE	
64	KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	
680	1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)	
681	2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	
689	3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	

Bu hareketlerin seçili finansal oranlar üzerindeki etkisi de Tablo 35’de yer almaktadır.

Tablo 35 : Emtia (Stok) Girişinin Oranlara Etkisi

Finansal Oranlar	Oranlara Etki	
	Dolaysız	Dolaylı
Cari Oran	Pozitif	
Likidite Oranı	Yok	Pozitif
K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Yok	Pozitif
Banka Kredileri / Aktif	Pozitif	
Özkaynaklar / Aktif	Pozitif	
Faaliyet Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	Negatif	

Demirbaş, Makine ve Teçhizatın Kayda Alınmasına İlişkin Örnek

ABC işletmesinin kayıtlarında bulunmayan ve bu nedenle bilanço düzeltmesine yönelik olarak beyan edilen, genel oranda KDV ‘ye tabi, değeri de toplam 40.000 TL olan makinelerinin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır (Tebliğ Seri No:1);

TAHAKKUK KAYDI

-----28/05/2011-----

253- Tesis Makine ve Cihazlar	40.000,00.-TL
526- Demirbaş Makine ve Teçhizat	
Özel Karşılık Hesabı	40.000,00.-TL
(6111 sayılı Kanununun 10 uncu maddesi)	
689- Diğer Olağandışı Gider ve Zarar	4.000,00.-TL
360- Ödenecek Vergi ve Fonlar	4.000,00.-TL
(Sorumlu sıfatı ile ödenecek KDV)	

6111 sayılı Kanun da belirtildiği gibi; makine, teçhizat ve demirbaşların kayda alınmasına yönelik ödenen verginin, hesaplanan KDV'den Kanun gereği indirilmesi mümkün olmadığından, kurumlar vergisinin matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınmaktadır. Ayrıca, özel karşılık hesabında bulunan tutar da, birikmiş amortisman olarak değerlendirilmekte ve bundan başka amortisman ayrılmamaktadır. Bu durumda,

“İşletme söz konusu makineleri 31.12.2011 tarihine kadar satarsa, bu satıştan önce, satmadığı takdirde 31.12.2011 tarihinde aşağıdaki muhasebe kaydını yapacaktır.

-----31/12/2011-----

526- Demirbaş Makine ve Teçhizat	
Özel Karşılık Hesabı	40.000,00.-TL
257- Birikmiş Amortismanlar	40.000,00.-TL” (Tebliğ Seri No:1)

Bu muhasebe hareketlerinin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansımaları ise Tablo 36 ve 37’de gösterilmektedir:

526 hesaba kaydedilen tutarlar genelde bilançoda 529 Diğer Sermaye Yedekleri hesabında gösterilmektedir. Fakat dipnotlarda bu durum açıklanmaktadır. Çalışmada da bu şekilde gösterim tercih edilmiştir.

Tablo 36 : Demirbaşın Kayda Alınması Örneği Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa	-4.000	300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar		33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküml.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar		368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler	
15	Stoklar		37	Borç ve Gider Karşılıkları	
150	İlk Madde ve Malzeme		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
152	Mamüller		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
153	Ticari Mallar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
157	Diğer Stoklar		391	Hesaplanan KDV	
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.				
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.				
19	Diğer Dönen Varlıklar				
191	İndirilecek KDV				
	DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI	
	TOPLAMI (Toplam değerde azalış) X	-4.000		KAYNAKLAR TOPLAMI	
2	DURAN VARLIKLAR		4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
22	Ticari Alacaklar		40	Mali Borçlar	
220	Alıcılar		400	Banka Kredileri	
221	Alacak Senetleri		42	Ticari Borçlar	
23	Diğer Alacaklar		43	Diğer Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		431	Ortaklara Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		44	Alınan Avanslar	
25	Maddi Duran Varlıklar		47	Borç ve Gider Karşılıkları	
250	Arazi ve Arsalar		48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri		49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
252	Binalar			UZUN VADELİ YABANCI	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar	40.000		KAYNAKLAR TOPLAMI	
254	Taşıtlar		5	ÖZKAYNAKLAR	
255	Demirbaşlar		50	Ödenmiş Sermaye	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		52	Sermaye Yedekleri	
257	Birikmiş Amortismanlar (-)	40.000	529	Diğer Sermaye Yedekleri	
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		59	Dönem Net Karı (Zararı)	-4.000
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		590	Dönem Net Karı	
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları		591	Dönem Net Zararı (-)	4.000
29	Diğer Duran Varlıklar				
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	-4.000
	AKTİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-4.000		PASİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-4.000

Tablo 37 : Demirbaşın Kayda Alınması Örneği Gelir Tablosu		
Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
	C-NET SATIŞLAR	
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	
	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE	
64	KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	4.000,00
680	1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)	
681	2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	
689	3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	4.000,00
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	-4.000,00
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-4.000,00

Bu hareketlerin seçili finansal oranlar üzerindeki etkisi de Tablo 38'de yer almaktadır.

Tablo 38 : Demirbaş Girişin Oranlara Etkisi

Finansal Oranlar	Oranlara Etki	
	Dolaysız	Dolaylı
Cari Oran	Negatif	
Likidite Oranı	Negatif	
K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Yok	Negatif
Banka Kredileri / Aktif	Negatif	
Özkaynaklar / Aktif	Negatif	
Faaliyet Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Net Satışlar	Negatif	
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	Negatif	

Beyan değeri 40.000,-TL olan bu makinelerin 31.12.2011 tarihinden önce KDV hariç 60.000,-TL'ye peşin olarak satılması durumunda ise oluşacak muhasebe kayıtları; (Tebliğ Seri No:1)

<i>102- Bankalar</i>	<i>70.800,00.-TL</i>
<i>253- Tesis Makine ve Cihazlar</i>	<i>40.000,00.-TL</i>
<i>257- Birikmiş Amortismanlar</i>	<i>40.000,00.-TL</i>
<i>679- Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar</i>	<i>60.000,00.-TL</i>
<i>391- Hesaplanan KDV</i>	<i>10.800,00.-TL</i>

Bu muhasebe hareketlerinin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansımaları ise Tablo 39 ve 40'da gösterilmektedir.

Tablo 39 : Demirbaşın Kayda Alınması ve Satılması Örneği Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa		300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar	70.800	33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküml.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar		368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler	
15	Stoklar		37	Borç ve Gider Karşılıkları	
150	İlk Madde ve Malzeme		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
152	Mamüller		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
153	Ticari Mallar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
157	Diğer Stoklar		391	Hesaplanan KDV	10.800
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.				
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.				
19	Diğer Dönen Varlıklar				
191	İndirilecek KDV				
	DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI	
	TOPLAMI (Toplam değerde artış) X +	70.800		KAYNAKLAR TOPLAMI	X + 10.800
2	DURAN VARLIKLAR		4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
22	Ticari Alacaklar		40	Mali Borçlar	
220	Alıcılar		400	Banka Kredileri	
221	Alacak Senetleri		42	Ticari Borçlar	
23	Diğer Alacaklar		43	Diğer Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		431	Ortaklara Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		44	Alınan Avanslar	
25	Maddi Duran Varlıklar		47	Borç ve Gider Karşılıkları	
250	Arazi ve Arsalar		48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri		49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
252	Binalar			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar		5	ÖZKAYNAKLAR	
254	Taşıtlar		50	Ödenmiş Sermaye	
255	Demirbaşlar		52	Sermaye Yedekleri	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		529	Diğer Sermaye Yedekleri	
257	Birikmiş Amortismanlar (-)		59	Dönem Net Karı (Zararı)	60.000
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		590	Dönem Net Karı	60.000
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		591	Dönem Net Zararı (-)	
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları				
29	Diğer Duran Varlıklar				
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	60.000
	AKTİF TOPLAM Toplamda artış XX +	70.800		PASİF TOPLAM Toplamda artış XX +	70.800

Tablo 40 : Demirbaşın Kayda Alınması ve Satılması Örneği Gelir Tablosu

Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
	C-NET SATIŞLAR	
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	
	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE	
64	KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
679	Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	60.000,00
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	
681	Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	
689	Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	60.000,00
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	60.000,00

Bu hareketlerin seçili finansal oranlar üzerindeki etkisi de Tablo 41’de yer almaktadır.

Tablo 41 : Demirbaş Girişi ve Satışının Oranlara Etkisi

Finansal Oranlar	Oranlara Etki	
	Dolaysız	Dolaylı
Cari Oran	Pozitif	
Likidite Oranı	Pozitif	
K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Yok	Pozitif
Banka Kredileri / Aktif	Pozitif	
Özkaynaklar / Aktif	Pozitif	
Faaliyet Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Net Satışlar	Pozitif	
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	Pozitif	

Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınmasına İlişkin Örnek

ABC işletmesi, 6111 sayılı Kanunun bilanço düzeltmesine yönelik hükümleri kapsamında, kayıtlarında bulunan ama gerçekte bulunmayan mallarına yönelik beyanda bulunmuştur. Böylelikle, ilgili mallara ilişkin faturalandırmak yoluyla kayıtlar mevcut

duruma uygun duruma gelecektir. İşletmede kayıtlarda yeralıp, mevcutta bulunmayan genel oranda KDV'ye tabi olan malın miktarı 50 adet olup, işletmenin kendi kayıtlarında bu malın birim fiyatı 300 TL görünmektedir. Bu üründe gayri safi karlılık oranı ise %10'dur. İşletme öncelikle bu işleme ilişkin envanter listesini hazırlayarak, ilgili vergi dairesine bildirimde bulunmuştur. Düzenlenecek faturada ise 16.500 TL satış bedeli ve 2.970 TL KDV görünecektir. Bu işleme ait muhasebe kayıtları ise aşağıda gösterilmektedir (Tebliğ Seri No:1).

_____ / _____

“689- Diğer Olağandışı Gider Ve Zarar 19.470,00.- TL

(Kanunen Kabul Edilmeyen Gider)

600- Yurtiçi Satışlar 16.500,00.- TL

(6111 Sayılı Kanununun 11/1 maddesi)

391- Hesaplanan KDV 2.970,00.- TL”

_____ / _____

“Kayıtların düzeltilmesi sonucunda hasılat olarak kaydedilen malların maliyet bedelleri üzerinden kayıtlarının da düzeltilmesi gerektiğinden, satışı yapılan malların düzeltilmesi aşağıdaki gibi olacaktır.

_____ / _____

621- Satılan Ticari Mallar Maliyeti 15.000,00.- TL

153- Ticari Mallar 15.000,00.-TL “ (Gökmen ve Kartaloğlu, 2011: 350)

_____ / _____

Bu muhasebe hareketlerinin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansımaları ise Tablo 42 ve 43'de gösterilmektedir.

Tablo 42 :Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınması Örneği Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa		300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar		33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküml.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar		368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş	
15	Stoklar	-15.000		Vergi ve Diğer Yükümlülükler	
150	İlk Madde ve Malzeme		37	Borç ve Gider Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer	
152	Mamüller			Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
153	Ticari Mallar	-15.000	371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi	
157	Diğer Stoklar			ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider	
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.			Tahakkukları	
19	Diğer Dönen Varlıklar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
191	İndirilecek KDV		391	Hesaplanan KDV	2.970
	DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI	
	TOPLAMI (Toplam değerde azalış) X	-15.000		KAYNAKLAR TOPLAMI (Toplamda artış) X +	2.970
2	DURAN VARLIKLAR			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
22	Ticari Alacaklar		4		
220	Alıcılar		40	Mali Borçlar	
221	Alacak Senetleri		400	Banka Kredileri	
23	Diğer Alacaklar		42	Ticari Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		43	Diğer Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		431	Ortaklara Borçlar	
25	Maddi Duran Varlıklar		44	Alınan Avanslar	
250	Arazi ve Arsalar		47	Borç ve Gider Karşılıkları	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri		48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve	
252	Binalar			Gider Tahakkukları	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar		49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
254	Taşıtlar			UZUN VADELİ YABANCI	
255	Demirbaşlar			KAYNAKLAR TOPLAMI	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		5	ÖZKAYNAKLAR	
257	Birikmiş Amortismanlar (-)		50	Ödenmiş Sermaye	
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		52	Sermaye Yedekleri	
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		529	Diğer Sermaye Yedekleri	
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve		59	Dönem Net Karı (Zararı)	-17.970
	Gelir Tahakkukları		590	Dönem Net Karı	
29	Diğer Duran Varlıklar		591	Dönem Net Zararı (-)	17.970
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	-17.970
	AKTİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-15.000		PASİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-15.000

Tablo 43 : Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınması Örneği Gelir Tablosu		
Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
62	C-NET SATIŞLAR	16.500,00
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	15.000,00
63	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
63	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	1.500,00
64	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
66	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
679	Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	19.470,00
681	Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	
689	Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	19.470,00
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-17.970,00

Bu hareketlerin seçili finansal oranlar üzerindeki etkisi de Tablo 44'de yeralmaktadır.

Tablo 44 : Emtia (Stok) Çıkışının Oranlara Etkisi

Finansal Oranlar	Oranlara Etki	
	Dolaysız	Dolaylı
Cari Oran	Negatif	
Likidite Oranı	Negatif	
K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Pozitif	
Banka Kredileri / Aktif	Negatif	
Özkaynaklar / Aktif	Negatif	
Faaliyet Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Net Satışlar	Negatif	
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	Negatif	

İşletmelerde gerçek durumda, satılan ürün yada hizmet karşılığında nakit ve benzerleri, çek/senet alınmakta, ya da cari hesaplar kullanılmaktadır. Bu yüzden 689 hesap yerine nakit ya da senet alınması durumundaki muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır (Gökmen ve Kartaloğlu, 2011: 350).

<i>“100- Kasa</i>		<i>19.470,00.-TL</i>
<i>600- Yurtiçi Satışlar</i>	<i>16.500,00.- TL</i>	
<i>391- Hesaplanan KDV</i>	<i>2.970,00.- TL</i>	

Kayıtsız yapılan satış karşılığında senet alınmış olsaydı ;

<i>121- Alacak Senetleri</i>		<i>19.470,00.-TL</i>
<i>600- Yurtiçi Satışlar</i>	<i>16.500,00.- TL</i>	
<i>391- Hesaplanan KDV</i>	<i>2.970,00.- TL “</i>	

Bu şekilde muhasebe hareketlerinin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansımaları ise Tablo 45 ve 46’da gösterilmektedir.

Tablo 45 : Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınması_Örneği Nakit Tahsilat Durumu Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa	19.470	300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar		33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküml.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar		368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş	
15	Stoklar	-15.000		Vergi ve Diğer Yükümlülükler	
150	İlk Madde ve Malzeme		37	Borç ve Gider Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer	
152	Mamüller			Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
153	Ticari Mallar	-15.000	371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi	
157	Diğer Stoklar			ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider	
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.			Tahakkukları	
19	Diğer Dönen Varlıklar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
191	İndirilecek KDV		391	Hesaplanan KDV	2.970
	DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI	
	TOPLAMI (Toplam değerde artış) X +	4.470		KAYNAKLAR TOPLAMI	X + 2.970
2	DURAN VARLIKLAR		4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
22	Ticari Alacaklar		40	Mali Borçlar	
220	Alıcılar		400	Banka Kredileri	
221	Alacak Senetleri		42	Ticari Borçlar	
23	Diğer Alacaklar		43	Diğer Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		431	Ortaklara Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		44	Alınan Avanslar	
25	Maddi Duran Varlıklar		47	Borç ve Gider Karşılıkları	
250	Arazi ve Arsalar		48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri			Gider Tahakkukları	
252	Binalar		49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar			UZUN VADELİ YABANCI	
254	Taşıtlar			KAYNAKLAR TOPLAMI	
255	Demirbaşlar		5	ÖZKAYNAKLAR	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		50	Ödenmiş Sermaye	
257	Birikmiş Amortismanlar (-)		52	Sermaye Yedekleri	
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		529	Diğer Sermaye Yedekleri	
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		59	Dönem Net Karı (Zararı)	1.500
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve		590	Dönem Net Karı	1.500
	Gelir Tahakkukları		591	Dönem Net Zararı (-)	
29	Diğer Duran Varlıklar				
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	1.500
	AKTİF TOPLAM Toplamda artış XX +	4.470		PASİF TOPLAM Toplamda artış	XX + 4.470

Tablo 46 : Stok (Emtia) Çıkışın Kayda Alınması_Örneği Nakit Tahsilat Durumu Gelir Tablosu		
Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
	C-NET SATIŞLAR	16.500,00
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	15.000,00
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	1.500,00
	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE	
64	KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
679	Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	
681	Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	
689	Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	1.500,00

Bu hareketlerin seçili finansal oranlar üzerindeki etkisi de aşağıdaki Tablo 47’de yer almaktadır.

Tablo 47 : Emtia (Stok) Çıkışının Oranlara Etkisi (Gerçek Durum Tespiti Halinde)

Finansal Oranlar	Oranlara Etki	
	Dolaysız	Dolaylı
Cari Oran	Pozitif	
Likidite Oranı	Pozitif	
K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Pozitif	
Banka Kredileri / Aktif	Pozitif	
Özkaynaklar / Aktif	Negatif	
Faaliyet Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Net Satışlar	Pozitif	
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	Pozitif	

Kasa Düzeltmenin Kayda Alınmasına İlişkin Örnek

ABC işletmesi, 6111 sayılı Kanunun bilanço düzeltmesine yönelik hükümlerinden biri olan kasa düzeltme imkanından yararlanmak istemektedir. Bu nedenle 31.12.2010 tarihli bilançosunda 20.000 TL olarak görünen, fakat mevcutta

bulunmayan bu tutar için beyanda bulunmuştur. Kanun kapsamında, işleme ait %3 oranında, 600 TL tutarındaki vergi de ödenmiştir. Bu işlemin muhasebe kayıtları aşağıdaki şekilde yapılacaktır (Tebliğ Seri No:1).

<i>“689- Diğer Olağandışı Gider ve Zarar (Kanunen kabul edilmeyen gider)</i>	<i>20.600,00.-TL</i>
<i>100- Kasa (6111 Sayılı Kanununun 11 inci maddesi)</i>	<i>20.000,00.-TL</i>
<i>360- Ödenecek Vergi ve Fonlar</i>	<i>600,00.-TL”</i>

İşletmelerin bilançolarında kaydi olarak bulunan, ama gerçekte bulunmayan kasa bakiyelerinin düzeltilmesinden doğan giderlerin, nazım hesaplara kaydedilmesi ise aşağıdaki şekilde olacaktır:

<i>“950- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler</i>	<i>20.600,00.- TL</i>
<i>951- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Alacaklı Hesabı</i>	<i>20.600,00.- TL</i>

ÖDEME KAYITLARI

<i>360- Ödenecek Vergi ve Fonlar</i>	<i>600,00.-TL</i>
<i>100- Kasa</i>	<i>600,00.- TL”</i>

Bu şekilde muhasebe hareketlerinin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansımaları ise Tablo 48 ve 49’da gösterilmektedir.

Tablo 48 : Kasa Düzeltme Kayda Alınması Örneği Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa	-20.600	300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar		33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküm.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar		368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler	
15	Stoklar		37	Borç ve Gider Karşılıkları	
150	İlk Madde ve Malzeme		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
152	Mamüller		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
153	Ticari Mallar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
157	Diğer Stoklar		391	Hesaplanan KDV	
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.				
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.				
19	Diğer Dönen Varlıklar				
191	İndirilecek KDV				
	DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI	
	TOPLAMI (Toplam değerde azalış X	-20.600		KAYNAKLAR TOPLAMI	
2	DURAN VARLIKLAR		4	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
22	Ticari Alacaklar		40	Mali Borçlar	
220	Alıcılar		400	Banka Kredileri	
221	Alacak Senetleri		42	Ticari Borçlar	
23	Diğer Alacaklar		43	Diğer Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		431	Ortaklara Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		44	Alınan Avanslar	
25	Maddi Duran Varlıklar		47	Borç ve Gider Karşılıkları	
250	Arazi ve Arsalar		48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri		49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
252	Binalar			UZUN VADELİ YABANCI	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar			KAYNAKLAR TOPLAMI	
254	Taşıtlar		5	ÖZKAYNAKLAR	
255	Demirbaşlar		50	Ödenmiş Sermaye	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		52	Sermaye Yedekleri	
257	Birikmiş Amortismanlar (-)		529	Diğer Sermaye Yedekleri	
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		59	Dönem Net Karı (Zararı)	-20.600
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		590	Dönem Net Karı	
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları		591	Dönem Net Zararı (-)	20.600
29	Diğer Duran Varlıklar				
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	-20.600
	AKTİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-20.600		PASİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-20.600

Tablo 49 : Kasa Düzeltme Kayda Alınması Örneği Gelir Tablosu		
Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
	C-NET SATIŞLAR	
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	
	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE	
64	KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
679	Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	20.600,00
681	Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	
689	Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	20.600,00
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-20.600,00

Bu hareketlerin seçili finansal oranlar üzerindeki etkisi de Tablo 50'de yer almaktadır.

Tablo 50 : Kasa Düzeltmenin Oranlara Etkisi

Finansal Oranlar	Oranlara Etki	
	Dolaysız	Dolaylı
Cari Oran	Negatif	
Likidite Oranı	Negatif	
K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Yok	
Banka Kredileri / Aktif	Negatif	
Özkaynaklar / Aktif	Negatif	
Faaliyet Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Net Satışlar	Negatif	
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	Negatif	

Ortaklardan Alacak (Net) Düzeltmenin Kayda Alınmasına İlişkin Örnek

ABC işletmesi, 6111 sayılı Kanun kapsamındaki ortaklardan net alacak düzeltmesi imkanını kullanarak, kayıtları ile mevcut durum arasındaki farkı ortadan kaldırmak istemektedir. İşletmenin, 31.12.2010 tarihli bilançosunda, 131- Ortaklardan Alacaklar ve 331-Ortaklara Borçlar hesaplarında sırasıyla 18.000 TL ve 26.000 TL'lik tutarlar görünmektedir. Bu tutarların ortaklardan alacaklarda 15.000 TL'si, ortaklara

borçlar hesabında ise 10.000 TL si, esas faaliyetler dışındaki işlemlerden yani ödünç para verme ve alma işlemlerinden oluşmaktadır. Bu durumda, Kanun kapsamındaki ortaklardan net alacak tutarı 5.000 TL olmaktadır. İşletme 5.000 TL yi beyan ederek, bunun %3'ü oranında yani 150 TL'lik vergiyi de ödemiştir. Bu işlemlerin muhasebe kayıtları ise aşağıdaki şekilde gerçekleşecektir (Tebliğ Seri No:1).

<i>331- Ortaklara Borçlar</i>	<i>10.000,00.-TL</i>
<i>(6111 Sayılı Kanununun 11. maddesi)</i>	
<i>689- Diğer Olağandışı Gid. Ve Zar</i>	<i>5.150,00.-TL</i>
<i>(Kanunen Kabul Edilmeyen Gider)</i>	
<i>131- Ortaklardan Alacaklar</i>	<i>15.000,00.-TL</i>
<i>(6111 Sayılı Kanununun 11. maddesi)</i>	
<i>360- Ödenecek Vergi ve Fonlar</i>	<i>150,00.-TL</i>

İşletmelerin bilançolarında kaydi olarak bulunan, ama gerçekte olmayan ortaklardan net alacak tutarlarının düzeltilmesinden doğan giderlerin, nazım hesaplara kaydedilmesi ise aşağıdaki şekilde olacaktır:

<i>950- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler</i>	<i>5.150,00.- TL</i>
<i>951- Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler Alacaklı Hesabı</i>	<i>5.150,00.- TL</i>

ÖDEME KAYITLARI

<i>360- Ödenecek Vergi ve Fonlar</i>	<i>150,00.-TL</i>
<i>100- Kasa</i>	<i>150,00.- TL</i>

Bu şekilde muhasebe hareketlerinin işletmenin 31.12.2011 tarihli bilanço tablosuna ve 01.01.2011-31.12.2011 arası gelir tablosuna yansımaları ise Tablo 51 ve 52'de gösterilmektedir.

Tablo 51 : Ortaklardan Alacak (Net) Düzeltme Örneği Bilanço Tablosu

		6111 sayılı kanun sonrası			6111 sayılı kanun sonrası
1	DÖNEN VARLIKLAR		3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
10	Hazır Değerler		30	Mali Borçlar	
100	Kasa	-150	300	Banka Kredileri	
101	Alınan Çekler		32	Ticari Borçlar	
102	Bankalar		33	Diğer Borçlar	
11	Menkul Kıymetler		331	Ortaklara Borçlar	-10.000
12	Ticari Alacaklar		34	Alınan Avanslar	
120	Alıcılar		35	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Hak.	
121	Alacak Senetleri		36	Ödenecek Vergi ve Diğer Yüküml.	
13	Diğer Alacaklar		360	Ödenecek Vergi ve Fonları	
131	Ortaklardan Alacaklar	-15.000	368	Vadesi Geçmiş Ert. veya Taksitlendirilmiş	
15	Stoklar			Vergi ve Diğer Yükümlülükler	
150	İlk Madde ve Malzeme		37	Borç ve Gider Karşılıkları	
151	Yarı Mamüller		370	Dönem Karı Vergi ve Diğer	
152	Mamüller			Yasal Yükümlülük Karşılıkları	
153	Ticari Mallar		371	Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi	
157	Diğer Stoklar			ve Diğer Yükümlülükleri (-)	
17	Yıllara Yaygın İnş. Ve On. Mal.		38	Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider	
18	Gel. Ayl. Ait Gid. Ve Gelir Tah.			Tahakkukları	
19	Diğer Dönen Varlıklar		39	Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	
191	İndirilecek KDV		391	Hesaplanan KDV	
	DÖNEN VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI	
	TOPLAMI (Toplam değerde azalış) X	-15.150		KAYNAKLAR TOPLAMI	X -10.000
2	DURAN VARLIKLAR			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
22	Ticari Alacaklar		4		
220	Alıcılar		40	Mali Borçlar	
221	Alacak Senetleri		400	Banka Kredileri	
23	Diğer Alacaklar		42	Ticari Borçlar	
231	Ortaklardan Alacaklar		43	Diğer Borçlar	
24	Mali Duran Varlıklar		431	Ortaklara Borçlar	
25	Maddi Duran Varlıklar		44	Alınan Avanslar	
250	Arazi ve Arsalar		47	Borç ve Gider Karşılıkları	
251	Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri		48	Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve	
252	Binalar			Gider Tahakkukları	
253	Tesis, Makine ve Cihazlar		49	Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	
254	Taşıtlar			UZUN VADELİ YABANCI	
255	Demirbaşlar			KAYNAKLAR TOPLAMI	
256	Diğer Maddi Duran Varlıklar		5	ÖZKAYNAKLAR	
257	Birikmiş Amortismanlar (-)		50	Ödenmiş Sermaye	
26	Maddi Olmayan Duran Varlıklar		52	Sermaye Yedekleri	
27	Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		529	Diğer Sermaye Yedekleri	
28	Gelecek Yıllara Ait Giderler ve		59	Dönem Net Karı (Zararı)	-5.150
	Gelir Tahakkukları		590	Dönem Net Karı	
29	Diğer Duran Varlıklar		591	Dönem Net Zararı (-)	5.150
291	Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV				
	DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	-5.150
	AKTİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-15.150		PASİF TOPLAM Toplamda azalış XX	-15.150

Tablo 52 : Ortaklardan Alacak (Net) Düzeltme Örneği Gelir Tablosu		
Hesap Kodu		6111 sayılı kanun sonrası
60	A-BRÜT SATIŞLAR	
61	B-SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	
	C-NET SATIŞLAR	
62	D-SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	
63	E-FAALİYET GİDERLERİ	
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	
	F-DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE	
64	KARLAR	
65	G-DİĞER FAAL. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-)	
66	H-FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	
67	I-OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	
679	Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	
68	J-OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	5.150,00
681	Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	
689	Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	5.150,00
690	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	
691	K-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜK. KARŞ.(-)	
692	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-5.150,00

Bu hareketlerin seçili finansal oranlar üzerindeki etkisi de tablo 53'de yer almaktadır.

Tablo 53 : Ortaklardan Alacak Düzeltmenin Oranlara Etkisi

Finansal Oranlar	Oranlara Etki	
	Dolaysız	Dolaylı
Cari Oran	Negatif	
Likidite Oranı	Negatif	
K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Yok	Negatif
Banka Kredileri / Aktif	Negatif	
Özkaynaklar / Aktif	Negatif	
Faaliyet Karı / Net Satışlar	Yok	
Dönem Net Karı / Net Satışlar	Negatif	
Dönem Net Karı / Özkaynaklar	Negatif	

Yeniden yapılandırma kanunu kapsamında incelenen düzenlemelerin finansal oranlara dolaysız etkileri Tablo 54'de toplu olarak yer almaktadır.

Faaliyet karı/net satışlar oranı dışındaki tüm oranların düzenlemelerden negatif ya da pozitif şekilde etkilenebildiği, sadece belirtilen oranda dolaysız bir etkinin oluşmasının beklenmediği görülmektedir. Bunun dışında, düzenlemelerden matrah ve

vergi artırımını, demirbaş girişi, kasa düzeltme ve ortaklardan alacak düzeltmenin oranlar üzerinde pozitif etkisinin olmaması, ağırlıklı negatif etkisinin olması beklenebilir.

Tablo 54 : Kanun Kapsamındaki Düzenlemelerin Finansal Oranlara Etkisi

Kanun Kapsamındaki Düzenlemeler	Finansal Oranlar							
	Cari Oran	Likidite Oranı	K.V. Banka Kredileri / Net Satışlar	Banka Kredileri / Aktif	Özkaynaklar / Aktif	Faaliyet Karı / Net Satışlar	Dönem Net Karı / Net Satışlar	Dönem Net Karı / Özkaynaklar
Matrah ve Vergi Artırımı	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif
Emtia (Stok)Girişi	Pozitif	Yok	Yok	Pozitif	Pozitif	Yok	Yok	Negatif
Demirbaş Girişi	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif
Demirbaş Girişi ve Satışı	Pozitif	Pozitif	Yok	Pozitif	Pozitif	Yok	Pozitif	Pozitif
Emtia (Stok) Çıkışı	Negatif	Negatif	Pozitif	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif
Emtia (Stok) Çıkışı (Gerçek Durum Tespiti Halinde)	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Pozitif	Negatif	Yok	Pozitif	Pozitif
Kasa Düzeltme	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif
Ortaklardan Alacak Düzeltme	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif	Yok	Negatif	Negatif

3.4. DEĞERLENDİRME

3.4.1 İşletme Büyüklüklerine Göre Değerlendirme

Araştırma da 631 adet işletmeye ait veriler kullanılmıştır. Tablo 55’de işletmelerin büyüklüklerine göre sınıflandırılması ve tanımlayıcı bazı istatistiki değerlere yer verilmiştir.

631 işletmenin 33’ü küçük işletme, 333’ü orta büyüklükteki işletme ve 265’i büyük işletme olarak sınıflanmaktadır. Bütün işletmelerin net satışlar ortalaması 41.238.365 TL iken, aktif büyüklüklerinin ortalama değeri 29.387.503 TL ve ortalama çalışan sayıları da 88 kişidir.

Aynı değerler sırasıyla, küçük işletmelerde 3.604.256 TL, 2.890.438 TL ve 17 kişi; orta büyüklükteki işletmelerde 12.352.106 TL, 8.639.743 TL ve 38 kişi; büyük işletmelerde 82.223.458 TL, 58.758.851 TL ve 161 kişi olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 55 : İşletme Büyüklüklerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Değerler

İşletme Büyüklüklerine Göre Sınıflandırma	Firma Sayısı	Net Satışlar Ortalaması (TL)	Min. (TL)	Maks. (TL)
Küçük İşletme	33	3.604.256	1.229.894	4.695.753
Orta Büyüklükteki İşletme	333	12.352.106	97.030	24.822.134
Büyük İşletme	265	82.223.458	2.289.535	1.251.907.618
Toplam İşletmeler	631	41.238.365	97.030	1.251.907.618

İşletme Büyüklüklerine Göre Sınıflandırma	Firma Sayısı	Aktif Büyüklük Ortalaması (TL)	Min. (TL)	Maks. (TL)
Küçük İşletme	33	2.890.438	1.167.872	4.976.686
Orta Büyüklükteki İşletme	333	8.639.743	1.015.213	25.765.759
Büyük İşletme	265	58.758.851	2.700.119	1.250.884.485
Toplam İşletmeler	631	29.387.503	1.015.213	1.25.884.485

İşletme Büyüklüklerine Göre Sınıflandırma	Firma Sayısı	Çalışan Sayısı Ortalaması (Adet)	Min. (Adet)	Maks. (Adet)
Küçük İşletme	33	17	3	43
Orta Büyüklükteki İşletme	333	38	1	206
Büyük İşletme	265	161	1	3.080
Toplam İşletmeler	631	88	1	3.080

Anket sonuçlarını işletme büyüklüklerine göre değerlendirmek için Tablo 56 oluşturulmuştur. Tabloda işletme büyüklüklerine göre sınıflandırmış gruplarda yasadan yararlanma durumları ve hangi düzenlemesinden yararlandıkları görülmektedir. Yasadan yararlanma oranı en yüksek grup, büyük işletmelerdir. Büyük işletmeleri %35 ile orta büyüklükteki işletmeler takip etmekte ve en düşük oran %27 ile küçük işletmelerde görünmektedir. İşletmeler büyüdükçe yasadan yararlanma oranları da artmaktadır.

Küçük işletmelerin yasadan yararlanma oranının düşüklüğü yanında bazı düzenlemelerden de yararlanmadığı görülmektedir. Küçük işletmeler matrah ve vergi arttırımına yönelik düzenlemeler yanında, kasa ve ortaklardan net alacak düzeltmesinde bulunmakta ama emtia ya da demirbaşlar ilgili düzenlemelerden yararlanmamaktadır.

Orta büyüklükteki ve büyük işletmeler ise her düzenlemeden faydalanmışlardır. Kurumlar vergisi matrah arttırımı, en yüksek oranda faydalanılan düzenlemedir. Sonrasında KDV matrah arttırımı ve kasa düzeltme gelmektedir.

Tablo 56 : İşletmelerin Büyüklüklerine Göre Sınıflandırması

	İşletme Büyüklüklerine Göre Sınıflandırma		
	Küçük İşletme	Orta Büyüklükteki İşletme	Büyük İşletme
Firma Sayısı	33	333	265
Yasa Yararlanan	9	118	116
Yasa Yararlanma Oranı	27%	35%	44%
Kurumlar vergisi matrah artırımı	6	78	82
KDV Matrah artırımı	3	40	37
Stopaj Artırım	3	9	2
Kasa Düzeltme	4	26	22
Ortak net alacak düzeltme	2	25	19
Emtia Çıkış	0	4	5
Emtia Giriş	0	11	21
Demirbaş / Makine Çıkış	0	0	0
Demirbaş / Makine Giriş	0	1	1

3.4.2. Sektörel Bazlı Değerlendirme;

Sektörel bazı anket sonuçları Tablo 57 'de yer almaktadır. Firmaların sektörel dağılımı, yasadan yararlanma oranları ve hangi maddeden yararlandıkları tabloda detaylı gösterilmektedir.

Buna göre tüm sektörler için yararlanma oranı %39 iken, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri sektörü %100 oran ile dikkat çekmektedir. Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektöründe de aynı oran bulunmakta fakat sadece 1 adet firma ilgili sektörde yer almaktadır. İşletme sayısı yine az olan bilgi ve iletişim sektörü de %67 ile yasadan yararlanmıştır. Yasadan yararlanması düşük olan sektörler ise, %17 ile madencilik ve taş ocaklığı, %33 ile idari ve destek hizmet faaliyetleri ve eğitim sektörüdür.

Tablo 57 : İşletmelerin Sektörel Bazlı Dağılımı ve Düzenlemelerden Yararlanma Anket Sonuçları

Sektör	Firma Sayısı	Yasa Yar.	Yasa Yar. Oranı	Kurumlar vergisi matrah artırımı	KDV Matrah artırım	Stopaj Artırım	Kasa Düzeltme	Ortak net alacak düzeltme	Emtia Çıkış	Emtia Giriş	Demirbaş / Makine Çıkış	Demirbaş / Makine Giriş
A	66	25	38%	23	7	0	1	1	0	1	0	0
B	6	1	17%	1	1	1	0	0	0	0	0	0
C	154	50	32%	37	19	3	10	10	3	7	0	1
D	1	1	100%	0	0	0	1	1	0	0	0	0
E	0	0	0%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
F	50	22	44%	16	11	4	7	3	2	3	0	0
G	289	112	39%	67	29	4	22	23	2	18	0	1
I	1	0	0%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
J	3	2	67%	1	1	1	0	0	0	0	0	0
K	0	0	0%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M	0	0	0%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
N	6	2	33%	2	1	0	0	1	0	0	0	0
P	3	1	33%	1	1	0	1	1	0	0	0	0
Q	7	7	100%	3	2	0	5	2	2	2	0	0
R	1	0	0%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
S	44	20	45%	15	8	1	5	4	0	1	0	0
Toplam	631	243	39%	166	80	14	52	46	9	32	0	2

İşletme sayıları daha yüksek çıkan beş sektör yararlandıkları düzenlemeler itibari ile karşılaştırıldıklarında Tablo 58’ de gösterilen sonuç ortaya çıkmaktadır. Kırmızı ile işaretlenenler tüm sektörler ortalamasına göre %20 lik bir sapmanın olduğunu göstermektedir. Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe, Kurumlar vergisi matrah artırımından yararlanma oranı %92 ile sektörler ortalamasının oldukça üzerindedir. Kasa düzeltme, ortak net alacak düzeltme ve emtia giriş te sektörler ortalamalarının oldukça altındadır.

İmalat sektöründe ise, emtia çıkış ve demirbaş/makine girişte daha yüksek oranlar ortaya çıkmıştır.

İnşaat sektörü için sonuçlara baktığımızda, dört düzenlemenin ortalamaların oldukça üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. KDV matrah artırım, stopaj artırım, kasa düzeltme ve emtia çıkış bu düzenlemelerdir.

Toptan ve perakende ticaret, motorlu kara taşıtlarının ve motorsikletlerin onarımı sektöründe ise sadece bir düzenlemede, yani emtia giriş te, daha yüksek bir oranla karşılaşılmaktadır.

Diğer hizmet faaliyetlerinde de benzer şekilde, sadece bir düzenlemede ortalamanın %20 üzerinde yararlanma oranı görülmektedir. Bu düzenleme, KDV matrah artırımındır.

Tablo 58: Yüksek İşletme Adetli Sektörlerde Düzenlemelerden Yararlanma Durumu

Sektör	Firma Sayısı	Yasa Yar.	Yasa Yar. Oranı	Kurumlar vergisi matrah artırım	KDV Matrah artırım	Stopaj Artırım	Kasa Düzeltme	Ortak net alacak düzeltme	Emtia Çıkış	Emtia Giriş	Demirbaş / Makine Çıkış	Demirbaş / Makine Giriş
A	66	25	38%	23	7	0	1	1	0	1	0	0
	Düzenlemenin Payı			92%	28%	0%	4%	4%	0%	4%	0%	0%
C	154	50	32%	37	19	3	10	10	3	7	0	1
	Düzenlemenin Payı			74%	38%	6%	20%	20%	6%	14%	0%	2%
F	50	22	44%	16	11	4	7	3	2	3	0	0
	Düzenlemenin Payı			73%	50%	18%	32%	14%	9%	14%	0%	0%
G	289	112	39%	67	29	4	22	23	2	18	0	1
	Düzenlemenin Payı			60%	26%	4%	20%	21%	2%	16%	0%	1%
S	44	20	45%	15	8	1	5	4	0	1	0	0
	Düzenlemenin Payı			75%	40%	5%	25%	20%	0%	5%	0%	0%
Toplam	631	243	39%	166	80	14	52	46	9	32	0	2
	Düzenlemenin Payı			68%	33%	6%	21%	19%	4%	13%	0%	1%

3.4.3. İstatiksel Test Bulguları

3.4.3.1 Tüm Sektörler

631 işletmenin 243 i yani %39'u yasadan yararlanmıştır. Anket sonuçlarına göre işletmelerin 166 'sı kurumlar vergisi matrah artırımını, 80 'i KDV matrah artırımını , 14 'ü ise stopaj artırımında bulunurken; 52 'si kasa düzeltme , 46'sı ortaklardan net alacak düzeltme , 9 'u emtia (stok) çıkış , 32 'si emtia (stok) giriş ve sadece 2 'si demirbaş giriş düzenlemelerinden faydalanmıştır.

Bu düzenlemeler sonrası inceleme konusu tüm işletmelerin seçili oranlarındaki değişim, hipotez konusu 3 durum için tablo 59, tablo 60 ve tablo 61'de

gösterilmektedir. İlk tabloda, yasadan yararlanmayan işletmelerin tanımlayıcı istatistik bilgileri, ikinci tabloda ise yararlanan işletmelerin bilgileri yerilirken, son tablo yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin sadece 2011 yılı bilgilerini göstermektedir. Oran bazında sonuçlara bakarsak;

Cari oran (CO);

Yasadan yararlanmayan işletmelerde cari oran 2010 de 1,93 iken; 2011 de 2,32 'e yükselmiştir. Oranın 2 li seviyeleri iyi olarak kabul edilmektedir. Yasadan yararlanan firmalarda ise aynı yıllar için oran sırasıyla 2,27 ve 1,83'tür. Bu işletmelerde oran kötüye gitmiştir, medyan değerleri de ilgili yıllar için 1,32 den 1,28 'e düşüş ile benzer kötüleşmeyi göstermektedir. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 cari oran ortalama değerleri ise 2,32 ve 1,83 tür. Ortalama değerler arasında oldukça önemli bir fark bulunmaktadır.

Fakat, her üç durum içinde istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Likidite oranı (LO);

İlk durum için, yani yasadan yararlanmayan işletmeler için, 2010 yılı ortalama oran 1,17 iken 2011 de 1,47 olarak ortaya çıkmıştır. Likidite oranında 1 ler iyi görünmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, ortalamanın hala yüksek olmasına karşın ; 1,10 ile 2010 yılındaki ortalama değerinin altında kaldığı ortaya çıkmaktadır. Her iki grubun 2011 ortalama değerleri karşılaştırıldığında ise, yasadan yararlanmayan işletmelerin likidite oranlarının ortalamasının yararlananların ortalamasının oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Fakat, cari oranda olduğu gibi; bu oranda da her üç durum içinde istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Kısa Vadeli Banka Kredileri / Net satışlar (KVBK/NS);

Yasadan yararlanmayan işletmelerde 2010 yılında ortalama değer 0,12 iken 2011 de 0,14 e yükselmiştir. Yararlanan işletmelerde ise , aynı yıllar itibariyle sırasıyla

ortalamlar 0,16 ve 0,27 'dir. Medyan değerleri de artışı 0,10 ve 0,14 olarak yansıtmaktadır. 2011 yılı için her iki grubun ortalamasına bakıldığında ise, yararlanmayanlar da ortalama değerler 0,14 iken yararlanarlarda daha yüksek 0,27 gibi oran ortaya çıkmaktadır. Herbir durum için oranlar Kabul edilebilir seviye olan 1/3'ün altındadır.

Test sonuçlarında ise sadece 1. Durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer iki durum için istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur.

Banka Kredileri / Aktif (BK/A);

2010 yılında ilgili oranın ortalama değeri , yasadan yararlanmayan işletmelerde, 0,24 iken ; 2011 yılında da ortalama değer değişmemiş ve aynı tutarda kalmıştır. Yasadan yararlanan işletmelerde ise ; 0,26 'lık ortalama oranın 2011 yılında 0,32 'ye yükseldiği ; medyan değerlerinde de benzer şekilde 0,24 'ten 0,28 ' e doğru bir yükselme görülmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerde aktif büyüklük içinde banka kredilerin payı artış göstermiş ve kabul edilebilir aralığın üzerine çıkmıştır. Üçüncü duruma bakıldığında ise, 2011 yılı için yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin ortalamaları sırasıyla 0,24 ve 0,32 'dir. Medyan değerleri ise benzer şekilde yasadan yararlanarlarda 0,28 ile diğer durumdaki 0,20 değerinin üstündedir.

Test sonuçlarında da benzer şekilde 2. ve 3. durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yani, yasadan yararlanan işletmelerde oran yükselmiştir ve yasadan yararlanmayan işletmelerin ortalamasına göre farklılık bulunmaktadır. Yararlanarlarda ilgili oran daha yüksek bir seviyededir. Bu da işletmelerin banka kredi kullanımlarının aktif içindeki payının arttığını göstermektedir.

Özkaynaklar / Aktif (ÖK/A);

İlgili oranda 1. Durum için sırasıyla ortalamalar 0,34 ve 0,33 'tür. İlgili yıllar arasında hemen hemen ortalama değerler aynı kalmıştır. Medyan değerleri de benzer şekilde 0,29 ve 0,28 ile birbirine çok yakındır. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , ortalama değerler 2010 yılında 0,33 iken 2011 yılında 0,28 'e gerilemiştir. Medyan değerlerinde de aynı şekilde 0,28'ten 0,24'e düşüş görülmektedir. Özkaynakların aktif

içerisindeki payı azalmaktadır. İlgili oranda 0,40 değerleri oldukça iyi Kabul edilirken , bu seviyeler olumsuz olarak değerlendirilmelidir.

Son durum için ise, ortalamaların yasadan yararlanmayan işletmelerde 0,33 yasadan yararlananlarda ise 0,28 olduğu; medyan değerlerinde benzer şekilde 0,28 ve 0,24 ile yasadan yararlananlarda daha düşük seviyelerde kaldığı ortaya çıkmıştır.

Test sonuçlarında banka kredileri / aktif oranına benzer şekilde, 2. ve 3. durumlar için 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler Kabul edilmemiş ve ortalamalar arasında fark olduğu tespit edilmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerde ilgili oran ortalama değeri 2010 yılında azalırken, 2011 yılında da yararlanmayan işletmelere göre daha düşük bir ortalama değerdedir.

Faaliyet Karı / Net Satışlar (FK/NS);

2010 yılında yasadan yararlanmayan işletmelerde ortalama net satışların 0,03 'ü kadar faaliyet karı elde edilmişken 2011 yılında bu değer 0,04 'e yükselmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , ortalama değerlerin her iki yıl içinde 0,04 seviyesinde olduğu ve aynı kaldığı görülmektedir. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 yılı ortalamaları da benzer şekilde 0,04 ve aynıdır.

Test sonuçları da benzer şekilde her 3 durum içinde 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezin doğru olduğunu ve ortalamalar arasında fark olmadığını göstermektedir.

Dönem Net Karı / Net Satışlar (DNK/NS);

İlgili oran yasadan yararlanmayan işletmelerde, 2010 yılında ortalama 0,03 değerindeyken 2011 yılında hafif bir düşüşle 0,02 olarak gerçekleşmiştir. Medyan değerleri ise 0,01 ile her iki dönem içinde aynıdır. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , 2010 yılında 0,03 olan oranın 2011 yılında -0,01 e kadar düştüğü görülmektedir. Yani 2010 yılında ortalama net satışlarının % 3 'ü kadar net kar elde eden işletmeler , 2011 yılında % 1 'i kadar zarar etmiştir.

Yasadan yararlanmayan ve yasadan yararlanan işletmelerin 2011 ortalama değerleri arasında oldukça önemli bir farklılık bulunmaktadır. Yasadan yararlanmayan işletmeler de ortalama değer 0,02 iken , yasadan yararlananlar da -0,01 'dir. Yararlanmayanlar kar ederken , diğer grup işletmelerde zarar oluşmuştur.

Test sonuçları da benzer çıkarımlar yansıtmaktadır. 2. ve 3. Grup için sıfır hipotezler kabul edilmemiştir, yasadan yararlanan işletmelerde karlılık net satışlara göre azalmıştır, 2011 yılında ise yararlanmayanlarda ortalama kar varken , yararlananlar da zarar görünmektedir.

Dönem Net Karı / Özkaynaklar (DNK/ÖK);

Özkaynak karlılığı olarak da ifade edilen bu oranın ilk durum için ortalamaları ilgili yıllar için sırasıyla 0,14 ve 0,11 iken, ikinci durumda ilgili değerler sırasıyla 0,12 ve -0,18 dir. Birinci durumda özkaynak karlılığında küçük bir düşüş görülmesine karşın , ikinci durumda çok ciddi bir değişim ve kardan zarara geçiş bulunmaktadır. Yasadan yararlanan işletmeler 2010 yılında ortalama özkaynaklarının % 12'si oranında kar ederken , 2011 yılında % 18 oranında zarar etmişlerdir. Üçüncü durumda ise, yasadan yararlanmayanlarda ilgili oran ortalaması 0,11 iken yararlananlarda -0,18 ile yüksek bir fark bulunmaktadır.

Test sonuçları da 2. ve 3. durumlar için sıfır hipotezlerin kabul edilmediğini ve her iki durumda da ortalamalar arasında farklılık olduğunu göstermektedir.

Tablo 59: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan Tüm Sektörler

Finansal Oranlar	2010 Firma sayısı n=388					2011 Firma sayısı n=388				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	1,93	2,61	1,35	0,29	37,90	2,32	6,00	1,31	0,12	103,01
LO	1,17	1,94	0,81	0,01	26,45	1,47	5,55	0,80	0,01	100,57
KVBK/NS	0,12	0,17	0,06	-	1,27	0,14	0,20	0,08	-	1,82
BK/A	0,24	0,23	0,20	-	1,21	0,24	0,23	0,20	-	1,30
ÖK/A	0,34	0,23	0,29	- 0,49	0,97	0,33	0,22	0,28	- 0,33	0,99
FK/NS	0,03	0,06	0,02	- 0,23	0,35	0,04	0,07	0,02	- 0,43	0,45
DNK/NS	0,03	0,07	0,01	- 0,19	1,00	0,02	0,07	0,01	- 0,49	0,59
DNK/ÖK	0,14	0,81	0,10	- 13,05	7,71	0,11	0,27	0,08	- 2,24	1,49

Tablo 60 : Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan Tüm Sektörler

Finansal Oranlar	2010 Firma sayısı n=243					2011 Firma sayısı n=243				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,27	4,64	1,32	0,31	54,90	1,83	3,03	1,28	0,19	36,25
LO	1,37	3,89	0,74	0,01	49,52	1,10	2,62	0,70	0,01	34,75
KVBK/NS	0,16	0,22	0,10	-	1,92	0,27	1,02	0,14	-	15,55
BK/A	0,26	0,19	0,24	-	0,80	0,32	0,21	0,28	-	1,25
ÖK/A	0,33	0,20	0,28	- 0,09	0,95	0,28	0,19	0,24	- 0,50	0,97
FK/NS	0,04	0,06	0,02	- 0,37	0,40	0,04	0,07	0,03	- 0,28	0,36
DNK/NS	0,03	0,13	0,01	- 0,93	1,64	- 0,01	0,14	-	- 1,28	1,06
DNK/ÖK	0,12	0,49	0,10	- 4,75	3,80	- 0,18	0,83	0,04	- 5,57	0,90

Tablo 61 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 Tüm Sektörler

Finansal Oranlar	2011 Yasadan Yararlanmayan Firma sayısı n=388					2011 Yasadan Yararlanan Firma sayısı n=243				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,32	6,00	1,31	0,12	103,01	1,83	3,03	1,28	0,19	36,25
LO	1,47	5,55	0,80	0,01	100,57	1,10	2,62	0,70	0,01	34,75
KVBK/NS	0,14	0,20	0,08	-	1,82	0,27	1,02	0,14	-	15,55
BK/A	0,24	0,23	0,20	-	1,30	0,32	0,21	0,28	-	1,25
ÖK/A	0,33	0,22	0,28	- 0,33	0,99	0,28	0,19	0,24	- 0,50	0,97
FK/NS	0,04	0,07	0,02	- 0,43	0,45	0,04	0,07	0,03	- 0,28	0,36
DNK/NS	0,02	0,07	0,01	- 0,49	0,59	- 0,01	0,14	-	- 1,28	1,06
DNK/ÖK	0,11	0,27	0,08	- 2,24	1,49	- 0,18	0,83	0,04	- 5,57	0,90

3.4.3.2. Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık

Bu sektörde faaliyet gösteren 66 işletmenin 25'i i yani % 38'u yasadan yararlanmıştır. Anket sonuçlarına göre işletmelerin 23 'ü kurumlar vergisi matrah artırımı, 7 'si KDV matrah artırımında bulunurken; 1 tanesi kasa düzeltme , 1'i ortaklardan net alacak düzeltme , yine 1 tanesi emtia (stok) giriş düzenlemelerinden faydalanmıştır.

Oran bazında sonuçlara bakarsak;

Cari oran;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde cari oran 2010 de 1,48 iken ; 2011 de 1,62 'ye yükselmiştir. Oranın 2' li seviyeleri iyi olarak kabul edilmektedir. Yasadan yararlanan firmalarda ise aynı yıllar için oran sırasıyla 2,67 ve 2,37'dir. Yasadan yararlanmayan işletmelerde 2011 yılında oran ortalama değeri yükselmesine karşın, yine de istenen seviyenin altındadır. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, 2011 yılında

ortalama değerin düşmesine rağmen , seviye yine de kabul edilebilir seviye üstündedir. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 cari oran ortalama değerleri ise 1,62 ve 2,37 dir.

Test sonuçlarında ise her üç durum içinde istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Likidite oranı;

Yasadan yararlanmayan işletmeler için, 2010 yılı ortalama oran 0,79 iken 2011 de de aynı seviyelerde 0,78 ortalama değeri bulunmuştur. Likidite oranında 1 ler iyi görünmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, ortalamalar sırasıyla 1,27 ve 1,22 dir. 2011 yılında, 2010 yılındaki ortalama değerin biraz altında kaldığı ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen her iki yılda da oran kabul edilir seviye olan 1 'in üzerindedir. Her iki grubun 2011 ortalama değerleri karşılaştırıldığında ise, yararlanan grubun ortalamasının 0,78 ye karşın 1,22 ile daha yüksek seviye de olduğu belirlenmiştir.

Cari oranda olduğu gibi; bu oranda da her üç durum içinde istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Kısa Vadeli Banka Kredileri / Net satışlar;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde 2010 yılında ortalama değer 0,18 iken 2011 de 0,24' e yükselmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, aynı yıllar itibariyle sırasıyla ortalamalar 0,15 ve 0,32 'dir. Her iki durum içinde 2011 yılında ortalama değerler 2010 yılına göre artmıştır. Yasadan yararlanan işletmelerde oran ortalama değer yükselişi daha dikkat çekicidir. 2011 yılı için her iki grubun ortalamasına bakıldığında ise, yararlanmayanlar da ortalama değerler 0,24 iken yararlanarlarda daha yüksek 0,32 gibi oran ortaya çıkmaktadır. 1. durum için oran kabul edilebilir seviye olan 1/3'ün altında iken 2. Durum için oran kabul edilebilir seviyeye artışla ulaşmıştır.

Test sonuçlarında ise sadece 1. Durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer iki durum için istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur.

Banka Kredileri / Aktif;

2010 yılında ilgili oranın ortalama değeri, yasadan yararlanmayan işletmelerde, 0,38 iken ; 2011 yılında ortalama değer küçük bir azalışla 0,36 olmuştur. Yasadan yararlanan işletmelerde ise; 0,28 'lık ortalama oranın 2011 yılında 0,36 'ye yükseldiği ; medyan değerlerinde de benzer şekilde 0,23 'ten 0,36 ' ya doğru bir yükselme olduğu görülmektedir. Bu oran da kabul edilebilir seviyeler 0,25 altıdır. Yasadan yararlanan işletmelerde aktif büyüklük içinde banka kredilerin payı artış göstermiş ve kabul edilebilir aralığın biraz üstünde iken oldukça üzerine çıkmıştır. Üçüncü duruma bakıldığında ise, 2011 yılı için yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin ortalamaları 0,36 ile aynı seviyededir. Medyan değerleri ise yasadan yararlananlarda 0,37 ile diğer durumdaki 0,34 değerinin biraz üstündedir.

Test sonuçlarında sadece 2. durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yani, yasadan yararlanan işletmelerde oran yükselmiştir. Bu da işletmelerin banka kredi kullanımlarının aktif içindeki payının arttığını göstermektedir.

Özkaynaklar / Aktif;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde ortalamalar 2010 yılında 0,30 iken 2011 yılında küçük bir düşüşle 0,29 olmuştur. İlgili yıllar arasında hemen hemen ortalama değerler aynı kalmıştır. Medyan değerleri de benzer şekilde 0,23 ve 0,21 ile birbirine çok yakındır. 2. durumda ise, ortalama değerler 2010 yılında 0,28 iken 2011 yılında 0,25 'e gerilemiştir. Medyan değerlerinde de aynı şekilde 0,25'ten 0,21'e düşüş görülmektedir. Özkaynakların aktif içerisindeki payı azalmaktadır. İlgili oranda 0,40 değerleri oldukça iyi kabul edilirken , bu seviyeler olumsuz olarak değerlendirilmelidir.

3. durum için ise, ortalamalar yasadan yararlanmayan işletmelerde 0,29 yasadan yararlananlarda ise 0,25 tir.

Test sonuçlarında her 3 durum için de 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arası farklılık tespit edilememiş ve sıfır hipotezler kabul edilmiştir.

Faaliyet Karı / Net Satışlar;

2010 yılında yasadan yararlanmayan işletmelerde ortalama net satışların 0,03 'ü kadar faaliyet karı elde edilmişken 2011 yılında bu değer 0,04 'e yükselmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, ortalama değerlerin her iki yıl içinde 0,03

seviyesinde olduğu ve aynı kaldığı görülmektedir. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 yılı ortalamaları da sırasıyla 0,04 ve 0,03 'tür. Ortalamalar arasında her 3 durum içinde önemli bir farklılık yoktur.

Test sonuçları da benzer şekilde her 3 durum içinde 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezin doğru olduğunu ve ortalamalar arasında fark olmadığını göstermektedir.

Dönem Net Karı / Net Satışlar;

Oran yasadan yararlanmayan işletmelerde , 2010 yılında ortalama 0,02 değerindeyken 2011 yılında yükselişle 0,03 olarak gerçekleşmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , 2010 yılında 0,01 olan oranın 2011 yılında -0,02 e kadar düştüğü görülmektedir. Yani 2010 yılında ortalamada net satışlarının % 1 'i kadar net kar elde eden işletmeler , 2011 yılında % 2 'si kadar zarar etmiştir.

Yasadan yararlanmayan ve yasadan yararlanan işletmelerin 2011 ortalama değerleri arasında oldukça önemli bir farklılık bulunmaktadır. Yasadan yararlanmayan işletmeler de ortalama değer 0,03 iken , yasadan yararlananlar da -0,02 'dir. Yasadan yararlanmayanlar kar ederken , diğer grup işletmelerde zarar oluşmuştur.

Test sonuçların da ise sadece 3. Grup için sıfır hipotezler kabul edilmemiştir, yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 yılı ortalama değerleri arasında farklılık bulunmaktadır. İlgili yılda yasadan yararlanmayanlarda ortalamada kar varken, yararlananlar da zarar görünmektedir.

Dönem Net Karı / Özkaynaklar;

Özkaynak karlılıklarında ilk durum için ortalamalar ilgili yıllar için sırasıyla 0,34 ve 0,09 iken, ki oldukça önemli bir düşüşü göstermektedir, ikinci durumda ilgili değerler sırasıyla 0,07 ve -0,06 dır. Birinci durumda özkaynak karlılığında büyük bir düşüş görülmesine karşın , ikinci durumda yani yasadan yararlananlarda ortalamada işletmeler zarar etmiştir. Üçüncü durumda ise, yasadan yararlanmayanlarda ilgili oran ortalaması 0,09 iken yararlananlarda ortalama değer -0,06 dır.

Test sonuçlarında sadece 2. durum için sıfır hipotezlerin kabul edilmediğini ve yasadan yararlanan işletmelerin ortalamaları arasında farklılık olduğu belirlenmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerin ortalama değerleri 2011 yılında düşmüştür.

Tablo 62 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık

Finansal Oranlar	2010					2011				
	Firma sayısı n=41					Firma sayısı n=41				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	1,48	0,76	1,29	0,67	4,56	1,62	1,12	1,27	0,81	5,98
LO	0,79	0,72	0,77	0,00	3,61	0,78	0,76	0,63	0,00	4,28
KVBK/NS	0,18	0,17	0,15	-	0,70	0,24	0,18	0,20	-	0,69
BK/A	0,38	0,22	0,41	-	0,80	0,36	0,23	0,34	-	0,86
ÖK/A	0,30	0,20	0,23	0,00	0,81	0,29	0,22	0,21	- 0,22	0,83
FK/NS	0,03	0,07	0,02	- 0,16	0,21	0,04	0,09	0,02	- 0,10	0,45
DNK/NS	0,02	0,04	0,01	- 0,06	0,22	0,03	0,07	-	- 0,11	0,35
DNK/ÖK	0,34	1,21	0,11	- 0,68	7,71	0,09	0,23	0,06	- 0,83	0,88

Tablo 63 : Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık

Finansal Oranlar	2010					2011				
	Firma sayısı n=25					Firma sayısı n=25				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,67	5,17	1,31	0,78	27,02	2,37	4,56	1,29	0,75	23,86
LO	1,27	2,76	0,53	0,04	14,04	1,22	2,95	0,60	0,01	15,16
KVBK/NS	0,15	0,14	0,13	-	0,42	0,32	0,54	0,17	-	2,63
BK/A	0,28	0,24	0,23	-	0,71	0,36	0,25	0,37	-	0,84
ÖK/A	0,28	0,19	0,25	0,04	0,79	0,25	0,16	0,21	- 0,26	0,54
FK/NS	0,03	0,03	0,03	- 0,03	0,14	0,03	0,07	0,01	- 0,05	0,32
DNK/NS	0,01	0,03	0,01	- 0,12	0,09	- 0,02	0,08	0,01	- 0,39	0,04
DNK/ÖK	0,07	0,31	0,07	- 0,63	1,21	- 0,06	0,35	0,02	- 1,36	0,38

Tablo 64 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık

Finansal Oranlar	2011 Yasadan Yararlanmayan					2011 Yasadan Yararlanan				
	Firma sayısı n=41					Firma sayısı n=25				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	1,62	1,12	1,27	0,81	5,98	2,37	4,56	1,29	0,75	23,86
LO	0,78	0,76	0,63	0,00	4,28	1,22	2,95	0,60	0,01	15,16
KVBK/NS	0,24	0,18	0,20	-	0,69	0,32	0,54	0,17	-	2,63
BK/A	0,36	0,23	0,34	-	0,86	0,36	0,25	0,37	-	0,84
ÖK/A	0,29	0,22	0,21	- 0,22	0,83	0,25	0,16	0,21	- 0,26	0,54
FK/NS	0,04	0,09	0,02	- 0,10	0,45	0,03	0,07	0,01	- 0,05	0,32
DNK/NS	0,03	0,07	-	- 0,11	0,35	- 0,02	0,08	0,01	- 0,39	0,04
DNK/ÖK	0,09	0,23	0,06	- 0,83	0,88	- 0,06	0,35	0,02	- 1,36	0,38

3.4.3.3 İmalat

İmalat sektöründeki 154 işletmenin 50'si yasadan yararlanmıştır. Anket sonuçlarına göre işletmelerin 37 'si kurumlar vergisi matrah artırımını, 19 'u KDV matrah artırımını, 3'ü stopaj artırımında bulunurken; 10 tanesi kasa düzeltme , 10'nu ortaklardan

net alacak düzeltme , 3'ü emtia çıkış , 7'si emtia giriş ve 1 tanesi ise demirbaş/makine giriş düzenlemelerinden faydalanmıştır.

Oran bazında sonuçlara bakarsak;

Cari oran;

Yasadan yararlanmayan imalat sektöründeki işletmelerde, cari oran her iki yılda da oldukça iyi seviyelerdedir. 2011 de oran hatta daha da iyileşerek 2,36 dan 2,47'ye yükselmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise oran 2010 ve 2011 yıllarında 1,76 ile değişmemiştir. Medyan değerlerinde ise küçük bir düşüş sözkonusudur. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 cari oran ortalama değerleri ise sırasıyla 2,47 ve 1,76 dır. Arada yararlanmayanlar lehine oldukça önemli bir fark bulunmaktadır.

Test sonuçlarında ise her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Likidite oranı;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde, 2011 yılında oranda 2010 yılına göre küçük bir düşüş görülmektedir, oran 1,47' den 1,36' ya gerilemiştir. Medyan değerleri sırasıyla 0,85 ve 0,84 ile hemen hemen aynıdır. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , ortalamalar sırasıyla 1,03 ve 1,02 dir. Ortalamaların çok yakın olmasına karşın, medyan değerleri arasında farklılık dikkat çekmektedir. 2011 yılında değer 0,91'den 0,79'a gerilemiştir. Yasadan yararlanmayan işletmelerin 2011 değerleri, yararlananların oldukça üstündedir. 1,36 olan değer yararlananlarda 1,02 ye kadar düşmüştür.

Cari oranda olduğu gibi; bu oranda da her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Kısa Vadeli Banka Kredileri / Net satışlar;

Hem yasadan yararlanmayan hem de yasadan yararlanan işletmelerde 2011 yılında 2010 yılına göre değer arttığı gözlenmektedir. Yasadan yararlanmayan işletmelerde değer 0,13 'ten 0,15'e yükselirken, yararlananlarda 0,23'ten 0,25'e doğru bir yükselme görülmektedir. 2011 yılı yararlanmayan ve yararlanan olarak bakıldığında

, yararlanan işletmelerin değerinin diğerine göre 0,25 'e 0,15 gibi oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Test sonuçlarında ise 1. ve 3. Durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer durum için istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur.

Banka Kredileri / Aktif;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde ilgili oran hemen hemen hiç değişmeden kalmıştır. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , oranın 0,29'den 0,35'e ciddi bir yükseliş kaydettiği , medyan değerlerinde de benzer şekilde 0,27'den 0,35'e yükselme olduğu ortaya çıkmıştır. 2011 yılı için yasadan yararlananlarda oran 0,35 ile yararlanmayanlara göre yüksektir. Bu oranda kabul edilebilir seviyenin 0,25 olduğu gözönüne alındığında değer yüksekliği dikkat çekicidir.

Test sonuçlarında sadece 2. durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yani, yasadan yararlanan işletmelerde oran yükselmiştir. Bu da işletmelerin banka kredi kullanımlarının aktif içindeki payının arttığını göstermektedir.

Özkaynaklar / Aktif;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde ortalamalar 2010 yılında 0,39 iken 2011 yılında küçük bir düşüşle 0,37 olmuştur. İlgili yıllar arasında hemen hemen ortalama değerler aynı kalmıştır. Medyan değerleri de benzer şekilde 0,36 ve 0,34 ile birbirine çok yakındır. Yasadan yararlanan işletmelerde yani ikinci durumda ise , ortalama değerler 2010 yılında 0,38 iken 2011 yılında 0,33 'e gerilemiştir. Medyan değerlerinde de aynı şekilde 0,37'den 0,30'a düşüş görülmektedir. Özkaynakların aktif içerisindeki payı azalmaktadır. İlgili oranda 0,40 değerleri oldukça iyi kabul edilirken , bu seviyeler olumsuz olarak değerlendirilmelidir. Üçüncü durum için ise, ortalamalar yasadan yararlanmayan işletmelerde 0,37 yasadan yararlananlarda ise 0,33 tür.

Test sonuçlarında birinci ve ikinci durumlar için 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arası farklılık tespit edilmiştir. Her iki durum da da oranda düşüş görülmekte, özkaynakların varlıklar içindeki payı azalmaktadır.

Faaliyet Karı / Net Satışlar;

İmalat sektöründe her üç durum içinde faaliyet karlılığının aynı seviyelerde kaldığı söylenebilir. Ortalama değerler 0,05 olarak ortaya çıkmaktadır, yani net satışların % 5 'i oranında faaliyet karlılığı sektörde elde edilmektedir. Medyan değerlerindeki küçük farklar dışında, ortalama değerlerinde farklılık oluşmaması, yasadan yararlanan ya da yararlanmayan işletmelerin faaliyet karlılığının değişmediğini göstermektedir.

Test sonuçları da benzer şekilde her 3 durum içinde 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezin doğru olduğunu ve ortalamalar arasında fark olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Dönem Net Karı / Net Satışlar;

Birinci durumda yani yasadan yararlanmayan işletmelerin 2010 ve 2011 yılı karşılaştırmasında, net karlılıkta 2011 yılında 0,03 ile 2010 yılındaki 0,04 ortalama değerine göre bir düşüş olduğu, benzer düşüşün medyan değerlerinde de 0,02 ve 0,01 olarak görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Birinci durumda küçük bir düşüşe karşın , ikinci durumda , net karlılık dramatik şekilde azalmış ve 0,04 değerinden ortalama -0,02 ye düşerek , kardan zarara dönüldüğünü göstermiştir. 2011 yılı için yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin karlılık durumları karşılaştırması benzer kötüleşmeyi gözönüne çıkartmaktadır. Yasadan yararlanmayanlardaki ortalama 0,03 lük degree karşın , yararlananlarda -0,02 ile zarar sözkonusudur.

Test sonuçları da benzer şekilde ikinci ve üçüncü durumdaki kötüleşmeyi ortaya koymaktadır, her iki durum içinde sıfır hipotezler kabul edilmemiştir, yasadan yararlanan işletmelerde karlılıkta önemli düşüşler görülmekte ve yasadan yararlanmayanlara göre olumsuz yönde farklılık bulunmaktadır.

Dönem Net Karı / Özkaynaklar;

Özkaynak karlılıklarında ilk durum için ortalamalar ilgili yıllar için sırasıyla 0,14 ve 0,08 ile dikkate değer şekilde düşmüşken, ikinci durumda daha da olumsuz şekilde oranın 0,18 değerinden -0,21'e önemli ölçüde düştüğü ve özkaynak karlılığının kalmadığı , zararın oluştuğu görülmektedir. 2011 yılı kıyaslandığında, yasadan yararlanan işletmelerin özkaynak karlılığı oranının -0,21 ile yararlanmayanların 0,08 değerine göre çok düşük ve negatif olduğu ortaya çıkmaktadır.

Test sonuçlarında üç durum için de sıfır hipotezlerin kabul edilmediği ve oranlar arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılık olduğu belirlenmiştir. Özkaynak karlılıkları birinci durumda önemli ölçüde azalmasına karşın, ikinci durumda daha da olumsuz şekilde ortalama da zarar görülmektedir.

Tablo 65 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan İmalat

Finansal Oranlar	2010					2011				
	Firma sayısı n=104					Firma sayısı n=104				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,36	4,12	1,42	0,39	37,90	2,47	4,07	1,41	0,45	30,50
LO	1,47	3,05	0,85	0,01	26,45	1,36	2,39	0,84	0,09	22,12
KVBK/NS	0,13	0,14	0,08	-	0,62	0,15	0,17	0,10	-	1,13
BK/A	0,25	0,22	0,22	-	1,21	0,25	0,22	0,22	-	1,30
ÖK/A	0,39	0,24	0,36	- 0,49	0,97	0,37	0,22	0,34	- 0,33	0,97
FK/NS	0,05	0,07	0,04	- 0,16	0,35	0,05	0,07	0,04	- 0,12	0,39
DNK/NS	0,04	0,07	0,02	- 0,15	0,33	0,03	0,07	0,01	- 0,20	0,29
DNK/ÖK	0,14	0,29	0,09	- 0,49	2,28	0,08	0,26	0,07	- 1,42	0,73

Tablo 66: Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan İmalat

Finansal Oranlar	2010					2011				
	Firma sayısı n=50					Firma sayısı n=50				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	1,76	1,09	1,40	0,69	6,35	1,76	1,35	1,34	0,63	8,56
LO	1,03	0,73	0,91	0,01	4,16	1,02	1,03	0,79	0,00	6,70
KVBK/NS	0,23	0,22	0,17	-	0,99	0,25	0,25	0,15	-	1,43
BK/A	0,29	0,19	0,27	-	0,77	0,35	0,18	0,35	-	0,75
ÖK/A	0,38	0,20	0,37	0,02	0,76	0,33	0,20	0,30	0,01	0,77
FK/NS	0,05	0,05	0,04	- 0,03	0,22	0,05	0,08	0,05	- 0,28	0,36
DNK/NS	0,04	0,05	0,02	- 0,10	0,18	- 0,02	0,09	0,01	- 0,45	0,10
DNK/ÖK	0,18	0,54	0,09	- 0,50	3,80	- 0,21	0,80	0,04	- 4,17	0,36

Tablo 67 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 İmalat

Finansal Oranlar	2011 Yasadan Yararlanmayan					2011 Yasadan Yararlanan				
	Firma sayısı n=104					Firma sayısı n=50				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,47	4,07	1,41	0,45	30,50	1,76	1,35	1,34	0,63	8,56
LO	1,36	2,39	0,84	0,09	22,12	1,02	1,03	0,79	0,00	6,70
KVBK/NS	0,15	0,17	0,10	-	1,13	0,25	0,25	0,15	-	1,43
BK/A	0,25	0,22	0,22	-	1,30	0,35	0,18	0,35	-	0,75
ÖK/A	0,37	0,22	0,34	- 0,33	0,97	0,33	0,20	0,30	0,01	0,77
FK/NS	0,05	0,07	0,04	- 0,12	0,39	0,05	0,08	0,05	- 0,28	0,36
DNK/NS	0,03	0,07	0,01	- 0,20	0,29	- 0,02	0,09	0,01	- 0,45	0,10
DNK/ÖK	0,08	0,26	0,07	- 1,42	0,73	- 0,21	0,80	0,04	- 4,17	0,36

3.4.3.4. Toptan ve Perakende Ticaret

Toptan ve perakende ticaret sektöründeki 289 işletmenin mali ve tanımlayıcı verileri temin edilmiştir. Anket sonuçlarına göre işletmelerin 112'si yasadan yararlanmışır. İşletmelerin 67 'si kurumlar vergisi matrah artırımını, 29 'u KDV matrah artırımını, 4'ü stopaj artırımında bulunurken; 22 tanesi kasa düzeltme , 23'ü ortaklardan net alacak düzeltme , 2'si emtia çıkışı , 18'i emtia giriş ve 1 tanesi ise demirbaş/makine giriş düzenlemelerinden faydalanmıştır.

Oran bazında sonuçlara bakarsak;

Cari oran;

Birinci durumdaki işletmelerde, 2010 yılında cari oran ortalaması 1,72 iken 2011 yılında küçük bir düşüşle 1,67 olarak gerçekleşmiştir. Medyan değerleri de sırasıyla 1,27 ve 1,28'dir. İkinci durumdaki işletmelerde ise, oranın 2,06 dan 1,47'ye önemli oranda düşüş kaydettiği görülmektedir. Fakat medyan değerleri benzer yüksek düşüşü göstermemektedir. Son durumda ise, yasadan yararlanmayan işletmelerde oran 1,67 iken, yasadan yararlananların 2011 oran ortalaması 1,47'dir.

Test sonuçlarında ise her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Likidite oranı;

Likidite oranlarının ortalaması da cari orana benzerlik göstermektedir. İlk durum için oldukça küçük bir düşüş görülmekte ise de medyan değerleri aynı kalmıştır. İkinci durumda ise, medyan değerlerindeki küçük düşüşe rağmen oran ortalamaları 2011'e göre 2011 'de oldukça düşmüştür. İlk değer 1,26 iken 2011 değeri 0,84'tür. 2010 yılı standart sapma değerinin yüksekliği de , cari oran da olduğu gibi dikkat çekmektedir. Üçüncü ve son durumda ise, yasadan yararlanmayanların 2011 yılı ortalaması 0,98, yasadan yararlananlarda ise 0,84'tür.

Cari oranda olduğu gibi; bu oranda da her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Kısa Vadeli Banka Kredileri / Net satışlar;

İlgili oranın ilk durum da ortalama değerinin 0,11'den 0,12'ye çıktığı , medyan değerlerinin ise değişmediği görülmektedir. İkinci durumda ise hem ortalama değerde hemde medyan değerlerinde belirgin bir artış bulunmaktadır. Ortalam değer 2010 yılında 0,14 iken 2011 yılında 0,17 olarak gerçekleşmiştir. Medyan değerleri de sırasıyla 0,07 ve 0,14'tür. Üçüncü durumda da hem ortalama hem de medyan değerlerindeki farklılık dikkat çekmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerde yararlanmayanlara göre her iki değerde daha yüksektir.

Test sonuçlarında ise ikinci ve üçüncü durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yani yasadan yararlananlar işletmelerde 2011 yılında 2010 yılına göre kısa vadeli banka kredilerin net satışlara oranı artmıştır. Aynı şekilde yasadan yararlanmayanlara göre yararlananların oranları daha yüksektir.

Banka Kredileri / Aktif;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde 2011 yılında da ilgili oran 2010 yılına göre değişmeden kalmıştır. Medyan değerlerinde ise küçük bir düşüş bulunmaktadır. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, oranın 0,26'dan 0,32'ye ciddi bir yükseliş kaydettiği , medyan değerlerinde de benzer şekilde 0,24'den 0,28'e yükselme olduğu ortaya çıkmıştır. 2011 yılı için yasadan yararlananlarda oran 0,35 ile yararlanmayanların ortalama değeri olan 0,23'e göre oldukça yüksektir.

Test sonuçlarında ikinci ve üçüncü durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yani, yasadan yararlanan işletmelerde oran yükselmiştir. Bu da yasadan yararlanan işletmelerde banka kredi kullanımlarının aktif içindeki payının arttığını ve yararlanmayanlara göre daha yüksek oranda olduğunu göstermektedir.

Özkaynaklar / Aktif;

Özkaynakların aktife oranının, yasadan yararlanmayan işletmelerde 2010 ve 2011 yıllarında 0,30 ile aynı kaldığı görülmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise ilgili oran 0,30'dan 0,25'e gerilemiştir. Benzer düşüş medyan değerlerinde de sırasıyla 0,27 ve 0,24 olarak ortaya çıkmaktadır. Üçüncü grupta ise, yasadan yararlanmayan işletmelerde değer 0,30 iken yararlananlarda 0,25'tir.

Test sonuçlarında ikinci ve üçüncü durumlar için 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arası farklılık tespit edilmiştir. Her iki durum da da oranda düşüş görülmekte, özkaynakların varlıklar içindeki payı azalmaktadır.

Faaliyet Karı / Net Satışlar;

Her üç durum içinde faaliyet karlılığının aynı seviyelerde kaldığı söylenebilir. İlk durumda ortalama değerler 0,02 olarak ortaya çıkmaktayken, ikinci durumda ortalamada değer 0,03 olduğu görülmektedir. Yani net satışların % 2-3 'ü oranında faaliyet karlılığı sektörde elde edilmektedir. Ortalama değerlerinde farklılık oluşmaması, yasadan yararlanan ya da yararlanmayan işletmelerin faaliyet karlılığının değişmediğini göstermektedir.

Test sonuçları da benzer şekilde her 3 durum içinde 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezin doğru olduğunu ve ortalamalar arasında fark olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Dönem Net Karı / Net Satışlar;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde dönem net karlılığının 2010 ve 2011 yıllarında 0,01 ile değişmeden kaldığı , fakat yasadan yararlanan işletmelerde 2010 yılında 0,02 olan ortalamanın 2011 yılında -0,01 'e düşerek ortalamada zararın oluştuğu görülmektedir. 2011 yılına baktığımızda, yasadan yararlanmayan işletmelerde ortalama % 1 karlılık varken, yasadan yararlananlarda ortalamada % 1 dönem zararı oluşmuştur.

Test sonuçları da benzer şekilde ikinci ve üçüncü durumdaki kötüleşmeyi ortaya koymaktadır, her iki durum içinde sıfır hipotezler kabul edilmemiştir, yasadan yararlanan işletmelerde karlılıkta önemli düşüşler görülmekte ve yasadan yararlanmayanlara göre olumsuz yönde farklılık bulunmaktadır.

Dönem Net Karı / Özkaynaklar;

Birinci durumda 2011 yılında özkaynak karlılığı 0,11 ile 2010 yılındaki 0,07 'lik değer üzerinde çıkmıştır. 2010 yılında ortalama değer düşük olmasına karşın, standart sapma ve medyan değerleri daha yüksektir. İkinci grupta ise, ortalama değerlerde önemli oranda düşüş görülmektedir. Özkaynak karlılığı 0,17 den -0,20 'ye ciddi oranda düşmüş ve pozitif değer negatife dönmüştür. Yasadan yararlanmayanlar ile

yararlananların 2011 yılı değerlerinde ise, 0,11'e karşın -0,20 ile oldukça önemli farklılık dikkat çekmektedir.

Test sonuçlarında ikinci ve üçüncü durumlar için sıfır hipotezlerin kabul edilmediği ve oranlar arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılık olduğu belirlenmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerin 2011 yılında özkaynak karlılıklarının pozitif değerden negatif değere döndüğü ve yararlanmayan işletmelere göre önemli derecede farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 68 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan Toptan ve Perakende Ticaret

Finansal Oranlar	2010 Firma sayısı n=177					2011 Firma sayısı n=177				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	1,72	1,72	1,27	0,31	17,88	1,67	1,30	1,28	0,25	9,09
LO	1,00	0,95	0,79	0,00	9,11	0,98	0,84	0,79	0,01	4,95
KVBK/NS	0,11	0,16	0,05	-	1,27	0,12	0,20	0,05	-	1,82
BK/A	0,23	0,23	0,18	-	1,08	0,23	0,22	0,16	-	1,24
ÖK/A	0,30	0,22	0,26	- 0,41	0,90	0,30	0,21	0,23	- 0,30	0,91
FK/NS	0,02	0,04	0,02	- 0,19	0,25	0,02	0,04	0,02	- 0,19	0,22
DNK/NS	0,01	0,03	0,01	- 0,17	0,23	0,01	0,03	0,01	- 0,13	0,20
DNK/ÖK	0,07	1,01	0,11	- 13,05	0,82	0,11	0,24	0,09	- 1,91	0,96

Tablo 69 : Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan Toptan ve Perakende Ticaret

Finansal Oranlar	2010 Firma sayısı n=112					2011 Firma sayısı n=112				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,06	3,49	1,29	0,42	35,04	1,47	0,98	1,27	0,19	9,69
LO	1,26	3,03	0,79	0,01	31,34	0,84	0,59	0,73	0,09	4,68
KVBK/NS	0,14	0,17	0,07	-	1,07	0,17	0,18	0,14	-	1,03
BK/A	0,26	0,19	0,24	-	0,80	0,32	0,21	0,28	-	1,25
ÖK/A	0,30	0,19	0,27	- 0,07	0,91	0,25	0,16	0,24	- 0,40	0,65
FK/NS	0,03	0,04	0,02	- 0,07	0,25	0,03	0,04	0,02	- 0,09	0,23
DNK/NS	0,02	0,03	0,01	- 0,09	0,18	- 0,01	0,07	-	- 0,40	0,16
DNK/ÖK	0,17	0,26	0,11	- 0,64	1,76	- 0,20	0,97	0,06	- 5,57	0,90

Tablo 70 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 Toptan ve Perakende Ticaret

Finansal Oranlar	2011 Yasadan Yararlanmayan Firma sayısı n=177					2011 Yasadan Yararlanan Firma sayısı n=112				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	1,67	1,30	1,28	0,25	9,09	1,47	0,98	1,27	0,19	9,69
LO	0,98	0,84	0,79	0,01	4,95	0,84	0,59	0,73	0,09	4,68
KVBK/NS	0,12	0,20	0,05	-	1,82	0,17	0,18	0,14	-	1,03
BK/A	0,23	0,22	0,16	-	1,24	0,32	0,21	0,28	-	1,25
ÖK/A	0,30	0,21	0,23	- 0,30	0,91	0,25	0,16	0,24	- 0,40	0,65
FK/NS	0,02	0,04	0,02	- 0,19	0,22	0,03	0,04	0,02	- 0,09	0,23
DNK/NS	0,01	0,03	0,01	- 0,13	0,20	- 0,01	0,07	-	- 0,40	0,16
DNK/ÖK	0,11	0,24	0,09	- 1,91	0,96	- 0,20	0,97	0,06	- 5,57	0,90

3.4.3.5. İnşaat

İnşaat sektöründeki 50 işletmenin 50'si yasadan yararlanmıştır. Anket sonuçlarına göre işletmelerin 37 'si kurumlar vergisi matrah artırımını, 19 'u KDV matrah artırımını, 3'ü stopaj artırımında bulunurken; 10 tanesi kasa düzeltme , 10'nu ortaklardan net alacak düzeltme , 3'ü emtia çıkış , 7'si emtia giriş ve 1 tanesi ise demirbaş/makine giriş düzenlemelerinden faydalanmıştır.

Oran bazında sonuçlara bakarsak;

Cari oran;

Yasadan yararlanmayan inşaat sektöründeki işletmelerde oran, 2010 yılında 2,28 iken 2011 yılında oldukça yükselerek ortalama 6,83 olarak gerçekleşmiştir. Medyan değerlerinde ise 1,53'ten 1,30'a bir düşüş görülmektedir. Standart sapma değerleri de 2010 yılındaki 2,98'den 2011 de 20,16'ya çıkmıştır. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, ortalama değerler 2010 ve 2011 için sırasıyla 4,40 ve 2,37 olarak gerçekleşmiştir. Medyan değerleri sırasıyla 1,43 ve 1,45 olarak hemen hemen aynı kalmıştır. Üçüncü durumda ise, yasadan yararlanmayan işletmelerin ortalama değerleri daha yüksekken, medyan değerleri yararlanarlarda daha yüksek olarak görünmektedir.

Test sonuçlarında ise her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Likidite oranı;

Cari oranda olduğu gibi likidite oranında da birinci durum için 2011 yılında ortalama değerler ve standart sapma değerleri oldukça yükselmişken, medyan değerlerinde düşüş gözlenmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerin ise likidite oranları 2010 yılındaki 3,18 değerinden 1,36 'ya düşerken, medyan değerleri sırasıyla 0,62 ve 0,61 ile hemen hemen aynı kalmıştır. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 yılı ortalama , standart sapma ve medyan değerleri arasında oldukça yüksek farklar bulunmaktadır.

Cari oranda olduğu gibi; bu oranda da her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Kısa Vadeli Banka Kredileri / Net satışlar;

Birinci durumda ilgili oranda 2010 yılındaki 0,15 ortalama değerinin 2011 yılında 0,16 ile biraz yükseldiği görülmektedir. İkinci durumda ise, ortalama değerde ciddi bir yükseliş söz konusudur. 2010 yılında 0,13 olan değer 2011 yılında 0,89'a yükselmiştir. Standart sapma değerleri de 2011 yılında 3,29 ile oldukça yüksektir. Son durum yani , yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 karşılaştırmasında ise, yasadan yararlananların hem ortalama, hem standart sapma hem de medyan değerleri yararlanmayanlarında oldukça üzerindedir.

Test sonuçlarında ise her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Banka Kredileri / Aktif;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde ortalama değer 2010 yılında ki 0,19 değerinden 2011 yılında 0,23'e yükselmiştir. Medyan değerleri ve standart sapma değerlerinde de yükseliş görülmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerin ortalama değerleri ise 2010 ve 2011 yılı için sırasıyla 0,14 ve 0,17 olarak gerçekleşmiştir. Standart sapma değerleri düşerken medyan değerleri artmıştır. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 değerlerinde, ortalama, standart sapma ve medyan değerlerinin tümünde yararlanmayanların daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Test sonuçlarında ise her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Özkaynaklar / Aktif;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde ortalama , standart sapma ve medyan değerleri 2011 yılında 2010 yılına göre daha yüksektir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, ortalama değer 2010 yılında 0,38 iken 2011 yılında 0,32'ye düşmüştür. Standart sapma değerinde küçük bir düşüş, medyan değerlerinde ise artış söz konusudur. Özkaynakların aktif içindeki payına , yasadan yararlanmayan ve yararlananların 2011 değerleri olarak bakıldığında ise, sırasıyla 0,37 ve 0,32 ortalamaları görülmektedir.

Test sonuçlarında ikinci durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arası farklılık tespit edilmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerde 2011 yılında oranda düşüş görülmekte, özkaynakların varlıklar içindeki payı azalmaktadır.

Faaliyet Karı / Net Satışlar;

Yasadan yararlanmayan işletmelerin faaliyet karlılığı 2010 yılında ortalama %6'dır. Oran 2011 yılında da aynı seviyede kalmıştır. Yasadan yararlanmayan işletmelerde ise 2010 yılında %8 faaliyet karlılığının 2011 yılında %5 gerilediği görülmektedir. Medyan değerleri değişmemesine rağmen, standart sapma değeri 2011'de artmıştır. Yasadan yararlanmayan ve yasadan yararlananların 2011 değerlerinde, yararlanmayanların ortalama değerlerinin biraz daha yüksek olduğu görülmekte fakat standart sapma ve medyan değerleri teyit etmemektedir.

Test sonuçları da benzer şekilde her 3 durum içinde 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezin doğru olduğunu ve ortalamalar arasında fark olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Dönem Net Karı / Net Satışlar;

Birinci durumda net karlılık 2010 yılındaki 0,08 değerinden ortalama da 0,07 değerine küçük bir düşüş göstermiştir. Medyan değerleri 0,02 ile aynı kalmıştır. İkinci durumda ise, 2010 yılında 0,15 olan değer 2011 yılında ortalama da sıfır olduğu görülmektedir. Net karlılık önemli ölçüde geriye gelmiştir. Üçüncü durumda da,

yasadan yararlanmayan işletmelerde net karlılığın 0,07 değerine karşın yararlananlarda sıfır değeri ortaya çıkmış, yasadan yararlanmayan işletmelerin karlılık düzeyinin yararlananlara göre daha iyi olduğu görülmüştür.

Test sonuçları da benzer şekilde ikinci ve üçüncü durumdaki kötüleşmeyi ortaya koymaktadır, her iki durum içinde sıfır hipotezler kabul edilmemiştir, yasadan yararlanan işletmelerde karlılıkta önemli düşüşler görülmekte ve yasadan yararlanmayanlara göre olumsuz yönde farklılık bulunmaktadır.

Dönem Net Karı / Özkaynaklar;

Yasadan yararlanmayan işletmelerin özkaynak karlılıklarındaki 2010 yılındaki 0,18 ortalama değeri 2011 yılında 0,19 olarak gerçekleşmiştir. Medyan değerlerinde düşüş, standart sapma değerlerinde artış sözkonusudur. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, 0,22 ile oldukça yüksek olan oran , 2011 yılında -0,11 olarak negatife dönmüştür. Medyan değerleri de benzer şekilde 0,17'den 0,03'e gerilemiştir. Yasadan yararlanmayanlar ve yararlananların 2011 değerlendirmesinde ise, özkaynak karlılıklarındaki ciddi farklılık dikkat çekmektedir. Yasadan yararlanmayanlarda 0,19 ile karlılık varken, yararlananlarda -0,11 oranı ile zarar sözkonusur.

Test sonuçlarında ikinci ve üçüncü durum için sıfır hipotezlerin kabul edilmediği ve oranlar arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılık olduğu belirlenmiştir. Özkaynak karlılıkları yasadan yararlanan işletmelerde önemli ölçüde azalmış ve zarar oluşmuştur.

Tablo 71 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan inşaat

Finansal Oranlar	2010					2011				
	Firma sayısı n=28					Firma sayısı n=28				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,28	2,98	1,53	0,87	16,51	6,83	20,16	1,30	0,12	103,01
LO	1,48	3,07	0,71	0,01	16,20	5,81	19,67	0,91	-	100,57
KVBK/NS	0,15	0,21	0,06	-	0,79	0,16	0,17	0,11	-	0,62
BK/A	0,19	0,19	0,15	-	0,74	0,23	0,22	0,24	-	0,78
ÖK/A	0,33	0,25	0,28	0,00	0,91	0,37	0,26	0,31	0,01	0,99
FK/NS	0,06	0,06	0,04	- 0,02	0,16	0,06	0,10	0,04	- 0,22	0,28
DNK/NS	0,08	0,19	0,02	0,00	1,00	0,07	0,13	0,02	- 0,00	0,59
DNK/ÖK	0,18	0,19	0,13	0,00	0,98	0,19	0,24	0,10	- 0,01	0,98

Tablo 72: Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan İnşaat

Finansal Oranlar	2010					2011				
	Firma sayısı n=22					Firma sayısı n=22				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	4,40	11,37	1,43	0,83	54,90	2,37	3,62	1,45	0,79	18,32
LO	3,18	10,42	0,62	0,11	49,52	1,36	3,12	0,61	0,06	15,11
KVBK/NS	0,13	0,15	0,11	-	0,61	0,89	3,29	0,15	-	15,55
BK/A	0,14	0,16	0,10	-	0,54	0,17	0,13	0,17	-	0,55
ÖK/A	0,38	0,26	0,29	0,06	0,95	0,32	0,25	0,33	- 0,18	0,96
FK/NS	0,08	0,10	0,06	- 0,06	0,40	0,05	0,12	0,06	- 0,28	0,36
DNK/NS	0,15	0,34	0,05	0,01	1,64	- 0,00	0,41	0,01	- 1,28	1,06
DNK/ÖK	0,22	0,29	0,17	0,02	1,40	- 0,11	0,56	0,03	- 1,81	0,72

Tablo 73: Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 İnşaat

Finansal Oranlar	2011 Yasadan Yararlanmayan					2011 Yasadan Yararlanan				
	Firma sayısı n=28					Firma sayısı n=22				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	6,83	20,16	1,30	0,12	103,01	2,37	3,62	1,45	0,79	18,32
LO	5,81	19,67	0,91	-	100,57	1,36	3,12	0,61	0,06	15,11
KVBK/NS	0,16	0,17	0,11	-	0,62	0,89	3,29	0,15	-	15,55
BK/A	0,23	0,22	0,24	-	0,78	0,17	0,13	0,17	-	0,55
ÖK/A	0,37	0,26	0,31	0,01	0,99	0,32	0,25	0,33	- 0,18	0,96
FK/NS	0,06	0,10	0,04	- 0,22	0,28	0,05	0,12	0,06	- 0,28	0,36
DNK/NS	0,07	0,13	0,02	- 0,00	0,59	- 0,00	0,41	0,01	- 1,28	1,06
DNK/ÖK	0,19	0,24	0,10	- 0,01	0,98	- 0,11	0,56	0,03	- 1,81	0,72

3.4.3.6. Diğer Hizmet Faaliyetleri

Bu sektörde faaliyet gösteren 44 işletmenin 20'si yani % 45'i yasadan yararlanmıştır. Anket sonuçlarına göre işletmelerin 15 'i kurumlar vergisi matrah arttırımı, 8 'i KDV matrah arttırımı , bir tanesi stopaj arttırımında bulunurken; 5 tanesi kasa düzeltme , 4'ü ortaklardan net alacak düzeltme , yine 1 tanesi emtia (stok) çıkış düzenlemelerinden faydalanmıştır.

Oran bazında sonuçlara bakarsak;

Cari oran;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde cari oran 2010 de 2,16 iken 2011 de 2,66 'ya yükselmiştir. Standart sapma değerlerinde 2011 yılında düşüş, medyan değerlerinde ise artış görülmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerin ortalama değerleri de 2011

yılında 2010 yılına göre artmıştır. Oranlar sırasıyla 2,84 ve 3,37'dir. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 değerleri ise, ortalama değerler açısından yararlanan işletmelerde artış , medyan değerlerinde de düşüşü göstermektedir.

Test sonuçlarında birinci ve üçüncü durum için istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. İkinci durum için ise sıfır hipotez red edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır, 2011 yılında yasadan yararlanan işletmelerde oran da artış gerçekleşmiştir.

Likidite oranı;

Yasadan yararlanmayan işletmeler için , 2010 yılı ortalama oran 1,47 iken 2011 de 1,82 ortalama değeri bulunmuştur. Ortalama değerdeki artışa rağmen medyan değerleri 1,08'den 1,02'ye düşmüştür. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , ortalamalar sırasıyla 1,55 ve 2,68'dir. Ortalama değerdeki yükseliş yanında standart sapma değeri de oldukça yükselerek 1,87'den 7,59'a yükselmiştir. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerde 2011 değerleri de farklılık göstermektedir. Ortalama değer yasadan yararlananlarda daha yüksekken, standart sapma da yüksektir. Medyan değerleri ise düşüktür.

Bu oranda da her üç durum içinde istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Kısa Vadeli Banka Kredileri / Net satışlar;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde 2010 yılında ortalama değer 0,09 iken 2011 de 0,08'e düşmüştür. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , aynı yıllar itibariyle sırasıyla ortalamalar 0,07 ve 0,13'tür. Yasadan yararlanan işletmelerde ortalama değerler yanında standart sapma ve medyan değerlerinde de artış görülmektedir. Yasadan yararlanmayan işletmelerde küçük bir düşüşe rağmen, yasadan yararlanmayan işletmelerde yükseliş olmuştur.

Test sonuçlarında her üç durum için de istatistiksel testler de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezler kabul edilmektedir. Ortalamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Banka Kredileri / Aktif;

Yasadan yararlanmayan işletmelerde 2011 yılında ortalama, standart sapma ve medyan değerlerinde 2010 yılına göre düşüş görülmektedir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, ortalama değer ve standart sapma değeri artarken, medyan değeri düşmüştür. Yasadan yararlanmayanların 2011 ortalama değeri 0,15 iken, yararlanarlarda bu değer 0,31 ile oldukça yüksektir. Medyan değerleri de sırasıyla 0,07 ve 0,20 ile benzer yükselişi göstermektedir.

Test sonuçlarında sadece üçüncü durum için 0,05 anlamlılık düzeyinde ortalamalar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yani, yasadan yararlanan işletmelerde yararlanmayanlara göre oran daha yüksektir. Bu da yasadan yararlanan işletmelerde banka kredi kullanımlarının aktif içindeki payının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Özkaynaklar / Aktif;

Özkaynak karlılıkları yasadan yararlanmayan işletmeler için 2010 ve 2011 yıllarında hemen hemen aynı kalmıştır. Ortalama değer sırasıyla 0,42 ve 0,41 iken, medyan değerleri 0,39 ve 0,38'tir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, ortalama değer 2011 yılında 0,31 ile 2010 yılındaki 0,38 değerinin altında olduğu, benzer şekilde medyan değerinin de 0,34'ten 0,27'e gerilediği görülmektedir. Üçüncü durum için ise, ortalamalar yasadan yararlanmayan işletmelerde 0,41 yasadan yararlanarlarda ise 0,31'dir.

Test sonuçlarında ikinci durum için sıfır hipotezin kabul edilmediği ve oranlar arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılık olduğu belirlenmiştir. Özkaynak karlılıkları yasadan yararlanan işletmelerde azalmıştır.

Faaliyet Karı / Net Satışlar;

2010 yılında yasadan yararlanmayan işletmelerde ortalama net satışların 0,03'ü kadar faaliyet karı elde edilmişken 2011 yılında bu değer 0,02'ye düşmüştür. Yasadan yararlanan işletmelerde ise , ortalama değerlerin her iki yıl içinde 0,04 seviyesinde olduğu ve aynı kaldığı görülmektedir. Yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 yılı ortalamaları sırasıyla 0,02 ve 0,04'tür. Medyan değerleri ise sırasıyla 0,01 ve 0,02'dir.

Test sonuçları her 3 durum için de 0,05 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezin doğru olduğunu ve ortalamalar arasında fark olmadığını göstermektedir.

Dönem Net Karı / Net Satışlar;

Net karlılık yasadan yararlanmayan işletmelerde, 2011 yılında da 2010 yılındaki gibi ortalama 0,03 olarak gerçekleşmiştir. Medyan değerleri de her iki dönemde 0,02'dir. Yasadan yararlanan işletmelerde ise, 2010 yılında 0,02 olan ortalama değer, 2011 yılında sıfırdır. Medyan değerleri yararlanmayanlarda olduğu gibi değişiklik göstermemiş ve her iki dönem için de 0,01'dir. Yasadan yararlanmayan ve yararlananların 2011 yılı değerlerinde ise, ortalama değerlerde sırasıyla 0,03 ve 0 ve medyan değerlerinde 0,02 ve 0,01 görülmektedir.

Test sonuçların da ise sadece üçüncü grup için sıfır hipotezler kabul edilmemiştir, yasadan yararlanmayan ve yararlanan işletmelerin 2011 yılı ortalama değerleri arasında farklılık bulunmaktadır. İlgili yılda yasadan yararlanmayanların net karlılıkları daha yüksektir.

Dönem Net Karı / Özkaynaklar;

Özkaynak karlılıklarında ilk durum için ortalamalar ilgili yıllar için sırasıyla 0,23 ve 0,14 iken, standart sapma değerleri sırasıyla 0,37'ye 0,11 ve medyan değerleri 0,11 ile 0,10'dur. İkinci durumda ise, her iki dönem için de özkaynak karlılıkları -0,18 ile negatiftir. Üçüncü durumda, yasadan yararlanmayan işletmelerin 2011 yılındaki 0,14'lük oranına karşın , yararlananların -0,18'lik oranı önemli farklılığı göstermektedir.

Test sonuçlarında sadece üçüncü durum için sıfır hipotezlerin kabul edilmediği ve yasadan yararlanmayan işletmeler ile yararlananların ortalamaları arasında farklılık olduğu belirlenmiştir. Yasadan yararlanan işletmelerin ortalama değerleri yararlanmayanlara göre oldukça düşüktür.

Tablo 74 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan Diğer Hizmet Faaliyetleri

Finansal Oranlar	2010					2011				
	Firma sayısı n=24					Firma sayısı n=24				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,16	1,45	1,53	0,84	6,63	2,66	0,61	1,69	0,79	15,51
LO	1,47	1,20	1,08	0,01	4,61	1,82	2,34	1,02	0,12	11,00
KVBK/NS	0,09	0,17	0,01	-	0,74	0,08	0,12	0,02	-	0,43
BK/A	0,19	0,21	0,12	-	0,66	0,15	0,17	0,07	-	0,55
ÖK/A	0,42	0,25	0,39	- 0,06	0,84	0,41	0,24	0,38	0,03	0,80
FK/NS	0,03	0,06	0,02	- 0,11	0,18	0,02	0,05	0,01	- 0,11	0,16
DNK/NS	0,03	0,04	0,02	0,00	0,15	0,03	0,03	0,02	0,00	0,12
DNK/ÖK	0,23	0,37	0,11	- 0,35	1,61	0,14	0,11	0,10	0,01	0,39

Tablo 75 : Tanımlayıcı İstatistik- Yasadan Yararlanan Diğer Hizmet Faaliyetleri

Finansal Oranlar	2010					2011				
	Firma sayısı n=20					Firma sayısı n=20				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,84	3,82	1,80	0,73	18,52	3,37	7,84	1,39	0,47	36,25
LO	1,55	1,87	1,02	0,00	8,58	2,68	7,59	0,86	0,01	34,75
KVBK/NS	0,07	0,10	0,03	-	0,34	0,13	0,20	0,06	-	0,78
BK/A	0,23	0,19	0,23	-	0,62	0,31	0,27	0,20	-	0,80
ÖK/A	0,38	0,22	0,34	0,02	0,95	0,31	0,23	0,27	- 0,50	0,97
FK/NS	0,04	0,05	0,02	- 0,06	0,15	0,04	0,05	0,02	- 0,03	0,19
DNK/NS	0,02	0,06	0,01	- 0,08	0,22	- 0,00	0,09	0,01	- 0,33	0,21
DNK/ÖK	- 0,18	1,17	0,11	- 4,75	0,30	- 0,18	0,85	0,05	- 3,38	0,46

Tablo 76 : Tanımlayıcı İstatistik -Yasadan Yararlanmayan / Yararlanan 2011 Diğer Hizmet Faaliyetleri

Finansal Oranlar	2011 Yasadan Yararlanmayan					2011 Yasadan Yararlanan				
	Firma sayısı n=24					Firma sayısı n=20				
	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.	Ortalama	Standart Sapma	Medyan	Min.	Maks.
CO	2,66	0,61	1,69	0,79	15,51	3,37	7,84	1,39	0,47	36,25
LO	1,82	2,34	1,02	0,12	11,00	2,68	7,59	0,86	0,01	34,75
KVBK/NS	0,08	0,12	0,02	-	0,43	0,13	0,20	0,06	-	0,78
BK/A	0,15	0,17	0,07	-	0,55	0,31	0,27	0,20	-	0,80
ÖK/A	0,41	0,24	0,38	0,03	0,80	0,31	0,23	0,27	- 0,50	0,97
FK/NS	0,02	0,05	0,01	- 0,11	0,16	0,04	0,05	0,02	- 0,03	0,19
DNK/NS	0,03	0,03	0,02	0,00	0,12	- 0,00	0,09	0,01	- 0,33	0,21
DNK/ÖK	0,14	0,11	0,10	0,01	0,39	- 0,18	0,85	0,05	- 3,38	0,46

**Tablo 77: İstatiksel Test Sonuç
Özet**

ORAN	TÜM SEKTÖRLER			TARIM, ORMANCILIK VE BALIKÇILIK			İMALAT			İNŞAAT			TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET; MOTORLU KARA TAŞITLARININ VE MOTOSİKLETLERİN ONARIMI			DİĞER HİZMET FAALİYETLERİ		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
	Durum																	
CO	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-
LO	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KVBK/NS	+	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-
BK/A	-	+	+	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	+	+	-	-	+
ÖK/A	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	+	+	-	+	-
FK/NS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
DNK/NS	-	+	+	-	-	+	-	+	+	-	+	+	-	+	+	-	-	+
DNK/ÖK	-	+	+	-	+	-	+	+	+	-	+	+	-	+	+	-	-	+

SONUÇ

Çalışmamızda, 2011 yılında yürürlüğe giren 6111 sayılı Yeniden Yapılandırma Kanunu'nun işletmelerin finansal tabloları üzerindeki etkisi, finansal oranlar aracılığıyla incelenmiştir. Finansal tablo kullanıcıları finansal tablolarda yer alan finansal bilgileri işletmeler hakkında alacakları ekonomik kararlar için kullanmaktadırlar. Finansal tablolarda yer alan bilginin, kullanıcılar için faydalı olabilmesi için; ihtiyaca ve gerçeğe uygun olması, bunun yanında doğrulanabilir, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir olması gerekmektedir. Bu nedenle benzer kanunlar ya da düzenlemeler sonucunda oluşabilecek değişiklikler, finansal tabloların ve içerdiği bilginin doğruluğu, gerçeğe uygunluğu üzerinde soru işaretleri yaratacak, bu da alınacak kararlar üzerinde etki edecek ya da geçmişte alınan kararların sorgulanmasına yolaçabilecektir.

Finansal raporlama da gerçeğe aykırı durumun ortaya çıkmasına neden olan hata ve hilelerdir. Hatalar dikkatsizlik ya da bilgisizlik sonucu oluşurken, hileler kasıtlı olarak yapılmakta ve işletmeyi olduğundan farklı gösterme güdüsü ön plana çıkmaktadır. Büyük ölçekli işletmelerde genelde işletmeyi olduğundan daha iyi gösteren hilelere başvurulmakta iken, küçük ölçekli işletmelerde özellikle vergi yükünü azaltmaya yönelik kötü gösterme motivasyonu daha yüksektir. ABD başta olmak üzere sermaye piyasaları gelişmiş olan ülkelerde yapılan araştırmalarda, sıklıkla karşılaşılan durum olan işletmeleri olduğundan daha iyi göstermeye yönelik hileler üzerinde durulmuştur. Araştırmalar sonucunda en sık karşılaşılan hile türünün geliri artırmaya yönelik hileler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu hile grubunda ise, fiktif gelir kaydetme ve gelirin erken kaydedilmesi en çok gözlemlenen hilelerdir. Türkiye'de ise konu üzerinde oldukça yetersiz sayıda araştırma bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda ise, borçlar ve giderlere yönelik hileler ve ilişkili taraflarla yapılan işlemlerle daha sık karşılaşılmıştır. Borçlar ve giderlere yönelik hilelerde, giderlerin aktifleştirilmesi ya da eksik kaydedilmesi en sık karşılaşılanlardır.

Finansal raporlamada hata ya da hileler sonucu oluşan gerçeğe aykırı durumların düzeltilmesi için yeniden yapılandırma kanunu gibi düzenlemeler bir fırsat yaratmaktadır. 6111 sayılı yeniden yapılandırma kanunu kapsamındaki düzenlemeler iki ana başlık altında incelenmiştir. Matrah ve vergi artırımına ilişkin hükümler ile stok beyanı ve bilanço düzeltilmesine ilişkin hükümler. Matrah ve vergi artırımına yönelik düzenlemelerden yararlanan işletmeler için temel motivasyon ilgili yıllar için ilgili vergi

türünden inceleme yapılmayacak olmasıdır. Yani kanunda belirtilen oran ya da tutarlarda ödemelerle, o yıllara ait vergisel denetimden kaçınılmış olunmaktadır. Stok beyanı ve bilanço düzeltilmesi ise işletmenin mevcut durumunun kayıtlarla eşitleme sürecidir. İlk düzenlemede vergisel endişeler ön plana çıkmışken, ikincisinde gerçeğe uygun raporlama amaçlanmaktadır. Sonuçta her iki grupta yer alan düzenlemelerinde, işletmelerin finansal tablolarında, hesapta olmayan değişiklikler oluşturması kaçınılmazdır.

Çalışmada finansal raporlama hileleri dört grupta incelenmiştir. Gelire yönelik teknikler, varlıklara yönelik teknikler, borçlar ve giderlere yönelik teknikler ile yanlış, yanıltıcı ve eksik açıklamalar. Yeniden yapılandırma kanunu kapsamındaki düzenlemelerden kurumlar vergisi, kdv matrah artırımı ve stopaj artırımı hem gelire yönelik hem de borçlar ve giderlere yönelik tekniklerin karışımıdır. Diğer düzenlemeler ise varlıklarla ilişkili olduklarından varlıklara yönelik teknikler kapsamında değerlendirmelidir. Çalışma kapsamındaki 631 işletmeden 243'ü yasadan yararlanmıştır. Bu işletmelerin yani yararlananların yaklaşık %68'inin kurumlar vergisi matrah artışından yararlandıkları görülmektedir. Kurumlar vergisi matrah artışının bu derece yüksek olması, işletmelerin vergi incelemelerinden kaçınıyor olduklarını göstermektedir. Bu da aslında ödenmesi gereken vergiden daha düşük bir verginin ödendiğini yani o dönemlerde gelirin daha düşük, giderlerin daha yüksek gösterildiğini ortaya çıkarmaktadır. Gelir ve giderlere yönelik hileler, değişik araştırmalarda ortaya çıktığı gibi burada da ilk sırada yer almaktadır. Kurumlar vergisi matrah artışından sonraki en ağırlıklı yararlanan maddeler; 80 işletme ve %33 ile KDV matrah artırımı; 52 işletme ve %21 ile kasa düzeltme; 46 işletme ve %19 ile ortak net alacak düzeltme; ve sonrasında 32 işletme yani %13 ile emtia giriş olarak ortaya çıkmıştır. Kurumlar vergisine benzer şekilde KDV deki yüksek oran da, işletmelerin KDV açısından da incelemeden kaçındıklarını göstermektedir. Bunlar da, benzer şekilde kasa ve ortaklar net alacak ve stoklara ilişkin düzeltmelerle birlikte, kayıt dışı olarak nitelendirilen işlemlerin sonuçları olarak görülebilir.

Araştırmamıza göre, işletme büyüklüğü ile yasadan yararlanma oranı arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Yani işletme büyüklükleri arttıkça yasadan yararlanma oranları da artmaktadır. Küçük işletmelerde %27 olan yasadan yararlanma, orta büyüklükteki işletmelerde %35 ve büyük işletmelerde %44 olarak ortaya

çıkılmaktadır. Orta ve büyük işletmeler düzenlemedeki tüm maddelerden yararlanmışken iken, küçük işletmelerde matrah ve vergi arttırımına yönelik düzenlemeler ile kasa ve ortaklardan net alacak düzeltmeleri sıklıkla karşılaşılan maddelerdir. Küçük işletmelerde vergisel denetiminden kaçınma ile kayıtdışı işlemlerin de göstergesi olan kasa ve ortaklar alacak hesaplarında düzeltme ön plana çıkmaktadır.

Araştırmanın bir diğer bulgusu da, sektörel bazlı yasadan yararlanma oranları ile yine aynı şekilde sektörel bazlı yararlanan maddelerdir. İşletme sayıları yüksek olan beş sektör arasında, imalat sektörü %32 ile yararlanma oranının en düşük olduğu sektörken, diğer hizmet faaliyetleri %45 ile oranın en yüksek olduğu sektördür. Çalışma kapsamındaki tüm işletmeler için oran %39 'dur. Tüm sektörlerde matrah ve vergi arttırımına yönelik maddelerden yararlanma en yüksek payı oluşturmaktadır. Buna rağmen elde edilen bulgularda oldukça dikkat çekici sonuçlarda yer almaktadır. Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe kurumlar vergisi matrah artırımını %92 'lik payla yani diğer sektörlerle göre oldukça yüksek payla düzenlemenin en çok yararlanan maddesidir. KDV matrah artırımını da yine aynı sektörde %28'lik payla ikinci sırada yer almaktadır. Kurumlar vergisi ve kdv matrah artışına yönelik maddelerden yararlanma bu kadar yüksekken, diğer maddelerden yararlanmanın çok düşük olması ilgili sektörde vergisel denetim kaygılarının diğer sektörlerle göre yüksek olduğunu göstermektedir. İmalat, inşaat ile toptan ve perakende sektörlerinde, kasa düzeltme, ortaklardan net alacak ve emtia giriş te yasadan yararlanma oranları yüksekken, diğer hizmet faaliyetlerinde emtia giriş dışındaki diğer maddelerde yüksek oranlar görülmektedir. Stoklara ilişkin maddeden yararlanmanın düşük olması, sektörde genel stok seviyesinin düşüklüğünden de kaynaklanmaktadır. Diğer sektörlerde ise finansal tablolarda gerçeğe uygun düzeltmeler için tüm maddelerden yararlanma yoluna gidildiği görülmektedir.

6111 sayılı yasanın finansal tablolar üzerindeki etkilerini belirlemek için finansal oranlardaki değişimler kullanılmıştır. Finansal oranlar işletmelerin finansal tablolarını anlamak ve değerlendirmek yani işletmelerin performanslarını ortaya çıkarmakta yaygın olarak kullanılmaktadır. Finansal oranlar üzerine yapılan çalışmalar ise genelde, finansal oranlar yardımıyla işletmelerin finansal zorluğa düşme ya da başarısızlığa uğrama olasılığını belirlemeye çalışan çalışmalardır. Finansal oranlar işletmelerin finansal tablolarındaki düzensizlikleri, anormallikleri ve beklenmedik

değişimleri ortaya çıkarmada oldukça yararlıdır, bunların işletmenin mevcut ya da gelecekteki performansına etkilerini belirlemek için ise daha detaylı bir araştırma yapılmalıdır. Herbir oran pay ve paydasında yeralan değişkene bağlı olarak spesifik bir değeri ve buna bağlı olarak işletme ile ilgili bir bilgiyi ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle oranların seçimi de önemlidir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda hangi oranların kullanılacağı konusunda ortak bir referans grup oluşturulamamıştır. Çalışmada, yeniden yapılandırma kapsamında getirilen düzenlemeleri ağırlıklı yansıttığını düşünülen ve bankacılık sektöründe kredi değerlendirme sürecinde özellikle dikkat edilen; likidite oranlarından cari oran ve likidite oranı; finansal yapı oranlarından özkaynaklar/ aktif, banka kredileri/aktif ve kısa vadeli banka kredileri/net satışlar oranı ile karlılık oranlarından faaliyet karı/net satışlar, dönem net karı/net satışlar ve dönem net karı/özkaynaklar oranları kullanılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, üç durum için analiz ve değerlendirme yapılmıştır. Bu durumlardan ilki yasadan yararlanmayan işletmelerin 2010 ve 2011 yıllarındaki seçili oranlarında anlamlı bir fark olup olmasının tespiti, ikincisi 2010 ve 2011 yıllarında yasadan yararlanan işletmeler de benzer şekilde oranlarda fark olup olmadığının belirlenmesi ve son durum ise 2011 yılı için yasadan yararlanan ve yararlanmayan işletmelerin seçili oranları arasında fark olup olmadığının ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmada elde edilen bulgulara baktığımızda tüm işletmelerde likidite oranlarında yani cari oran ve likidite oranında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Dolayısıyla, 6111 sayılı yeniden yapılandırma yasası sonucu işletmelerin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü gösteren likidite oranlarında pozitif ya da negatif anlam yüklenecek bir değişim yoktur. Sektörler bazında ise, sadece diğer hizmet faaliyetleri sektöründe ikinci durum için anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. 2011 yılında ki değer 2010 yılına göre artmıştır. Likidite oranlarının aksine finansal yapı oranlarında farklılıklar gözlemlenmektedir. Kısa vadeli banka kredileri/net satışlar oranında birinci durum için farklılık belirlenmiştir. Banka kredileri/aktif ile özkaynaklar/aktif oranlarında ise, ikinci ve üçüncü durumlar için anlamlı bir fark bulunmuştur. Banka kredilerinin aktif içindeki payı artarken, toplam aktif büyüklüğü içindeki özkaynak oranında düşüş ortaya çıkmıştır. Karlılık oranlarına bakıldığında, faaliyet karı/net satışlar oranında her üç durum içinde anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. İşletmeler yasadan yararlansın ya da yararlanmasın faaliyet karlılığında

olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir değişim oluşmamıştır. Dönem net karını içeren oranlara gelindiğinde ise farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Dönem net karı/net satışlar oranı ve dönem net karı/öz kaynaklar oranında ikinci ve üçüncü durum için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Her iki oranda da düşüş görülmektedir. Bir başka ifade ile, dönem net karlılıkları azalmıştır.

Sektörel bazlı küçük farklılıklar olmasına karşın, elde edilen sonuçlar temel olarak finansal oranlarda belirgin kötüleşmeyi işaret etmektedir. Finansal yapı oranları ile işletmelerin aktifleri içinde banka kredileri oranının arttığı, aynı zamanda özkaynak oranının düştüğü görülmektedir. Karlılık oranları ise, faaliyet karlılığında değişim olmamasına karşın, dönem net karının net satışlara ve özkaynaklara oranının azaldığını; sonuçta dönem net karlılığının olumsuz olarak etkilendiğini göstermektedir. Toplam aktif büyüklüğü içinde özkaynak payının azalmasına karşın kredilerin payının artması; bunun yanında işletmelerin varlığını sürdürebilmeleri için önemli göstergelerden olan karlılık oranlarının azalması, finansal tablo kullanıcıları için olumsuz olarak nitelendirilecek durumlardır.

Finansal tablo kullanıcıları, özellikle yatırımcılar, borç verenler ve diğer kredi verenler açısından işletmelerin finansal tablolarındaki bilginin gerçeği yansıtması, yani doğruluğu, güvenilirliği çok önemlidir. İşletme ile ilgili alınacak kararlar bu tablolarda yer alan bilgi sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla işletmelerin finansal tablolarında oluşan ya da oluşacak belirsizlik, bu kararların alınmasında, alınan kararların uygulanmasında sorunlara yolaçacaktır. Bu yüzden özellikle vergi gelirleri ve tahsilatını artırmak amaçlı çıkarılan bu tür yasaların, toplum da vergi bilincinin oluşturulmasına olumsuz etkisi yanında, işletmelere bakışa da olumsuz etkileri gözardı edilmemelidir. Finansal tablo kullanıcıların ise, bu gibi dönemlerde yapılan düzenlemelerle ortaya çıkan beklenmedik durumlara hazırlıksız yakalanmamaları için, işletmelerin finansal tablolarına eleştirel, sorgulayıcı gözle bakmaları gerekmektedir. Finansal oranlar, finansal tablolarda yer alan düzensizliklerin, anormalliklerin, sürprizlerin görülebildiği araçlardır. Özellikle sektörel ve dönemsel karşılaştırma ile belirgin işaretler elde edilebilir. Fakat bu işaretlerin sağlıklı kararlar alınması için dikkatli ve detaylı analiz edilmesi gerekir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Süreli Yayınlar

- Açık, S. (2012). Muhasebede Hata ve Hilelerin Vergi Hukuku Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16(3): 351-366.
- Akgüç, Ö. (1990). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul: Avcıol Matbaası.
- Akgüç, Ö. (1991). *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Avcıol Basım.
- Aktaş, R. (2013). *Muhasebe Politikaları, Tahminler ve Hatalar*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akmalia, M.A. ve Hashim, A.H. (2014). Accounting Irregularities in Related Party Transactions. *International Journal of Trade, Economics and Finance*. 5(2): 180-183.
- Albrecht, C.C., Albrecht, C.O., Albrecht, W.S. ve Zimbelman, M. (2009). *Fraud Examination*. Mason: South-Western Cengage Learning.
- Altman, E.I. (1968). Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. *The Journal of Finance*. 23(4): 589-609.
- Alvarez, F., Fridson, M. (2002). *Financial Statement Analysis*. New York: John Wiley & Sons.
- Amar, A.B., Amara, I. ve Jarboui, A. (2013). Detection of Fraud in Financial Statements: French Companies as a Case Study. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 3(3): 40-51.
- Arat, M.E. (2005). *Finansal Analiz Aracı Olarak Oranlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Arı, M. (2008). *Finansal Raporlamada Güvenilirlik (Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama)*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Ata, H.A., Seyrek, İ.H. (2009). The Use of Data Mining Techniques in Detecting Fraudulent Financial Statements: An Application on Manufacturing Firms. *Suleyman Demirel University The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*. 14(2). 157-170.
- Aydemir, O., Elitaş, C., Erdoğan, M. ve Erkan, M. (2014). *Muhasebe Hilelerinin Denetiminde Benford Yasası*. Yalova: Gazi Kitabevi.
- Baginski, S.P., Bradshaw, M.T. ve Wahlen, J.M. (2011). *Financial Reporting, Financial Statement Analysis and Valuation A Strategic Perspective*. USA: South-Western Cengage Learning.

- Banykhaled, M.H.H. ve Taani, K. (2011). The Effect Of Financial Ratios, Firm Size and Cash Flows From Operating Activities On Earnings Per Share: (An Applied Study: On Jordanian Industrial Sector). *International Journal of Social Sciences and Humanity Studies*. 3(1). 197-205.
- Barnes, P. (1987). The Analysis and Use of Financial Ratios: A Review Article. *Journal of Business Finance & Accounting*. 14(4): 449-461.
- Bartow, J.T. ve Biegelman, M.T. (2012). *Executive Roadmap to Fraud Prevention and Internal Control*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Bayazıtlı, E., Choi F.D.S., Özdemir, F.S. (2012). Finansal Başarısızlık Tahminleri Yönüyle UFRS ve Bilginin İhtiyaca Uygunluğu. *Mali Çözüm*. (112): 17-52.
- Bayraklı, H., Elitaş, C. ve Erkan, M. (2012). *Muhasebe ve Vergi Denetiminde Muhasebe Hata ve Hileleri*. Bursa: Ekin Basım.
- Bazley, J., Jones, J. ve Loren, N. (2009). *Intermediate Accounting*. USA: South-Western Cengage Learning.
- Beaver, W.H. (1966). Financial Ratios as Predictors of Failure. *Journal of Accounting Research*. 4(1): 71-111.
- Boatright, J.R. (2010). *Finance Ethics: Critical Issues in Theory and Practice*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Bodur, G. (2012). *Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartlarının Getirdiği Temel Değişiklikler ve Finansal Analize Etkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Brennan, N. ve Mcgrath, M. (2007). Financial Statement Fraud: Some Lessons from US and European Case Studies. *Australian Accounting Review*. 17(2): 49-61.
- Broihahn, M.A., Greuning, H.V., Henry, E. ve Robinson, T.R. (2009). *International Financial Statement Analysis*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Butt, S., Shah, S.Z.A ve Tariq, Y.B. (2011). Use or Abuse of Creative Accounting Techniques. *International Journal of Trade, Economics and Finance*. 2(6): 531-536.
- Büyükşalvarci, A. ve Elitaş, B. (2010). Faaliyet Raporlarında Finansal Oranlara Yer Verme: İMKB İmalat Sektörü Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 15(3). 101-118.
- Chen, K.H. ve Shimerda, T.A. (1981). An Empirical Analysis of Useful Financial Ratios. *Financial Management*. 10(1). 51-60.
- Clayton, M.M., Golden T.W. ve Skalak, S.L. (2006). *A Guide To Forensic Accounting Investigation*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Clark, E.J. ve Stanley, J.C. (2004). Big Bath Earnings Management: The Case of Goodwill Impairment Under SFAS No.142. *Journal of Applied Business Research*. 20(2): 63-70.

Coenen, T. (2008). *Essentials of Corporate Fraud*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Comiskey, E.E. ve Mulford, C.W. (2002). *The Financial Numbers Game Detecting Creative Accounting Practices*. USA: John Wiley & Sons.

Çabuk, A. (2013). *Finansal Tablolar Analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset.

Çalışkan, T., Kara, T. ve Kerestecioğlu, S. (2011). Finansal Krizin Gıda İşletmelerinin Finansal Yapısı Üzerine Etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. (16): 68-84.

Çatıkkaş, Ö. (2011). İşletmelerde Mali Tablo Hileleri. *Denetim Dergisi*. (8): 18-30.

Çıtak, N. (2009). *Hileli Finansal Raporlamada Yaratıcı Muhasebe*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Çümen, A.ve Kayalı, N. (2011). Basel II Sürecinde Kredi Derecelendirme ve Bir Tekstil İşletmesinde Uygulaması. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yönetim ve Ekonomi*. 18(2): 115-126.

Dalnial, H., Kamaluddin, A., Khairuddin K.S. ve Sanusi, Z. M. (2014), Detecting Fraudulent Financial Reporting Through Financial Statement Analysis. *Journal of Advanced Management Science*. 2(1): 17-22.

Darıcı, H. (2011). 6111 Sayılı Yasayla İlgili Değerlendirmeler-II. *Yaklaşım Dergisi*. 19(223): 55-62.

Daştan, A. (2010). Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Kurumsal Muhasebe Etkileşimi. *Bankacılar Dergisi*. (72): 3-18.

Değirmenci, O. (2014). Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. (110): 130-188.

Doğan, E. ve Yörük, N. (2009). *Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi Manipülasyonunun Belirlenmesine Yönelik İ.M.K.B'da Bir Uygulama*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Doogar, R.K., Jensen, D.E. ve Ketz, J.E. (1990). *A Cross-Industry Analysis Of Financial Ratios*. Westport: Quorum Books.

Dumanoğlu, S. (2005). Hata ve Hile Ayrımı: Hile Denetimi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. XX(1): 347-359.

Eccles, T. ve Holt, A. (2002). Accounting Practice in the Post-Enron Era: The Implications for Financial Statements in the Property Industry. *Briefings in Real Estate Finance*. 2(4): 326 - 340.

Edmond, N. ve Mbanwie, G. (2011). *Explaining and Predicting Financial Distress Using Financial Ratios*. Saarbrücken: Lap Lambert

Elitaş, C. (2012). *Muhasebe Hilelerin Önlenmesinde Sarbanes-Oxley Yasası ve Alman On Adım Programının Karşılaştırılması: Türkiye İçin Yol Haritası*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Emir, M. (2008). Hile Denetimi. *Mali Çözüm*. (86): 109-121.

Er, E. (2009). Basel-II Kriterlerini Anlama Yolunda Mali Tablolar ve Finansal Analizin Önemi – II. *Bilanço*. 11(113): 52-55.

Erdoğan, N. (2002). Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS No.82. *Muhasebe ve Denetime Bakış*. (6): 17-32.

Erich, A.H. (2001). *Financial Analysis: Tools and Techniques*. USA: McGraw-Hill.

Erkan, M. ve Arıcı, N.D. (2011). Hata ve Hile Denetimi: Sermaye Piyasası Kuruluna Kayıtlı Halka Açık Anonim Şirketlere İlişkin Düzenlemeler. *Muhasebe ve Denetime Bakış*. (33): 29-44.

Erol, M. (2008). İşletmelerde Yaşanan Yolsuzluklara (Hata ve Hileler) Karşı Denetimden Beklentiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. 13(1): 229-237.

Ertuğrul, A.N. (2014). Hilenin İnsan Kaynakları Politikaları ile İlişkisi ve Ampirik Bir Çalışma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*. (41): 109-125.

Eren, T. ve Karasioğlu, F. (2012). *Finansal Tablolar Analizi*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Fudenberg, D. ve Tirole, J. (1995). A Theory of Income and Dividend Smoothing Based on Incumbency Rents. *Journal of Political Economy*. 103(1). 75-93.

Gangwar, S. (2009). *Fundamental Principles of Accounting*. Mumbai: Global Media.

Geoffrey, S. ve Glowka, M. (2013). Aggressive Accounting vs. Fraudulent Accounting. *Financier Worldwide*. (8): 1 - 4.

Gibson, C. (1987). How Chartered Financial Analysts View Financial Ratios. *Financial Analysts Journal* May-June 1987. 43(3): 74-76.

Gibson, C. (2012). *Financial Reporting and Analysis*. USA: South-Western Cengage Learning.

Goldmann, P. (2010). *Fraud in the Markets: Why it Happens and How to Fight it*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Goldmann, P.D. ve Kaufman, H. (2009). *Anti-Fraud Risk and Control*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Güredin, E. (2014). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Hatunoğlu, Z., Killi, M. ve Koca, N. (2012). İç Kontrolün Muhasebe Sistemindeki Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü Üzerine Bir Alan Çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(20): 169-189.

Ho R.Y.W. (1996). The Prediction of Corporate Financial Distress and Bank Credit Decisions: Hong Kong Empirical Evidence. *Savings and Development*. 20(2): 225-240.

Holmes, A.W. ve Overmyer, W.S. (1975). *Muhasebe Denetimi Auditing*. Ankara: Bilimsel Yayınlar Derneği.

HUD (Hesap Uzmanları Derneği) (2004). *Denetim İlke ve Esasları*. İstanbul.

Ittelson, T. (2009). *Financial Statements*. New Jersey: Career Press.

İç, Y.T. ve Yurdakul, M. (2000). Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) Yöntemini Kullanan Bir Kredi Değerlendirme Sistemi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 15(1): 1-14.

Jones, M. (Editor) (2011). *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*. West Sussex: John Wiley & Sons.

Karaca, S.S. ve Savsar, A. (2012). The Effect Of Financial Ratios On The Firm Value: Evidence From Turkey. *Journal of Applied Economic Sciences*. 7(3): 56-63.

Karapınar, A. ve Zaif F.A. (2013). *Finansal Analiz*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Karğın, M. (2010). *Muhasebe Verileri Olarak Finansal Oranlar ve İstatistiksel Özellikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Kartal, Z. (2011). Belgesiz Stokların Hizaya Getirilmesi. *Yaklaşım Dergisi*. 19(220): 75-81.

Kaval, H. (2008). *Muhasebe Denetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Ketz, J.E. (2003). *Hidden Financial Risk Understanding Off-Balance Sheet Accounting*. New Jersey: John Wiley&Sons.

Kieso, D.E., Warfield, J.J. ve Weygandt, T.D. (2011). *Intermediate Accounting*. New Jersey: John Wiley&Sons.

- Kirschenheiter, M. ve Melumad, N.D. (2002). Can 'Big Bath' and Earnings Smoothing Co-exist as Equilibrium Financial Reporting Strategies?. *Journal of Accounting Research*. 40(3): 761-796.
- Kula, V., Kaynar, B. ve Köylü, M.K. (2008). Hileli Finansal Raporlama Yaklaşımlarını Belirleyen Teşvikler/Baskılar ve Fırsatlar. *Muhasebe ve Denetime Bakış*. (25): 63 - 82.
- Kumara, N.V.M. ve Satyanarayana (2013). Comparative Study of Pre and Post Corporate Integration Through Mergers and Acquisition. *International Journal of Business and Management Invention*. 2(3): 31-38.
- Küçük, E. (2011). Muhasebe Standartlarına Göre Finansal Tablo Hatalarının Düzeltilmesi ve Raporlanması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(30): 111-127.
- Küçükkocaoğlu, G. ve Küçüksözen, C. (2005). Kurumsal Şirket Yönetiminde Finansal Bilginin Rolü. *Muhasebe ve Denetime Bakış*. (16): 81-103.
- Küçüksavaş, N. (2014). *Finansal Muhasebe*. İstanbul: Beta Basım
- Kwok, B.K.B. (2005). *Accounting Irregularities In Financial Statements*. Hants: Gower Publishing.
- Marai, A., Pavlovic, V. (2013). Earnings Management vs Financial Reporting Fraud-Key Features For Distinguishing. *Economics and Organization*. 10(1): 39-47.
- Mengi, B.T. (2012). Hile Denetiminde Yetkinliklerin Değerlendirilmesi- Hile Karosu. *Mali Çözüm Dergisi*. (114): 113-128.
- Mengi, B.T. (2013). İşletme İçi Hilelerin Ortaya Çıkarılmasında ve Sorgulanmasında Bir Araç Olarak Beden Dili. *Mali Çözüm Dergisi*. (117): 41-56.
- Mirze, S.K. ve Ülgen, H. (2004). *İşletmelerde Stratejik Yönetim*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Nia, S.H. (2015). Financial Ratios Between Fraudulent and Non-Fraudulent Firms: Evidence From Tehran Stock Exchange. *Journal of Accounting and Taxation*. 7(3): 37-44.
- Ocak, M. ve Güçlü, Ç. (2014). Muhasebe Manipülasyonu: Hile, Yaratıcı Muhasebe, Kar ve İzlenim Yönetimine İlişkin Kavramsal Çerçeve. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*. 6(3): 123-135.
- Okumuş, E. ve Uyar, A. (2010). Finansal Oranlar Aracılığıyla Küresel Ekonomik Krizin Üretim Şirketlerine Etkilerinin Analizi: İMKB'de Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (46): 146-156.

- Ozansoy A. (2011a). 6111 Sayılı Kanun'a Göre Stok Beyanı. *Yaklaşım Dergisi*. 19(223): 69 -71.
- Ozansoy, A. (2011b). 6111 Sayılı Kanun'a Göre Matrah Artırımı. *Yaklaşım Dergisi*. 19(220): 41 - 48.
- Özel, S. (2011). Muhasebe Hilesi Kavramı. *Yaklaşım Dergisi*. 19(226): 13-16.
- Özeroğlu, A.İ. (2014). Finansal Aldatmaca ve İşletme Hileleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(2): 180-196.
- Özkaya, N. (2011). Kayıtlarda Yer Aldığı Halde İşletmede Bulunmayan Emtianın 6111 Sayılı Kanun Uyarınca Beyanı. *Yaklaşım Dergisi*. 19(221): 97-101.
- Özkul, F.U. ve Özdemir, Z.A.(2011). *İşletmelerde Hile Riski Yönetimi*. İstanbul: Beta Basım.
- Pacter, P. (2014). Global Accounting Standards-From Vision to Reality. *The CPA Journal*. 81(8): 6-10.
- Pehlivanli, D. (2011). *Hile Denetimi Metodoloji ve Raporlama*. İstanbul: Beta Basım.
- Persons, O.S. (1995). Using Financial Statement Data to Identify Factors Associated with Fraudulent Financial Reporting. *Journal of Applied Business Research*. 11(3): 38-46.
- Peterson, C.V. ve Plenborg, T. (2012). *Financial Statement Analysis*. Essex: Pearson Education.
- Petrucelli, J. (2013). *Wiley Corporate F and A: Detecting Fraud in Organizations: Techniques, Tools, an, Resources*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Ramos, M. (2003). Auditor's Responsibility for Fraud Detection. *Journal of Accountancy*. (195): 28 - 35.
- Ronen, J. ve Yaari, V. (2008). *Earnings Management: Emerging Insights in Theory, Practice and Research*. New York: Springer Science and Business Media,.
- Saban, N. (2006). Bir Analiz: Türk Hukukunda Hile Kavramının Unsurları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (31): 59 - 61.
- Spathis, C.H., Doumpos, M. ve Zopounidis, C. (2002). Detecting Falsified Financial Statements: A Comparative Study Using Multicriteria Analysis and Multivariate Statistical Techniques. *The European Accounting Review*. 11(3): 509-535.
- Saltoğlu, M. (2003). Yaratıcı Muhasebede Özel Amaçlı Şirketlerin Rolü ve Enron Örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (10): 107 - 116.

Schilit, H.W. (2010). *Financial Shenanigans How To Detect Accounting Gimmicks & Fraud In Financial Reports*. USA: Mc Graw Hill.

Selimoğlu, S.V. ve Uzay, Ő. (2014). *Muhasebe Denetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Seviğ, V. (2002). Muhasebe Bilimi ve Muhasebeci. *Mali Çözüm Dergisi*. (58)

Sevilengül, O. (1993). *Bankalarda Kredi Müşterilerinin Finansal Tablolarının Analizi ve Türkiye Uygulamasının Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sevilengül, O. (2014). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Skousen, K.F., Stice, E.K. ve Stice, J.D. (2008). *Intermediate Accounting*. USA: South – Western Cengage Learning.

Sorensen, D.E. (2000). Characteristics of Merging Firms. *Journal of Economics and Business*. (52): 423 - 433.

Subramanyam, K.R. ve Wild, J.J. (2009). *Financial Statement Analysis*. New York: McGraw-Hill Irwin.

Synder, H. (2006). *Small Change, Big Problems: Detecting and Preventing Financial Misconduct in Your Library*. Chicago: Ala Editions.

Şenol, H.K.E (2013). Türk Borçlar Hukukunda Hilenin Münferit Uygulama Alanları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. (4): 81 - 115.

TCMB İstatistik Genel Müdürlüğü (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası) (2012a). *2009-2011 Sektör Bilançoları İmalat Sektörü*. Ankara.

TCMB İstatistik Genel Müdürlüğü (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası) (2012b). *2009-2011 Sektör Bilançoları İmalat Dışı Sektörler*. Ankara.

Teke, M. (2011). 6111 Sayılı Yasa'ya Göre, İşletmede Mevcut Kayıtlarda Yer Almayan, Kayıtlarda Yer Alan İşletmede Olmayan Emtia, Demirbaş ve Kasa Mevcudu ve Ortaklar Cari Hesapları İçin Bu kanun Gereğince Yapılacak Muhasebe Kayıtları. *Yaklaşım Dergisi*. 19(220): 130 - 134.

Terzi, S. (2012). *Hileli Finansal Raporlama Önleme ve Tespit*. İstanbul: Beta Basım.

Toroslu, M.V. (2012). *Yeni Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Finansal Tablolar Denetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ujal, M., Amit, P., Hiral, P. ve Rajen, P. (2012). Detection of Fraudulent Financial Statement in India: An Exploratory Study. *Global Journal of Medical Research*. 4(1): 1-19.

Wells, J.T. (2011). *Financial Statement Fraud Casebook Baking the Ledgers and Cooking the Books*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Wells, J.T. (2013). *Corporate Fraud Handbook: Prevention and Detection*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Wilcox, J.W. (1971). A Simple Theory of Financial Ratios as Predictors of Failure. *Journal of Accounting Research*. (9): 389 - 395.

Williamson, R.W. (1984). Evidence on the Selective Reporting of Financial Ratios. *The Accounting Review*. 59(2): 296 - 299.

Yadav, B. (2013). Creative Accounting: A Literature Review. *The Standard International Journals*. 1(5): 181 - 193.

Zack, G.M. (2013). *Financial Statement Fraud*. New Jersey: John Wiley& Sons.

İnternet Kaynakları

ACFE (Association of Certified Fraud Examiners) (2012). *Report to The Nations on Occupational Fraud and Abuse 2012 Global Fraud Study*. http://www.acfe.com/uploadedFiles/ACFE_Website/Content/rtnn/2012-report-to-nations.pdf, (15.01.2014).

Ayres, F.L. (Mart 1994) *Business Readings*. <http://college.cengage.com/accounting/resources/students/readings/29-ayres.html>, (08.09.2014).

Blanchette, M., Girard, J.Y. ve Racicot, F.E. (2011). *The Effects of IFRS on Financial Ratios: Early Evidence in Canada*. http://www.cga-canada.org/en-ca/ResearchReports/ca_rep_2011-03_IFRS_early_adopters.pdf, (03.04.2013).

Boy, A.D. ve Com, M. (1979). *Some Results of an Empirical Study of Ratio Analysis in South Africa*. http://www.iassa.co.za/articles/013_apr1979_04.pdf, (14.03.2014).

Bozkurt, N. (2000). *İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileleri Doğuran Nedenler*. <http://www.synergy.gen.tr/goster.aspx?type=makale&id=10>, (08.10.2013)

Breton, G. ve Stolowy, H.A. (28 Haziran 2000). *Framework for the Classification of Accounts Manipulations*. <http://www.hec.fr/content/download/45271/377962/version/1/file/CR708.pdf>, (09.08.2014).

Ceylan, Y. (2011). *6111 Sayılı Kanunda Ortakların Net Alacaklar Hesabının Yeniden Yapılandırılması ve Yeni Türk Ticaret Kanununda Şirket Hissedarlarının Şirkete Borçlanma Yasağının Birlikte Değerlendirilmesi*. <http://www.mesutyigit.com/sayfa.asp?ContentID=tumMakaleler>, (05.12.2012).

Chan, T.K. ve Thangaraj, R.K. (2012). *The Effect of the Global Financial Crisis on the Australian Building Construction Supply Chain*.
http://www.google.com.tr/url?url=http://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/AJCEB/article/download/2641/2932&rct=j&frm=1&q=&esrc=s&sa=U&ei=5s87VluFDMntau_zgLgJ&ved=0CBgQFjAB&usg=AFQjCNFmtEuKA4GZEV70r03oykqmLlNkAg, (22.12.2013).

Colby, E.E. *Financial Statement Fraud, Part I*. http://www.cga-pdnet.org/Non_VerifiableProducts/ArticlePublication/FinStatFraud/FinStatFraud_p1.pdf, (13.12.2013).

COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) (2010). *Fraudulent Financial Reporting 1998-2007*. <http://www.coso.org/FraudReport.htm>, (11.01.2014).

Danaoğlu, M. (6 Ocak 2014). *Muhasebe Denetimi*.
<http://smmmegitim.blogspot.com.tr/2014/01/muhasebe-denetimi.html>, (11.08.2014).

Delanghe, T. ve Ooghe, H. (2001). *Are Acquisitions Worthwhile? An Empirical Study of the Post-Acquisition Performance of Privately Held Belgian Companies Involved in Take-Overs*. <https://public.vlerick.com/Publications/d0b8d457-69a9-e011-8a89-005056a635ed.pdf>, (09.01.2014).

Deloitte (2007). *Ten Things About Financial Statement Fraud A Review of SEC Enforcement Releases 2000-2006*.
<https://www.financialexecutives.org/eweb/upload/FEI/BOOK-10%20Things%20on%20Fraud%20from%20SEC%20enforcement%20letters.pdf>, (10.01.2014).

Demerjian, P.R.W. (2007). *Financial Ratios and Credit Risk: The Selection of Financial Ratio Covenants in Debt Contracts*.
http://scholar.google.com.tr/scholar_url?hl=tr&q=https://www.gsb.stanford.edu/sites/default/files/documents/Demerjian_Financial.pdf&sa=X&scisig=AAGBfm0hCzFWR3Nj5xN5_IjOSnRMnbVjrg&oi=scholar, (05.02.2014).

FASB (Financial Accounting Standards Board). <http://www.fasb.org/home>, (05.02.2014).

Gençoğlu, Ü.G., Karabınar, S., Özerhan, Y. (2013). *Türkiye Muhasebe Standartları*.
<https://www.kgk.gov.tr/contents/files/pdf/egitim/sakarya/TFRS.pdf>, (20.02.2014).

Gobi, S. ve Saboo, S. (2009). *Comparison of Post-Merger Performance of Acquiring Firms (India) Involved in Domestic and Cross-border Acquisitions*. <http://mpr.ub.uni-muenchen.de/19274/>, (03.02.2014).

GİB (Gelir İdaresi Başkanlığı) (2011). *Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin 6111 Sayılı Kanun Rehberi*.
<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/6111rehber.pdf>, (05.11.2012).

GİB (2011). *6111 Sayılı Kanuna Göre Stok Affi ile Kasa ve Ortaklar Cari Hesabı (Ortaklardan Net Alacaklar) Düzeltmeleri.*

<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/6111stok.pdf>, (05.11.2012).

GİB (2011). *Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması Hakkında 6111 Sayılı Kanun.*

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/6111_sayili_kanun_www/6111kanun.html, (05.11.2012).

Gökmen, S. ve Kartaloğlu, E. (2011). *6111 Sayılı Kanun Kapsamında Alacak Yapılandırması & Matrah Artırımı & Stok Beyanı.*

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/139/vergi%20affi.pdf>, (05.11.2012).

Güler, İ. (2011). *6111 Sayılı Kanuna Göre Yapılacak Muhasebe Kayıtları.*

<http://www.muhasabenet.net/2011-1406-6111-sayili-kanuna-gore-yapilacak-muhasebe-kayitlari.html>, (08.12.2012).

Healy, P.M. ve Wahlen, J.M. (Kasım 1998). *A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting.*

<http://ecgi.ssrn.com/delivery.php?ID=738087006122100127082097082070122099060084089093023056077015081031087025096031009112095091117066084071021055102103105117088109096069016082091105114126075029011068104116006107070009004078&EXT=pdf>, (06.05.2014).

Hedef Müşavirlik (2011), *6111 Sayılı Kanunla İlgili Muhasebe Kayıtları,*

<http://www.hedefmusavirlik.com/wp-content/uploads/2011/01/6111-SAYILI-KANUNLA-%C4%B0LG%C4%B0L%C4%B0-MUHASEBE-KAYITLAR.pdf>, (08.12.2012).

Hermanson, D.R. ve Wolfe, D.T. (2004). *The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud.* <http://www.nysscpa.org/cpajournal/2004/1204/essentials/p38.htm>,

(03.04.2014).

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (2011). *Borç Yapılandırması, Stok Beyanı ve Kısmi Af Kanunu Başvuru Kaynağı ve Yol Haritası,*

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/138/borc%20yapilandirmasi.pdf>, (16.11.2012).

Kamu Gözetimi Kurumu (KGK). http://www.kgk.gov.tr/content_list-208-turkiye-muhasebe-standartlari.html, (19.01.2014).

Karakuş, A. (2011). *6111 Sayılı Kanuna Göre Matrah Artırımı Muhasebe Kayıtları.*

http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiDytd3KHLAhWrB5oKHYMMARcQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fesmmmo.org%2Fdocs%2F6111_MUHASEBE_KAYITLARI.doc&usq=AFQjCNECo1HQ2GrhRd7oFG_L2aC5CZ1lsw&bvm=bv.115339255,d.bGs, (05.01.2013).

- Keleş, A. (2011). *Matrah Artırımı ve Kayıtların Düzeltilmesi*.
<http://www.nexiatrkey.com.tr/sites/default/files/MATRAH%20ARTIRIMI%20VE%20KAYITLARIN%20D%27C3%29CZELT%27C4%B0LMES%27C4%B0.pdf>, (05.12.2012).
- Kocamaz, H. (2012). *Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye’de Oluşum ve Gelişim Süreci*. http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/2012-2-9_0.pdf, (20.01.2014).
- Küçükkoçaoğlu G. ve Küçüksözen, C. (2009). *Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma*.
<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/kisiselearningmanipulation2.pdf>, (01.02.2014).
- Maliye Bakanlığı (2011). *6111 Sayılı Kanunun Getirdikleri*.
<http://www.sgb.gov.tr/Dosyalar/6111%20Say%27C4%B11%27C4%B1%20Kanunun%20Getirdikleri.pdf>, (03.11.2012).
- Pazarskis, M., Christodoulou, P., Drogalas, G. ve Vogiatzoglou, M. (2006). *Exploring the Improvement of Corporate Performance after Mergers- the Case of Greece*.
http://www.drogalas.gr/uploads/publications/Exploring_the_improvement_of_corporate_performance_after_mergers_-_the_case_of_Greece.pdf, (05.03.2014).
- Plumlee, M. ve Yohn, T.L. (2009). *An Analysis of the Underlying Causes Attributed to Restatements*. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1104189, (08.01.2014).
- Pogue, M. (2008). *Business Failure Prediction and Prevention*.
http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-students/2012/sa_jj08_mpogue.pdf, (03.06.2013).
- PwC. (2014). *Cybercrime: Protecting Against The Growing Threat Global Economic Crime Survey*. https://www.pwc.com/en_GX/gx/economic-crime-survey/assets/GECS_GLOBAL_REPORT.pdf, (08.07.2014).
- PwC. (2014). *Global Economic Crime Survey 2014*.
<http://www.pwc.com/gx/en/economic-crime-survey/downloads.jhtml>, (08.07.2014).
- Sarioğlu, K. *Finansal Tabloların Hazırlanması ve Sunulması ile İlgili Kavramsal Çerçeve*. <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/99/1.bolum.pdf>, (13.02.2014).
- Sermaye Piyasası Kurulu. (SPK). <http://www.spk.gov.tr/>, (23.12.2013).
- Sermaye Piyasası Kurulu. (SPKa) (7 Haziran 2013). *Finansal Tablo ve Dipnot Formatları Hakkında Duyuru*.
<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=925&fn=925.pdf>, (03.02.2014).

Sermaye Piyasası Kurulu. (SPKb). *Kurulumuzun Seri:XI, No:29 “Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği” Uyarınca Düzenlenecek Finansal Tablo ve Dipnot Formatları Hakkında Duyuru.*

<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=541&fn=541.pdf>, (25.06.2014).

Türkiye İç Denetim Enstitüsü. (TİDE) . *Terimler Sözlüğü.*

https://www.tide.org.tr/page.aspx?nm=terimler_sozlugu, (08.10.2013).

Tebliğler, Standartlar ve Kanunlar

5327 Sayılı Türk Ceza Kanunu

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu

6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun

6232 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması Hakkında 6111 Sayılı Kanun Genel Tebliği (Seri No:1)

Gelir Vergisi Kanunu

International Accounting Standards (Uluslararası Muhasebe Standartları)

International Financial Reporting Standards (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları)

Kamu Gözetimi Kurumu Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Tebliği Sıra No:209

Katma Değer Vergisi Kanunu

Kurumlar Vergisi Kanunu

Sermaye Piyasası Kurulu II-14.1 sayılı Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği

Sermaye Piyasası Kurulu Seri:X, No:22 Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ

Sermaye Piyasası Kurulu Seri:XI, No:25 Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ

Türkiye Denetim Standartları

Türkiye Finansal Raporlama Standartları

Türkiye Muhasebe Standartları

Vergi Usul Kanunu

Tezler

Bayırlı, R. (2006). *Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Muhasebe-Finansman Bilim Dalı.

Baysal, İ.O. (2011). *Sermaye Piyasasında Manipülasyon Suçu* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

Canbulut, G. (2008). *Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Örnek Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Finansman Programı.

Çelik, T. (2010). *Muhasebede Hata ve Hileler ile ilgili Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Bilim Dalı.

Doğan, Ö.D. (2011). *Yaratıcı Muhasebe ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası 'nda İşlem Gören Şirketler Üzerinde Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe-Finansman Bilim Dalı

Gustafsson, M., Tsarfati, N. ve Wretman, L. (2012). *Do Accounting Standards Matter? A study About How Enforcement Can Affect Accounting* (Master Thesis in Business Administration). Gothenburg: University of Gothenburg.

Kirik, Z. (2007). *Muhasebe Hata ve Hileleri ile Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyonkarahisar'da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Şentürk, S. (2004). *İşletmelerde Muhasebe Sisteminde Hata ve Hilelere Karşı Bir İç Kontrol Mekanizması Olarak Bilgi İşlem Teknolojilerinin Kullanılması* (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi

Van Der Poll, H.M. (2003). *Integrity Issues of Information Created by Book Entries*. South Africa: University of Pretoria, Faculty of Economic and Management Sciences Magister Commercii.

Yaman, T. (2008). *Finansal Tablolar Aracılığı İle Kullanıcılara Yanıltıcı Bilgi Sunulması ve Sonuçları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Bilim Dalı.

Yanartaş, M. (2010). Firmaların Finansal Riskliliğinin Belirlenmesine Yönelik Bir Model Önerisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans ve Bankacılık Bilim Dalı.

Zeytin, M. (2007). *Bağımsız Muhasebe Meslek Mensuplarını Hata ve Etik Dışı Davranışlara Yönlendiren Faktörler* (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bilim Dalı.

